Grophuskatalog
Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala

Rapport 2017:1_5
Arkeologisk undersökning

Uppsala län; Uppland; Uppsala kommun; Uppsala socken;
Gamla Uppsala 20:1, 21:13, 21:27 m.fl.; Uppsala 134:4, 240:1, 284:2, 586:1, 597:1, 603:1, 604:1, 605:1 och 606:1

Av Ann Lindkvist (red.)

Grophuskatalog
Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala

Rapport 2017:1_5
Arkeologisk undersökning

Uppsala län; Uppland; Uppsala kommun; Uppsala socken; Gamla Uppsala 20:1, 21:13, 21:27 m.fl.; Uppsala 134:4, 240:1, 284:2, 586:1, 597:1, 603:1, 604:1, 605:1 och 606:1

Dnr 5.1.1-00031-2015

Av Ann Lindkvist (red.)

Arkeologerna
Statens historiska museer

Våra kontor
Linköping
Lund
Mölndal
Stockholm
Uppsala

Arkeologerna
Statens historiska museer
Rapport 2017:1_5

Rapporten ingår även i Upplandsmuseets rapportserie (2017:1_5) samt
Societas Archaeologica Upsaliensis (SAU) rapportserie (2017:1_5).

Arkeologerna
010-480 80 00
info@arkeologerna.com
www.arkeologerna.com

Upplandsmuseet
018-16 91 00
info@upplandsmuseet.se
www.upplandsmuseet.se

Societas Archaeologica Upsaliensis (SAU)
018-10 79 30
post@sau.se
www.sau.se

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor på http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se

Layout: Åsa Östlund, Arkeologerna.
Omslag: Svanen är projektets symbol. Det är en stiliserad bild av ett exklusivt och helt unikt beslag i glasemalj med silverram, som påträffades i höjd med gravfältet under förundersökningen. Fyndet dateras till vendeltid.
Illustration: Franciska Sieurin-Lönnqvist, Arkeobild.
Tryck/utskrift: Rapporten finns digitalt på https://app.raa.se/oppnadata/forndok/

Innehåll

Om rapporteringen från det arkeologiska projektet
Utbyggnad av Ostkustbanan (OKB) genom Gamla Uppsala 6

Introduktion 7
Av Ann Lindkvist
Presentation av materialet 7
Definition 7
Antal, läge och kronologisk spännvidd 7
Funktion 7
Undertyper 7
Kokhus/bostad 7
Förråd 10
Textilhantverk 10
Metallverkstad 10
Flerfunktionell byggnad 10
Obestämd funktion 10
Reparationer, ombyggnader och grophuslägen 10
Rituella lämningar 12
Mått och konstruktionsdetaljer 12
Konstruktionsdetaljer 12
Konstruktiva element 12
Brukningselement 15
Destruktion – övergivande 15
Bevarings- och stratigrafiska förhållanden 16
Brukningstid 16
Fynd 16
Analyser 17
Planer till katalogens övergripande objekt 17
Referenser 18
Administrativa uppgifter 18

Katalogdel 19
Medverkande författare i katalogerna 19
Ingående objekt i katalogen 19
Grophus, rubriker i beskrivningarna 20

OKB-projektets publikationer 298

Undersökta ytor inom OKB-projektet. Skala 1:15 000.

Om rapporteringen från det arkeologiska projektet
Utbyggnad av Ostkustbanan (OKB) genom Gamla Uppsala

Anledningen till de arkeologiska undersökningarna var Trafikverkets utbyggnad av dubbelspår genom Gamla Uppsala. Projektet pågick mellan år 2012–2017. Under de första åren genomfördes omfattande fältundersökningar. Hela projektet har publicerats i en egen rapportsvit Arkeologerna 2017:1_1–23. Rapporterna finns att tillgå på Riksantikvarieämbetet/Forndok.

Rapport 2017:1_1 innehåller den vetenskapliga fördjupningen, en artikelsamling baserad på projektets vetenskapliga frågeställningar och tematiska ingångar. Rapport 2017:1_2 är en inledande Projektintroduktion för hela det arkeologiska projektet med bakgrund, frågeställningar, analyser, ^{14}C-tabeller m.m. Rapporterna 2017:1_3–9 utgörs av kataloger för respektive kategori av tolkade lämningar i form av bland annat hus, gravar, aktivitetsytor, brunnar, och stolpfundament.

Föremålsmaterialet är samlat i en separat rapport, 2017:1_10. Specialanalyser såsom osteologi, växtfynd, keramik, metallurgi och geoprospektering redovisas i rapporterna 2017:1_11–17. Slutligen är övriga analyser och konserveringsrapporter publicerade i rapporterna 2017:1_18–23.

Samtliga rapporter och övriga publikationer som givits ut i samband med OKB-projektet presenteras i en tabell sist i denna rapport. Utöver dessa har en populärvetenskaplig bok givits ut av Norstedts förlag.

Det arkeologiska projektet är ett samarbete mellan Arkeologerna vid Statens historiska museer, Upplandsmuseet och SAU (Societas Archaeologica Upsaliensis).

Arkeologerna

UPPLANDSMUSEET

SOCIETAS ARCHAEOLOGICA UPSALIENSIS

Introduktion

Av Ann Lindkvist

I denna katalog redovisas de grophus som har undersökts inom ramen för OKB-projektet.

Grophusen ingår som delar av gårdsbebyggelsen från mellersta och yngre järnålder. De behandlas i en fördjupad analys i *Under ytan – grophus och centralitet i Gamla Uppsala* (Lindkvist 2017) publicerad i projektets vetenskapliga publikation *at Upsalum – människor och landskapande. Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala* (Beronius Jörpeland m.fl. 2017).

Ett makrofossil- och benmaterial från grophusen har analyserats och de redovisas och tolkas utförligare i respektive analysrapport: *Växtfynd – makrofossil- och pollenanalys* (Ekblom & Bergman 2017) samt *Gårdarnas djur – osteologisk analys* (Magnell 2017).

För en redovisning av projektet som helhet hänvisas till *Projektintroduktion – om det arkeologiska projektet* (Beronius Jörpeland 2017).

Presentation av materialet

Definition

Kriterier för att något ska tolkas som ett grophus är för det första att det rör sig om en grop som, i normalfallet, bedöms ursprungligen ha varit större än 4 m^2. Gropen ska, åtminstone om den är mer än 0,10 meter djup, ha antydan till vertikala eller brant lutande sidor. Gropens botten bör vara plan men vissa undantag kan förekomma. Vidare ska det, om grophuset inte endast är mycket fragmentariskt bevarat, finnas spår av konstruktionselement och eventuellt också brukning i nedgrävningen. Exempel på sådana är spår av golv eller golvlager, vägg- och/eller takkonstruktioner, härdar/ugnar och jordbänkar.

Antal, läge och kronologisk spännvidd

Grophus har påträffats på de centrala delområdena Veterinärvillan, Storgården, GUSK och Vattholmavägen södra (för en översikt se tabell sist i denna introduktionstext samt fig. 1–2). Detta motsvarar i stort sett de delar av undersökningsområdet där det förekommer förtätad gårdsbebyggelse från främst yngre järnålder–tidig medeltid. Den största ansamlingen grophus fanns i anslutning till Veterinärvillan. Inom de ytor där det fanns äldre boplatslämningar i norr påträffades således inga grophus. Samtliga framkomna grophus, 46 stycken, undersöktes. Dessutom påträffades ytterligare ett möjligt grophus i samband med kontroll av ett smalt schakt för en ledningsdragning på tomten till den f.d. järnvägsstationen (ÄTA 9 i Beronius Jörpeland 2013:89). Dateringsspannen sträcker sig från 500–1150 e.Kr., men merparten har tillkommit under vikingatid.

Funktion

Grophusens funktion har många gånger varit svår att fastställa och det har inte varit lätt att komma fram till entydiga och enkla tolkningar. Detta har sin orsak i att de aktiviteter som skett i husen i många fall inte lämnat tydliga spår samt att husen dessutom kan ha haft flera olika användningsområden och faser. Tolkningarna bygger därför på sammanvägningar av ett flertal faktorer vilka kan knytas till konstruktion och brukning. Många gånger har argumentationen endast kunnat föras genom att visa vad som saknas och därmed kan uteslutas.

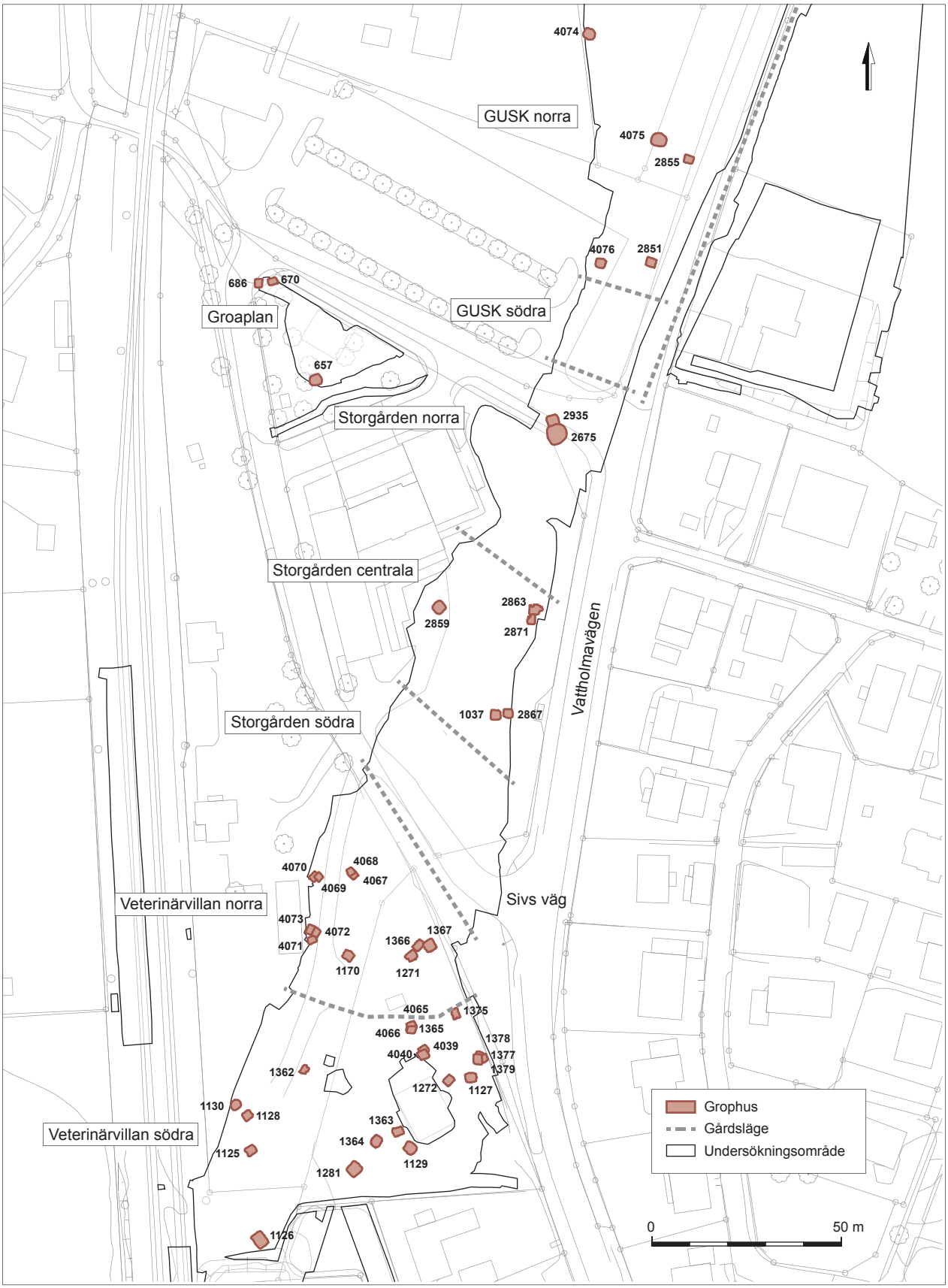
I något eller några fall kan grophus ha fått en sekundär användning som arbetsgrop men detta har inte kunnat ges några säkra belägg och nämns endast som en möjlighet.

Undertyper

Kokhus/bostad

Plats för beredning och tillagning av mat och/eller säsongs- eller helårsbostad.

Mathantering kan indikeras av bl.a. härd/ugn. Denna ska i så fall sakna indikationer på metallhantering som t.ex. slaggrester, bitar av smält ugnsinfodring och dylikt. Med tanke på att mat även kan tillredas genom jäsning, syrning och dylika processer är dock inte förekomst av en härd ett nödvändigt kriterium. Fynd av framför allt keramik samt signifikanta mängder osteologiskt

Figur 1. Plan över alla grophus som undersökts inom OKB-projekjtet. Skala 1:1500.
(Ur: Under ytan – grophus och centralitet av Lindkvist, A. 2017.)

Figur 2. Översikt över några av grophusen vid Veterinärvillan södra under undersökning. Närmast 1363 och därefter 1364 samt 1281. Grophusens låg samlade i olika grupperingar som antyder olika disposition av gårdsytorna och smedjan har legat i ett avsides läge. Foto: Ann Lindkvist, SAU.

Figur 3. Grophuset 4075 vid GUSK hade två bänkar som sparats ut i underlaget i samband med att nedgrävningen grävts. Förekomsten av bänkar gör att grophuset tolkats som en bostad. Foto: Jonas Wikborg, SAU.

och arkeobotaniskt material bör också kunna visa på mathantering.

Funktionen *bostad* är mycket svår att belägga då det rör sig om aktiviteter som inte behöver efterlämna några bevarade spår eller förutsatt några särskilda konstruktioner. Möjliga men inte nödvändiga indikatorer kan vara fynd av personlig utrustning samt även härd (fig. 3).

Förråd
Förvaring av olika produkter samt råvaror men även mat och dylikt. *Mat* kan spåras genom fynd av keramik samt osteologiskt och arkeobotaniskt material. Eventuellt kan också storleken på grophuset vara mindre än övriga vilket skulle göra det mindre lämpligt för annan användning. Förvaring av annat än mat skulle kunna beläggas genom avsaknad av indikationer på andra aktiviteter, t.ex. spår av brukning i form av golvlager. Även i detta fall skulle en relativt sett mindre storlek kunna bidra till tolkningen som förråd.

Textilhantverk
Innefattar all tillverkning och bearbetning av textilier. Indikeras främst av relevanta fynd och möjligen också spår av vävstolar.

Metallverkstad
Grophus där man kan ha arbetat med en eller flera olika typer av metallhantverk såsom t.ex. järnsmide men även annat hantverk med ädlare metaller. Det vanliga är att man haft olika byggnader för järnsmide respektive gjutning och annat metallhantverk med kopparlegeringar, ädelmetaller och ädelstenar. I den här aktuella metallverkstaden har dock både järnsmide och arbete med kopparlegeringar praktiserats i samma hus (fig. 4).

Kännetecknande för en metallverkstad i grophus är att det haft en eller flera härdar för smide och/eller gjutning. Dessa kan vid undersökning vara synliga som nedgrävningar i marken men kan också ha haft uppbyggda konstruktioner ovan mark av sten och/eller lera. I anslutning till härden måste det ha funnits en bälg, men sådana behöver dock inte ha lämnat några arkeologiska spår. Ett eventuellt städ kan ha varit monterat på en grov trästock vilken kan ha varit placerad nära härden, på eller i golvet. Arbetsbänkar kan förekomma och ibland kan spår av förvaring av träkol och vällsand finnas. Ett kar för vatten att använda för härdning måste finnas vid smide samt för avkylning av verktyg. Inne i grophuset kan man förvänta sig att påträffa avfall i form av mindre mängder järnslagg såsom glödskal och smidesskållor, metallsmältor samt råämnen. Andra tänkbara fynd är teknisk keramik, verktyg och redskap. Avfallsmaterial kan även tänkas framkomma i anslutning till grophuset om bevaringsförhållandena är goda. Grophus som använts som metallverkstäder bör i första hand ha placerats avsides från annan bebyggelse på grund av brandrisken. Närhet till vatten kan ha varit en fördel. Avgörande för en tolkning som metallverkstad är att man hittar spår av processanläggning/-ar tillsammans med avfall och andra relevanta fynd. Det är viktigt att tolkningen inte endast utgår från enstaka fynd.

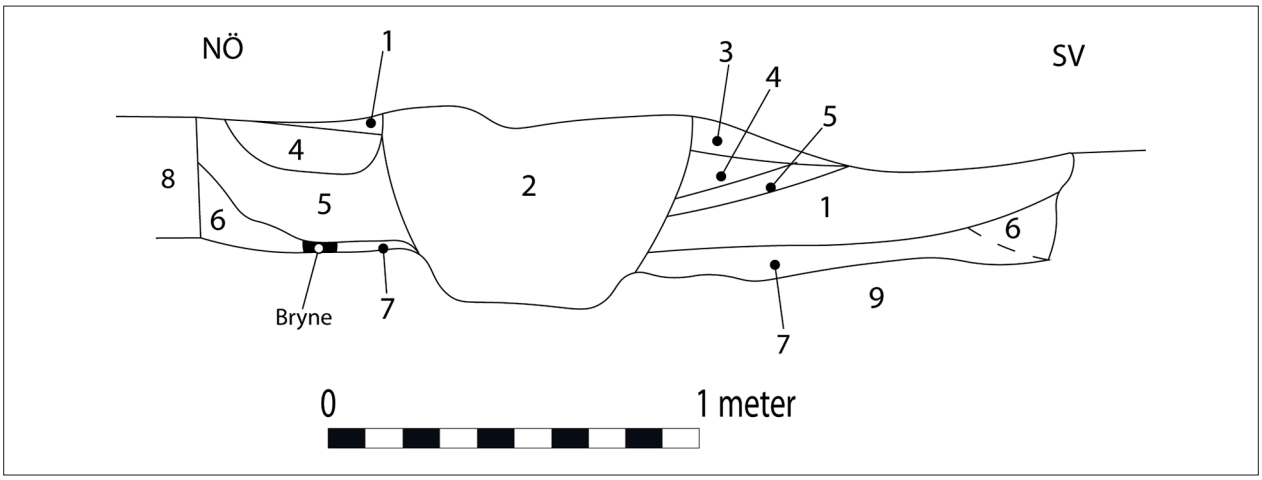
Flerfunktionell byggnad
En byggnad där mer än en funktion kunnat beläggas under en och samma fas. Kriterierna bygger i övrigt på det som redovisats angående hur funktion tolkas.

Obestämd funktion
Ett grophus som efter granskning saknar entydiga och/eller tolkningsbara indikationer på någon särskild funktion. Flera av ovan nämnda funktioner kan dock här nämnas som möjliga alternativ.

Reparationer, ombyggnader och grophuslägen
I ett flertal grophus har reparationer, ombyggnader och mer än en brukningsfas kunnat urskiljas. Reparationer kännetecknas av att mindre kompletteringar gjorts men det saknas indikationer på att grophusets grundläggande disposition och användning förändrats. Exempel på detta kan vara en dubblerad störhålsrad till en flätverksvägg, d.v.s. en indikation om att den har behövt förstärkas eller ersättas. När större ingrepp i konstruktionen gjorts och där funktionen också förändrats rör det sig om en ombyggnad. Detta motsvaras i redovisningen av en ny brukningsfas. Ombyggnader syns bland annat genom att konstruktionselement som t.ex. härdar och bänkar tagits bort eller tillkommit, att nya golvlager bildats eller att själva byggnadskonstruktionen förändrats avsevärt. Ett annat exempel är att det påträffats konstruktionselement vilka inte kan ha varit i bruk samtidigt. Ibland kan det också finnas tecken på att det funnits avbrott i brukningen i form av ras- och återfyllnadslager. I materialet finns också några exempel på att ett nytt grophus har grävts på samma plats där en igenfylld grop från ett, eller till och med två, tidigare grophus funnits. Dessa ytor kan då betecknas som ett grophusläge. För något grophus har även en diskussion om en eventuell sekundär användning som arbetsgrop förts.

Figur 4. Grophuset 1126 har fungerat som en metallverkstad. Bland annat visade de två ugnarna på denna funktion. Den mindre utstickande ugnen är sannolikt ett något senare tillägg till konstruktionen. Foto: Jonas Wikborg, SAU.

Figur 5. Grophuset 1170 vid Veterinärvillan, dokumenterad i profil. Den stora gropen i mitten (2) innehöll en amulettring samt en större mängd bränd säd. I några av de andra lagren fanns också fynd som kan tolkas som rituella och hela förloppet vid igenfyllningen av grophuset, med flera olika lager, tolkas som en sammanhållen sekvens av handlingar med rituella förtecken, kanske i form av brännoffer och en rituell måltid. Det understa lagret (7) samt lagren på kanterna (6) är golv- respektive vägglager.

Rituella lämningar
Det har påträffats spår av rituella aktiviteter i 21 av grophusen. Dessa kan nästan samtliga kopplas till grophusens övergivande och destruktion. En deposition av ett eller ett par underkäkar av olika djur, placerade mitt i grophuset, vid övergången mellan återfyllnadslager och golvlager, är mycket typiska representanter för dessa rituella handlingar. Andra exempel är deponeringar av amulettringar, bränd säd, sländtrissor och kammar. I ett par fall speglade sekvenser av olika lager och nedgrävningar mer komplexa rituella händelseförlopp (fig. 5).

Mått och konstruktionsdetaljer
Det fanns en stor variation i grophusens utföranden, storlekar och i viss mån även former i plan. Merparten av grophusen var rektangulära till formen i plan, för ett antal var formen kvadratisk eller kunde ej bestämmas och ett par var rundade. Intakta grophus varierade från 3,20 till 21,40 m² i storlek, men mer än hälften var omkring 5,0–7,0 m² stora. Nedgrävningarna hade oftast vertikala sidor och bottnarna var plana. Djupen varierade från 0,08–0,90 meter och för merparten av grophusen hade de ursprungliga nedgrävningarnas djup reducerats avsevärt av senare tiders markanvändning.

Konstruktionsdetaljer
Ett antal begrepp används genomgående i presentationen och tolkningen av grophusen och dessa förekommer också som beteckningar för kontextgrupper och stratigrafiska objekt. De utgör de grundläggande elementen i diskussionen av grophusens konstruktion, brukning och destruktion. För att tolkningarna ska få hållbarhet och stringens har det varit viktigt att klargöra hur de aktuella begreppen har använts och vilka kriterier som gällt för tolkningen.

Konstruktiva element
Tak
Takkonstruktioner i grophusen tolkas utifrån stolpsättningen men i många grophus har det inte gått att klargöra hur taket sett ut då stolphålen/stöttorna varit mycket få eller har saknats helt. Vanligast är sadeltaket vilket har identifierats genom att det funnits två stolpar mitt emot varandra på två motstående sidor, vanligen på varje kortsida (fig. 6). Stolparna bör ha förbundits av en takås och takets sidor har vilat på väggarna eller den omgivande marken. Det finns också exempel på att det stått en extra stolpe mitt i grophuset och denna

Figur 6. Grophuset 1281 vid Veterinärvillan. Mitt på sidan till vänster respektive höger syns hålen för de stolpar som burit upp ett sadeltak. Möjligen kan ett par stöttor på den sida som är längst bort i bild samt närmast kameran ha ingått i takkonstruktionen. Längs med kanterna syns störhål från en flätverksvägg. Störhålsraderna är ställvis dubblerade vilket visar på reparationer. Foto: Jonas Wikborg, SAU.

kan då också ha stöttat takåsen. I vissa fall kan det ha rört sig om ett modifierat sadeltak där den ena sidan kan ha varit högre. Det finns i dessa fall spår av en stolpe som stått mot en av långsidorna eller mitt i den ena halvdelen. En möjlighet är förstås att dessa extra stolpar tillförts som reparationer och inte påverkat konstruktionen som typ. Ett tänkbart utseende, vilket också skulle kunna förklara avsaknaden av väggstolpar, är att taket gått ända ner till marken eller möjligen vilat på en mindre jordvall. Det skulle då kunna ha utgjorts av en självbärande konstruktion utan förankring i underlaget.

Stolparna i grophusen har i många fall inte varit nedgrävda utan det rör sig snarare om spår efter stöttor i form av grundare försänkningar. Stolpen har kanske i vissa fall över huvud taget inte varit nedgrävd. Konstruktionen bör ha fått sin stabilitet genom vikten från taket i kombination med någon typ av självbärande konstruktion t.ex. genom att taket varit förbundet med väggen och, eller, en eventuell takstol. I något fall tycks grophuset ha haft ett pulpettak, d.v.s. att det har vilat på två stolpar som stått i hörnen mot ena långsidan och på den motsatta långsidan bör taket ha vilat på marken. I något fall utgörs det enda möjliga spåret av en takkonstruktion av en enda stolpe i grophusets mitt. Detta skulle kunna betyda någon typ av tält- eller kåtaliknande konstruktion men denna enda stolpe skulle lika gärna kunna vara en, kanske senare tillförd, stötta till en annan typ av tak. Ytterligare en variant av takkonstruktion är den där fyra, eller om den ej är fullständigt bevarad, tre stolpar stått i hörnen. I dessa fall kan man anta att någon typ takstol som varit självbärande och sannolikt haft en välvd eller toppig form, haft stöd av dessa stolpar.

En absolut majoritet av de takbärande stolparna har stått i botten av grophusen. Det förekommer dock även några exempel på att stolpar som tolkats som del av takkonstruktionen varit placerade utanför nedgrävningen. I tre grophus rör det sig om en enstaka stolpe i anslutning till ett hörn och i ett fall är det två stolpar som stått närmast diagonalt på ömse sidor om nedgrävningen.

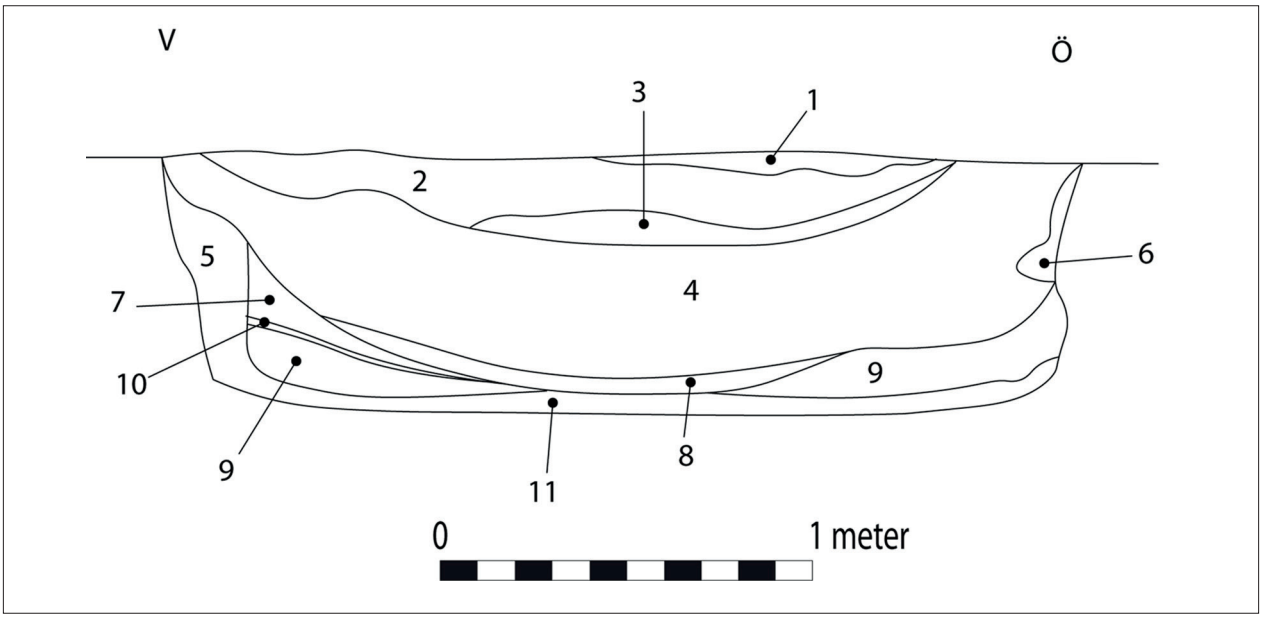
I några grophus påträffades vad som sannolikt är ofullständigt bevarade lämningar av takkonstruktionen som inte riktigt gått att tolka. Avsaknaden av spår av tak är många gånger svår att förklara. Precis som nämns i avsnittet om väggar kan man tänka sig att det funnits konstruktioner som utgjorts av ett tak och en vägg som varit sammanhängande och självbärande samt vilat på eller varit förankrad i marken. Om den omgivande ursprungliga markytan kring grophuset, som i de flesta fall i detta material, inte varit bevarad skulle spåren av tak och vägg kunna försvinna helt.

Det finns inga lämningar av någon takbeläggning i materialet. Själva konstruktionslämningarna ger heller inga svar angående detta. Med tanke på att stolparna varit ganska klena och många gånger heller inte varit nedgrävda i marken kan taktäckningen inte varit särskilt tung. Sannolika alternativ är strå (vass eller halm) men det går inte att utesluta textil eller skinn om man tänker sig att det rört sig om mer kortvariga eller flyttbara konstruktioner. Det är osäkert om torvtäckning skulle kunna vara en möjlighet då detta torde vara ett relativt tungt alternativ.

Väggar

I ett tjugotal av grophusen fanns mer eller mindre tydliga lämningar av väggar medan det i merparten helt saknades spår av sådana. De identifierbara varianterna utgörs av flätverksväggar direkt förankrade i marken, med respektive utan lerklining, samt ramverksväggar som kan ha haft flätverk eller plankor. De oftast identifierade typen utgörs av flätverksväggar vilka har framträtt genom att rader med störhål synts utmed grophusens nedgrävningskanter. Raderna behöver inte vara fullständiga då de kanske inte är helt bevarade men det är också tänkbart att man haft väggar av olika material i samma hus. Ibland finns tydliga spår av att flätverket varit lerklinat då lerklumpar påträffats i lager och fyllningar. Men man kan nog tänka sig att lerklining kan ha upplösts utan att lämna några spår om grophuset t.ex. fått stå som ruin. I ett par fall finns indikationer på att grophusen haft väggar av ramverk. Denna tolkning har baserats i det ena exemplet på att stolpar stått på jämna och lämpliga avstånd längs grophuset sidor och det fanns även rester av horisontellt liggande trä i markytan. I ett annat grophus påträffades spår av lerklinat flätverk som dock inte varit förankrat i marken (fig. 7).

I många av grophusen har spår av väggar saknats. Detta kan ha flera förklaringar. En kan vara att vägg och tak hängt samman i någon typ av tält- eller kåtaliknande konstruktion (se ovan). En annan möjlighet är att väggarna inte varit förankrade i marken. De kan då ha bestått av t ex flyttbara delar av flätverk t.ex. i ramar, uppspända vassmattor och skinn men kanske också torv eller dylikt. Det är också mycket möjligt att väggarna varit placerade på och förankrade i marken vid sidan av grophusets nedgrävning och att bevarade lämningar av dem helt enkelt saknas. Det finns exempel på att åtminstone den nedre delen av grophusens väggar har bestått av torv eller något likande eller att de ha varit isolerade med detta material. Detta

Figur 7. Grophuset 4076 vid GUSK dokumenterat i profil. Grophuset har sekundärt blivit använt som eldningsgrop vilket en härd (3) vittnar om. På sidorna syns leriga lager (5, 6) vilket visar att grophuset haft lerklinade väggar, vilka dock inte varit förankrade i underlaget då störhål saknades.

har framträtt genom rödaktiga humösa fyllningar längs med grophusens sidor. I ett annat grophus utgjordes kanten av lera. I ett par fall tycks grophusens vägg ha funnits ett litet stycke innanför själva nedgrävningen till grophuset och då har material från den närmaste omgivningen eroderat ner i detta utrymme.

Golv

Det har inte påträffats några lämningar av konstruerade golv, d.v.s. golvbeläggningar, i grophusen. I ett flertal grophus saknas även spår av golvlager. Återfyllnaden låg i dessa direkt på den orörda marken i nedgrävningens botten och fynd eller annat avsatt material saknades. Detta har tolkats som att det funnits en golvbeläggning men att denna inte bevarats eller har tagits bort före igenfyllningen. Eftersom underlaget varit så rent bör det i första hand ha rört sig om täta beläggningar. Tänkbara alternativ är att plankgolv men även mattor av vass, halm eller skinn skulle kunna ha förekommit.

Bänkar

Jordbänkar utgörs av material som sparats när grophusens nedgrävningar har grävts eller som byggts upp av sekundärt använda massor. De bör, i synnerhet om de utgjorts av andra, mer instabila material än lera, ha haft en täckning/ytskikt och uppstöttning av annat material såsom t.ex. flätverk och träplankor. För att jordbänkar ska ha haft just den funktionen måste de också ha haft höjder som passar för att sitta på eller för att fungera som arbetsyta vid stående eller sittande arbete. I materialet finns ett exempel på en intakt ligg- och sittbänk (jfr fig. 3) och ett annat där rester av en arbetsbänk kunnat konstateras. I några fall rör det sig om låga avsatser av påförda fyllningar längs med nedgrävningens sidor. De skulle eventuellt kunna representera jordbänkar som tagits bort i samband med en ombyggnad av grophuset.

Ugnar och härdar

Skillnaden mellan raserade ugnar och härdar kan ibland vara svår att urskilja. Den definition som använts här utgår från att en ugn har haft en överbyggnad/ugnskupol av sten och/eller lera medan härden inte haft det. Om det finns skäl att anta att det raseringsmaterial, här främst eldsprängda stenar, som funnits i och kring anläggningen kan ha räckt till en överbyggnad, kan detta vara en indikation på att det rört sig om en ugn (fig. 8). Förekommer det dessutom rödbränt underlag som vittnar om höga förbränningstemperaturer stärks indicierna än mer. Observera att man i arkeometallurgiska sammanhang använder en något annan begreppsapparat.

Figur 8. Grophuset 1377 vid Veterinärvillan. Stenarna i det övre högra hörnet utgör lämningarna av en matlagningsugn och golvlagret innehöll sot och kol från användningen av denna. Foto: Jonas Wikborg, SAU.

Brukningselement

Golv

Golv som brukningselement utgörs av ackumulerade lager eller skikt som blivit hårda av trampning. Det kan även röra sig om flera lager på olika delar av samma golvyta med något olika egenskaper och tillkomst. Avsatta golvlager ska alltid ha bildats primärt. Golven är nästan alltid plana.

Fyllningarna i avsatta golv har haft en packningsgrad som i första hand angivits som ”svår att dela” eller ”blockform” men, om jordarten varit sandig eller haft ett stort humöst inslag, har de också kunna beskrivas som ”lätt att dela” och i något undantagsfall även ”lucker”. Komponentorienteringen har i första hand varit ”horisontell” eller möjligen ”kaotisk” men knappast ”vertikal”. De lager som tolkats som golv har vanligen inte haft tjocklekar på över 0,15 meter.

I vissa fall, då grophusen byggts om eller då det funnits flera nivåer med tydligt åtskilda brukningsfaser, har man jämnat ut underlaget genom att påföra ett lager av t ex lera. Under dessa utjämnande lager kan då finnas tidigare golvlager samt även andra ras- och återfyllnadslager.

Utrakningslager

I anslutning till härdar och ugnar påträffades många gånger så kallade utrakningslager. De har bildats i samband med att man tömt anläggningen från rester av tidigare eldningar. Lagren framträdde som områden med ett stort inslag av sot, kol, aska samt eventuellt bränd lera och eldpåverkad sten. Lagren har legat på, eller har kommit att uppgå i, golvlagret.

Destruktion – övergivande

Flera olika typer av förlopp har framträtt i materialet för vad som hänt sedan grophusen tagits ur bruk. De olika skeendena avspeglas i destruktionslagrens karaktär, volym, läge och antal.

Det som kallats för *återfyllnad* utgörs av ett eller flera lager vilka ligger ovanpå golvlager eller direkt

mot underlaget om golv saknas. Dessa fyllningar var i regel tydligt kulturpåverkade och innehöll vanligen fynd samt osteologiskt och arkeobotaniskt material. Detta indikerar att fyllningarna oftast tagits från den boplatsyta där grophuset legat. Vanligen utgjorde återfyllnaderna förhållandevis stora volymer och var homogena till sin karaktär. Återfyllnaderna har endast en, i bästa fall, indirekt koppling till verksamheten i grophusen. På markytan har i regel, vid den tidpunkt då dessa fyllts igen, funnits kulturlager som bildats under lång tid. Därför bör en särskild argumentation kunna presenteras för att göra tolkningar som utgår från att materialet i återfyllningarna kan kopplas till aktiviteten i grophuset.

Många gånger fanns också s.k. *raslager* inblandade med återfyllnadslager. Detta rör sig om material som rasat in från nedgrävningens sida. Detta kan ha skett under såväl grophusets brukning som vid destruktionen. Ofta rör det sig om mindre och/eller tunnare skikt med ingen eller liten grad av kulturpåverkan.

I de fall där grophusen stått öppna under en tid efter att tak och väggar inte längre varit på plats kan också *erosionslager* ha bildats. De kan också bestå av material från grophusets kanter och närmaste omgivning men de ligger i tunna skikt och strimmor, ibland inblandade i andra lager och många gånger har de bildat linser som ligger mellan sidan för grophusets nedgrävning och bottnen av gropen.

Vad gäller tolkningen av destruktionslagren finns tre huvudsakliga varianter. Grophusen kan ha fått sitt avslut genom att de rivits och fyllts igen vid mer eller mindre ett tillfälle, gropen kan också ha lämnats öppen under en längre tid och slutligen kan grophusen ha fått övergå till en ruin före det att gropen successivt eller mer resolut fyllts igen. Det första alternativet motsvaras av att grophuset endast har ett eller mycket få återfyllnadslager. I dessa fall kan fyllningar i stolphål och andra nedgrävningar som kommer från återfyllnadslagren visa på en faktisk rivning samt ett kort förlopp. När gropen lämnats öppen förekommer ras- och/eller erosionslager. I regel rör det sig också om många lager av varierande karaktär i dessa fall. Ibland har även linser med sot och även härdar kunnat urskiljas i sådana lagersekvenser. I något enstaka fall har det också framträtt tydliga belägg för att grophuset genomgått ett stadie av att vara ruin. I det aktuella fallet påträffades bl.a. rester av väggar i vertikalt läge och en, med destruktionsfasen samtida, djurgång. I det aktuella materialet finns också något exempel där grophuset delvis tycks ha brunnit.

Bevarings- och stratigrafiska förhållanden

Grophusen hade en mycket varierande bevarandegrad vilket framför allt beror på inverkan från senare tiders odling och byggnation. Av några återstod endast bottnar men ett mindre antal hade i det närmaste intakta nedgrävningar. Flertalet hade dock en bevarandegrad någonstans däremellan. Flera av grophusen överlagrade varandra och på ett par ställen låg upp till tre grophus på samma plats. Det fanns också exempel på att de hade blivit ombyggda. På några ställen hade senare nedgrävningar, även från historisk och modern tid, skadat grophusen. Större träd hade också haft negativ inverkan på grophusens bevarandegrad i några fall. Merparten av grophusen överlagrades av modern matjord men i några fall täcktes de av förhistoriska och historiska kultur- och odlingslager.

Bevaringsförhållandena har inte varit optimala då grophusens djup blivit reducerade vilket framför allt påverkat möjligheterna för att tolka grophusens tak- och väggkonstruktioner. Många grophus låg i sand och silt vilket å ena sidan medfört något sämre bevaringsförhållanden för organiskt material men å andra sidan att det också gått att urskilja en del subtila skiftningar i färger och fyllningar.

Brukningstid

Det har endast gått att göra mycket begränsade iakttagelser kring grophusens brukningstider. Vare sig fynd- eller ^{14}C-dateringar har visat sig kunna bidra särskilt mycket. Som tidigare nämnts finns exempel på reparationer, ombyggnader och även nybyggnation av grophus på en tidigare använd plats, vilket visar på att man försökt hålla dem i stånd. I ett par fall har det gått att, utifrån sekvenserna av överlagrande grophus, ringa in möjliga maximala brukningstider till 50 respektive 100 år (fig. 9). Detta ger dock inte tillräckliga indikationer om hur långa brukningstiderna i allmänhet varit på platsen (för en fördjupad diskussion kring brukningstider se Lindkvist 2017).

Fynd

Från grophusen finns ett omfattande fyndmaterial vilket totalt domineras av obrända djurben. Jämfört med det totala djurbensmaterialet från boplatsen var andelen fisk ovanligt hög men det bedöms ändå att sammansättningen motsvarar den allmänna kosten på boplatsen. En annan stor fyndkategori var keramik vilken också hör ihop med mathantering. I övrigt innefattar materialet en stor variation av fynd från samtliga fyndkategorier. Merparten av fynden påträffades i destruktions-

Figur 9. Grophusen 1367, 1366 och längst bort i bild, 1271, efter framrensning i plan. De båda förstnämnda överlappade varandra och är alltså inte samtida. Detta har möjliggjort att ett resonemang om brukningstider kunnat föras. I detta fall har brukningstiden för grophuset 1366 kunnat ringas in till maximalt 50 år. Foto: Jonas Wikborg, SAU.

kontexter såsom återfyllnadslager och endast en mindre del kunde knytas till brukning eller för den delen konstruktionen av grophusen. I omkring en tredjedel av grophusen framkom fynd som kunde kopplas till rituella aktiviteter såsom obrända djurkäkar, amulettringar, kammar och sländtrissor (för en fördjupad diskussion kring tolkning utifrån fynden se Lindkvist 2017).

Analyser

Ett flertal olika typer av provtagningar för analyser har utförts på samtliga och ibland utvalda grophus. De utförda analyserna har innefattat ^{14}C, vedart, makrofossil, element, metallurgi och osteologi. Allt benmaterial har blivit tillvarataget och analyserat. Provtagning för makrofossil har varit mycket omfattande och bl.a. har golvlager blivit systematiskt provtagna men också jordprover från en stor del av övriga lager har insamlats. Analyser har i första hand utförts på prover från golvlager men även en hel del från övriga lager. ^{14}C-analyser har utförts på utvalt och tidigare analyserat vedarts- respektive benmaterial. Urvalet har styrts av vilka grophus som det varit intressant att datera utifrån undersökningens frågeställningar. Till detta har använts dateringsmaterial från så goda kontexter som möjligt på material vilka också haft låg egenålder. I några fall har ytterligare ^{14}C-dateringar utförts då de första uppenbart inte fångat in material från grophusen. I ett mindre antal grophus har det förelegat frågeställningar om eventuellt metallhantverk och från dessa har metallurgiska analyser av jordprover från aktivitetslager utförts. Försöksvis har det även gjorts elementanalyser av jordprover tagna i underlaget, just vid övergången mot bottnen av grophusens nedgrävningar (Isaksson 2017).

Planer till katalogens övergripande objekt

Projektets valda undersöknings- och dokumentationsmetod utgörs av den s.k. single-context-metoden. Det innebär att dokumentationen baseras på den minsta stratigrafiska enheten, här kallad stratigrafiskt objekt. Dessa har delats in i fyra kategorier: nedgrävning, lager/fyllning, sten- och tegelkonstruktion samt träkonstruktion. Flera stratigrafiska objekt som tolkas höra samman och relateras till en och samma händelse, bildar en kontex-

tgrupp, exempelvis ett stolphål. Kontextgrupperna kan i sin tur tolkas höra samman till *övergripande objekt*; exempelvis hus, grophus, hägnader eller aktivitetsytor. För mer utförlig beskrivning av undersöknings- och dokumentationsmetoder hänvisas till *Gamla Uppsala – årsredogörelse år 2012* (Beronius Jörpeland m.fl. 2013; Westberg 2013) samt *Projektintroduktion – om det arkeologiska projektet* (Beronius Jörpeland 2017).

Allmänt gäller för samtliga materialkataloger att de övergripande objekten i möjligaste mån redovisas på kontextsgruppsnivå. Beroende på objektens komplexitet och informationspotential kan även stratigrafiska objekt redovisas. De övergripande objekten presenteras mot en bakgrund av omkringliggande stratigrafiska objekt. Här har nedgrävningar och störningar valt för läsbarhetens skull. Schaktkanten redovisas i förekommande fall.

I denna katalog redovisas huvuddelen av grophusen med en inledande samlad plan över ingående stratigrafiska objekt. Därefter följer tolkningsplaner för *konstruktion, brukning och destruktion*. I de fall grophusen har flera skeden, redovisas även dessa med separata tolkningsplaner.

Referenser

Beronius Jörpeland, L. (red.) 2013. Gamla Uppsala – årsredogörelse år 2012. Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala. Riksantikvarieämbetet. UV Rapport 2013:78. Stockholm.

– 2017. (red.). Projektintroduktion – om det arkeologiska projektet. Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala. Arkeologerna, Statens historiska museer, Societas Archaeologica Upsaliensis och Upplandsmuseet. Rapport 2017:1_2. Stockholm.

Beronius Jörpeland, L., Göthberg, H., Seiler, A. & Wikborg, J. (red.) 2017. at Upsalum – människor och landskapande. Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala. Arkeologerna, Statens historiska museer, Societas Archaeologica Upsaliensis och Upplandsmuseet. Rapport 2017:1_1. Stockholm.

Ekblom, A. & Bergman, J. 2017. Växtfynd – makrofossil- och pollenanalys. Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala. Arkeologerna, Statens historiska museer, Societas Archaeologica Upsaliensis och Upplandsmuseet. Rapport 2017:1_14. Stockholm.

Isaksson, S. 2017. Arkeologiska forskningslaboratoriets analyser. Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala. Arkeologerna, Statens historiska museer, Societas Archaeologica Upsaliensis och Upplandsmuseet. Rapport 2017:1_22. Stockholm.

Lindkvist, A. 2017. Under ytan – grophus och centralitet i Gamla Uppsala. Med bidrag av Anneli Ekblom och Ola Magnell. I: Beronius Jörpeland, L., Göthberg, H., Seiler, A. & Wikborg, J. (red.). at Upsalum – människor och landskapande. Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala. Arkeologerna, Statens historiska museer, Societas Archaeologica Upsaliensis och Upplandsmuseet. Rapport 2017:1_1. Stockholm.

Magnell, O. 2017. Gårdarnas djur – osteologisk analys. Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala. Arkeologerna, Statens historiska museer, Societas Archaeologica Upsaliensis och Upplandsmuseet. Rapport 2017:1_12. Stockholm.

Westberg, T. 2013. I: Beronius Jörpeland, L. (red.). Gamla Uppsala – årsredogörelse år 2012. Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala. Riksantikvarieämbetet. UV Rapport 2013:78. Stockholm.

Administrativa uppgifter

För utförliga administrativa uppgifter hänvisas till *Projektintroduktion – om det arkeologiska projektet* (Beronius Jörpeland 2017).

SHMM:s dnr: 5.1.1-00031-2015.
Länsstyrelsens dnr: 431-4697-11.
SHMM:s projektnr: A12170.
Koordinatsystem: Sweref 99 TM.

Katalogdel

Medverkande författare i katalogen
Lena Beronius Jörpeland, Arkeologerna, Statens historiska museer
Ann Lindkvist, Societas Archaeologica Upsaliensis (SAU)
Maria Lingström, Arkeologerna, Statens historiska museer
Jonas Wikborg, Societas Archaeologica Upsaliensis (SAU)

Ingående objekt i katalogen

Idnr	Delområde	Tolkning funktion	År start e.Kr.	År stopp e.Kr.
657	Storgården	Kokhus/bostad	900	1000
670	Storgården	Obestämd funktion	500	600
686	Storgården	Obestämd funktion	550	650
1037	Storgården	Obestämd funktion	800	850
1125	Veterinärvillan	Kokhus/bostad	890	1030
1126	Veterinärvillan	Metallverkstad	890	1020
1127	Veterinärvillan	Kokhus/bostad	940	1040
1128	Veterinärvillan	Obestämd funktion	700	1050
1129	Veterinärvillan	Obestämd funktion	700	850
1130	Veterinärvillan	Obestämd funktion	800	900
1170	Veterinärvillan	Kokhus/bostad	780	950
1271	Veterinärvillan	Obestämd funktion	800	950
1272	Veterinärvillan	Textilhantverk	800	1050
1281	Veterinärvillan	Obestämd funktion	890	1030
1362	Veterinärvillan	Obestämd funktion	700	850
1363	Veterinärvillan	Obestämd funktion	940	1030
1364	Veterinärvillan	Obestämd funktion	800	1050
1365	Veterinärvillan	Obestämd funktion	900	1050
1366	Veterinärvillan	Obestämd funktion	800	850
1367	Veterinärvillan	Kokhus/bostad	800	975
1375	Veterinärvillan	Obestämd funktion	800	850
1377	Veterinärvillan	Kokhus/bostad	1000	1150
1378	Veterinärvillan	Obestämd funktion	800	1150
1379	Veterinärvillan	Obestämd funktion	800	1150
2675	Storgården	Kokhus/bostad	900	1000
2851	GUSK	Obestämd funktion	850	950
2855	GUSK	Flerfunktionell byggnad	700	800
2859	Storgården	Obestämd funktion	650	770
2863	Storgården	Kokhus/bostad	850	950
2867	Storgården	Kokhus/bostad	850	950
2871	Storgården	Kokhus/bostad	750	850
2935	Storgården	Obestämd funktion	800	900
4039	Veterinärvillan	Obestämd funktion	800	1050
4040	Veterinärvillan	Obestämd funktion	800	1050
4065	Veterinärvillan	Obestämd funktion	900	1050
4066	Veterinärvillan	Obestämd funktion	900	1050
4067	Veterinärvillan	Kokhus/bostad	1020	1150
4068	Veterinärvillan	Obestämd funktion	1020	1150
4069	Veterinärvillan	Obestämd funktion	800	1050
4070	Veterinärvillan	Obestämd funktion	800	1050
4071	Veterinärvillan	Obestämd funktion	900	1000
4072	Veterinärvillan	Obestämd funktion	850	950
4073	Veterinärvillan	Obestämd funktion	800	900
4074	GUSK	Obestämd funktion	900	1020
4075	GUSK	Kokhus/bostad	870	975
4076	GUSK	Obestämd funktion	680	800

Grophus, rubriker i beskrivningarna

Huvudrubrik	Underrubriker	Anmärkning
Huvud	Identitet	Id-nummer för aktuell konstruktion
	Konstruktionstyp	
	Belägenhet	Delområde
	Nivå	I meter över havet
	Underlag	
	Bevaringsgrad	Text
	Yttre form och måttuppgifter	I meter
Undersökningsresultat	Funktion	Alternativ enligt tidigare presentation samt text
	Datering	
	Dateringsspann	Två årtal vilka utgör en sammanvägning med den äldsta respektive den yngsta möjliga dateringen
	Konstruktion	Resultat från ^{14}C-analyser och daterande fynd
	Brukning	Resultat från ^{14}C-analyser och daterande fynd
	Destruktion	Resultat från ^{14}C-analyser och daterande fynd
	Sammantagen datering	Text
	Undersökningsmetod	Text
	Beskrivning	
	Tolkning - konstruktion	Text med beskrivning av aktuella objekt
	Tolkning - brukning	Text med beskrivning av aktuella objekt
	Tolkning - destruktion	Text med beskrivning av aktuella objekt
	Rituella handlingar	Text med redogörelse för tolkning
	Identiferade handlingar	Kronologiskt uppställd punktlista
	Fynd	Tabell
	Analyser	Analysresultat i tabell- och textformat
	Anmärkning	Text, bl.a. med uppgift om ev. grophus på samma plats
	Ingående stratigrafiska objekt	Tabell

Grophus 657

Lena Beronius Jörpeland

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Storgården
NIVÅ	25,15 m ö h
UNDERLAG	Siltig sand
BEVARINGSGRAD	Grophuset låg i schaktets sydvästra del, dess sydvästra hörn låg utanför undersökningsområdet. Grophuset överlagrades av avfallsgropar, 651 och 546 i aktivitetsyta 5600 som var nedgrävda i grophusets fyllnadslager.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rundad
	Längd: 3,30 meter
	Bredd: 2,70 meter
	Djup: 0,65 meter
	Yta: 6,60 m^2 undersökt av uppskattningsvis ca 7,50 m^2 (90%)

FUNKTION

Fynden i golvlagret (keramik, stekplatta och djurben) indikerar att grophuset har använts för matberedning, dock inte matlagning med tanke på avsaknad av säkert konstaterad härd/ugn. Den arkeobotaniska analysen visade att endast två av fem prover innehöll makroskopiskt material som kunde tolkas som matlagning/bakgrundsbrus vilket är en förhållandevis svag indikator. Med tanke på fyndmaterialet har grophusets funktion trots det, tolkats vara **kokhus/bostad**.

DATERING

Dateringsspann: 900–1000 e. Kr

Konstruktion: -

Brukning: -

Destruktion:

Sammantagen datering: Grophuset saknar föremål som kan dateras till en snäv kronologisk period. Någon 14C-datering har heller utförts. Utifrån stratigrafiska relationer dateras grophusets konstruktion och brukning till vikingatid, främst 900-talet. Grophuset är beläget under en aktivitetsyta (5600), som genom keramikfynd dateras till 1000-tal. Grophuset har också en rumslig koppling till hus 2056, som har datering till 700–900-tal. Det är dock inte troligt att grophuset har varit i bruk i 200–300 år, varför dateringsspannet har begränsats till de yngsta 100 åren. Det blomformade beslag av cu-legering (FV79), som låg relativt ytligt i fyllnadslager 302809 har bedömts vara sekundärt deponerat i lagret. Beslaget är sannolikt medeltida och hör till de yngre aktiviteterna på platsen efter att grophuset fyllts igen. Avsaknaden av keramik av yngre godstyper talar för en vikingatida datering av både brukning och destruktion. Troligen har destruktionen skett relativt nära i tid till aktivitetsyta 5600 eftersom inga yttäckande lager eller markhorisonter överlagrade grophuset före aktiviteterna i 5600.

647430
647435
Grophus 657
6642925
6642920
302767
304112
304119
304363
304440
304139
303379
303961
1000407
301286
302809
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Lager fyllning
Sten- tegelkonstruktion
Övriga nedgrävning
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotodokumenterades grophuset. Konstruktionen undersöktes kontextuellt och en öst-västlig sektion dokumenterades i schaktväggen. De tre stolphålen (655, 656 och 793) undersöktes och dokumenterades parallellt med undersökningen av grophuset.

Fynden samlades in genom handplock och metalldetektering. Undersökningen gjordes med skärslev och hacka.

REDOVISNING AV STRATIGRAFISKA OBJEKT

Grophuset framkom efter att fyllningarna i avfallsgropar 651, 546 (aktivitetsyta 5600) undersökts och tagits bort. Den norra delen av grophuset var därmed skadad av yngre nedgrävningar, bland annat 546, till ett djup av ca 0,2 meter. Flera fyllningar var således nedgrävda i ytan av det översta fyllnadslagret (302809). Två stolphål väster om, och utanför nedgrävningen (656 och 793) och ett öster om nedgrävningen (655) bedömdes i fält som hörande till konstruktionen. Tolkningen baseras på att det i grophusets omedelbara närhet saknades andra nedgrävningar, gropar och stolphål. Även stolphålens mått och djup, samt belägenhet, på ömse sidor om nedgrävningen samt i en relativ symmetri till denna, talar för att de hör ihop.

Nedgrävning: Nedgrävningens form var i ytan rundad men något raka kanter i norr och söder (302767). Sidorna lutade inåt mot botten som var plan.
Tak: Två stolphål väster om (793, 656) respektive ett öster om (655) grophusets nedgrävning bedömdes i fält höra till konstruktionen. Stolphål 655 var ett 0,40 x 0,40 meter stort rundat stolphål med vertikala sidor och rund botten. Det var 0,40 m djupt och innehöll en lucker mörkt brungrå sand/siltfyllning med inslag av träkol och ben. Stolphål 793 var ett 0,57 x 0,50 meter stort rundat stenskott stolphål med vertikala sidor och plan botten. Det var 0,53 m djupt och innehöll en lucker ljusbrun sand/siltfyllning med inslag av ben. Stenskoningen (304119) var 0,50 x 0,42 m stor och 0,44 m hög. Den bestod av 0,08–0,25 m stora stenar, varav merparten 0,15–0,25 m stora. Bottenstenarna var fint lagda. Enstaka rakt ställda kantstenar fanns i den nordvästra kanten. Övriga stenar verkade ha rasat samman, troligtvis vid destruktion av stolphålet. Detta stolphål överlagrade stolphål 656 som var beläget direkt söder om. Det bestod av ett 0,45 x 0,30 meter stort rundat stolphål med lutande sidor och plan botten. Det var endast 0,10 meter djupt och innehöll en lucker flammig gråbrun siltfyllning med inslag av småsten.

Vägg: Inga spår efter grophusets väggkonstruktion fanns.
Lager/fyllningar: Direkt ovanpå nedgrävningens botten fanns ett lager, som förmodligen inte har anlagts utan bildats under grophuset brukning genom att avfall och jorden trampats på (303379). Lagret bestod av 0,08–0,12 m tjock mörkgrå silt med inslag av sot, träkol, småsten, skärvsten och ben och har tolkats som golvlager. I nedgrävningen låg ytterligare två fyllningar. Längs grophusets södra kant, direkt över golvlagret, fanns ett mindre igenfyllnadslager (303961). Lagret bestod av en 0,01–0,12 m tjock flammigt gulbrun siltfyllning, med inslag av träkol och småsten.
Över detta lager och i norra delen överlagrande golvlagret fanns 302809. Lager 302809 bestod av 0,01–0,34 m tjock mörkt gråbrun silt med inslag av träkol, bränd lera, småsten och ben. Mot den västra kanten fanns tre 0,10–0,30 meter stora stenar.

TOLKNING – KONSTRUKTION, 2906

De tre utanför grophuset liggande stolphålen, varav två i väster och ett i öster, tolkas ha innehållit *takbärande* stolpar (2894). Två stolphål väster om nedgrävningen uppvisar troligen omstolpning. Ett grunt stolphål (656) är först grävt men överlagras av ett djupare stolphål (793) som till omfång är lika stort och till djupet relativt lika det stolphål som är beläget öster om nedgrävningen (655). Stolphålens läge tyder på att grophuset haft ett sadeltak, och att takets utbredning varit större än själva grophusets nedgrävning. Inga spår efter grophusets *väggkonstruktion* fanns i nedgrävningen.

TOLKNING – BRUKNING, 2907

Det lager som påträffades i nedgrävningens botten har tolkats som ett golvlager (5635), på grund av dess de beståndsdelar som fanns i lagret, liksom lagrets tjocklek. Grophuset har sannolikt endast haft ett brukningsskede.

TOLKNING DESTRUKTION, 2908

De två igenfyllnadslagren visar på en successiv igenfyllnadsfas om än troligen kortvarig i tid. Det lager som först på och överlagrar golvlagret är ett mindre yttäckande lager (303961) som endast är beläget i grophusets södra halva, detta lager kan ha en större utbredning söderut utanför schaktet. Över detta fylls sedan resten av nedgrävningen med ett lager som troligen har funnits i hela nedgrävningen men är bortgrävt i den nordöstra delen (302809) genom att avfallsgropar har grävts i ett yngre skede (5600). Sannolikt har grophuset fyllts igen vid ett och samma tillfälle eftersom inga erosionslager eller raslager fanns längs kanterna.

RITUELLA HANDLINGAR

Inga spår efter rituella handlingar påträffades.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

1. Nedgrävningen (302767) grävs.
2. Grophusets sadeltak (2894) byggs. Det vilar på ett stolphål på ömse sidor om grophusets nedgrävning. Ett av stolphålen (656) grävs före det andra på västra sidan (793). På östra sidan grävs ytterligare ett stolphål (655).
3. Grophuset brukas och ett golvlager bildas (303379).
4. Grophuset fylls igen (303961, 302809).

FYND: Föremålsmaterialet från grophuset härrör framförallt från golvlagret (303379) och det mäktigaste fyllnadslagret (302809). Det mindre omfattande fyllningen saknade fynd (303961). I golvet påträffades fem skärvor äldre svartgods (FV3485, FV3499, FV3502 och FV3517), ett keramikföremål som har tolkats som stekplatta/eldplatta (FV3523), och en bit bränd lera (FV466). I den sekundära igenfyllnaden 302809 fanns också äldre svartgodskeramik, fem skärvor (FV3463, FV3493, FV3494) och ett blomformigt beslag av CU-legering med spår av förgyllning (FV79), tre hästskosömmar (FV128) samt tre järntenar (FV531) och två bitar lerklining (FV1319). Tre skärvor äldre svartgods låg i fyllningen till stolphål 655 (FV3465 och FV3506).

Det påträffade djurbensmaterialet har tolkats som slaktavfall, se vidare nedan.

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
79	Beslag	Dräkt, smycken och personlig utrustning	302809
466	Bränd lera	Obestämt	303379
128	Hästskosöm	Transport och samfärdsel	302809
3463	Kärl	Keramik Bäck	302809
3465	Kärl	Keramik Bäck	1000407
3485	Kärl	Keramik Bäck	303379
3493	Kärl	Keramik Bäck	302809
3494	Kärl	Keramik Bäck	302809
3499	Kärl	Keramik Bäck	303379
3502	Kärl	Keramik Bäck	303379
3506	Kärl	Keramik Bäck	1000407
3517	Kärl	Keramik Bäck	303379
1319	Lerklining	Byggnadsdetaljer och monument	302809
3523	Stekplatta	Husgeråd och livsmedel	303379
531	Ten	Obestämt	302809

ANALYSER

^{14}C: Inget prov har analyserats från grophuset.

Osteologi:

I fyllningen av grophuset förekommer de husdjur som var vanligast på gårdarna från Gamla Uppsala; varav minst två nötkreatur, ett slaktat vid 2–2,5 års ålder och ett äldre än 2,5 år, ett ungdjur (1-2 år) av får eller get, en kulting och ett ungdjur (1-2 år) av svin, en fullvuxen häst, en gås och en tupp. Dessutom förekommer ben från en större karpfisk. En jämn artfördelning mellan nötkreatur, får/get och svin följer ett typiskt mönster för matavfallen från grophusen. Olika kroppsdelar finns representerade i både golvlager och fyllnadslager som köttrika delar, som revben, skulderblad samt lårben, men även slaktavfall som tåben. Ben från en tupp påträffades samt gås som annars är relativt sparsamt förekommande i Gamla Uppsala.

	Vikt (g)	nöt	svin	får/get	häst	tamhöns	hönsfågel	gås	karpfisk
302809	699,4	9	6	12	2	1		1	1
303379	191,3	4	5		4		1		
304363	8,7			1					
totalt	899,4	13	11	13	6	1	1	1	1

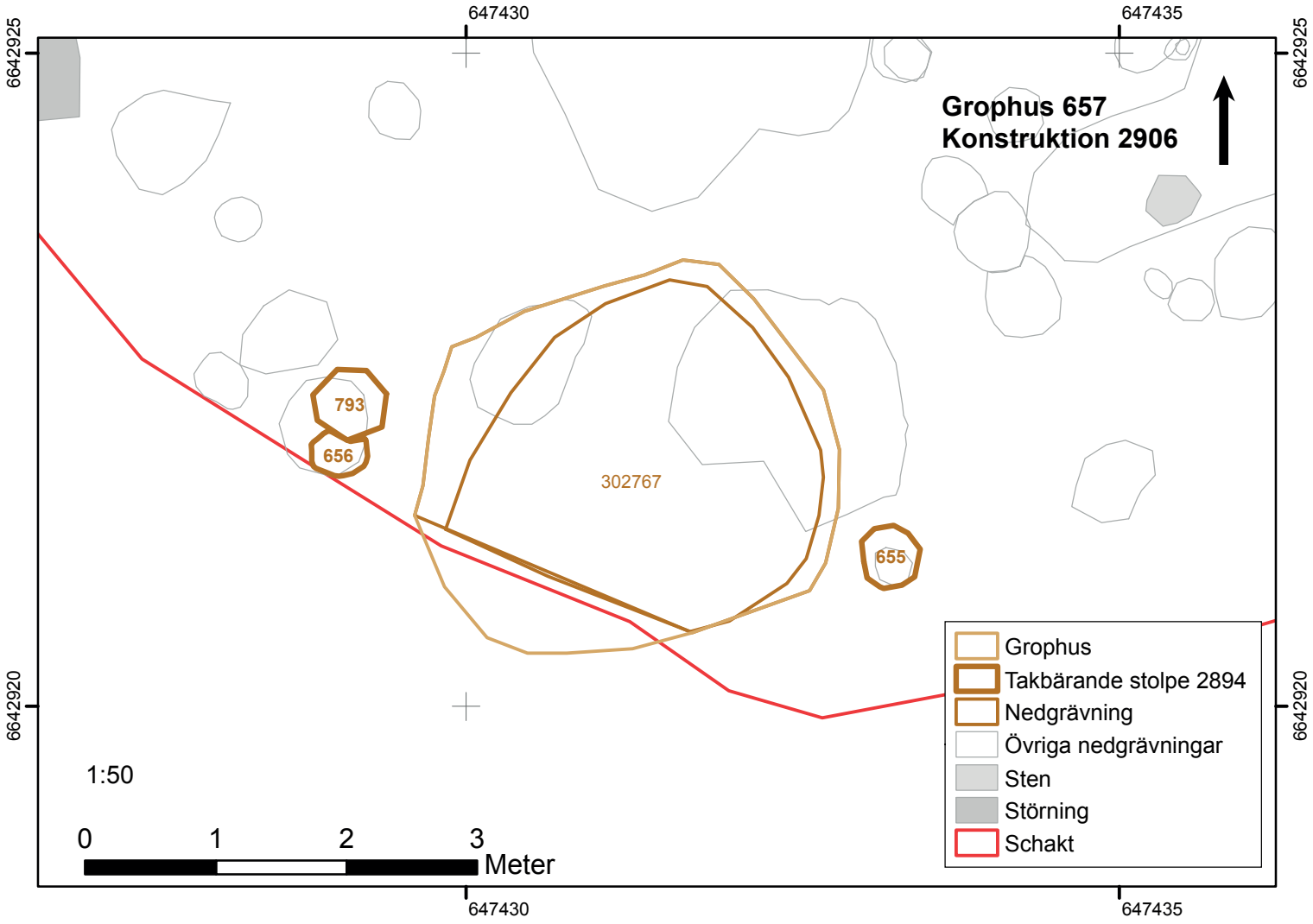
Vedart: -

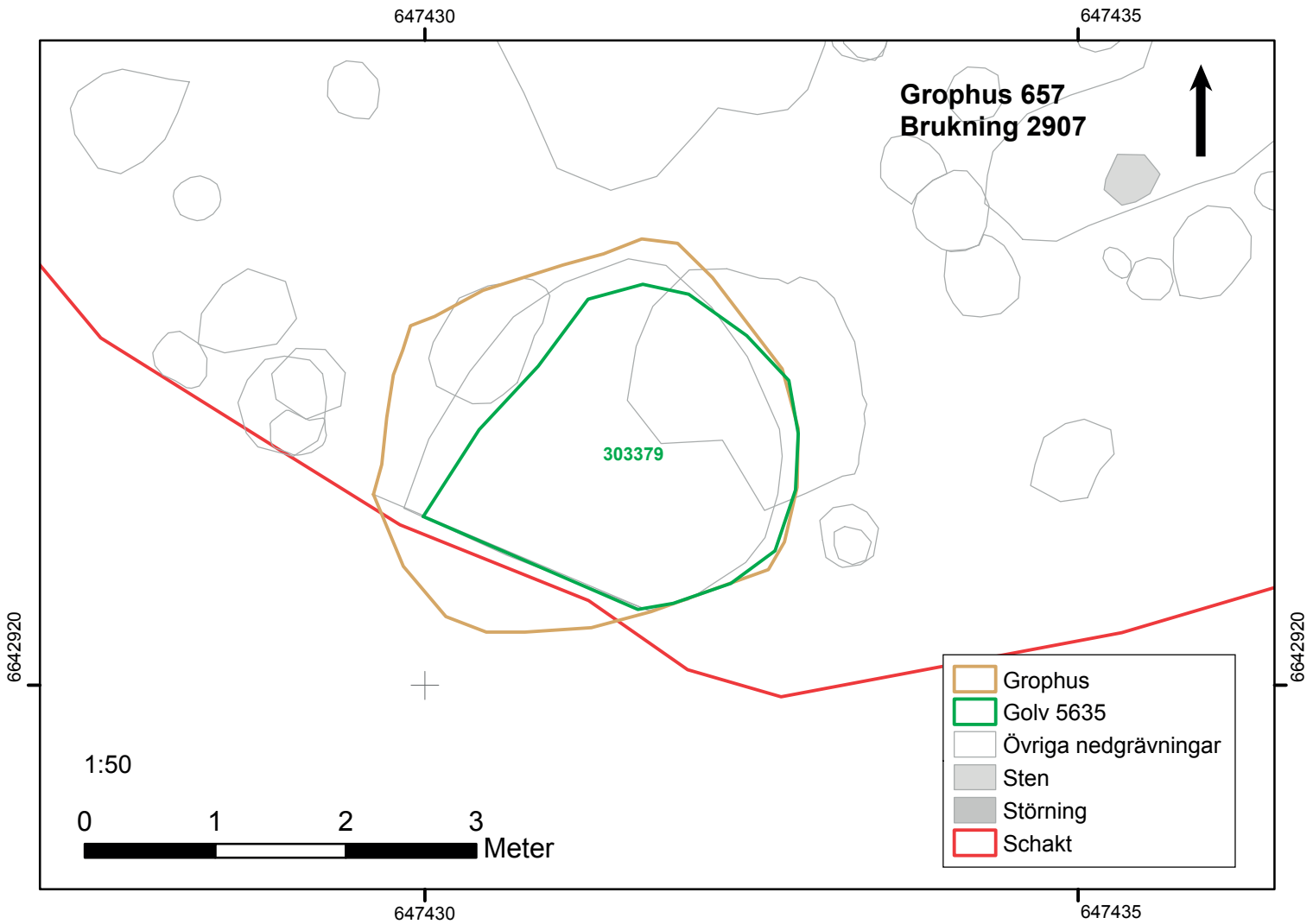
Makrofossil: -

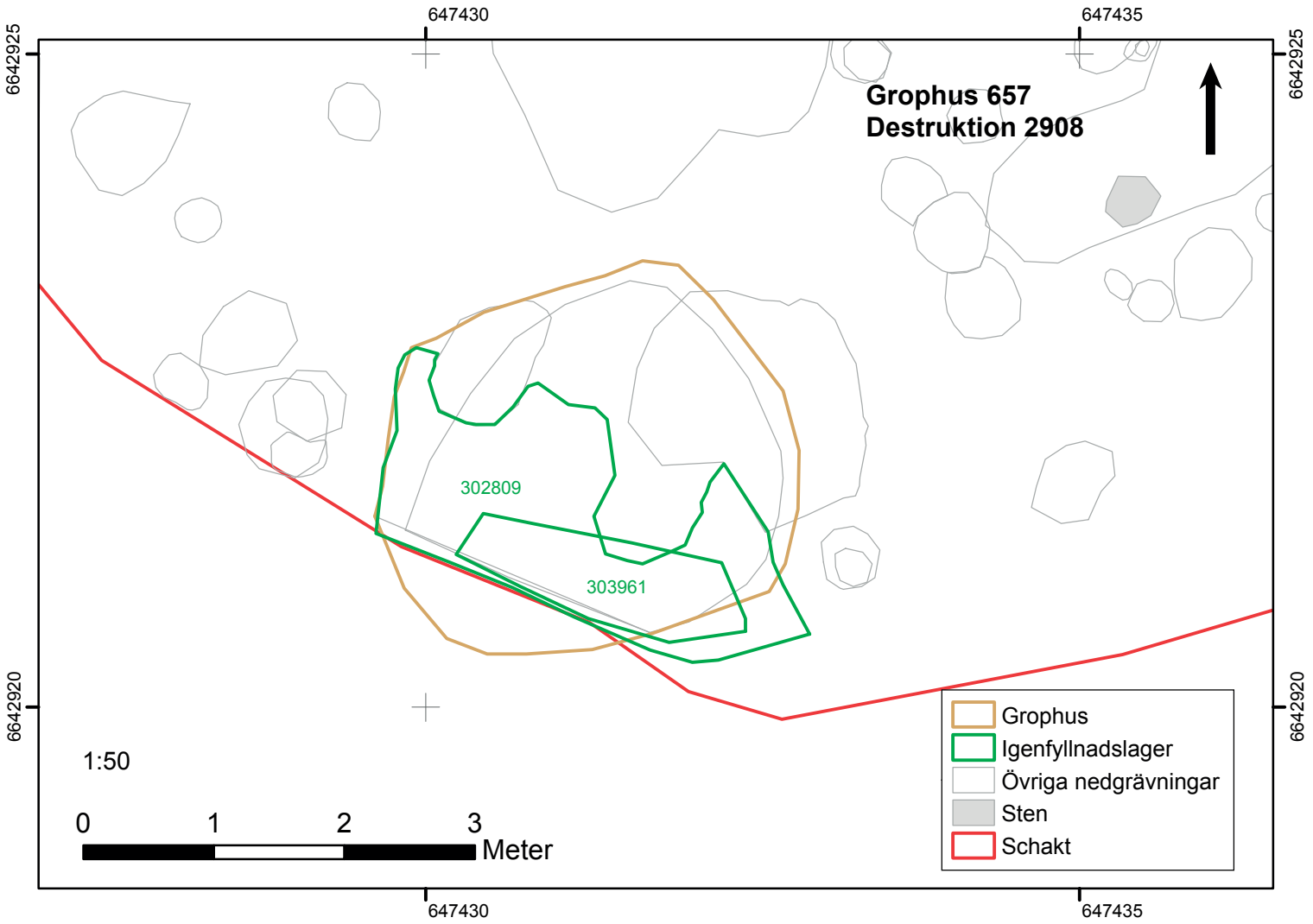
Lager	Prov id	Makroskopisk tolkningskommentar
302809	303458	bakgrundsbrus/matlagning
303379	303972	bakgrundsbrus/matlagning, Möjlig inblandning av recent material
302809	303973	bakgrundsbrus/matlagning
303379	304373	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
303379	304374	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
303379	304375	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
303379	304376	bakgrundsbrus/matlagning
1000407	303992	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet

ANMÄRKNING

Grophusets översta fyllnadslager var påverkat av de avfallsgropar som grävts under tidig medeltid (aktivitetsyta 5600). Igenfyllnadslagret (302809) låg innanför nedgrävningens kanter utom i sydöst intill schaktkanten. Här fanns en liten svacka som kan ha fyllts igen i samband med grophusets destruktionsskede. Detta kan således vara tecken på att markytan som hör till grophuset var bevarad. Vilket i sin tur innebär att grophusets djup är det ursprungliga djupet, åtminstone i södra delen.

647430
647435
6642925
6642920
Grophus 657
Konstruktion 2906
793
656
302767
655
Grophus
Takbärande stolpe 2894
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

647430
647435
6642920
Grophus 657
Brukning 2907
303379
Grophus
Golv 5635
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
655	Stolphål	Konstruktion	2894
656	Stolphål	Konstruktion	2894
793	Stolphål	Konstruktion	2894
2894	Tak	Konstruktion	2906
2906	Kontextgrupp	Konstruktion	657
2907	Kontextgrupp	Brukning	657
2908	Kontextgrupp	Destruktion	657
5650	Golv	Brukning	2907
301286	Nedgrävning	Konstruktion	655
302767	Nedgrävning	Konstruktion	2906
302809	Lager fyllning	Destruktion	2908
303379	Lager fyllning	Brukning	5650
303380	Lager fyllning	Destruktion	2908
303961	Lager fyllning	Destruktion	2908
304112	Nedgrävning	Konstruktion	793
304119	Sten- tegelkonstruktion	Konstruktion	793
304139	Nedgrävning	Konstruktion	656
304363	Lager fyllning	Konstruktion	793
304440	Lager fyllning	Konstruktion	656
1000407	Lager fyllning	Konstruktion	655

Grophus 670

Lena Beronius Jörpeland

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Storgården
NIVÅ	24,67 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Grophuset var delvis skadat. Det skars av ett schakt som grävts för elledning och avloppsrör samt av ett modernt stolphål (890). Endast grophusets södra del undersöktes. Den norra delen var belägen utanför schaktet.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulär
	Längd: 2, 10 meter
	Bredd: 1,60 meter
	Djup: 0,50 meter
	Yta: 2.70 m^2 av uppskattningsvis 4 m^2 (ca 70 %)

FUNKTION

Grophuset saknar ingående konstruktioner såsom härd/ugn eller golvlager. Föremålsmaterialet är sparsamt vilket gör en funktionstolkning svår. Funktion blir därmed **obestämd**.

DATERING

Dateringsspann: 500–600 e. Kr.

Konstruktion: -

Brukning: -

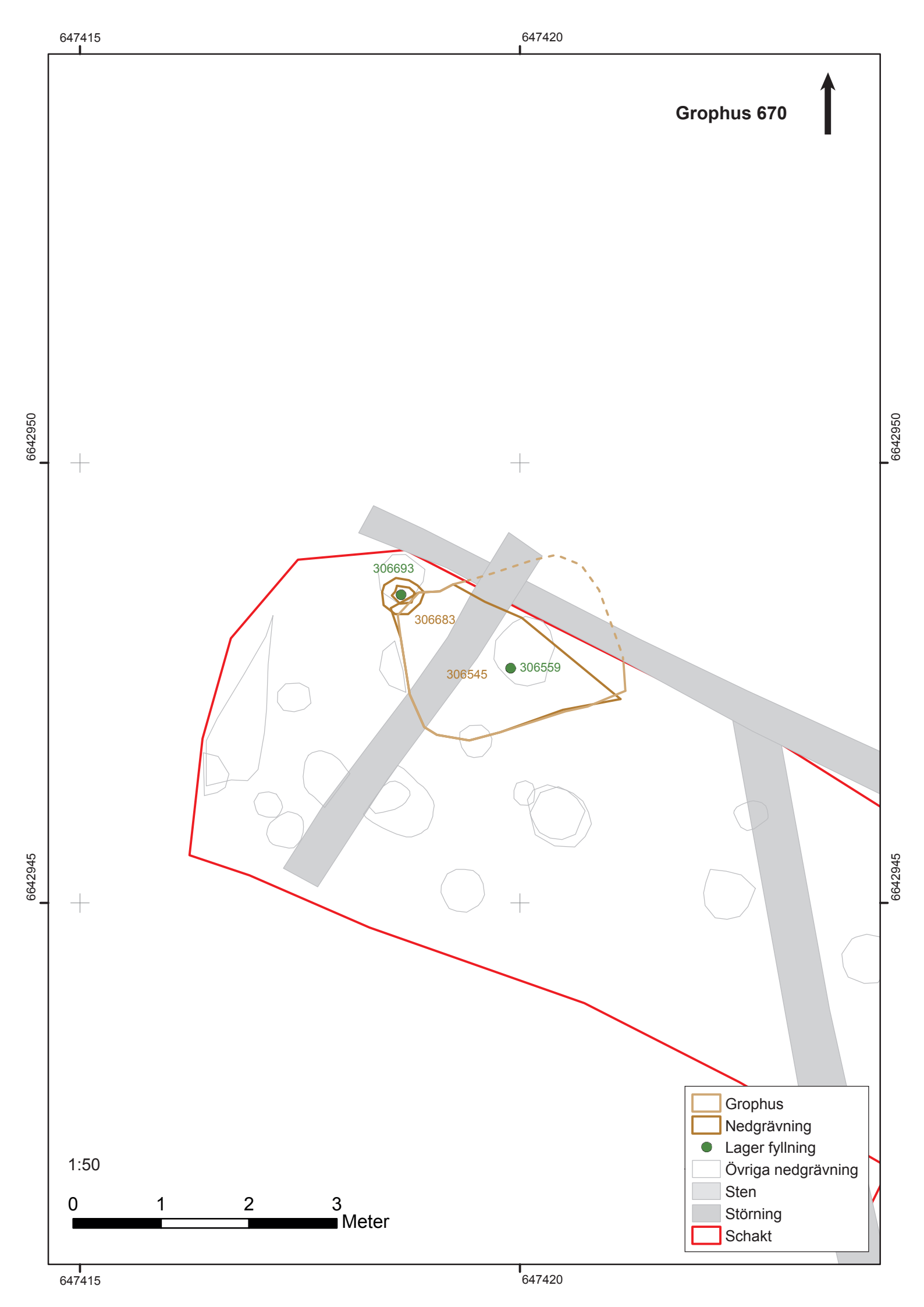
Destruktion: Datering av sädeskorn från fyllningen (306569)

Sammantagen datering: Dateringen baseras på stratigrafiska relationer. Grophuset skär lager 302646 (aktivitetsyta 2762). Lagret har en ^{14}C-datering till perioden 430–600 e. Kr. Grophusets nedgrävning skär lagret men överlagras i sin tur av stolphus 2314 daterat till perioden 700–900 e. Kr. Ett intilliggande grophus, 686 har också en datering till perioden 430–600 e. Kr. De två grophusen förefaller dock ha en inbördes relation som antyder att grophus 670 är något tidigare och fylls igen innan grophus 686 har upphört att brukas. Tyvärr är lagerförhållandena svåra att särskilja emedan lagren var brungrå till färgen och bestod av varierande grad av sandig silt. En ^{14}C-datering av ett skalkorn från fyllningen av 670 motsäger inte dateringsresonemanget om man utgår från två sigman: 575AD-660AD. Dock förefaller 500-talets sista årtionden vara en troligare brukningstid.

Båda grophusen överlagras av ett mäktigt marklager 300123 (aktivitetsyta 508) som sannolikt är spår av flera deponeringar under ett relativt långt tidsspann. Fynd av vikingatida kammar och pärlor fanns i akt yta 508 ovanför grophusen (FV4, FV90, FV415).

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotodokumenterades grophuset. Nedgrävningen undersöktes kontextuellt och en nordost-sydvästlig sektion dokumenterades. Fynd samlades in genom handplock. Undersökningen gjordes med skärslev.

647415
647420
Grophus 670
6642950
6642945
306693
306683
306545
306559
Grophus
Nedgrävning
Lager fyllning
Övriga nedgrävning
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

REDOVISNING AV STRATIGRAFISKA OBJEKT

Grophuset framträdde som en mörk grå rektangel av lerig silt mot ett äldre svartgrått ställvis sotigt lager med skörbränd sten, skärvsten och kolbitar (302646, aktivitetsyta 2762). Nedgrävningen tolkades som att den var grävd genom detta lager, liksom genom stolphål (679), som låg i nedgrävningens västra gavel. Ett modernt schakt för kablar skar diagonalt genom grophuset. Dessa var i bruk vid undersökningstillfället vilket innebär att de inte togs bort. Det förefaller ha grävts genom nedgrävningen men inte mycket djupare än grophusets botten. Gropshusets nordöstra del avgränsades av schaktkanten, en bit av norra väggen var dock bevarad. Vidare skars grophuset i dess centrala del av ett modernt stenskott stolphål (890), som var 0,5 meter djupt och tangerade grophusets botten. Ett stolphål i nordvästra hörnet av nedgrävningen (671) hör troligen till grophuset. Intill sydvästra hörnet, dock inte symmetriskt beläget i relation till det nyss nämnda, låg ytterligare ett stolphål (672). Detta, som endast var en 0,03 meter tjockt siltlins, låg dock till hälften innanför nedgrävningskanten och har tolkats som en äldre stolphålsbotten, skuret vid anläggandet av grophuset.

Nedgrävning: Den rektangulära nedgrävningen (306545) hade rundade hörn, vertikala sidor och plan botten.

Fyllningar och lager: Nedgrävningen hade endast en fyllning 306559, som har tolkats som sekundär igenfyllnad. Den bestod av en 0,50 meter tjock mörkgrå siltfyllning med inslag av träkol, bränd lera, skörbränd sten samt ben.

Konstruktiva element: Konstruktionen bestod även av ett stolphål, 671 som låg strax utanför nedgrävningskanten i nordvästra hörnet. Stolphålets nedgrävning (306683), var ca 0,5 meter i diameter, med konkava sidor och plan botten. Det var ca 0,30 meter djupt och innehöll en fyllning (306693), som bestod av samma lager som i grophuset.

TOLKNING KONSTRUKTION, 667

Grophuset saknade spår efter *väggkonstruktion*, men även *golvlager*, vilket kan tala för att botten ursprungligen varit täckt med plankor eller andra material. Det endaste stolphål som troligen har hört till grophuset låg i nordvästra hörnet på nedgrävningen och kan tala för att grophuset haft ett *pulpettak* (5711), som var öppet mot norr. Det vill säga att taket bars upp av två stolpar i norra kanten. Motsvarande södra delen av taket har därmed vilat på marken, alternativt kan det här ha funnits en träram/syll vid markytan. Denna syll kan också ha burit upp eventuella plankväggar på östra och västra väggen, jfr moderna vindskydd. Detta är dock hypotetiskt eftersom inga spår efter syllar fanns bevarade och motsvarande nordöstra hörn låg utanför det undersökta schaktet.

TOLKNING BRUKNING

Spår efter brukningen var inte bevarade i och med avsaknaden av golvlager. Om grophuset haft ett pulpettak med öppningen norrut, skulle det i så fall kunna betyda att grophuset skall förstås i relation till de aktiviteter som skett norr om undersökningsytan och som undersöktes och dokumenterades år 2000 (Hallgren 2000).

TOLKNING DESTRUKTION, 2905

Nedgrävningen innehöll endast ett *fyllnadslager* (306559). Grophuset tycks ha fyllts igen momentant i samband med destruktionsfasen.

RITUELLA HANDLINGAR

Inga spår efter rituella handlingar påträffades.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

1. Nedgrävningen (306545) grävs.
2. Grophusets förmodade pulpettak (5711) byggs.
3. Grophuset fylls igen momentant (306559).

FYND: Endast ett föremål låg i fyllningen från grophuset. En skärva äldre svartgods (FV469) låg i lager 306559, i övrigt påträffades djurben se vidare *Osteologi*. Även i stolphålsfyllningen till stolphål 671 (306693), påträffades ett litet benmaterial.

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	14C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
Ua-53635	1426±28	605AD-650AD	575AD-660AD	306563	Bränt säd/Skalkorn	306559	Fyllning

Osteologi:

De vanligaste husdjuren förekommer i fyllnadslager från destruktionen, vilket tycks vara typiskt för benavfallet från grophusen i Gamla Uppsala. Husdjuren utgörs av minst ett fullvuxet sto, ett lamm eller killing, en ko, en kulting och ett ungsvin (1–2 år). Alla anatomiska regioner förekommer; kranie- och underkäksfragment från huvudet, kotor och revben från bål, liksom ben från övre så väl som nedre extremiteter. Slaktspår på hästben visar att även dessa är matrester. På ben från fyllnadslager (306559) finns spår av etsning av magsyra, typiskt för ben som passerat mag- och tarmkanal på hund eller svin. Hundgnag förekommer även på flera ben.

	Vikt (g)	nöt	svin	får/get	häst
306559	447,3	4	5	3	3
306693	1,2		1		
totalt	448,5	4	6	3	3

Vedart: -

Makrofossil:

Lager	Prov id	Makroskopisk tolkningskommentar
	306564/5*	bakgrundsbrus/matlagning
	306564/5*	bakgrundsbrus/matlagning
306559	306563	Linutsäde (linmåra)?
306559	306564	kålgårdsmiljö?

*Omkastade nummer, skall vara 306545?

ANMÄRKNING

Grophuset är delundersökt. Detta i kombination med avsaknad av golvlager gör tolkningen av grophusets användningsområde och datering av brukningen svår.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
667	Kontextgrupp	Konstruktion	670
671	Stolphål	Konstruktion	5711
2905	Kontextgrupp	Destruktion	670
5711	Tak	Konstruktion	667
306545	Nedgrävning	Konstruktion	667
306559	Lager fyllning	Destruktion	2905
306683	Nedgrävning	Konstruktion	671
306693	Lager fyllning	Konstruktion	671

Grophus 686

Lena Beronius Jörpeland

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Storgården
NIVÅ	24,80 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Grophuset låg i schaktets norra del, endast en mindre yta av sydöstra hörnet har undersöktes år 2012. Grophusets nordvästra hörn var välbevarat och undersöktes år 2000.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulär
	Längd: 1,90 meter
	Bredd: 0,70 meter
	Djup: 0,58 meter
	Yta: Uppskattningsvis ca 4,2 m^2 (0,71 m^2 undersökt)

FUNKTION

Grophuset är endast delundersökt, och det understa lagret saknar fyndmaterial vilket medför en tolkning av funktion till **obestämd**.

DATERING

Dateringsspann: 550–650 e. Kr.

Konstruktion: -

Brukning: -

Destruktion: 430–610 AD (Ua-30799 i 307529)

Sammantagen datering: Daterande material utgörs av ett sädeskorn som har daterats till perioden 430–610 AD (Ua-30799). I och med att det daterande materialet är ett frö som låg i det övre fyllnadslagret daterar det möjligen igenfyllningen. På grund av övriga stratigrafiska iakttagelser, se även grophus 670, har grophus 686 förts till den yngre delen av dateringen, och även kort därefter.

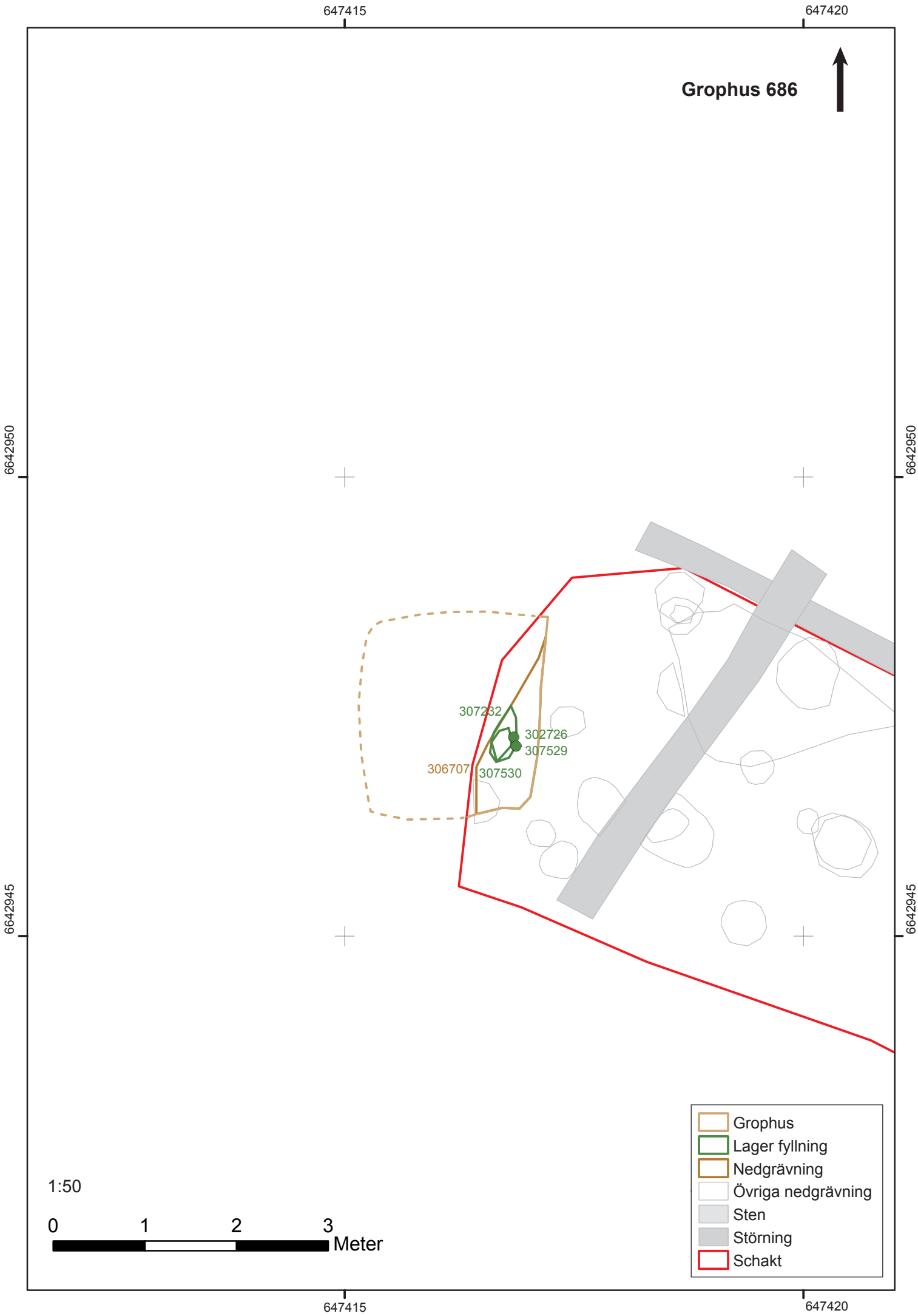
UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotodokumenterades grophusets sydöstra del, motsvarande en knapp femtedel av grophusets ursprungliga utbredning. Övriga delar av grophuset var belägna utanför schaktet. Nedgrävningen undersöktes kontextuellt och en nord-sydlig sektion dokumenterades/ritades. Fynd samlades in genom handplock och vattensåll (2 mm). Undersökningen gjordes med skärslev.

REDOVSINING STRATIGRAFISKA OBJEKT

Grophuset har undersökts vid ett tidigare tillfälle, år 2000 (Hallgren 2001:2). Då undersöktes endast den nordvästra delen delar av ett grophus vars sydöstra del låg utanför schaktet. Grophuset benämndes A1. Det mätte 1,80 x 0,60 m och var 0,55 m djup med tydligt rundat hörn.

Den nu undersökta delen, Grophus 686, sammanfaller i stort med grophus A1 från undersökningen år 2000. Dock visade det sig att det finns en icke undersökt yta mellan de undersökta delarna,

647415
647420
Grophus 686
6642950
6642945
307232
302726
307529
306707
307530
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Övriga nedgrävning
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

troligen tack vare att schaktväggarna inte var lodräta utan sluttats. Grophusets ursprungliga storlek uppskattas utifrån aktuell undersökning och den tidigare undersökningen till att ha varit ca 4,2 m^2.

Nedgrävningen framträdde med en distinkt kant mot kringliggande lager. I sydöst var den genomgrävt av ett stolphål 678, som även verkade vara grävt genom det överlagrande lager 300123.

Nedgrävning: Konstruktionselementen bestod av det sydöstra hörnet av ett rektangulärt grophus (306707) med rundade hörn, lutande brant sidor utom i den norra änden, och plan botten.

Fyllningar och lager: Botten av grophuset utgjordes av ett par centimeter tjockt ljusgult lerlager (307530) som låg ovanpå naturlig sand. Lagret kan utgöra ett golvlager. Det saknade beståndsdelar och fynd vid den aktuella undersökningen.

Två igenfyllnadslager låg ovanpå bottenlagret, mellan lagren fanns ett kollager som i fält tolkades som en härdrest men snarare var ett kollager. Det undre lagret (302579) var gråbrunt silt med inslag av träkol och småsten. I den centrala delen var fyllningen ca 0,3 meter tjock, men låg upp emot nedgrävningens kanter. Över detta lager, i den centrala delen, fanns ett 0,05 meter tjockt kollager (307232). Detta överlagrades i sin tur av den översta igenfyllnaden som var gulbrun till färgen (302726). I grophusets sektionsritning är igenfyllnadslagren skålformade och ett antal relativt tjocka ljusa siltlinser förefaller följa den fyllnadslagren horisontellt.

Vid undersökningen år 2000 identifierades detta understa lager som ett 0,10 m tjockt ”gråbrun siltblandad lera” med fynd av keramik, ett järnföremål samt brända och obrända ben.

Vid undersökningen år 2000 uppfattades igenfyllnaden som ett upp till knappt 0,40 m tjock gråsvart-brun lerigt siltlager med rikliga inslag av träkol och enstaka skärvstenar. I detta lager påträffades också en kraftig kolkoncentration samt en väl avgränsad fläck med aska. Lagret innehöll stora mängder obrända ben samt relativt mycket keramik och brända ben. I sektionsritningen finns en överensstämmelse mellan den övre fyllningen som är ljus grågul till färgen (lager 10) och den undre fyllningen (lager 11) som är Grå/svart-brun silt. I detta lager finns också en ask/sot fläck, tydligt avgränsad i plan och sektion.

Konstruktiva element: Inga spår efter takbärande stolpar eller väggkonstruktion påträffades vid undersökningen.

TOLKNING KONSTRUKTION, 2898

Inga spår efter grophusets tak- eller väggkonstruktion fanns. Endast en mindre del (cirka 17 %) av grophuset undersöktes inom ramen för OKB.

TOLKNING BRUKNING, 2899

Det lager som påträffades i botten har tolkats som ett golvlager (5636). Dock saknade lagret föremål eller andra antropogena inslag. Antingen har grophuset varit i bruk under relativt kort tid, eller så representerar lagret någon annan funktion än golv. Funktionen kan också ha medfört att ett fyndmaterial inte genererats.

TOLKNING DESTRUKTION, 2900

Grophuset har fyllts igen i flera omgångar men sannolikt under relativt kort tid emedan de båda lagren var relativt lika till innehåll även om färgen skilde sig åt. Den övre fyllningen hade inslag av ljusa siltlinser som förefaller vara uppgrävd orörd mark. Fyllningarna låg upp mot nedgrävningens kanter och centralt i grophuset fanns en svacka som vid ett tillfälle möjligen varit eldningsplats innan grophuset slutligen fylldes igen.

RITUELLA HANDLINGAR

Inga spår efter rituella handlingar påträffades.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

1. Nedgrävningen (306707) grävs.
2. Grophuset brukas och ett golvlager (307530) bildas.
3. Grophusets nedre delar fylls igen (307529).
4. Ett kollager förs på eller bildas vid eldning (307232).
5. Grophusets övre delar fylls igen med ett siltlager som innehåller ljusa siltlinser (302726).

FYND:

I lager 302726 påträffades tre föremål: en syl av järn (FV417), en skärva förhistorisk keramik (FV3462) samt en bit bränd lera (FV1309). I grophusets undre fyllning (307529) påträffades ett fåtal ben, se nedan.

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	14C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
Ua-30799	1522±30	460AD-600AD	430AD-610AD	307538	Bränt sädeskorn	307529	Fyllning

Osteologi:

I fyllningslager i grophuset påträffades främst ben från svin och nötkreatur, men även ben från får eller get, tamhöns och karpfisk. Svinbenen kommer från en minst en spädgris samt en äldre galt, nötkreatur från spädkalv och får/get från ungdjur på 6-10 månader. Merparten av benen utgörs att köttrika ben från övre extremitet och bål. Gnag förekommer på flera ben och på två ben finns spår efter etsning av magsyra som tyder på exkrementer från hund eller möjligen svin även hamnat i fyllningslager (302726) i grophuset.

	Vikt (g)	nöt	svin	får/get	tamhöns	karpfisk
302726	290,7	8	11	5	1	
307529	32,8	1	2			1
totalt	323,5	9	13	5	1	1

Vedart: Ingen analys utförd

Makrofossil:

Lager	Prov id	Makroskopisk tolkning
302726	306976	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
307226	307231	Linutsäde (linmåra)?
307529	307538	bakgrundsbrus/matlagning

ANMÄRKNING

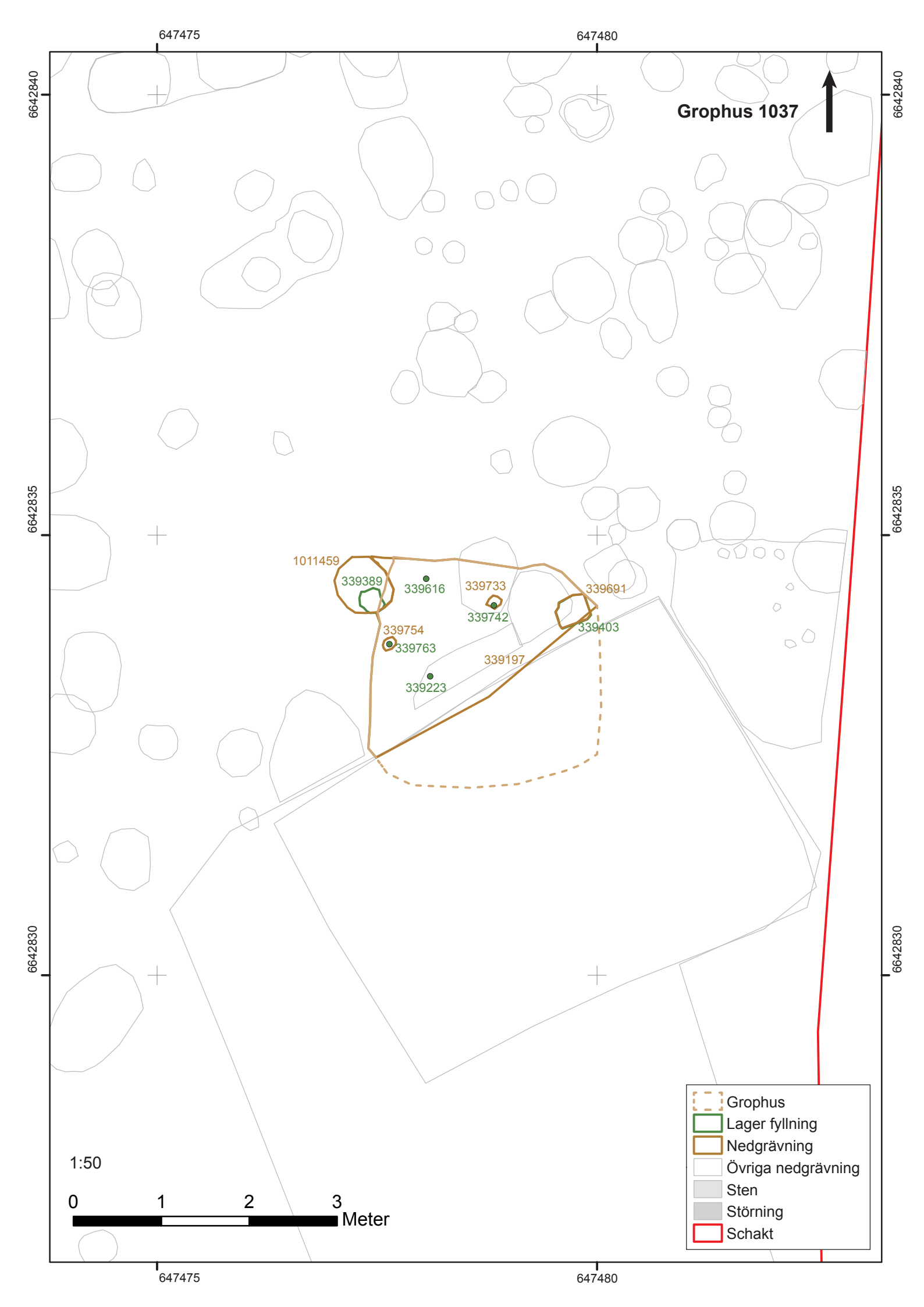
Se även ”Hallgren, A.-L. 2001:2. Groaplan samt väster om Storgården i Gamla Uppsala. Arkeologisk undersökning och antikvarisk kontroll. Fornlämning nr 547, Gamla Uppsala socken, Uppland”.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
2898	Kontextgrupp	Konstruktion	686
2899	Kontextgrupp	Brukning	686
2900	Kontextgrupp	Destruktion	686
5636	Golv	Brukning	2899
302726	Lager fyllning	Destruktion	2900
306707	Nedgrävning	Konstruktion	2898
307232	Lager fyllning	Destruktion	2900
307529	Lager fyllning	Destruktion	2900
307530	Lager fyllning	Brukning	5636

Grophus 670 (till vänster) och 686 (i bildens övre kant) vid Groaplan. Dessa är daterade till 500-talet respektive vendeltidens första hälft. Båda fortsatte utanför undersökningsområdet. Foto från sydväst: Anton Seiler, Arkeologerna.

647475
647480
6642840
6642835
6642830
Grophus 1037
1011459
339389
339616
339733
339691
339742
339403
339754
339763
339197
339223
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Övriga nedgrävning
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

Grophus 1037

Maria Lingström

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Storgården
NIVÅ	26,70 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Grophuset var endast delvis bevarat. Södra delen var bortgrävd vid anläggandet av källare 1209 från 1800-talet. Två stolphål hade skurit genom fyllningen i den nordöstra delen (1031 och 1036).
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Oregelbunden Längd: 2,60 meter Bredd: 2,00 meter Djup: 0,32 meter Yta: 3,84 m^2 undersökt av uppskattningsvis ca 7 m^2

FUNKTION

Från grophusets golv- och fyllnadslager finns sex fyndposter av järn och en smidesslagg. Det är möjligt att avsaknaden av den annars i grophus vanligt förekommande kombinationen av djurben och keramik i golvlagret visar att man inte har tillrett eller förvarat mat i grophuset utan andra typer av varor/produkter. Ett av föremålen från golvlagret är ett kistbeslag som möjligen stödjer tolkningen av förråd. Makrofossilanalysen har endast utvisat ”bakgrundsbrus/matlagning” men även smidesloppor/metallsmältor. Föremålen är dock för fåtaliga för att några bestämda slutsatser skall kunna dras. Tolkningen av grophuset funktion blir därmed **obestämd**.

DATERING

Dateringsspann: 800–850 e. Kr.

Konstruktion: -

Brukning: -

Destruktion: -

Sammantagen datering: Grophuset dateras utifrån stratigrafiska relationer till 800-tal. Det är beläget under hus 2247, daterat till perioden 900-tal. Ett av husets stolphål (1031) skar grophusets igenfyllningslager. Även ett yngre stolphus (1937) med datering till perioden 1000–1175 överlagrade grophuset. Grophuset var beläget intill men överlagrade inte grophus 2867. Även detta grophus har en tyngdpunkt i 800-tal, men två daterande föremål pekar mot 800-talets andra hälft. Här har tolkningen gjorts att de båda grophusen avlöser varandra. Det är dock möjligt att de är samtida.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning, samt kontinuerligt under undersökningens gång, fotodokumenterades grophuset. Nedgrävningen undersöktes kontextuellt. Ingen sektionsritning upprättades. Fynd samlades in genom handplock. Undersökningen gjordes med skärslev och hacka. Grophusets ursprungliga storlek uppskattas till ca 7 m^2, vilket innebär att något mer än ungefär halva grophuset undersöktes.

REDOVISNING AV STRATIGRAFISKA OBJEKT

Nedgrävning: Nedgrävningen (339197) hade vertikala sidor och plan botten. I nordvästra hörnet var nedgrävningen skuren av alternativt sammanföll med, nedgrävningens till stolphål 1034.

Fyllningar och lager: Grophusets golvlager (339616) bestod av upp till 0,08 m tjock flammigt ljust gråbrun sand/silt med inslag av träkol och lera.
Grophusets fyllning bestod av ett lager mörkt gråbrun 0,20–0,30 meter tjock sandig silt med inslag av träkol, skärvsten och ben (339223). I lagret framkom bland annat en hel underkäke av får/get.
Konstruktiva element: I grophusets nordvästra hörn, till största delen utanför nedgrävningen låg ett stolphål som med viss tvekan har förts till grophuset. Stolphålet var ett rundat stolphål, 0,65 m i diameter och var 0,25 m djupt, med vertikala sidor och plan botten (1034). I stolphålet fanns en 0,25 m i diameter stor och 0,25 m djup stolpfärgning (SL339389). Fyllningen bestod av mörkt gråbrun sand/silt utan komponenter. Inom nedgrävningen fanns ett stolphål och två stöttor. I nordöstra hörnet av nedgrävningen fanns ett stolphål (1029). Det var 0,28 m i diameter och 0,33 m djupt, med vertikala sidor och plan botten. Fyllningen bestod av mörkt gråbrun sand/silt med inslag av träkol. I grophusets botten framträdde två små stöttor som endast var ca 0,1 meter i diameter med ett djup av 0,05 – 0,08 meter (1032, 1033). Båda hade vertikala sidor och plan botten. Fyllningarna bestod av mörkt gråbrun sand/silt. Stöttornas läge ger inte någon ledtråd till deras funktion. Den ena låg ca en halvmeter indragen från norra nedgrävningskanten (1033). Den andra låg ca 0,3 meter in från västra kanten, förskjutet till grophusets norra halva.

TOLKNING – KONSTRUKTION 2901
Eftersom endast halva grophuset är undersökt är det svårt att dra några slutsatser av de två stolphålen och de två stöttorna i grophusets norra del. Stolphålen kan ha ingått i vägg/takkonstruktionen (1034 och 1029). Det ena är dock beläget strax utanför nedgrävningskanten vilket gör det svårt att relatera till det stolphål som fanns innanför nedgrävningskanten. De har också olika stora diameter. Eftersom inga andra större stolphål fanns i norra halvan är det inte möjligt att tolka deras funktion, om det rör sig om takbärande eller väggbärande stolpar. De två mindre stolphålen belägna dels vid västra kanten och mot norra kanten utgjorde stöttor med oklar funktion.

TOLKNING – BRUKNING 2902
I nedgrävningens botten låg ett lager som har tolkats som golv och bildat under grophusets brukning. Grophuset användningstid bör ha varit relativt begränsad med tanke på att spår av reparationer/ ombyggnationer saknas och att grophuset endast har en brukningsfas.

TOLKNING – DESTRUKTION 2903
Grophuset har efter övergivandet momentant fyllts igen med lager 339223.

RITUELLA HANDLINGAR
Den får/getkäke var deponerad relativt ytligt i fyllnadslager 339223. Den har tolkats som del av en stängningsritual.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR
1. Nedgrävningen (339197) grävs.
2. Stolphål/stöttor uppförs (1029, 1032, 1033, 1034).
3. Grophuset brukas och ett golvlager (339616) bildas, 2902.
4. Grophusets konstruktion förfaller (339763, 339742).
5. Grophuset fylls momentant igen, (339223, 2903). I samband med detta görs en rituell deponering av en käke av får/get i fyllningen.

FYND:

I golvlagret påträffades två obestämbara föremål av järn; ett eventuellt kistbeslag (F1538) samt ett obestämt föremål (1539). I fyllnadslagret (339223) påträffades två spikar (F1561), en nit/spik (F1543), två obestämbara föremål av järn; en järnplatta (F1544) och en eventuell spets av ett eggverktyg (1562), smidesslagg (F2239) samt obrända djurben.

Fyndnummer	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
1543	Nit	Byggnadsdetaljer och monument	339223
1561	Spik	Byggnadsdetaljer och monument	339223
1538	Beslag	Husgeråd och livsmedel	339616
1562	Föremål	Obestämt	339223
1544	Platta	Obestämt	339223
1539	Ten	Obestämt	339616
2239	Slagg	Slagg GAL	339223

ANALYSER
^{14}C: -

Osteologi:
I samband med igenfyllnaden (SL 339223) har en hel underkäke av ett får eller get lagts ned i grophuset. Oftast har underkäkar styckats upp genom hugg över *ramus* (leden emot kraniet) och *diastema* (mulen med framtänder). Hela underkäkar som inte har uppstyckats enligt normalt mönster förekommer på golvlager eller fyllnadslagren av flera grophus och tycks utgöra en återkommande (rituell) handling i samband med övergivande av grophusen. Underkäken kommer från ett djur som slaktats vid 18–24 månaders ålder troligen under höst eller vinter.

	Vikt (g)	svin	får	får/get	häst
339223	170,8	1	1	3	2

Vedart:

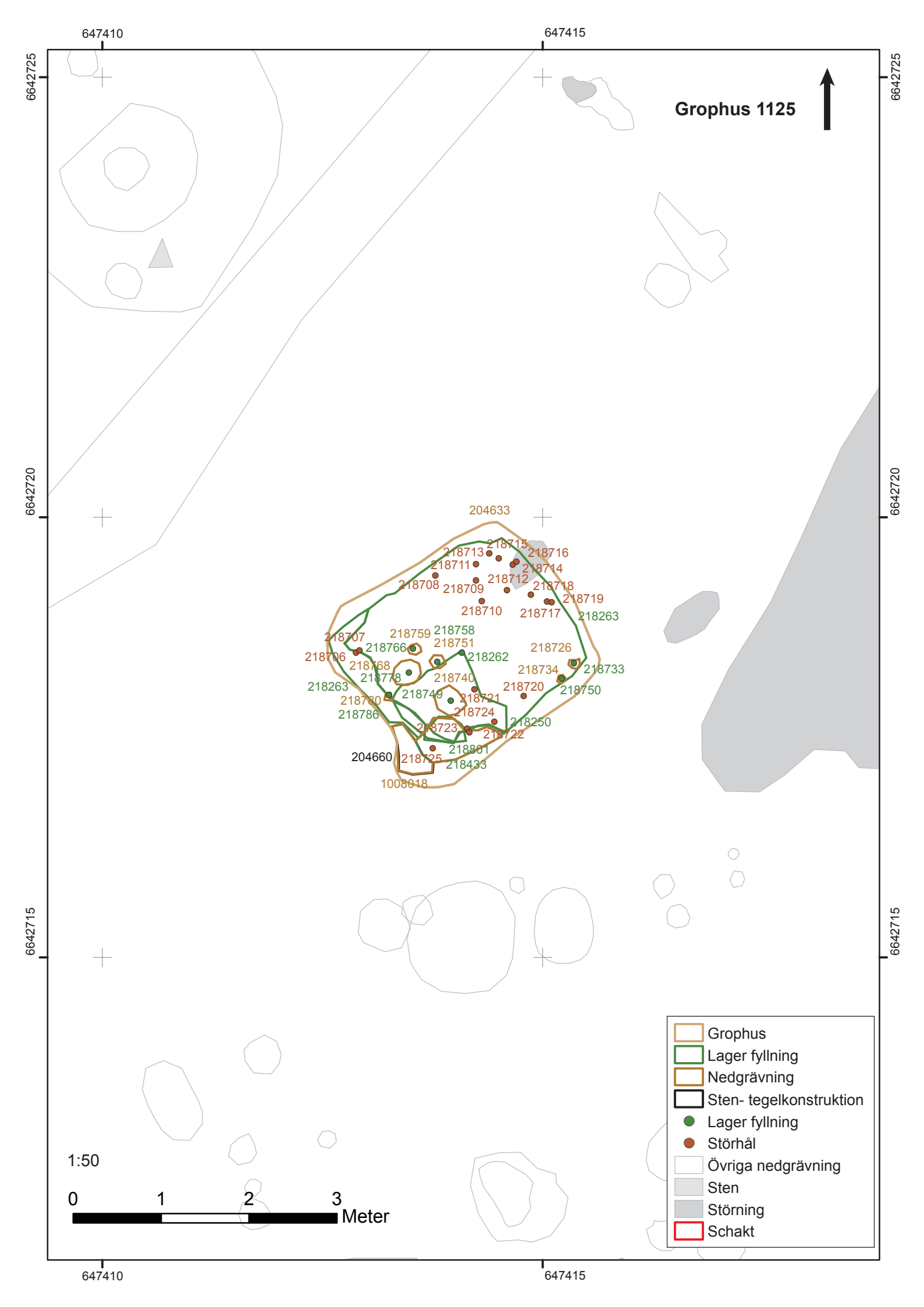
Makrofossil:

Lager	Prov id	Makroskopisk tolkning
339616	339989	bakgrundsbrus/matlagning/metallhantverk?

ANMÄRKNING
-

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
1029	Stolphål	Kontextgrupp	5614
1032	Stolphål	Kontextgrupp	2901
1033	Stolphål	Kontextgrupp	2901
2901	Kontextgrupp	Konstruktion	
2902	Kontextgrupp	Brukning	
2903	Kontextgrupp	Destruktion	
5614	Tak	Konstruktion	2901
5637	Golv	Brukning	2902
339197	Nedgrävning	Konstruktion	2901
339223	Lager fyllning	Destruktion	2903
339403	Lager fyllning	Konstruktion	1029
339616	Lager fyllning	Brukning	5637
339691	Nedgrävning	Konstruktion	1029
339733	Nedgrävning	Konstruktion	1033
339742	Lager fyllning	Konstruktion	1033
339754	Nedgrävning	Konstruktion	1032
339763	Lager fyllning	Konstruktion	1032

647410
647415
6642725
6642720
6642715
Grophus 1125
204633
218715
218713
218716
218711
218714
218712
218708
218709
218718
218719
218710
218717
218263
218707
218759
218758
218751
218766
218726
218706
218262
218768
218734
218733
218778
218740
218263
218720
218750
218749
218721
218780
218724
218786
218250
218723
218722
218801
204660
218725
218433
1008018
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Sten- tegelkonstruktion
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävning
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

Grophus 1125

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	23,9 m ö. h.
UNDERLAG	Lera
BEVARINGSGRAD	Grophusets nedgrävning var i någon mån skadad av äldre tiders åkerbruk samt den handelsträdgård som legat på platsen. Nedgrävningens djup har sannolikt reducerats. En mindre störning (204675) med matjordsfyllning fanns i den norra delen.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt Längd: 2,55 meter Bredd: 2,20 meter Djup: 0,33 meter Area: 5,73 m^2

FUNKTION

Kokhus/bostad. Tolkningen baseras på att grophuset i sitt andra brukningsskede haft en härd eller möjligen en ugn samt innehållet i denna och de olika golvlagren som då samtidigt bildats. De aktuella kontexterna har innehållit brända och obrända djurben från flera olika arter vilka bedömts kunna utgöra matavfall. Antalet förkolnade sädeskorn var så pass stort att det går att diskutera om det rör sig om en avsiktlig deponering men materialet kan också delvis vara resultatet av vanliga aktiviteter i grophuset som t ex rostning av säd, matlagning o dyl. Vilken funktion grophuset haft i det första och tredje skedet går inte att bedöma då spåren av brukning var obefintliga.

DATERING

Dateringsspann: 975-1020 e.Kr.

Konstruktion: –

Brukning: 890-1030 AD, ^{14}C-analys av bränt sädeskorn av skalkorn från fyllning (218433) i härden/ugnen (Ua-31741)

Destruktion: Två fynd från ett återfyllnadslager (218262) är daterande. En bit äldre svartgods (FV6736) har en generell datering till 700 – 1200 e.Kr. och ett viktlod (FV3160) är från vikingatid eller medeltid.

Sammantagen datering: En bedömning av kalibreringskurvan för ^{14}C-analysen har resulterat i att det sannolika intervallet för dateringen har kunnat snävas in något, till 975-1020 e.Kr. Grophuset med varit i bruk under 900-talet, eller kanske något årtionde senare. Från destruktionslager finns två fynd vars dateringar överlappar intervallet. Sannolikt har grophuset såväl konstruerats, brukats som tagits ur bruk under den period som ^{14}C-dateringen visar.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den sydöstra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den nordvästra halvan kontextuellt. Ingående objekt undersöktes och dokumenterades för

sig vartefter de framkom. Fynd insamlades huvudsakligen för hand. Återfyllningen grävdes till cirka 25 % med spade och cirka 1 % vattensållades försöksvis (maskstorlek: 2 mm). Av golvlagret vattensållades cirka 5 % (maskstorlek: 2 mm). I övrigt genomfördes undersökningen med skärslev.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Nedgrävningen (204633) hade vertikala sidor och plan botten. Sidorna var raka och hörnen rätvinkliga men den sydvästra sidan var dock något oregelbunden.

Fyllningar och lager: *Återfyllningen* i grophuset (218262) var heterogen och bestod av omväxlande brun siltig lera med inslag av kol, småsten och eldpåverkad sten, opåverkad ljus silt samt opåverkad grå, blågrå och rödbrun lera. Fynden utgjordes av ett viktlod (FV3160), keramik (FV6736) samt djurben. Under detta fanns ett *golvlager* vilket bestod av två olika variationer. Huvuddelen (218263) var av lucker brungråbrun siltig lera med inslag av kol. Lagret var cirka 0,01-0,03 meter tjockt och mot den sydvästra kanten bildade det en puckel med ojämn yta vilken låg som en kil mot nedgrävningssidan. Här var lagret upp till 0,16 meter djupt. Obrända ben från djurben framkom i denna del av golvet. Golvskiktet övergick i det södra hörnet till grå siltig lera med inslag av sot och kol (218250). Denna del av golvet hade påverkats av den härd/ugn som funnits i hörnet (se nedan). Golvlagret tycks ha rörts om i samband med att återfyllnaden påförts eftersom en del av det, där profilsnittet fanns, underlagrades av återfyllnaden. Obrända djurben framkom även i denna del av golvet.

Konstruktiva element: I det södra hörnet påträffades resterna av en riven härd eller ugn (1008018). Uppe på kanten och synligt i ytan fanns en packning av eldpåverkade stenar med mycket kol och sot. Stenarna var 0,05-0,10 meter stora. Packningen följde sidan och tunnade ut ett litet stycke in på grophusets botten. Det var 0,09 meter som tjockast. Mot den sydöstra sidan övergick packningen i ett lager av mörkgrå siltig lera med inslag av småsten, sot och en del kol (218433). Lagret sträckte sig upp på nedgrävningens sida och ett stycke ut på golvet. Det var 0,01-0,03 meter tjockt. Lagret täcktes, ett stycke in på golvytan, av ett mindre område av rödbrun lera (218801) som var 0,01-0,05 meter tjockt. Detta överlagrade i sin tur en del av det grå golvlagret (218250). Just nordöst om området med rödbrun lera och likaledes under det grå golvlagret framkom vad som närmast kan liknas vid en botten av ett stolphål (218740). Nedgrävningen var rundad, 0,35 meter i diameter och 0,17 meter djup. Fyllningen utgjordes av mörkt brungrå siltig lera med en stor andel klumpar av gulgrå silt och rödbrun lera (218749).

Ytterligare tre anläggningar som tolkas som rester av stolphål påträffades under golvlagret just nordväst om utsträckningen för det grå golvlagret. Dessa var rundade och hade diametermått som varierade mellan 0,15 - 0,35 meter (218751, 218759, 218768). Den största (218768) var 0,14 meter djup medan de övriga endast var några centimeter djupa. Fyllningarna bestod av samma material som golvlagret. Det fanns 20 störhål i grophuset. Merparten av dessa, liksom tre decimeterstora grunda stolphål (218726, 218734, 2187809), låg utmed grophusets sidor. Några störhål fanns också i grophusets inre. I det norra hörnet fanns en oregelbunden gruppering av fyra störhål och ett ensamt fanns i söder (218709, 218710, 2188712, 218717, 218721). Samtliga störhål framkom under golvlagret.

TOLKNING

Det fanns inte några helt entydiga spår av en *takkonstruktion* i grophuset. Det går dock inte att helt utesluta att någon eller några av de stolphål/stöttor som fanns i grophusets inre kan ha stöttat ett tak som haft sin huvudsakligen vilat mot väggen eller den omgivande markytan. De störar och mindre stolphål/stöttor som fanns längs kanterna tolkas som, de möjligen fragmentariska, resterna av en *vägg* (1211). Denna bör ha varit gjord i flätverk. Väggen har sannolikt hört till grophusets första skede *(Konstruktion 1)* och fyllningarna i dessa täcktes av golvlagret (jämför nedan). Till ett första skede *(Konstruktion 1)* hör även ett stolphål (218250) som anlagts på platsen för den senare härden och vilken täcktes av en del av golvlagret (218250). Det går inte att bedöma om det är en *härd* eller en ugn (1357) som legat i grophuset. Om anläggningen haft en halvcirkel- eller en kvadratisk form i hörnet av grophuset har den sträckt sig ungefär 0,80 meter ut på golvet. Möjligen visar området med rödbrun lera (218801) på att

anläggningen vid någon tidpunkt bättrats på. Härden/ugnen bör ha hört till ett andra skede *(Konstruktion 2)* i grophuset. Möjligen har stolphålen/stöttorna (218768, 218759, 218751 samt även 218780) som ligger i grophusets sydvästra del burit upp en *innervägg* som då kan ha haft funktionen att skydda härden från vinddrag från en ingång i den sydvästra väggen. Dessa stolphål behöver inte ha varit samtidiga men bör utifrån resonemanget om skyddet av härden/ugnen åtminstone delvis ha funnits under grophusets andra skede *(Konstruktion 2)*. Till konstruktionselementen hör också själva nedgrävningen(204633) för grophuset.

Golvet (1361) utgörs av det grå lagret närmast härden/ugnen (218250) samt resterande del (218263). Det bör ha bildats genom trampning av det naturliga underlaget samt brukning. Golvlagret var tjockare mot sidan i sydväst vilket skulle kunna bero på att man städat ur huset mot en ingång som då möjligen kan ha funnits där. Det grå inslaget i golvlagret (218250) bör i första hand tolkas som ett resultat av att kol, sot och aska spridits i samband med användning av anläggningen. Det fanns endast rester av att *härden/ugnen* brukats i form av ett kolrikt lager och en stenpackning på kanten och i hörnet i söder (204660, 218433). Golvlagret och härden kan knytas till grophusets andra skede *(Brukning 2)*. Det går att spåra upp till tre olika brukningsfaser i grophuset även om bara en (Brukning 2) efterlämnat stratigrafiska objekt (jämför nedan). Det framkom stora mängder brända sädeskorn vilka samtliga härrör från golvlagren och härden, dvs brukningsfas 2. Mängderna är så pass stora att det skulle kunna röra sig om en avsiktlig deponering men mer reguljär verksamhet som t ex rostning av säd och därmed hörande spill skulle kunna vara åtminstone en del av förklaringen. Det påträffades även en del ben i golvlagren, även en del brända, vilka bedöms utgöra matavfall. Även dessa kan knytas till den andra brukningsfasen.

De objekt som ingår grophusets destruktion har bedömts höra till tre olika faser varav stratigrafiska objekt endast har kunnat knytas till den första och den sista. Fyllningarna i de stolphål/stöttor (218733, 218750, 218749, 218786, 218778, 218766, 218758) och för den delen även störhål, som återfanns under golvlagret härrör från borttagandet av ett första skede i grophuset *(Destruktion 1*). Grophusets andra skede upphör genom att härden/ugnen tas bort *(Destruktion 2).* När grophuset tas ur bruk och fylls igen bildas återfyllnadslagret (218262) *(Destruktion 3*).

RITUELLA HANDLINGAR

I golvlagret (1361, 218263) fanns stora mängder brända sädeskorn och mindre mängder kunde även beläggas i härden/ugnen (1357, 218433). För att vara ett grophusgolv inom projektet påträffades även vad som måste betraktas som relativt stora mängder djurben, även brända, i golvlagret. Benmaterialet kan dock inte bedömas som annat än vanligt matavfall och spår av reguljär brukning. Samma bedömning skulle kunna gälla även för den brända säd som fanns i härden/ugnen. Mängden bränd säd är dock så pass stor att det bör röra sig om en aktiv deponering, i första hand under grophusets brukning. Det går dock inte att bortse från att den brända säden i golvlagret delvis kan ha hamnat där i samband med mathantering.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion 1 (1116)

1. Nedgrävningen (204633) grävs.
2. En vägg (1211) anläggs, stolphål (218726, 218734, 218780) samt störhål längs grophusets sidor tillkommer. Möjligen hör ytterligare några stolpar (218768, 218751, 218759) som ligger på en rad i vinkel mot den sydöstra sidan till detta skede. Ett stolphål (218740) i söder tillkommer.

Brukning 1

3. En brukningsfas som inte lämnar några spår (inga stratigrafiska objekt).

Destruktion 1 (1118)

4. Destruktionsskede varvid stolpar tas bort och fyllningar (218733, 218750, 218749, 218786) hamnar i dessa stolphål. Eventuellt dito förlopp för övriga stolpar med fyllningar (218778, 218766, 218758)

Konstruktion 2 (5429)

5. En härd/ugn (1357) anläggs (1008018, 218801)
6. Eventuellt skapas en innervägg nordväst om härden/ugnen (218768, 218759, 218751)

Brukning 2 (1117)

7. Härden/ugnen används (204660, 218433)
8. Golvlagret bildas genom brukning (218263, 218250). Sannolikt rituell deponering av bränd säd i golvlagret.

Destruktion 2

9. Härden tas bort (inga stratigrafiska objekt)

Brukning 3

10. En brukningsfas som inte lämnar några spår (inga stratigrafiska objekt). (Möjligen rörs golvlagret om eller bildas delvis under denna brukning eftersom det kommit att täcka fyllningarna i stolparna i sydväst.)

Destruktion 3 (5424)

11. Grophuset fylls igen (218262)

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
3160	Viktlod	Handel och värdemätare	218262
6736	Kärl	Keramik Bäck	218262

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	14C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fynd nr	Material/Art	Kon-text	Typ
Ua-31741	1050±30	975AD-1020AD	890AD-1030AD	218513	Trä-kol/Skalkorn	21843	Eldningsla-ger

Osteologi:

Flera av benen kommer från två golvlager (218250, 218263) och utgörs av ben från svin, nötkreatur, får eller get och hönsfågel. Bortsett från en tand från får/get kommer benen från köttrika delar som kotor, revben och övre extremiteter. En halskota och skenben kommer från spädgris. En mindre andel (2,6 g) av benen från golvlagret är brända, varav ett lårben från hönsfågel och kommer troligen från härden/ugnen i grophuset. Fyllnadslagret utgörs av ben från nötkreatur, får/get, svin och ett tåben från en större andfågel. Utöver en tand och kotfragment kommer benen i detta lager från nedre extremiteter. Gnagmärke förekommer på ben från golvlager så väl som från fyllnadslagret.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	får/get	hönsfågel	andfågel
218250	9,3		2	1		
218262	61,1	2	1	3		1
218263	27,4		5	1	2	
218433	0,2					
218766	0,1					
218778	0,7					
totalt	***98,8***	***2***	***8***	***5***	***2***	***1***

Vedart:

Provnr	Material	Art	Kommentar	Strat obj id	Strat obj typ
218513	Träkol	Lönn	Ej helt förkolnad	218433	Lager fyllning
218513	Förkolnat	Växtdelar, gräs	Strå	218433	Lager fyllning
218513	Förkolnat	Kottefjäll, gran		218433	Lager fyllning
218513	Träkol	Vaccinium sp		218433	Lager fyllning
218513	Träkol	Ek		218433	Lager fyllning

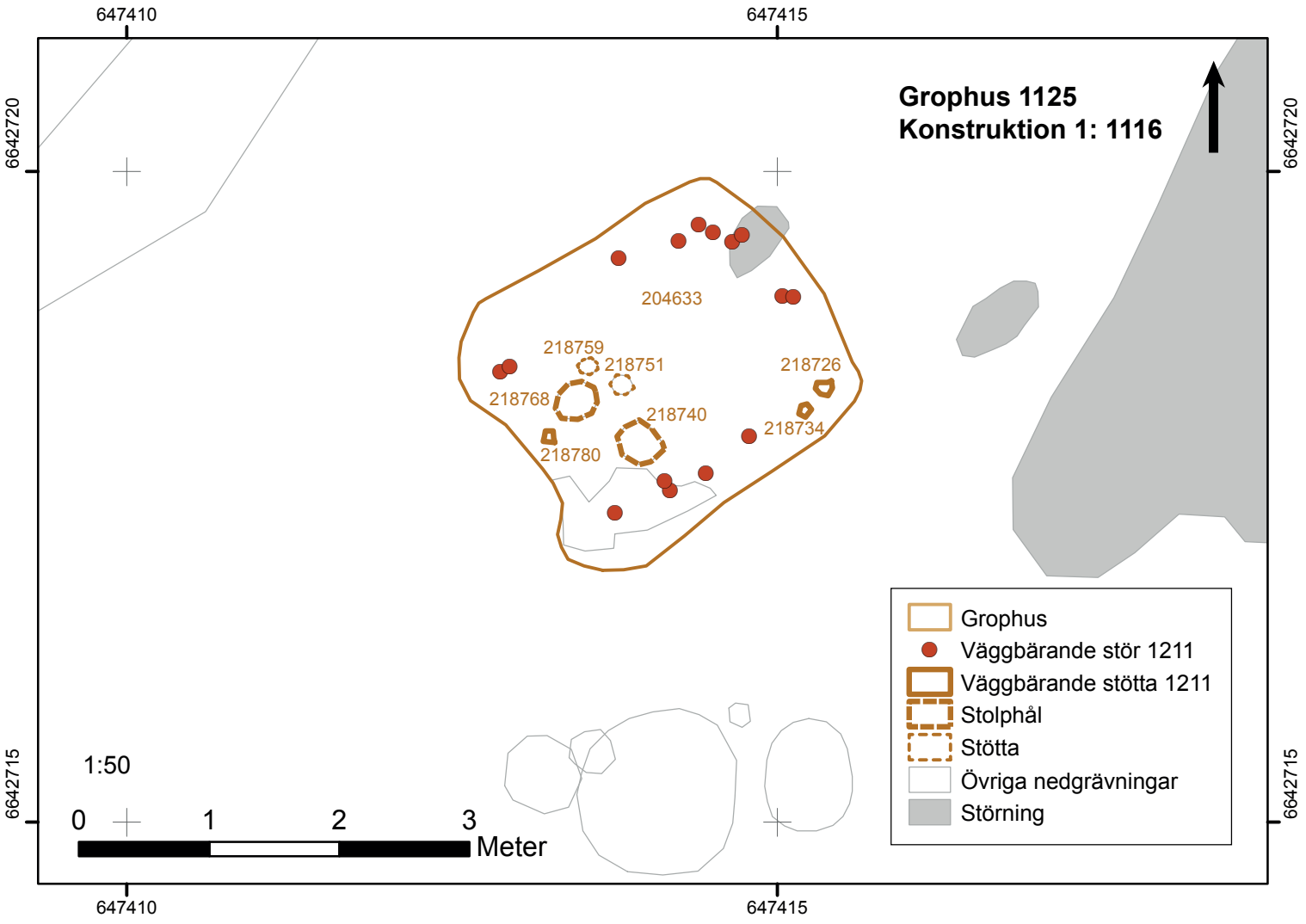
Makrofossil:

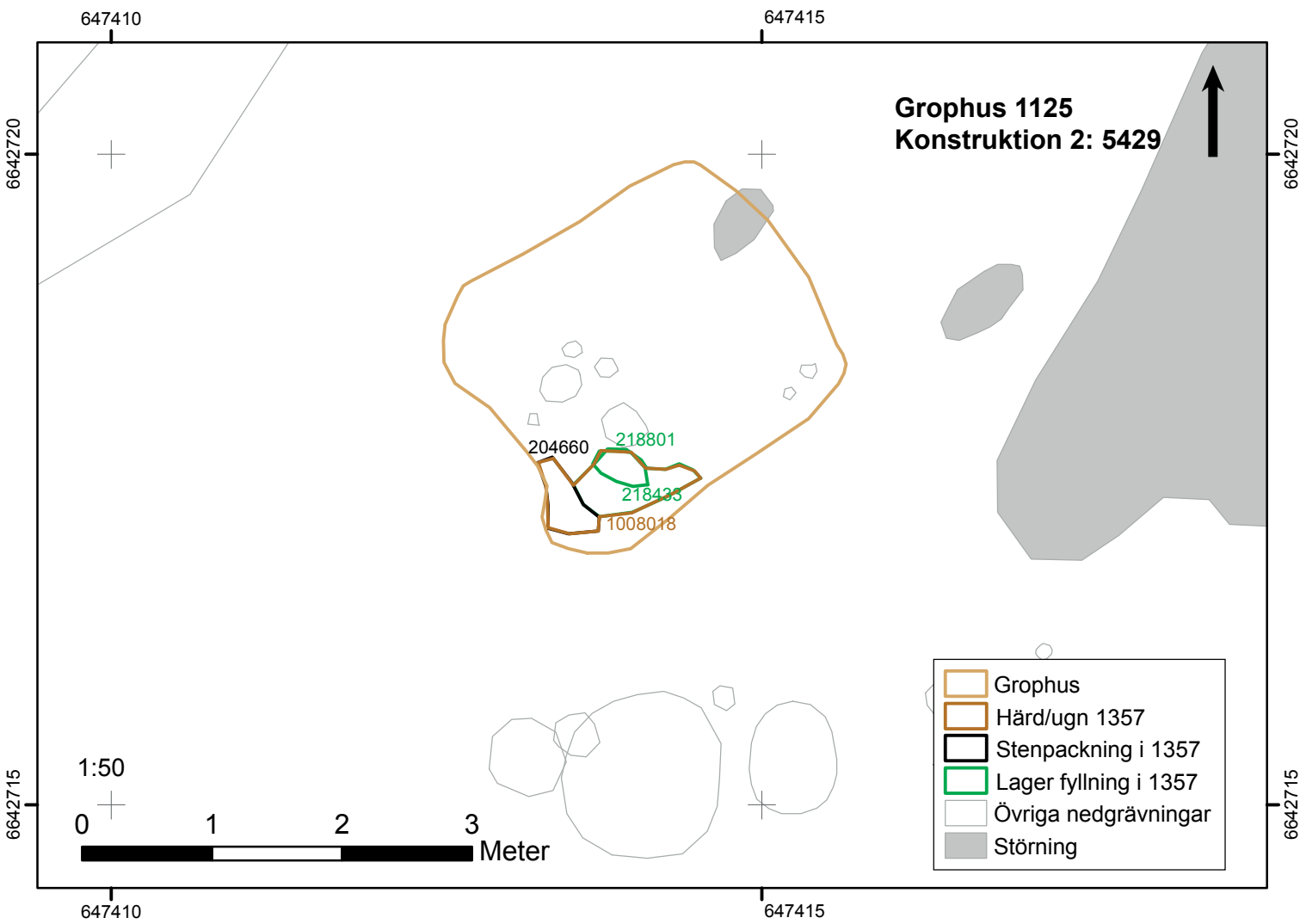
Sju prover analyserades ifrån grophuset (6,9 liter vattenmättad jord) huvuddelen från golvlager (218250, 218263). Även ett prov (PM218513, SL218433) från en härd eller ugnskonstruktion analyserades. Totalt framkom 107 sädeskorn i golvlagren och flesta i PM218532. Vete dominerade med 39 % (enbart representerad av bröd/kubbvete). Med den relativt höga förekomsten av vete skiljer sig detta hus från övriga grophus. Den höga förekomsten av bröd/kubbvete var konsekvent i alla prover och är därför representativt för detta grophuset som helhet. Andelen ogräsväxter var mycket låg, endast ett frö av målla påträffades (0,9 %) tillsammans tre bär av enbär. I analyserade prover återfanns inga mikroskopiska fragment av jurpa eller sprutslagg som kan kopplas till specifika aktiviter; endast ett mikroskopiskt benfragment påträffades och inte heller några större benfragment. Även här är förekomsten av sädeskorn så pass stor att det finns anledning att diskutera att det här rör sig om en aktiv deponering. Undantaget är provet som togs vid härden som kan härröra från rester från matlagning.

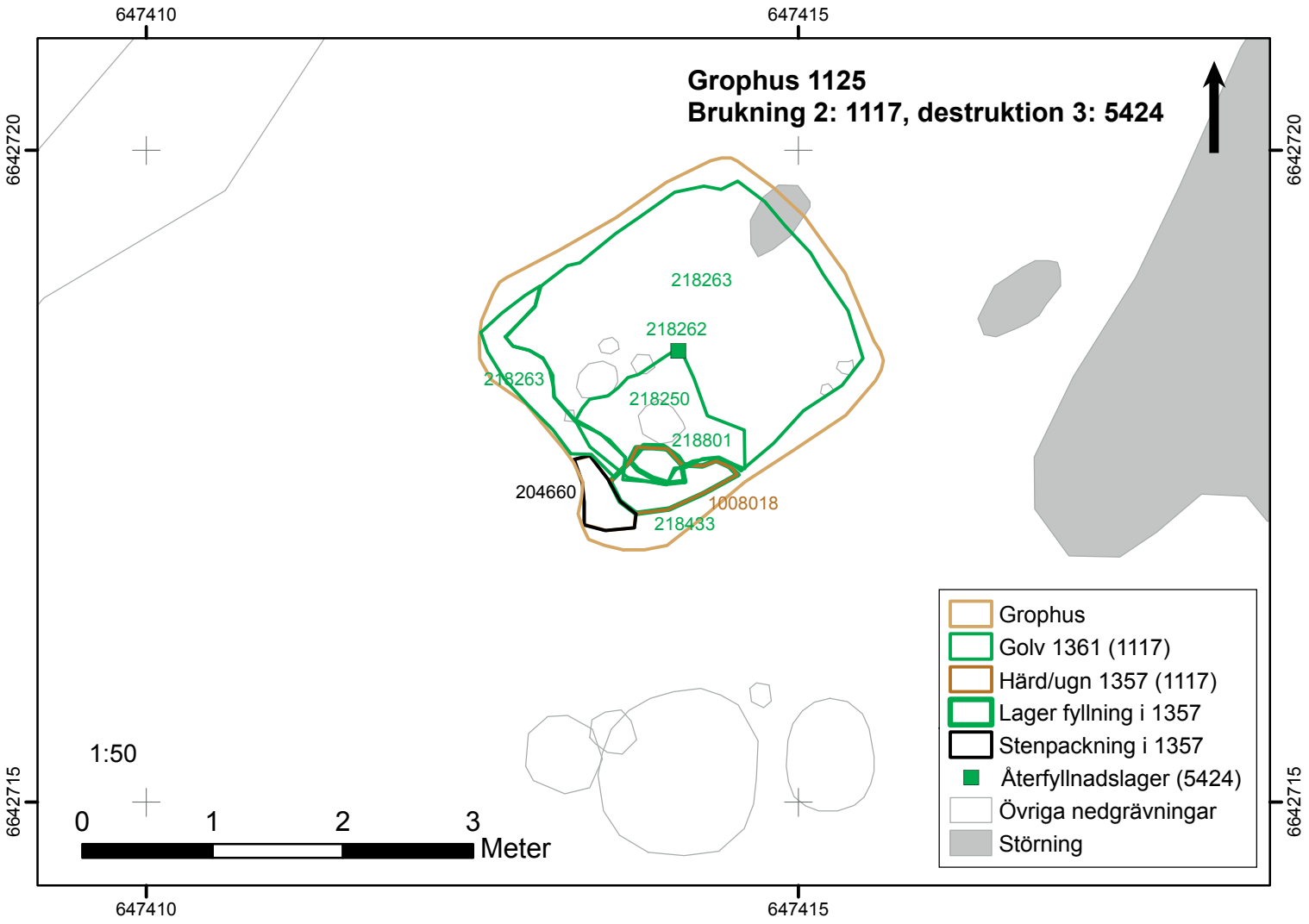
Provnr (PM)	Strat obj	Makroskopisk tolkningskommentar
218376	218250	Bakgrundsbrus/matlagning
218513	218433	Små mängder sädeskorn: aktiv deponering/brandpåverkan?
218528	218263	Stora mängder sädeskorn: aktiv deponering/brandpåverkan?
218529	218263	Bakgrundsbrus/matlagning
218530	218263	Stora mängder sädeskorn: aktiv deponering/brandpåverkan?
218531	218263	Små mängder sädeskorn: aktiv deponering/brandpåverkan?
218532	218263	Stora mängder sädeskorn: aktiv deponering/brandpåverkan?
218351	218263	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
218352	218250	Bakgrundsbrus/matlagning

ANMÄRKNING

–

647410
647415
6642720
6642715
Grophus 1125
Konstruktion 1: 1116
204633
218759
218751
218726
218768
218740
218734
218780
Grophus
Väggbärande stör 1211
Väggbärande stötta 1211
Stolphål
Stötta
Övriga nedgrävningar
Störning
1:50
0
1
2
3
Meter

647410
647415
6642720
6642715
Grophus 1125
Konstruktion 2: 5429
204660
218801
218433
1008018
Grophus
Härd/ugn 1357
Stenpackning i 1357
Lager fyllning i 1357
Övriga nedgrävningar
Störning
1:50
0
1
2
3
Meter

Grophus 1125 vid Veterinärvillan södra. Grophuset härrör från vikingatidens andra hälft. I det övre högra hörnet syns några stenar som är rester från en borttagen härd, vilken vittnar om att grophusets användning varierat under olika skeden. Lodfoto: Jonas Wikborg, SAU.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
1116	Kontextgrupp	Konstruktion	1125
1117	Kontextgrupp	Brukning	1125
1118	Kontextgrupp	Destruktion	1125
1211	Vägg	Konstruktion	1125
1357	Härd	Konstruktion	1125
1361	Golv	Konstruktion	1125
5424	Kontextgrupp	Destruktion	1125
5429	Kontextgrupp	Konstruktion	1125
204633	Nedgrävning	Konstruktion	1116
204660	Sten- tegelkon-struktion	Brukning	1117, 1357
218250	Lager fyllning	Brukning	1117, 1361
218262	Lager fyllning	Destruktion	5424
218263	Lager fyllning	Brukning	1117, 1361
218433	Lager fyllning	Brukning	1117, 1357
218706	Störhål	Konstruktion	1211, 1116
218707	Störhål	Konstruktion	1211, 1116
218708	Störhål	Konstruktion	1211, 1116
218709	Störhål	Konstruktion	1116
218710	Störhål	Konstruktion	1116
218711	Störhål	Konstruktion	1211, 1116
218712	Störhål	Konstruktion	1116
218713	Störhål	Konstruktion	1211, 1116
218714	Störhål	Konstruktion	1211, 1116
218715	Störhål	Konstruktion	1211, 1116
218716	Störhål	Konstruktion	1211, 1116
218717	Störhål	Konstruktion	1116
218718	Störhål	Konstruktion	1211, 1116
218719	Störhål	Konstruktion	1211, 1116
218720	Störhål	Konstruktion	1211, 1116
218721	Störhål	Konstruktion	1116
218722	Störhål	Konstruktion	1211, 1116
218723	Störhål	Konstruktion	1211, 1116
218724	Störhål	Konstruktion	1211, 1116
218725	Störhål	Konstruktion	1211, 1116
218726	Nedgrävning	Konstruktion	1211, 1116
218733	Lager fyllning	Destruktion	1118
218734	Nedgrävning	Konstruktion	1211, 1116
218740	Nedgrävning	Konstruktion	1116
218749	Lager fyllning	Destruktion	1118
218750	Lager fyllning	Destruktion	1118
218751	Nedgrävning	Konstruktion	1116
218758	Lager fyllning	Destruktion	1118
218759	Nedgrävning	Konstruktion	1116
218766	Lager fyllning	Destruktion	1118
218768	Nedgrävning	Konstruktion	1116
218778	Lager fyllning	Destruktion	1118
218780	Nedgrävning	Konstruktion	1211, 1116
218786	Lager fyllning	Destruktion	1118
218801	Lager fyllning	Konstruktion	1357, 5429
1008018	Nedgrävning	Konstruktion	1357, 5429

Grophus 1126

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	23,7 m ö h
UNDERLAG	Lera
BEVARINGSGRAD	Ytan där grophuset var beläget har skadats av äldre tiders användning av området som åkermark. Från och med järnvägens tillkomst har det funnits några olika teknikbyggnader i närheten och marken har inte haft någon särskild användning men sannolikt har grophusets nedgrävning reducerats även under denna tid. Ytligt i det östra hörnet fanns en recent störning (219671) och ett grundare ledningsschakt korsade grophusets södra del.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt Längd: 4,00 meter Bredd: 3,10 meter Djup: 0,22 meter Area: 12,15 m^2

FUNKTION

Metallverkstad. Två ugnar, ett par rödbrända fläckar vilka uppkommit vid gjutning, GAL-analys, elementprover och fyndmaterial visar på att olika typer av metallhantverk pågått i huset. Det rör sig om sekundärsmide och gjutning av olika CU-legeringar. Förekomsterna av djurben samt brända sädeskorn indikerar att man även tillrett och/eller konsumerat mat i grophuset.

DATERING

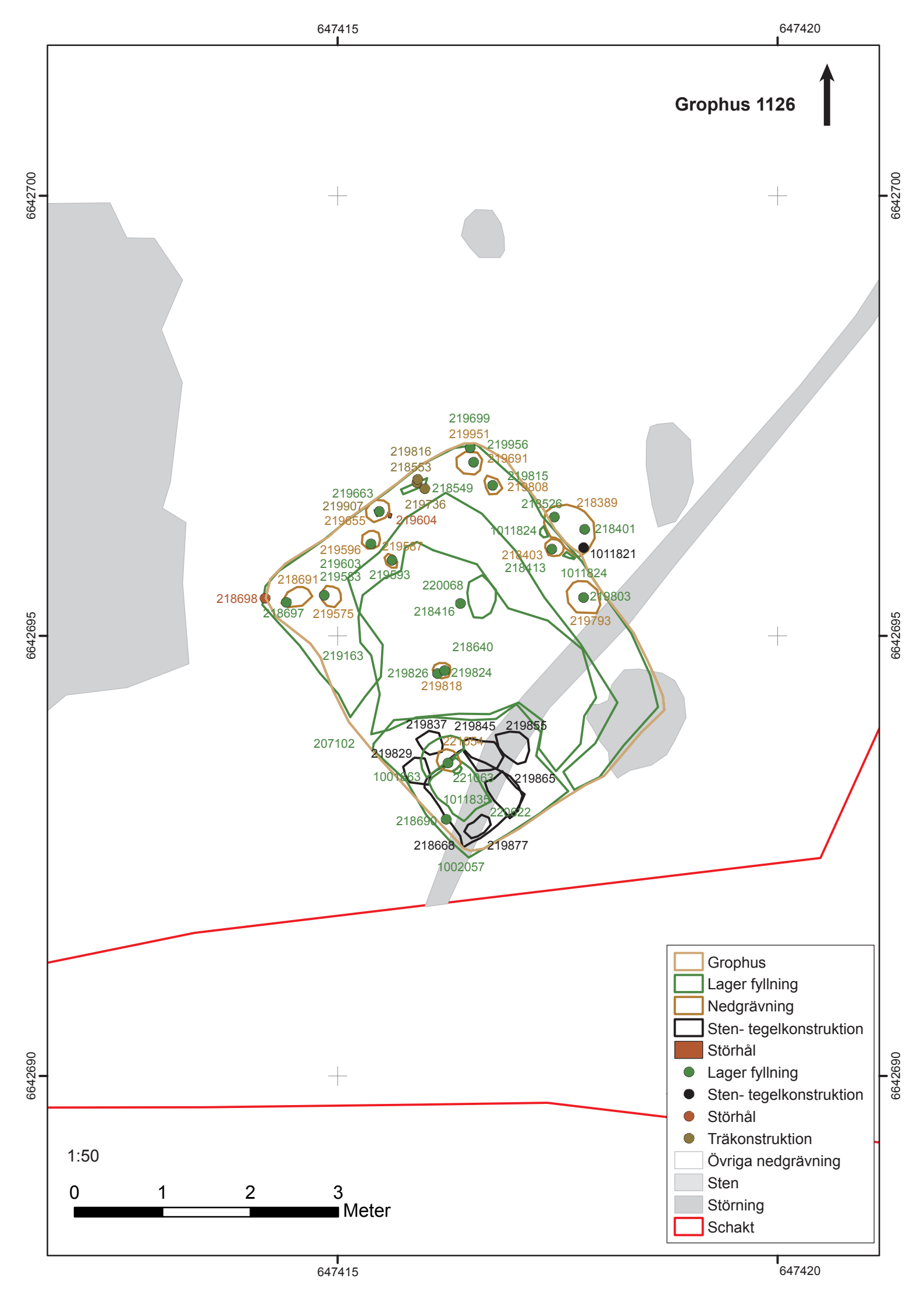
Dateringsspann: 890 -1020 e.Kr.

Konstruktion: –

Brukning: 890–1020 AD, ^{14}C-analys av tall (kärnved) från fyllning (218690) i ugnen (5100) (Ua-31307). Daterande fynd i golvlagret (218640) i form av äldre svartgods: FV3948, FV3950, FV3954, FV4228, samt annat lager (220068): FV4017, samtliga med datering till 700–1200 e.Kr.

Destruktion: Daterande fynd i olika fyllningar i form av äldre svartgods: FV3978 i (218416), FV3957 i (219593), FV4256 i (219803), FV6743 i (218690), FV3946 i (219163), med datering till 700–1200 e.Kr. Keramik med baltisk influens, FV6742 i (218690) med datering till vikingatid.

Sammantagen datering: ^{14}C-dateringen är utförd på kärnved av tall vilket för med sig att hänsyn måste tas till att egenåldern för provet kan vara upp till 400 år. Att så pass stora och gamla träd använts som brännved bedöms dock som relativt osannolikt då det troligen varit brist på ved i Gamla Uppsala vid denna tid. Grophuset bör rimligen ha varit i bruk samt även tillkommit och destruerats någon gång från 800-talets slut fram till 1000-talets början. Detta stämmer också överens med dateringen av fynden. För övrigt ha grophuset en utskjutande ugn av samma typ som fanns i grophus 1127 vilket har fått en ^{14}C-datering, på sädeskorn, som är samstämmig med denna.

Grophus 1126
647415
647420
6642700
6642695
6642690
219699
219951
219956
219691
219816
218553
219815
219808
218549
219663
219907
219736
218526
218389
219655
219604
1011824
218401
219596
219567
218403
1011821
219603
218413
218691
219563
219593
1011824
220068
218698
219803
218697
219575
218416
219793
218640
219163
219826
219824
219818
219837
219845
219855
207102
221054
219829
221063
219865
1011835
220622
218690
218668
219877
1002057
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Sten- tegelkonstruktion
Störhål
Lager fyllning
Sten- tegelkonstruktion
Störhål
Träkonstruktion
Övriga nedgrävning
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den sydvästra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den nordöstra halvan kontextuellt. Ingående kontexter undersöktes och dokumenterades för sig. Fynd insamlades för hand och med metalldetektor. Undersökningen gjordes med skärslev.

REDOVISNING AV STRATIGRAFISKA OBJEKT

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Nedgrävningen (207102) hade en plan botten och kanterna var så dåligt bevarade att formen inte säkert kan avgöras men troligen har de varit vertikala. I plan var grophuset rektangulärt och sidorna låg i rät vinkel i förhållande till varandra. På den nordöstra sidan stack lämningarna av en ugnskonstruktion ut från grophuset sida (5099).

Fyllningar och lager: Den översta fyllningen i grophuset har tolkats som en *återfyllnad* och utgörs av gråbrun silt med inslag av kol och bränd lera (218416). I fyllningen påträffades också ett flertal fynd: ett par kamfragment, flinta, svartgods och djurben. Under detta låg längs med nedgrävningens kanter ett lager i form av resterna av en *bänk* av ljust gråbrun lera med visst inslag av sot och kol samt även en bit svartgods (219163). Lagret var upp till 0,05 meter djupt och tunnade ut mot grophusets inre. Bredden varierade från 0,35 till 0,75 meter. Innanför lagret, någon eller några centimeter djupare ned, fanns ett *golvlager* (218640). Det var svart och hade inslag av bränd lera samt rikligt med sot. Fynden utgjordes av ett par kamfragment, smält lera, en sländtrissa, fyra poster svartgods samt brända och obrända djurben.

Övriga objekt: I det södra hörnet fanns en raserad *ugnskonstruktion av sten* (5100). Kring den fanns ett *raseringslager* av mörkt brungrå silt med inslag av kol samt rikligt med skärvsten och småsten av vilka merparten var 0,05-0,10 meter stora (1002057). Lagret var upp till 0,30 meter tjockt och tunnade ut i riktning från *stenkonstruktionen*. Denna har bestått av upp till 0,80 meter stora stenar varav två större fanns kvar vid den nordöstra sidan och tre något mindre vid den sydöstra (tre av dessa orubbade, en som fallit åt sidan). Dessa hade samtliga plana sidor både in mot ugnen och mot utsidan (218668). De två stenarna i nordöst var inpassade mot varandra med centimeterprecision och den sydligaste av dem var nergrävd 0,25 meter i marken. Mot grophusets sydvästra sida fanns inte spår av någon stenkonstruktion. På ytan och kring den raserade ugnen fanns stora mängder små stenar men också ett tiotal större stenar (0,25–0,30 meter). Samtliga dessa stenar bar spår av eldpåverkan i form av sprickor. Under stenskiktet fanns i ugnen en *destruktionsfyllning* av svartbrun sandig och lerig silt med ett sparsamt inslag av sot, kol, bränd lera (mer än 0,75 liter), skörbränd sten, rikligt med skärvsten och stora mängder sten i storlek motsvarande upp till en knytnäve (218690). Sammanlagt fanns där 30-40 liter sten. Fynden utgjordes av ugnsinfordring (2 st.), smidesslagg (2 st.), degel, kamfragment, svartgods (2 poster) (bränt) samt brända och obrända djurben. Underst, innanför stenramen, fanns ett skikt av rödbränd lera (upp till 0,05 meter djupt) vilket endast innehöll mycket litet kol (220622). En bit ugnsinfordring påträffades i detta skikt. Utanför ugnens begränsning mot nordväst fanns ett *tunt skikt av sot* vilket låg i en halvcirkelform (1001863). Under detta påträffades en *liten oval grop* (0,30×0,25 meter, 0,15 meter djup) (221054). Fyllningen i denna bestod av brun sandig och lerig silt med ett sparsamt innehåll av kol och bränd lera samt dessutom några små brända djurben (221063). Vid gropens kant in mot ugnen fanns en upphöjning, en *klack, av ljus lera* (0,10×0,10 meter, 0,10 meter hög) (1011835).

Ytterligare en *ugnskonstruktion* stack ut från nedgrävningens nordöstra sida (5099). Den utgjordes av en halvcirkelformad nedgrävning (0,67×0,42 meter, 0,20 meter djup) (218389). Överst fanns en *destruktionsfyllning* av gråbrun lerig silt med ett rikligt inslag av kol (218401). Mot botten på denna fyllning framträdde knytnävsstora stenar över hela nedgrävningsytan. Dessa hörde till en *packning av skärviga stenar* (1011821) vilka låg i ett *lager av kol* (218526). Detta lager var upp till

0,10 meter djupt och en del av kolbitarna var relativt stora. I kollagret påträffades även två fragment av ett blästermunstycke. In mot grophuset fanns två *klackar av ljus lera* (1011824) vilka låg på ömse sidor om ett stolphål (218403) (beskrivs nedan). Lerklackarna var cirka 0,10×0,10 meter och omkring 0,05 meter höga.

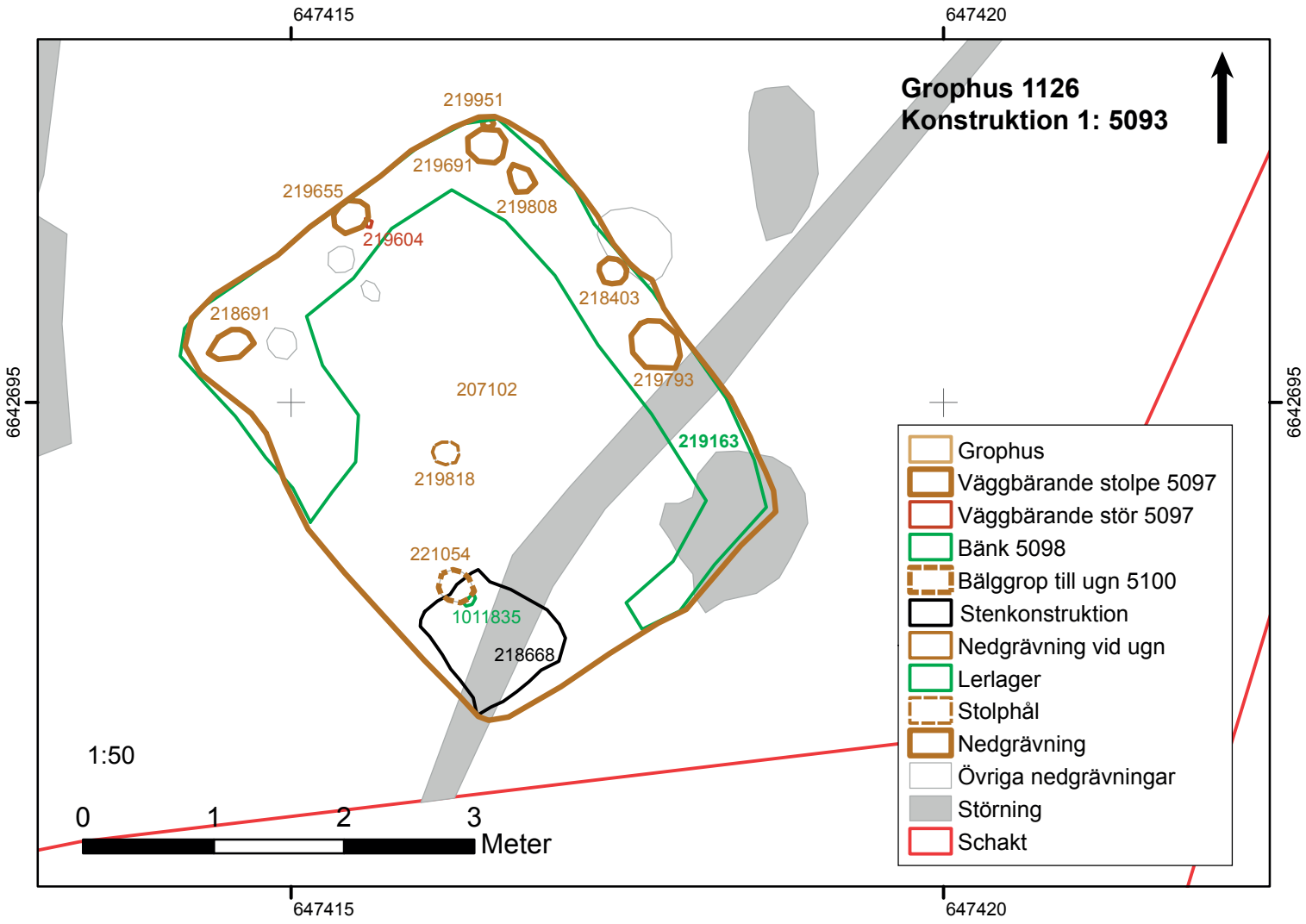
I anslutning till nedgrävningskanten i nordväst och nordöst fanns ett flertal nedgrävningar vilka alla skar genom lerlagret vid kanten (219163). I det västra hörnet fanns ett *stolphål* (0,35×0,24 meter, 0,05 meter djupt) (218691). Mitt på sidan låg ytterligare ett *stolphål* (0,30×0,20 meter, 0,28 meter djupt) (219655). I kanten av detta fanns ett *störhål* (219604). I vägglinjen fanns en bit *liggande trä* vilket snarast hade formen av en liten planka (cirka 0,35 x 0,08 meter) vilken också hade orsakat en mörkfärgning av underlaget (218549, 218553). På ömse sidor om denna påträffades två *störhål* med bevarat trä (219816, 219736). I det norra hörnet låg ett *stolphål* (0,29×0,23 meter, 0,17 meter djupt) (219691). Intill detta fanns ett litet *stolphål* vilket också innehöll trärester (0,10×0,10 meter, 0,18 meter djupt) (219951). Något åt sydöst kom nästa *stolphål* (0,27×0,23 meter, 0,15 meter djupt) (219808). Precis framför den utstickande ugnen fanns, som nämnts ovan, ett *stolphål* (218403). Det var något assymetriskt (0,20 meter i diameter, 0,15 meter djupt) och omgavs i nordöst av de ovan nämnda lerklackarna. Ett stycke mot sydöst låg nästa *stolphål* som också var assymmetriskt (0,41×0,35 meter, 0,09 meter djupt) (219793). I fyllningen påträffades en bit svartgods.

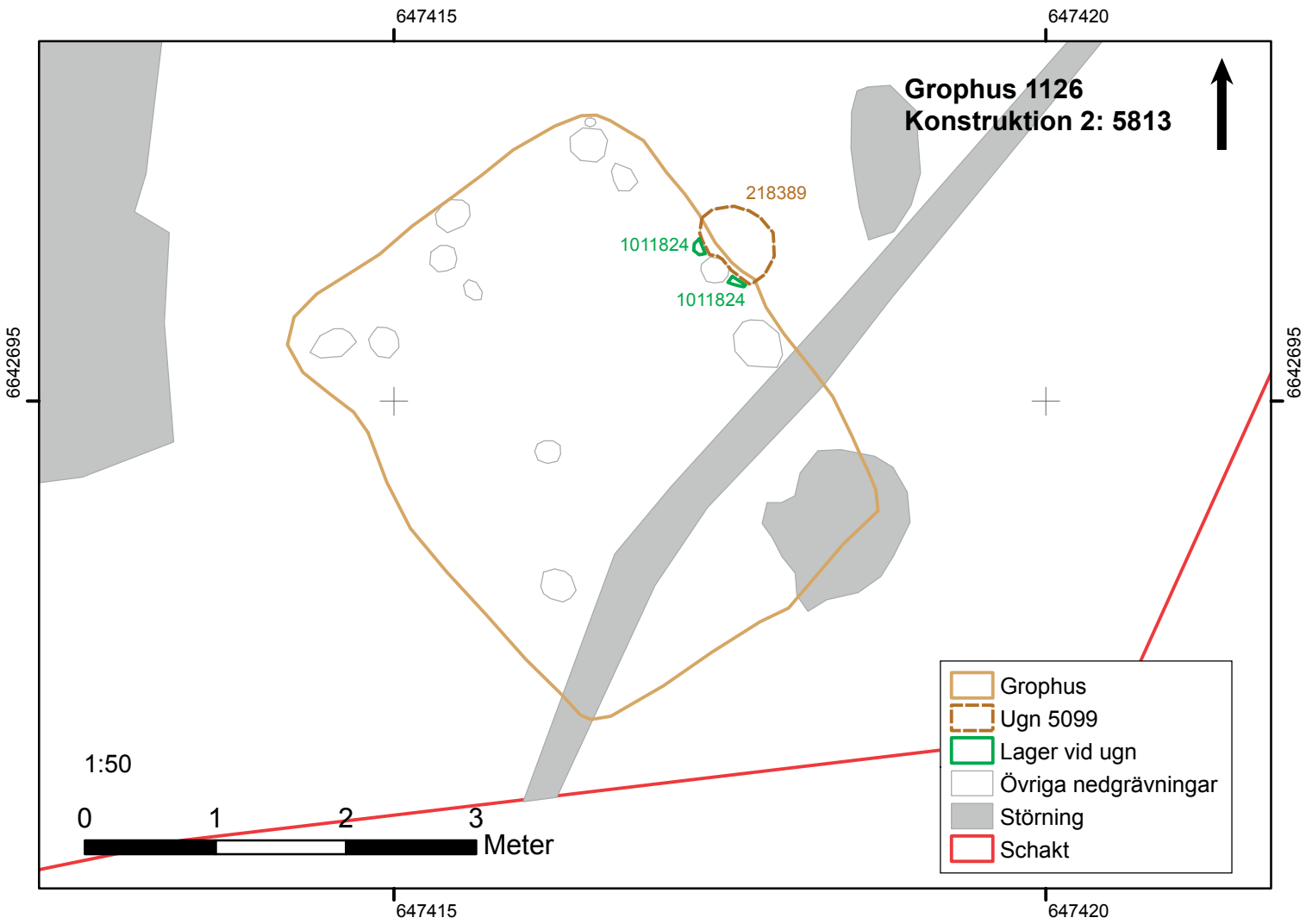
Inne i grophuset framkom några grunda nedgrävningar. Nära kanten i norr låg en *grop* (0,22×0,20 meter, 0,03 meter djup) (219596). I den bruna leran i fyllningen framkom två bitar bränd lera (219596). Strax intill framkom en likartad *grop* (0,20×0,10 meter, 0,04 meter djup) (219587). Djurben, även från fisk, samt en bit svartgods påträffades i den något sotiga fyllningen (219593). I samma område framkom också en *grop* av något annan karaktär (0,23 meter i diameter, 0,07 meter djup) (219675). I fyllningen av gråbrun silt med sot och kol påträffades sammanlagt 12 fragment av en degel (219583). Leran i underlaget var rödbränd. Centralt i grophuset, under golvlagret, fanns en *fläck med rödbränd lera och en sotkoncentration* (cirka 0,50×0,30 meter) (220068). På platsen låg också en större bit bränt svartgods. Under golvlagret framkom även vad som troligen är ett *stolphål* med spetsig form (0,18 meter i diameter, 0,17 meter djupt) (219818). Under ett skikt av lera låg ett cirka 0,10 meter djupt *lager av sot och kol* (219826).

TOLKNING: Det finns spår av en *vägg* (5097) i grophusets norra del. Avstånden mellan stolphålen, samt den bit trä vilken låg mellan två störar, indikerar att det kan ha varit någon typ av ramverkskonstruktion. Möjligen kan denna ha blivit ombyggd och fått en delvis annan utformning vid något tillfälle. När den utstickande ugnen byggts har sannolikt väggen delvis tagits bort. I den södra delen av grophuset finns inga lämningar av någon vägg. Här kan man t.ex. tänka sig att stolphålen helt enkelt varit grundare och därför inte är bevarade eller att det funnits någon typ av vägg som inte varit förankrad med stolpar. Sannolikt har *taket* vilat på väggen då stolpar enkom för ett tak saknas. Längs med grophusets sidor har det funnits en *bänk* (5098) uppbyggd av påförd ljusare lera vilken sannolikt utgjort en arbetsbänk. *Golvlagret* (5096) var sotigt och hade bildats i samband med användning av framför allt den inre ugnen (5100). Golvlagret sträckte sig ned mot sydöst, vid sidan om ugnen, vilket visar att en *ingång* sannolikt funnits i den sydöstra väggen. Lerbänken kan där ha varit utformad som trappsteg.

Den *inre ugnen/ässjan* (5100) har varit uppbyggd av en kraftig stenkonstruktion. Fynd av bränd och smält lera samt rester av ugnens infordringar visar att den varit täckt. Troligen har konstruktionen även haft en sydvästlig vägg av lera och den kan också ha varit tätad med lera. Det faktum att stenen i så stor utsträckning är spräckt visar på en långvarig användning. Eldningen har skett direkt på underlaget vilket blivit rödbränt. Vid utstädning av kol och sot har resterna ansamlats just utanför ugnen. Möjligen kan den mindre grop och de lerklackar som fanns i ugnsöppningen ha haft en funktion som stöd för en bälg. I ugnen påträffades smidesslagg och en degel vilka indikerar att man kan ha arbetat med både järnsmide och gjutning av Cu-legeringar i anläggningen.

Det finns indikationer på att den *ugn/ässja som stuckit ut* från grophusets sida (5099) sannolikt har tillkommit i ett senare skede. Den stolpe som stått framför ugnen bör ha tagits bort när ugnen

647415
647420
6642695
Grophus 1126
Konstruktion 1: 5093
219951
219691
219655
219808
219604
218403
218691
219793
207102
219163
219818
221054
1011835
218668
1:50
0 1 2 3
Meter
Grophus
Väggbärande stolpe 5097
Väggbärande stör 5097
Bänk 5098
Bälggrop till ugn 5100
Stenkonstruktion
Nedgrävning vid ugn
Lerlager
Stolphål
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
Störning
Schakt

647415
647420
6642695
Grophus 1126
Konstruktion 2: 5813
218389
1011824
1011824
1:50
0 1 2 3
Meter
Grophus
Ugn 5099
Lager vid ugn
Övriga nedgrävningar
Störning
Schakt

togs i bruk och sannolikt har man också då skapat en öppning i väggen. De klackar av lera som fanns in mot grophuset kan möjligen ha haft en funktion kopplad till en förmodad bälgkonstruktion. Relativt stor del av ugnens övre delar bör ha försvunnit, om man antar att grophuset varit så djupt som vissa andra, d.v.s. omkring 0,5 meter. Ugnens väggar kan ha bestått av nedgrävningskanterna i den omgivande leran som fanns utanför grophuset men stenmaterialet antyder att det funnits en stenkonstruktion i anläggningen. Kolet/veden har lagts direkt på botten. Möjligen visar avsaknaden av ett sotigt lager på den intilliggande golvytan på att ugnen inte tömts särskilt många gånger och att den därmed inte använts i lika stor utsträckning som den större ugnen. Det blästermunstycke (FV2665) som hittades i kolbädden samt likheten med den större ugnen i form av lerklackarna styrker antagandet om att det rör sig om en anläggning för metallhantverk, med tanke på den ringa storleken kanske i första hand gjutning eller smide av mindre föremål. Då det i övrigt saknades fynd går det dock inte att utesluta att ugnen använts till helt andra ändamål. Värt att notera är att även grophuset 1127 haft en liknande utstickande ugn/härd.

För vissa av de små groparna, en rödbränd fläck och ett stolphål inne i grophuset är tolkningen osäker. De två där underlaget är rödbränt och där det i den ena dessutom finns fragment av en degel utgör troligen spår av gjutning (219575, 220068). För de andra två groparna samt stolphålet med kol i botten kan ingen tolkning ges (219596, 219587, 219818). En av dem (219818) innehöll förutom träkol 13 brända sädeskorn. Det saknas spår av en städstabbe i grophuset. Det skulle möjligen kunna förklaras med att en sådan inte varit nedgrävd utan istället varit flyttbar.

Fynd av varierande typer har framkommit i olika kontexter i grophuset. Eftersom det finns en samstämmighet i sammansättningen mellan återfyllningslagret och övriga kontexter som har en starkare koppling till själva grophuset antas alla fynd ha relevans för tolkningen. Ett annat argument för att återfyllnadsmassorna kan ha en starkare koppling till husets funktion än hos de flesta andra grophusen inom projektet är byggnadens avskilda läge i förhållande till den övriga bebyggelsen. Återkommande fyndmaterial är äldre svartgods, i flera fall sekundärbränd, obrända och brända djurben samt kamfragment. Keramiken kan ha använts på något sätt inom metallhanteringen. Benmaterialet antyder att man tillagat och/eller ätit mat i grophuset och keramiken skulle givetvis också kunna höra till ett sådant sammanhang.

RITUELLA HANDLINGAR

Det fanns inga indikationer på rituella handlingar.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion 1 (5093)

1. Nedgrävningen (207102) grävs.
2. Bänken (219163) byggs.
3. En vägg (5097) reses.
4. En stolpe (219818) placeras på golvytan.
5. En inre ugn byggs bestående av en stenkonstruktion (218668), en bälggrop (221054) med tillhörande lerklackar (1000835) konstrueras.

Brukning 1 (5094)

6. Den inre ugnen används varvid underlaget blir rödbränt (220622) och ett sotlager (1001863) bildas vid tömning. Material hamnar också som fyllning (221063) i den grop där bälgen funnits.
7. Golvlagret bildas (218440)
8. Ett flertal gropar bildas vid olika aktiviteter (219596, 219587, 219675, 220068).

Konstruktion 2 (5813)

9. Stolpe tas bort (218403).
10. Utstickande ugn konstrueras med en nedgrävning (218389) och en stenkonstruktion (1011821) samt lerklackar (1011824).

Brukning 2 (5816)

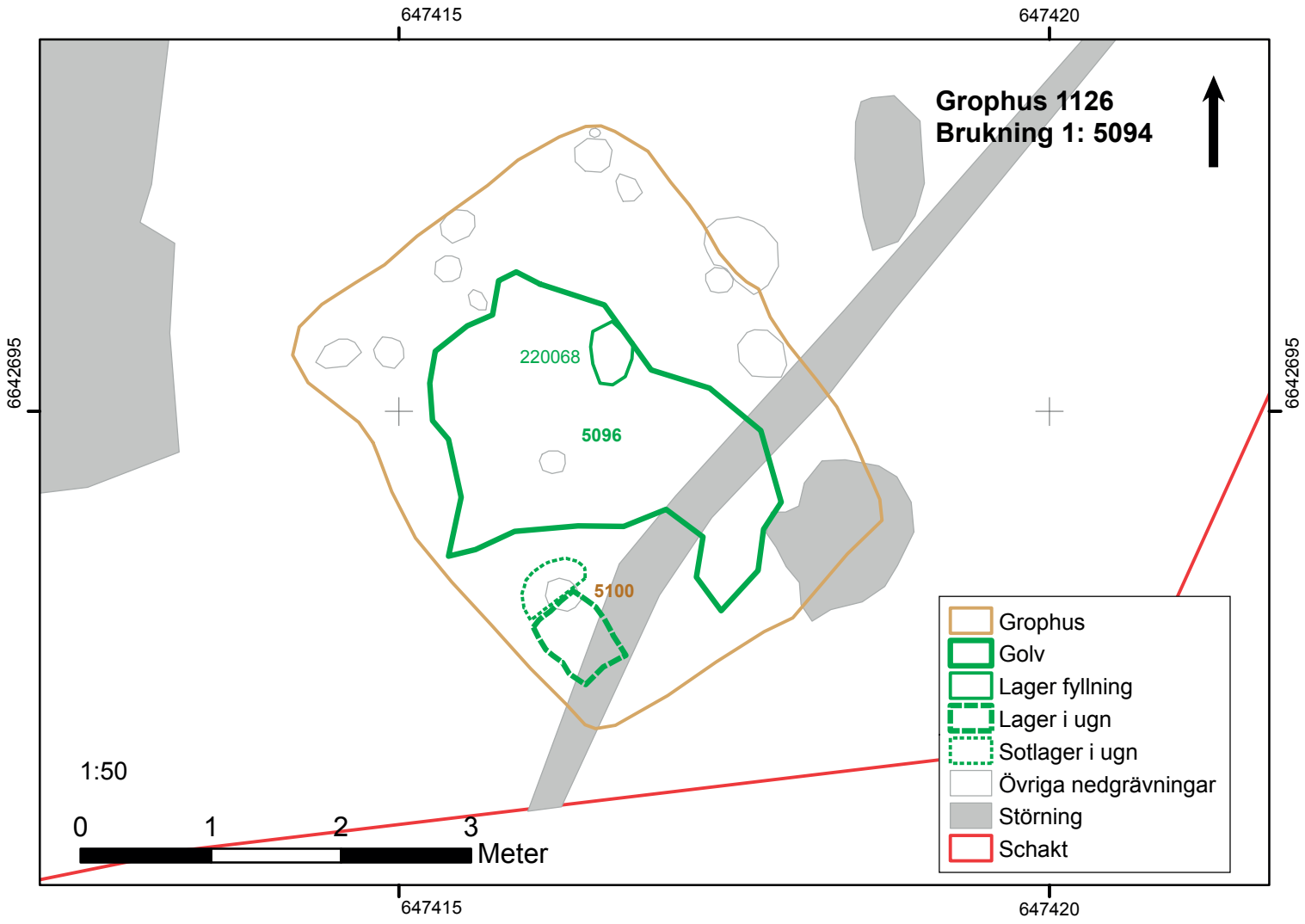
11. Utstickande ugn brukas varvid en kolbädd bildas (218526).

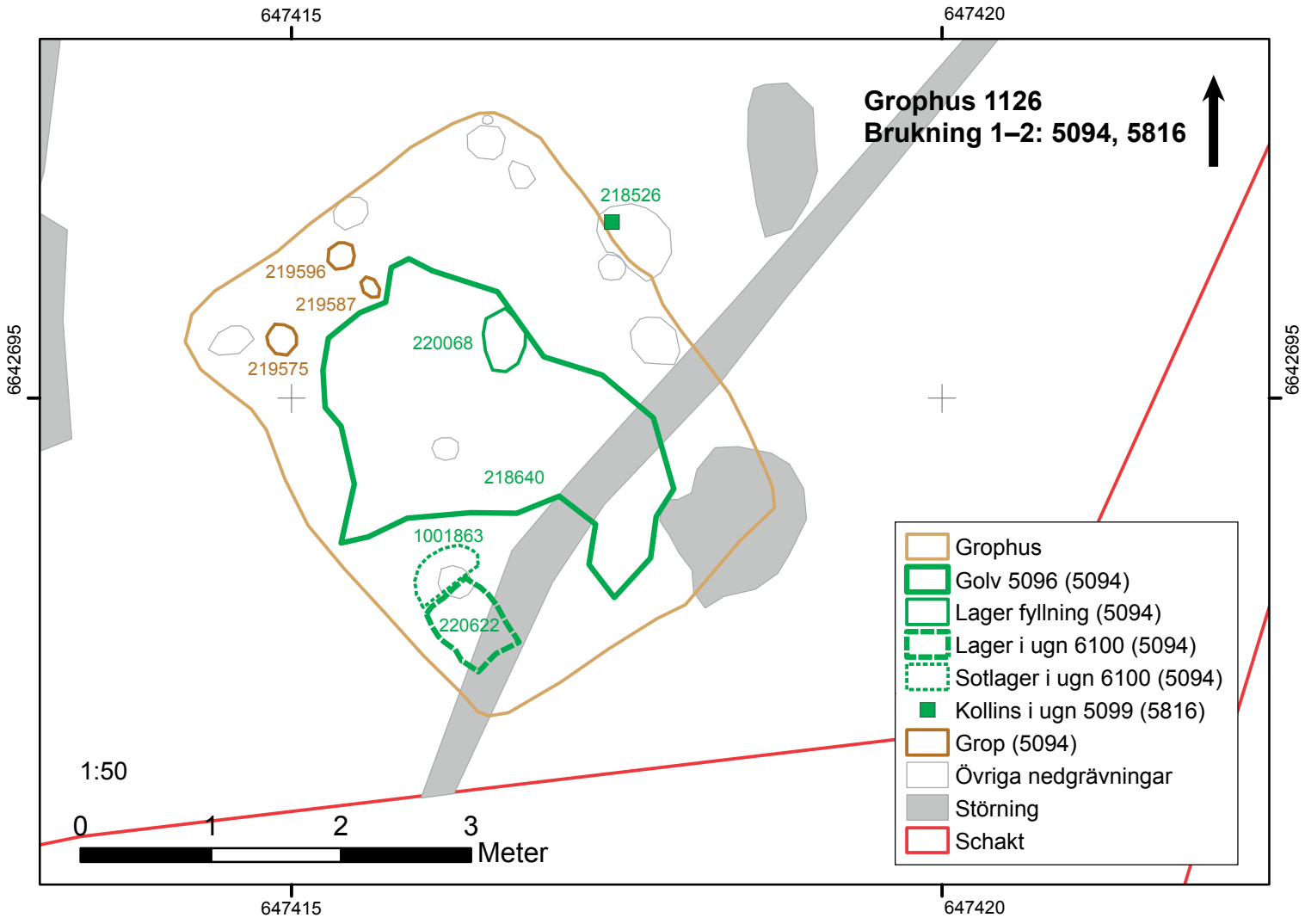
Destruktion (5095)

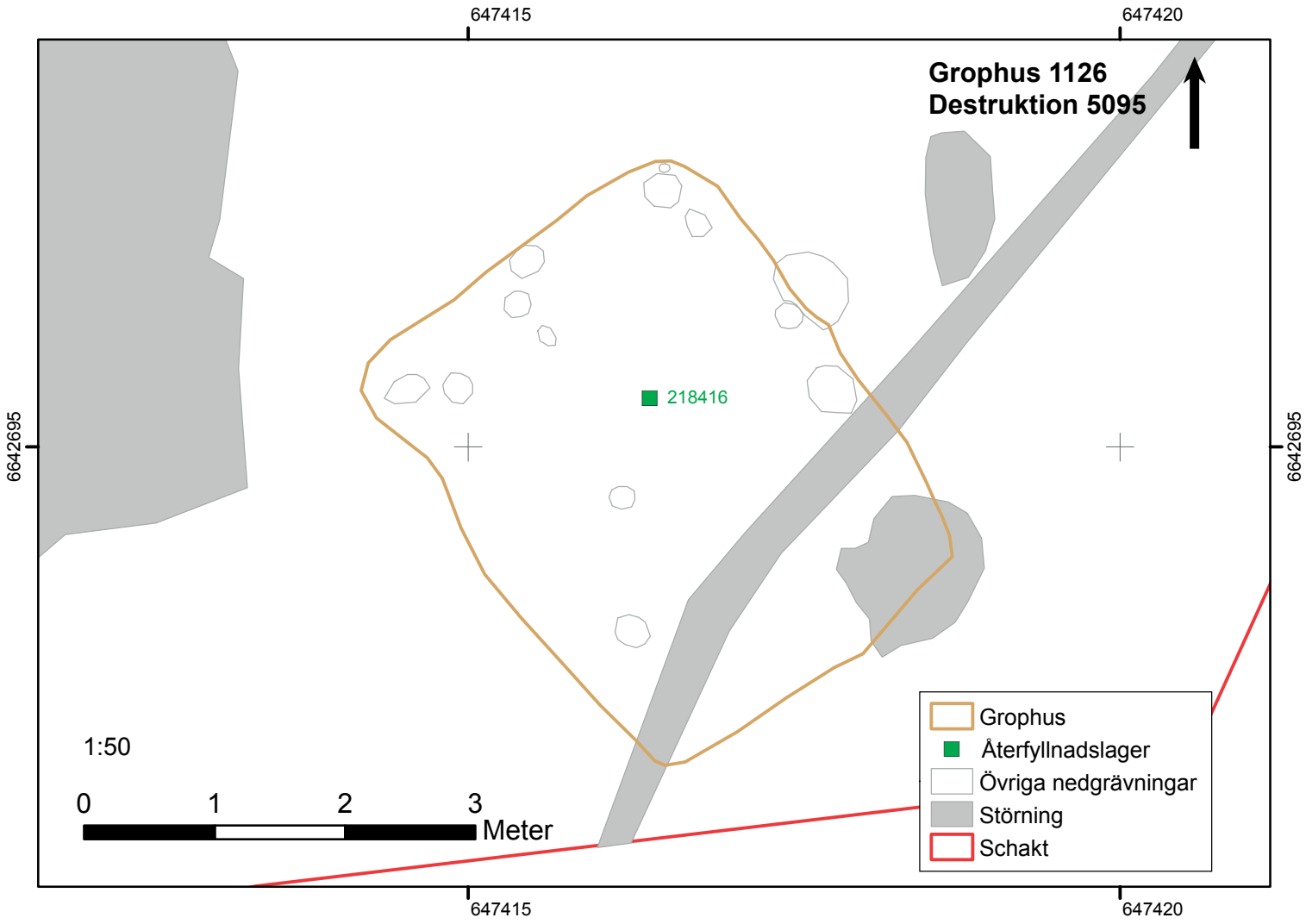
12. Grophuset överges och får förfalla. Successivt rasar den inre ugnen (1002057) och en raseringsfyllning bildas (218690).
13. Överst i den utstickande ugnen bildas en fyllning (218401).
14. Efter en tid skottas grophuset igen med material (218416) från grophuset och dess närmaste omgivning.

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
2560	Smält lera	Hantverk och produktion	218640
2574	Infodring	Teknisk keramik	218690
2575	Slagg	Slagg GAL	218690
2625	Slagg	Slagg GAL	218690
2665	Blästermunstycke	Teknisk keramik	218526
2671	Infodring	Teknisk keramik	220622
2724	Infodring	Teknisk keramik	218690
2729	Degel	Teknisk keramik	218690
2730	Degel	Teknisk keramik	219583
3203	Kam	Dräkt och personlig utrustning	218690
3204	Kam	Dräkt och personlig utrustning	218416
3209	Kam	Dräkt och personlig utrustning	218416
3211	Kam	Dräkt och personlig utrustning	218640
3238	Kam	Dräkt och personlig utrustning	218640
3253	Sländtrissa	Hantverk och produktion	218640
3278	Lerklining	Byggnadsdetaljer och monument	218690
3284	Bränd lera	Obestämt	219603
3298	Lerklining	Byggnadsdetaljer och monument	218640
3301	Bränd lera	Obestämt	221063
3324	Eldslagningsflinta	Husgeråd och livsmedel	218416
3946	Kärl	Keramik Bäck	219163
3948	Kärl	Keramik Bäck	218640
3950	Kärl	Keramik Bäck	218640
3954	Kärl	Keramik Bäck	218640
3957	Kärl	Keramik Bäck	219593
3978	Kärl	Keramik Bäck	218416
4017	Kärl	Keramik Bäck	220068
4228	Kärl	Keramik Bäck	218640
4256	Kärl	Keramik Bäck	219803
6742	Kärl	Keramik Bäck	218690
6743	Kärl	Keramik Bäck	218690

647415
647420
6642695
Grophus 1126
Brukning 1: 5094
220068
5096
5100
Grophus
Golv
Lager fyllning
Lager i ugn
Sotlager i ugn
Övriga nedgrävningar
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

647415
647420
6642695
Grophus 1126
Brukning 1–2: 5094, 5816
218526
219596
219587
219575
220068
218640
1001863
220622
Grophus
Golv 5096 (5094)
Lager fyllning (5094)
Lager i ugn 6100 (5094)
Sotlager i ugn 6100 (5094)
Kollins i ugn 5099 (5816)
Grop (5094)
Övriga nedgrävningar
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

Grophus 1126 vid Veterinärvillan södra i samband med lodfotografering. Grophuset, daterat till vikingatidens andra hälft, hade använts som metallverkstad. Det hade två ugnar varav en i sten, vilken syns till höger. Foto från sydväst: Ann Lindkvist, SAU.

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	14C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
Ua-31307	1077±31	890AD-1020AD	890AD-1020AD	220992	Ved/Tall	218690	Fyllning

Osteologi: I fyllnadslagret till grophuset (218416) förekommer endast få oidentifierbara ben samt en kindtand från häst. Från golvlagret (218640) påträffades fem benfragment från nötkreatur, varav tre märgben, och ett tungben från får eller get, underkäksfragment av svin och en kota av gädda. Ett bränt bäckenfragment av nötkreatur härrör från golvlagret. Benen från och anslutning till ugnen (218690, 220622, 221063) är vitbrända och utgörs av tand och mellanhandsben från tamsvin. I fyllningen till en grop (219593) hittades utöver ett revben från tamsvin, en för grophusen från Gamla Uppsala stor mängd fiskben, i form av kotor av strömming och kranieben samt fenstrålar från abborre. Benen från golvlager, grop och ugn i form av fiskben, märgben och brända ben utgör troligen rester efter måltider inifrån grophuset.

Strat obj	Vikt (g)	gnag	nöt	svin	får/get	häst	abborre	gädda	strömming
218416	30,3					1			
218640	84,2	2	5	1	1			1	
218690	35	1	2	1					
219593	3,6			2			10		7
220622	1,1			1					
221063	1,0			1					
totalt	***155,2***	***3***	***7***	***6***	***1***	***1***	***10***	***1***	***7***

Vedart:

Provnr	Material	Art	Kommentar	Strat obj id	Strat obj typ
220992	Träkol	Tall	Kärnved, endast yttre delar förkolnade	218690	Lager fyllning

Makrofossil:

PM	Strat obj	Makroskopisk tolkningskommentar
218402	218401	Bakgrundsbrus/matlagning
219700	218413	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
219805	219803	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
219805	219803	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
219827	219824	Bakgrundsbrus/matlagning
219828	218640	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet

Elementprover: ”Väger man samman resultaten så framstår grophus 1126 så som knutet till metallhantverk. Proverna från detta hus uppvisar de högst uppmätta värdena för Fe, Cu, Zn och Pb, som är direkt associerade med metallhantering, samt har högst värden för Mg, K och Ca, vilka alla är knutna till spår av eldning. Spåren av eldning korroboreras av de relativt höga andelarna av dehydroabietinsyra – en komponent i hartser men också i rök och sot från släktet Pinaceae. Någon metyldehydroabietat har inte påträffats i något av proverna varför spåren av diterpener sannolikt inte kommer från tjära. Golvet visar också tecken på att ha tillförts avvikande växtmaterial då distributionerna av långkedjiga fettsyror och alkanoler avviker.” Ur Isaksson 2017: Arkeologiska forskningslaboratoriets analyser. Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala.

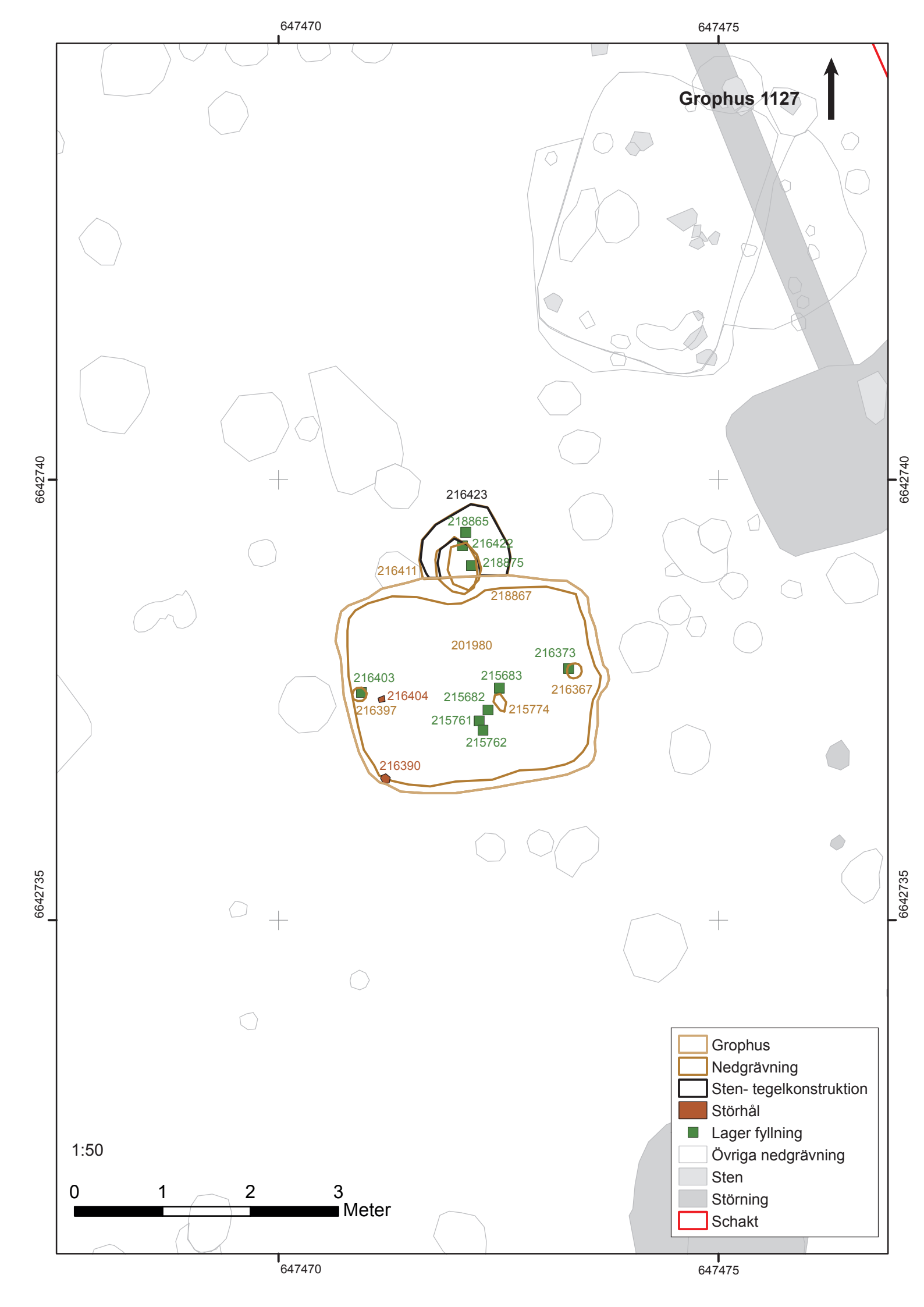
ANMÄRKNING

–

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
5093	Kontextgrupp	Konstruktion	1126
5094	Kontextgrupp	Brukning	1126
5095	Kontextgrupp	Destruktion	1126
5096	Golv	Konstruktion	1126
5097	Vägg	Konstruktion	1126
5098	Bänk	Konstruktion	1126
5099	Ugn	Konstruktion	1126
5100	Ugn	Konstruktion	1126
5813	Kontextgrupp	Konstruktion	1126
5816	Kontextgrupp	Brukning	1126
207102	Nedgrävning	Konstruktion	5093
218389	Nedgrävning	Konstruktion	5099, 5813
218401	Lager fyllning	Destruktion	5095, 5099
218403	Nedgrävning	Konstruktion	5093, 5097
218413	Lager fyllning	Destruktion	5095
218416	Lager fyllning	Destruktion	5095
218526	Lager fyllning	Brukning	5099, 5816
218549	Lager fyllning	Konstruktion	5093, 5097
218553	Träkonstruktion	Konstruktion	5093, 5097
218640	Lager fyllning	Brukning	5094, 5096
218668	Sten- tegelkonstruktion	Konstruktion	5093, 5100
218690	Lager fyllning	Destruktion	5095, 5100
218691	Nedgrävning	Konstruktion	5093, 5097
218697	Lager fyllning	Destruktion	5095
218698	Störhål	Konstruktion	5093
219163	Lager fyllning	Konstruktion	5093, 5098
219575	Nedgrävning	Konstruktion	5093
219583	Lager fyllning	Brukning	5094
219587	Nedgrävning	Konstruktion	5093
19593	Lager fyllning	Destruktion	5095

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
219596	Nedgrävning	Konstruktion	5093
219603	Lager fyllning	Destruktion	5095
219604	Störhål	Konstruktion	5093, 5097
219655	Nedgrävning	Konstruktion	5093, 5097
219663	Lager fyllning	Destruktion	5095
219691	Nedgrävning	Konstruktion	5093, 5097
219699	Lager fyllning	Destruktion	5095
219736	Träkonstruktion	Konstruktion	5093, 5097
219793	Nedgrävning	Konstruktion	5093, 5097
219803	Lager fyllning	Destruktion	5095
219808	Nedgrävning	Konstruktion	5093, 5097
219815	Lager fyllning	Destruktion	5095
219816	Träkonstruktion	Konstruktion	5093
219818	Nedgrävning	Konstruktion	5093
219824	Lager fyllning	Destruktion	5095
219826	Lager fyllning	Destruktion	5095
219907	Lager fyllning	Destruktion	5095
219951	Nedgrävning	Konstruktion	5093, 5097
219956	Lager fyllning	Destruktion	5095
220068	Lager fyllning	Brukning	5094
220622	Lager fyllning	Brukning	5094, 5100
221054	Nedgrävning	Konstruktion	5093, 5100
221063	Lager fyllning	Destruktion	5095, 5100
1001863	Lager fyllning	Brukning	5094, 5100
1002057	Lager fyllning	Destruktion	5095, 5100
1011821	Sten- tegelkonstruktion	Konstruktion	5099, 5813
1011824	Lager fyllning	Konstruktion	5099, 5813
1011835	Lager fyllning	Konstruktion	5093, 5100

647470
647475
6642740
6642735
Grophus 1127
216423
218865
216422
218875
216411
218867
201980
216373
216403
215683
216367
216404
215682
215774
216397
215761
215762
216390
Grophus
Nedgrävning
Sten- tegelkonstruktion
Störhål
Lager fyllning
Övriga nedgrävning
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

Grophus 1127

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,9 m ö h
UNDERLAG	Sand och silt
BEVARINGSGRAD	Grophuset har under historisk tid blivit skadat av den tidigare användningen av området för åkerbruk och senare som handelsträdgård. Sannolikt har detta reducerat djupet.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt
	Längd: 3,05 meter
	Bredd: 2,45 meter
	Djup: 0,30 meter
	Area: 6,47 m^2

FUNKTION

Kokhus/bostad. Ugnen indikerar att man kan ha tillrett mat i grophuset. Analysen av benmaterialet visar att det inte förekommit några större mängder djurben i brukningskontexter men att mathantering mycket väl kan ha förekommit. Resultatet av den arkeobotaniska analysen ger en indikation om att man skulle ha hanterat säd, t ex vid matlagning eller rostning. Fyndmaterialet från brukningskontexter är mycket litet men innehåller ett par bitar keramik och det motsäger därmed inte att den mest sannolika tolkningen av husets funktion skulle vara kokhus och/eller bostad.

DATERING

Dateringsspann: 940 - 1040 e.Kr.

Konstruktion: **–**

Brukning: 890-1040 AD, ^{14}C-analys av sädeskorn från eldningslager (218865) i härden (Ua-31743). Fynd av äldre svartgods (FV3994, FV4044) från golvlagret (215762) respektive ett lager hörande till ugnen (216422) ger dateringen 700 – 1200 e.Kr.

Destruktion: Från en av destruktionsfyllningarna (215683) finns daterande fynd. Ett kamfragment (FV1051) kan dateras till 800-tal eller tidigt 900-tal. En bit äldre svartgods (FV4027) ger dateringen 700 – 1200 e.Kr.

Sammantagen datering: En bedömning av kalibreringskurvan för ^{14}C-analysen har gjort att dateringsintervallets startpunkt kunnat flyttas fram något i tid. ^{14}C-dateringen härrör från brukningen och torde vara representativ även för grophusets konstruktion och destruktion. De daterande fynd som hör till destruktionen, och då synnerhet det något äldre kamfragmentet, bör härröra från ett tidigare avsatt lager, vilket sekundärt hamnat i grophuset.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den östra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den västra halvan kontextuellt. Fynd insamlades för hand och en mindre andel torrsållades (maskstorlek: 4 mm). Avsökning med metalldetektor gjordes också. Undersökningen utfördes med skärslev.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning hade vertikala sidor och plan botten (201980). Formen i plan var rektangulär och sidorna låg i rät vinkel i förhållande till varandra och hörnen var lätt rundade. En ugn stack ut från den norra långsidan (5087).

Fyllningar och lager: Överst i grophuset fanns en *återfyllnad* som täckte nästan hela ytan samt även större delen av ugnen (215682). Den utgjordes av gråbrun lerig och sandig silt med inslag av kol, skärvsten samt tegelkross samt diverse obrända djurben. Fyllningen var 0,20 meter som djupast. Under denna följde en sekvens av ytterligare tre fyllningar och lager, vilka i norr avslutades mot och överlagrade en nedgrävning (218867) med tillhörande fyllningar (216422, 218875). Dessa hade samband med ugnen. Under den övre återfyllnaden framkom således ytterligare ett återfyllnadslager (215683). Detta utgjordes av gråbrun siltig sand, upp till 0,12 meter djup, med ett något större inslag av aska, sot, kol. Fynd gjordes av en kniv, en brodd, avfall av järn, ett kamfragment, äldre svartgods, samt diverse brända och obrända djurben. Ytterligare en återfyllnad följde (215761). Materialet var ljust grågulbrun lerig och siltig sand med inslag av kol samt med fynd av obrända djurben. I botten låg ett luckert golvlager vilket var 0,04-0,06 meter djupt (215762). Det bestod av mörkt gråbrun sandig silt med rikligt med träkol. Fynden utgjordes av äldre svartgods och diverse obrända djurben.

Övriga objekt: En *härd eller ugnskonstruktion* stack delvis ut utanför nedgrävningskanten på grophusets norra sida men en nedgrävning som hörde till konstruktionen fanns också inne i grophuset (5087). Själva härden/ugnen utgjordes av en rundad nedgrävning (1,07 x 0,93 meter, 0,20 meter djup) (216211). I nedgrävningen fanns en hästskoformad stenpackning (216423) vilken låg tillsammans med ett eldningslager (218865). Stenpackningen var tät och utgjordes av mestadels eldsprängda stenar (storlek: 0,1 x 0,1 – 0,1 x 0,15 meter) i 2-3 skikt. Stenpackningen omgavs av träkol med inslag av sot, sand och silt. Centralt i anläggningen fanns en nedgrävning vilken var något mindre än det utrymme som hästskoformen lämnade. Dess nedgrävning (218867) var oval (0,55 x 0,50 meter, 0,25 meter djup). Underst i den låg grå siltig sand med inslag av aska, sot och träkol och fyllningen var upp till 0,15 meter djup (218875). Denna var till sin karaktär mycket lik golvlagret. En övre fyllning i nedgrävningen (216422) överlagrades av golvlagret. Den utgjordes av mörkt brungrå siltig sand med inslag av sot, kol och skärvsten. I den framkom sekundärbränt svartgods och obrända djurben.

Mitt på kortsidorna, nära kanten, låg två snarlika anläggningar (216367, 216397). Den förstnämnda är ett rundat *stolphål* (0,20 x 0,20 meter, 0,15 meter djupt) och den andra är snarast en *stötta* med rundad form (0,16 x 0,14 meter, 0,10 meter djup). Invid kanten i sydväst fanns en *stör* (216390) och ytterligare en var placerad bredvid det närbelägna stolphålet (216404). En mindre oval *grop*, kanske spåret efter en stötta (0,22 x 0,12 meter, okänt djup) var belägen centralt på golvytan (215774)

TOLKNING: De två stolparna på kortsidorna har sannolikt burit upp ett *sadeltak* (5086). De övriga stolparna och störarna kan möjligen ha ingått i denna konstruktion eller i en vägg. Några egentliga spår av en sådan saknas dock. Det är möjligt att vägg och tak hängt samman eller att väggen inte varit förankrad i marken.

Härden eller ugnen utgjordes av flera delar; nedgrävning, stenpackning, eldningslager men även nedgrävningen under/i samt de båda fyllningar som fanns i denna (5087). De sistnämnda och golvet bör ha varit åtskilda av en barriär, t ex en planka, när ugnen varit i bruk. Denna förmodade skiljevägg har sedermera kollapsat så att golvet kommit att överlagra gropen. Huruvida anläggningen ska tolkas som en

härd eller ugn är oklart. Den tycks ha haft en stenklädd vägg vilken stått mot nedgrävningskanten i utbuktningen. Hur arrangemanget sett ut på utsidan går bara att spekulera om. Mynningen kan ha varit mer eller mindre täckt, t ex av en stenskiva men den kan också ha varit helt öppen. Oavsett vilket bör konstruktionen ha varit ett sätt att leda ut röken från grophuset. Det är oklart vad nedgrävningen under/i anläggningen kan ha haft för funktion men möjligen kan en behållare med något som skulle värmas ha varit placerad där. Den undre fyllningen (218875) bör ha bildats samtidigt som golvlagret och vid användning av härden/ugnen. Den övre fyllningen (216422) kan också ha bildats vid användning av ugnen. Värt att notera är att även grophuset 1126 haft en liknande utstickande ugn/härd.

Det understa lagret har tolkats som ett *golv* (5085). Båda, eller i alla fall det övre av de överliggande lagren (215683) skulle dock också kunna utgöra någon form av brukningslager samtida med härden/ugnen. Denna bedömning baseras dels på lagrens innehåll och dels på hur de ligger

Karaktären hos fyllningarna i nedgrävningarna till takstolparna ger inga tydliga indikationer om *destruktionsförloppet* och hur de fyllts igen då de påminner om såväl golvet som andra fyllningar i grophuset. Det faktum att de inte framträdde förrän underlaget frilagts indikerar dock att stolparna tagits bort när grophuset tagits ur bruk och att dessa på naturlig väg fyllts ut med jord. Återfyllnadslagret (215683) visar tecken på brandpåverkan. Det skulle möjligen kunna indikera att grophuset brunnit men avsaknaden av kol och dylikt i stolphålsfyllningarna talar emot det. Brandindikationerna kan lika gärna vara sekundära och kommit med fyllnadsmassor. Det översta lagret utgör uppenbart en återfyllnad vilken sannolikt skottats ned i grophuset och också fått täcka ugnsresterna.

RITUELLA HANDLINGAR

Inga spår av rituella handlingar.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (5082)

1. Nedgrävningen grävs (201980).
2. Ugnen konstrueras (216411, 216423, 218867)
3. Stolpar till tak reses (216367, 216397).
4. Stöttor och störhål anläggs (215774, 216390, 213404).

Brukning (5083)

5. Grophuset används varvid ett golvlager bildas (215762).
6. Ugnen används (216422, 218865, 218875).

Destruktion (5084)

7. Grophuset tas ur bruk och fylls successivt igen (215682, 215683, 215761).

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
1051	Kam	Dräkt och personlig utrustning	215683
3065	Kniv	Hantverk och produktion	215683
3068	Brodd	Transport och samfärdsel	215683
3161	Avfall	Hantverk och produktion	215683
3237	Kam	Dräkt och personlig utrustning	215683
3994	Kärl	Keramik Bäck	215762
4027	Kärl	Keramik Bäck	215683
4044	Kärl	Keramik Bäck	216422

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	14C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
Ua-31743	1033±30	985AD-1025AD	890AD-1040AD	221453	Bränt sädeskorn/Troligt korn	218865	Eldningslager

Osteologi:

Merparten av benen från grophuset påträffades fyllnadslagren (215682, 215683, 215761) och utgörs av i huvudsak ben från huvudet och nedre extremiteter av get, får, nötboskap och tamsvin. Ett underkäksfragment av nötkreatur kommer från ett djur slaktat vid 2-3 års ålder. I golvlagret (215762) förekom en tand, överarms- och skenben från får eller get medan det från ett utrakningslager av ugn (216422) förekommer en atlaskota av får/get. Inga av benen från golvlager eller ugn visar på spår av eldpåverkan, men det kan inte uteslutas att de kommer från mat tillagat i ugnen. Så länge ben skyddas av kött och inte blir vidbrända så blir det inga tydliga spår efter eld, som att benen blir svarta eller vita. Gnagmärke har observerats på ben från både golvlager och fyllnadslager.

Strat obj	Vikt (g)	gnagare	nöt	svin	får	get	får/get	häst
215682	233,4	4	2	1	1	1		1
215683	18,1			1			3	
215761	3,0			1				
215762	57,3	1					4	
216422	32,1						1	
totalt	***343,9***	***5***	***2***	***3***	***1***	***1***	***8***	***1***

Vedart: –

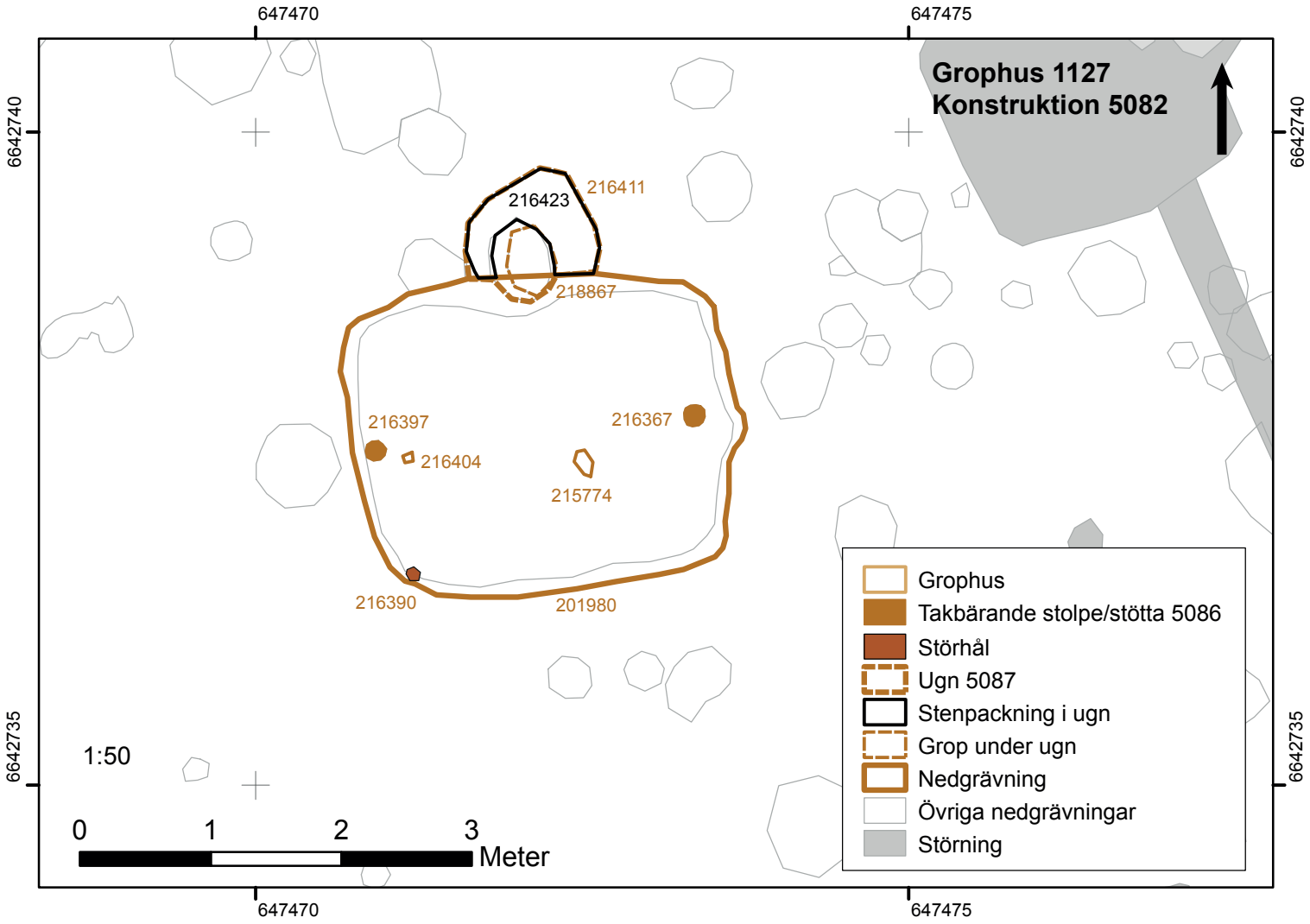
Makrofossil:

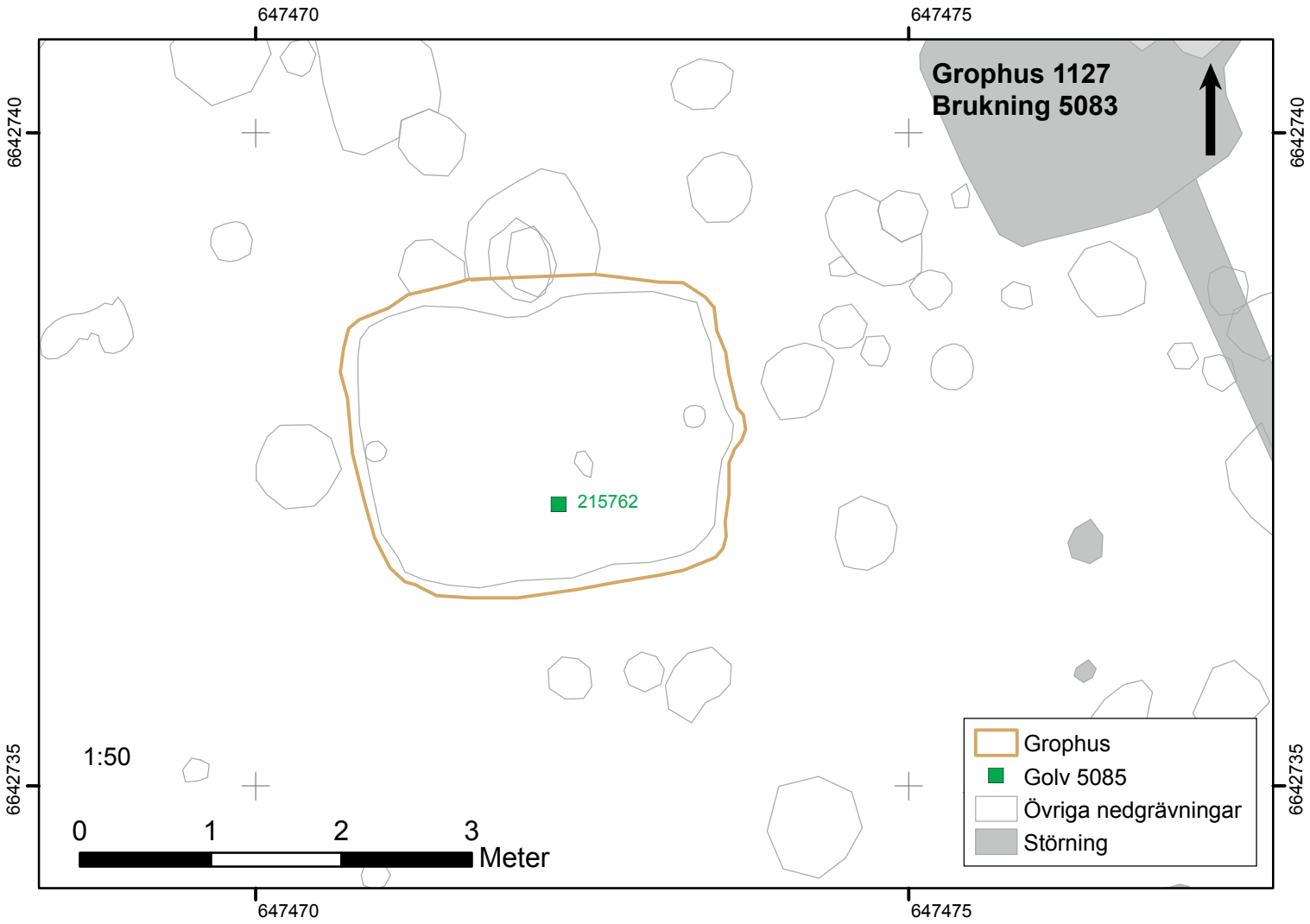
Provnr (PM)	Strat obj id	Makroskopisk tolkningskommentar
216352	215762	Bakgrundsbrus
216353	215761	Bakgrundsbrus/matlagning/metallhantverk
216354	215761	Bakgrundsbrus/matlagning/metallhantverk
216841	216422	Bakgrundsbrus/matlagning
218876	218875	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
221453	218865	Bakgrundsbrus/matlagning

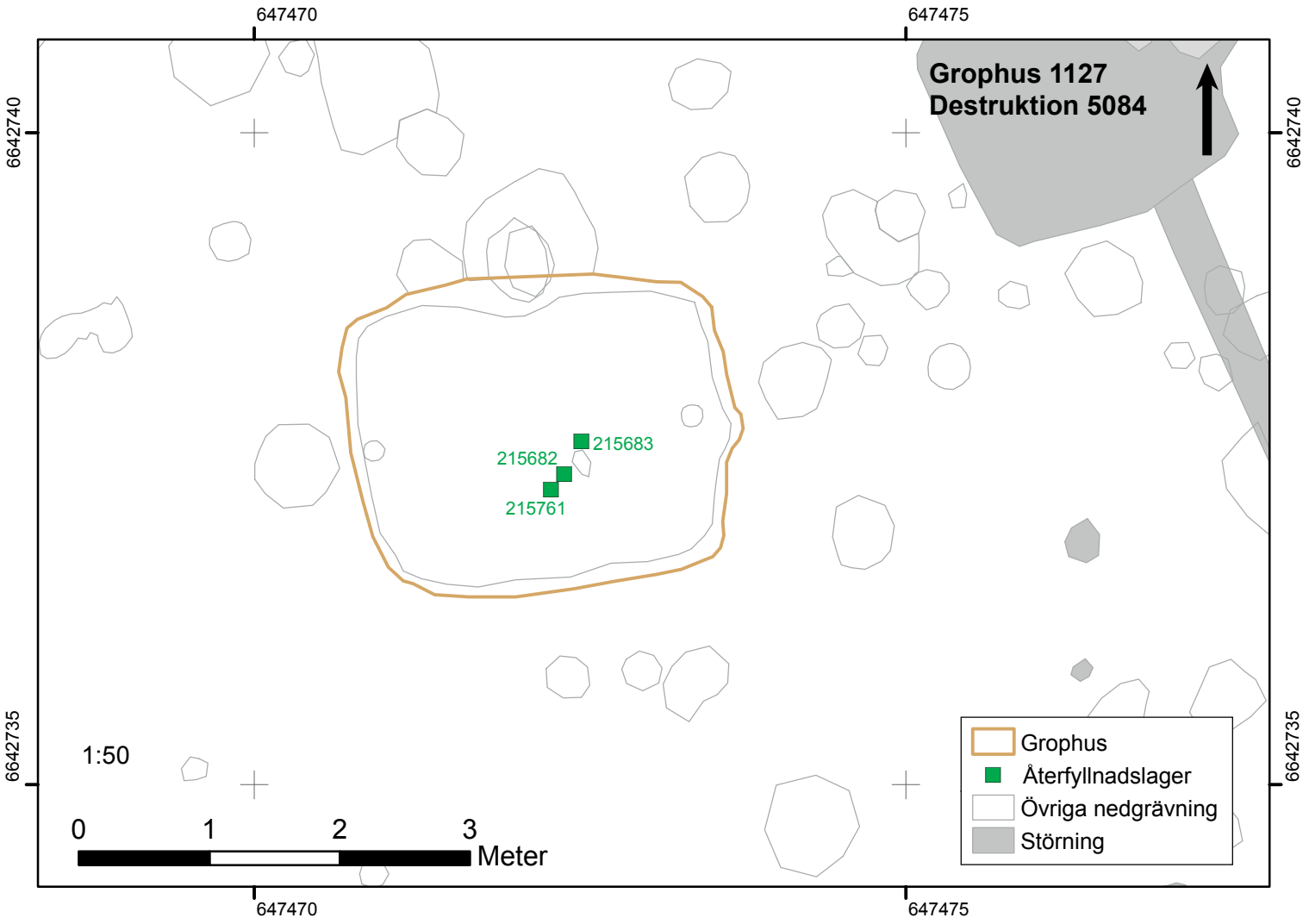
GAL-analys:
Jordprov, ca 3 liter. Vattensållat genom 1 mm geologsåll. Provet genomgånget med magnet. Provet var mörkgrått till färgen och innehöll måttligt med träkolsfragment. Inga arkeometallurgiska fynd påträffades. Övriga fynd: fragment av bränt och obränt ben samt brända sädeskorn. P1014092 från den övre fyllningen i gropen i ugnen, 216422.

ANMÄRKNING

–

Grophus 1127
Konstruktion 5082
647470
647475
6642740
6642735
216423
216411
218867
216397
216367
216404
215774
216390
201980
Grophus
Takbärande stolpe/stötta 5086
Störhål
Ugn 5087
Stenpackning i ugn
Grop under ugn
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
Störning
1:50
0
1
2
3
Meter

Grophus 1127
Brukning 5083
647470
647475
6642740
6642735
215762
Grophus
Golv 5085
Övriga nedgrävningar
Störning
1:50
0
1
2
3
Meter

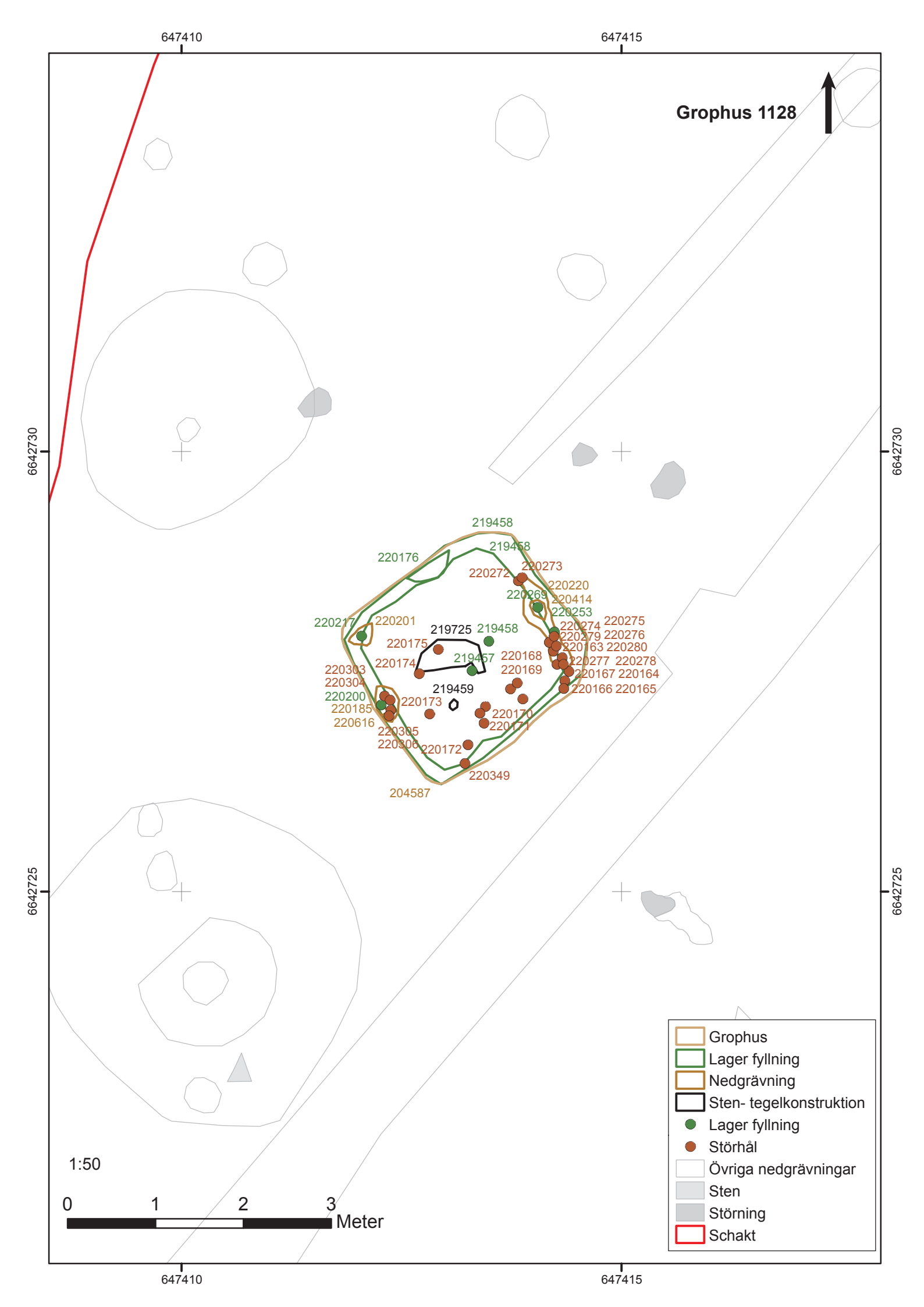

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
5082	Kontextgrupp	Konstruktion	1127
5083	Kontextgrupp	Brukning	1127
5084	Kontextgrupp	Destruktion	1127
5085	Golv	Konstruktion	1127
5086	Tak	Konstruktion	1127
5087	Ugn	Konstruktion	1127
201980	Nedgrävning	Konstruktion	5082
215682	Lager fyllning	Destruktion	5084
215683	Lager fyllning	Destruktion	5084
215761	Lager fyllning	Destruktion	5084
215762	Lager fyllning	Brukning	5083, 5085
215774	Nedgrävning	Konstruktion	5082
216367	Nedgrävning	Konstruktion	5082, 5086
216373	Lager fyllning	Destruktion	5084
216390	Störhål	Konstruktion	5082
216397	Nedgrävning	Konstruktion	5082, 5086
216403	Lager fyllning	Destruktion	5084
216404	Störhål	Konstruktion	5082
216411	Nedgrävning	Konstruktion	5082, 5087
216422	Lager fyllning	Brukning	5083, 5087
216423	Sten- tegelkonstruktion	Konstruktion	5082, 5087
218865	Lager fyllning	Brukning	5083, 5087
218867	Nedgrävning	Konstruktion	5082, 5087
218875	Lager fyllning	Brukning	5083, 5087

Grophus 1127 vid Veterinärvillan södra. Grophuset är daterat till sen vikingatid. Det hade, liksom grophus 1126, en ovanlig utstickande ugn vilken syns mitt på dess övre långsida. Lodfoto: Jonas Wikborg, SAU.

647410
647415
6642730
6642725
Grophus 1128
219458
219458
220176
220272
220273
220220
220269
220414
220253
220217
220201
219725
219458
220274
220275
220279
220276
220175
220163
220280
220174
219457
220168
220277
220278
220303
220169
220167
220164
220304
219459
220166
220165
220200
220173
220185
220170
220616
220171
220305
220306
220172
220349
204587
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Sten- tegelkonstruktion
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

Grophus 1128

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	24,0 m ö h
UNDERLAG	Silt, inslag av lera
BEVARINGSGRAD	Nedgrävningens djup har sannolikt blivit reducerat av äldre tiders åkerbruk samt markanvändning, bland annat odling, i anslutning till den tidigare järnvägsstationen.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt
	Längd: 2,42 meter
	Bredd: 2,24 meter
	Djup: 0,30 meter
	Area: 5,04 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Det saknas lämningar från brukning av grophuset vilket bland annat skulle kunna bero på att golvet varit täckt. Det fanns inte heller några konstruktioner som kan ge indikationer om vad grophuset använts till. Ett flertal olika funktioner, vilka inte nödvändigtvis lämnar tydliga spår, är tänkbara såsom t ex bostad eller förråd.

DATERING

Dateringsspann: 700 - 1050 e.Kr.

Konstruktion: –

Brukning: –

Destruktion: Ett fynd av äldre svartgods (FV2723) i den över återfyllnaden (219457) visar på en möjlig datering till 700 – 1200 e.Kr.

Sammantagen datering: Den utförda ^{14}C-dateringen (Ua-51801) som visar på perioden 760-410 BC anses inte kunna vara representativ då den varken är förenlig med boplatsens datering eller den generella tidsställningen för grophus. Fynd av äldre svartgods indikerar en datering till perioden 700-1200 e.Kr. Grophuset kan inte vara samtida med stolphusen 5004 (800-850 e.Kr.) eller 5005 (775-850 e.Kr.) då lämningarna ligger alltför nära varandra. Däremot finns inget som utesluter samtidighet med övriga grophus, brunnar eller stolphus i området (1130, 1171, 1274, 3944, 3962, 5012). Det har inte varit möjligt att avgöra huruvida det aktuella grophuset funnits före eller efter de andra konstruktionerna. Det bedöms dock som högst troligt att grophuset har haft samband och därmed samtidighet med någon eller några av dessa. Dateringsspannet blir därför mycket vitt; 700 – 1050 e.Kr. Såväl grophusets konstruktion som brukning och destruktion bör finnas inom det angivna intervallet.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den sydöstra halvan undersöktes kontextuellt och en sektion upprättades. Denna dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den nordvästra halvan kontextuellt. Samtliga ingående nedgrävningar med tillhörande fyllningar undersöktes kontextuellt och dokumenterades i profil. Fynd insamlades i huvudsak för hand men cirka 5 % av huvudfyllningarna (219557, 219558) vattensållades (maskstorlek: 2 mm). Grophuset metallkarterades också. Undersökningen gjordes med skärslev.

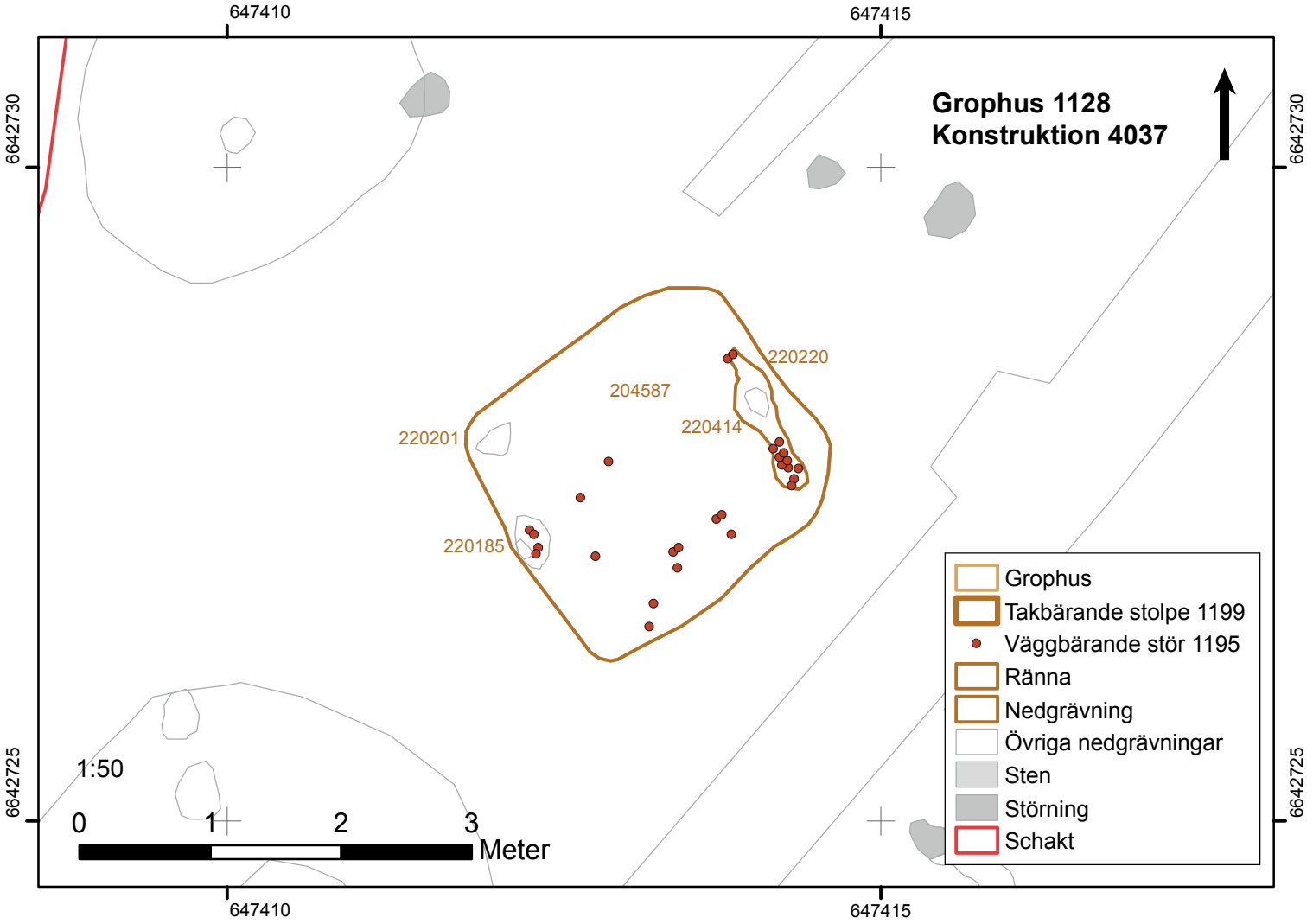
BESKRIVNING

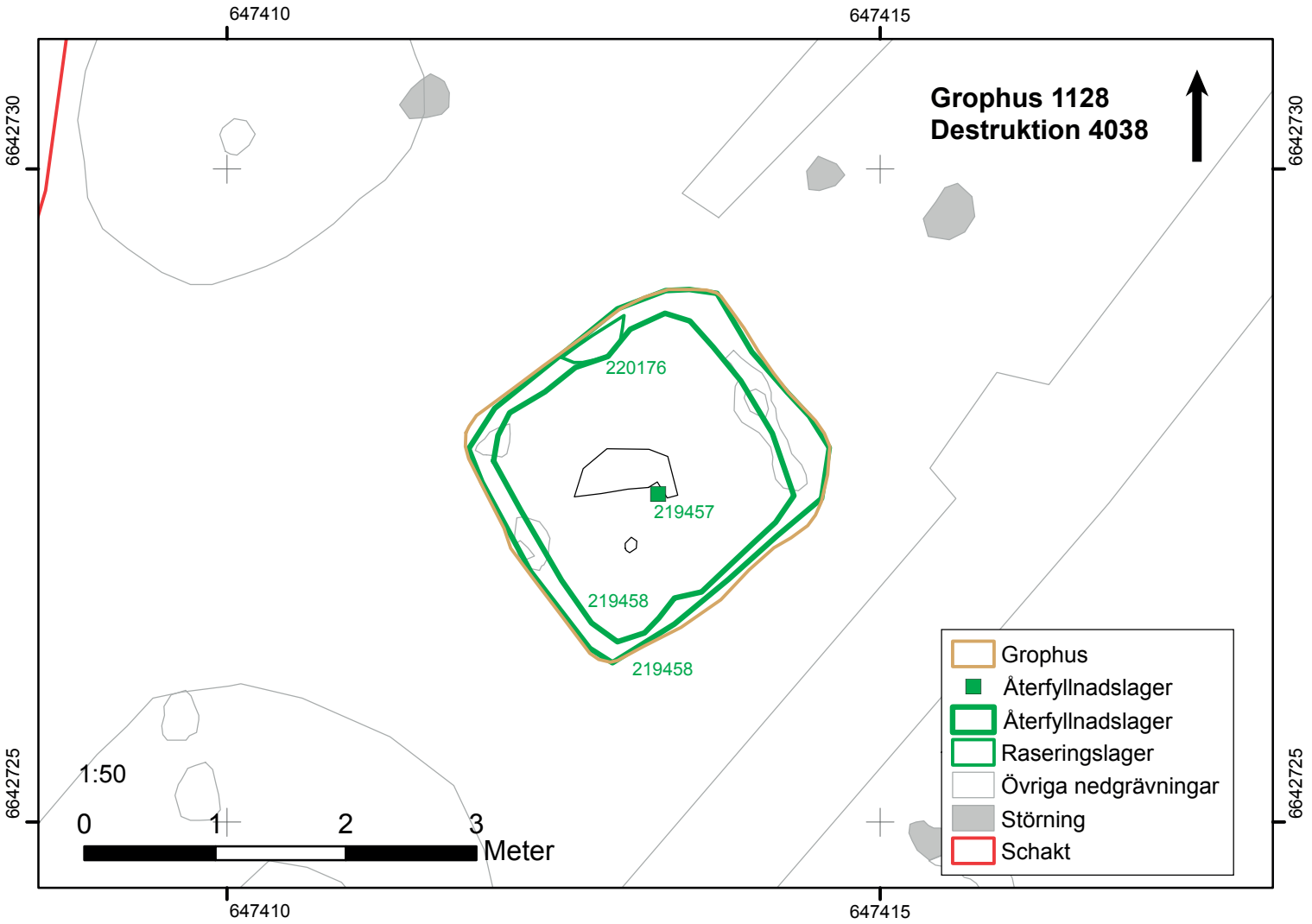
Grophuset framkom efter avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning (204587) hade vertikala sidor och plan botten. I plan var hörnen något rundade och sidorna buktade svagt utåt. Hörnen var inte helt rätvinkliga.

Fyllningar och lager: I nedgrävningen fanns två huvudfyllningar. Överst låg en mycket heterogent *utfyllnadslager* (219457). Detta bestod av fem olika variationer vilka hade olika packningsgrad: grå siltig lera, brungrå siltig lera, ljusbrun siltig lera med horisontella skikt av mörkgrå lera samt ljusgrå silt. I samtliga dessa fanns kol och småsten. De olika skikten över- och underlagrade varandra och låg också helt omslutna av avvikande skikt. Något av skikten skar också ett annat. Fyllningen var upp till 0,22 meter djup. I fyllningen påträffades en degel, en spik, ett vävtyngdsfragment samt ett djurbensmaterial vilket bland annat innehöll ben från duvhök och i övrigt huvudsakligen utgjordes av skallar och underkäkar av nötkreatur, får/get och häst. En i stort sett komplett underkäke från en galt slaktad vid 2-4 års ålder (FV8311) tillhörde också materialet. Under fyllningen samt mot hela nedgrävningens botten och sidor, låg ytterligare en *återfyllnad* (219458) som var upp till 0,15 meter djup. Denna återfanns också i de underliggande nedgrävningarna. Den undre fyllningen utgjordes av mörkgrå siltig lera med inslag av kol och småsten. Fynden utgjordes av bränd och smält lera samt ett varierat benmaterial. Detta innefattade bl a ben av duvhök men framförallt två underkäkar av häst (FV8333, FV8334) vilka låg i horisontellt läge i fyllningens övre del, strax intill ovan nämnda griskäke. Denna fyllning innehöll också en stor mängd brända sädeskorn, närmare 250 stycken. På den nordvästra sidan fanns under den undre återfyllnaden ett mindre lager (220176) vilket tolkas som en mindre inrasning från nedgrävningens kant. I övergången mellan den övre och undre fyllningen påträffades två mindre ansamlingar av stenar. Den större (219725) var centralt belägen just intill nämnda fynd av djurkäkar och utgjordes av ett tjugotal mindre rundade stenar (0,05-0,10 meter) vilka låg nedtryckta i den undre fyllningen. Den andra stenansamlingen (219459) bestod av fem små (0,04-0,06 meter) rundade stenar vilka återfanns ett stycke ifrån den förstnämnda.

Övriga objekt: I grophuset fanns *tre stolphål*, varav två var placerade mitt på kortsidorna (220185, 220414) och en i det västra hörnet (220201). Stolphålen var ovala med största diametermått varierande mellan 0,20–0,40 meter samt djup om drygt 0,10 meter. I samtliga utgjordes fyllningen av det ovanliggande återfyllnadslagret (219458) men i stolphålet i nordöst fanns i botten varvig mörkt brungrå/gulgrå silt. I nedgrävningen för det sydvästra stolphålet syntes i botten ett rektangulärt avtryck (0,10 x 0,20 meter) i form av en hård yta. Avtrycket hade sin långsida mot ytterkanten av grophusets nedgrävningssida. Mot grophusets insida fanns också på stolphålets botten vad som antogs vara fyra grunda *störhål* (220303-220306). Stolphålet i nordöst påträffades i bottnen av en *ränna* (220220) (1,18 x 0,28 x 0,14 meter) tillsammans med *nio störhål* (220253-220280). Rännans fyllning utgjordes också av material från det undre återfyllnadslagret och samma fyllning påträffades även i störhålen. Förutom de redan nämnda fanns ytterligare störhål. Några låg vid grophusets ytterkanter, bland annat i förlängningen av rännan (220163-220165, 220349). Dessutom återfanns flera i grophusets inre (220166-220175).

647410
647415
6642730
6642725
Grophus 1128
Konstruktion 4037
220220
204587
220414
220201
220185
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Takbärande stolpe 1199
Väggbärande stör 1195
Ränna
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

647410
647415
6642730
6642725
Grophus 1128
Destruktion 4038
220176
219457
219458
219458
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Återfyllnadslager
Återfyllnadslager
Raseringslager
Övriga nedgrävningar
Störning
Schakt

TOLKNING: Grophuset har haft en *takbärande konstruktion* bestående av två invändiga stolpar på husets kortsidor samt eventuellt en i nordväst (1199). Åtminstone stolpen i sydväst (220185) har haft ett rektangulärt tvärsnitt. Denna stolpsättning visar att det bör ha rört sig om ett sadeltak. Detta har troligen haft stöd mot markytan men kanske också väggen. Hur *väggarna* varit konstruerade är inte klart. Störhålen i ytterkanterna antyder att en flätverksvägg kan ha funnits åtminstone i delar av grophuset (1195). En möjlighet är att samtliga väggar varit av flätverk men att väggen inte varit förankrad i botten. Vissa av störhålen bör dock snarare ha hört till en eller flera inre konstruktioner av okänd karaktär. Rännans funktion är oklar. Den ligger utmed med den ena nedgrävningskanten och skulle utifrån sin placering kunna ha ingått i någon form av väggkonstruktion. Den undre återfyllnaden (219458) har inte tolkats som golvlager, bland annat eftersom den följer nedgrävningssidorna upp mot ytan. Samtliga nedgrävningar till stolpar, störar och i rännan blev heller inte synliga förrän detta lager tagits bort. Detta kan betyda att golvytan varit täckt av t ex ett plankgolv, en matta eller skinn under brukningstiden. Möjligen kan en ingång ha funnits i sydväst, mellan stolpen i hörnet (220201) och den mitt på sidan (220185).

Grophuset verkar ha rivits och det finns indikationer på att *igenfyllningen* av det kan ha skett i olika omgångar och att det kan ha gått en tid emellan. Detta eftersom det är möjligt att den undre återfyllnaden har fått sin form av att den innehållit material som förmultnat och att den med tiden blivit mer kompakt och säckat ihop. Det skulle dock innebära att det kan ha gått en förhållandevis lång tid mellan den undre och den övre återfyllnadens tillkomst. Något som talar emot detta är att det fanns ben från duvhök, sannolikt från samma individ, i de båda lagren. Ett mer sammanhållet förlopp är trots allt det troligaste. De båda återfyllningarna bedöms ha tillkommit i samband med rituella handlingar och behandlas vidare under denna rubrik nedan.

RITUELLA HANDLINGAR

Som nämnts ovan tycktes initialt återfyllnadslagren vara resultatet av återkommande aktiviteter där det gått en tid emellan dem. Det är dock trots allt mer troligt att det rör sig om ett mer sammanhållet förlopp. Innehållet i de båda återfyllningarna visar utan tvivel på rituella handlingar. Dessa utgörs av utplaceringen av två hästkäkar (FV8333, FV8334), en griskäke (FV8311), men sannolikt även av deponeringen av benmaterialet i sin helhet, vilket innefattar en stor andel ben från skallar och käkar från olika arter. I benmaterialet ingick även ben från duvhök, något som är ovanligt och möjligen högstatusindikerande. Till det som måste betraktas som rituellt hör också depositionen av en mycket stor mängd brända sädeskorn från den undre återfyllningen. Troligen har även de två stenansamlingarna, som påträffades i anslutning till djurkäkarna tillkommit i ett rituellt sammanhang.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (4037)

1. Grophusets nedgrävning (204587) grävs.
2. Stolphål för tak (1199 - 220201, 220185, 220414), ränna (220220) och störhål för en vägg (1195) anläggs. (Eventuellt sker en inrasning (220176) i nordvästra kanten.)

Destruktion (4038)

3. Grophuset tas ur bruk och tak, väggar och inre konstruktioner tas bort. Grophuset lämnas öppet varvid lager (220269) i botten på stolphålet 220414 bildas genom erosion.
4. En igenfyllning av gropen (219458) görs. Materialet hamnar även i de tömda nedgrävningarna (220200, 220217, 220253). Rituella handlingar utförs.
5. Igenfyllningen fortsätter med att ytterligare ett återfyllnadslager (219457) bestående av olika fyllnadsmaterial placeras i gropen. I samband med detta anläggs också två mindre stenansamlingar (219459, 219725) och rituella handlingar utförs.

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
3176	Spik	Byggnadsdetaljer och monument	219457
3257	Vävtyngd	Hantverk och produktion	219457
3258	Degel	Teknisk keramik	219457
3281	Lerklining	Byggnadsdetaljer och monument	219458
3295	Smält lera	Obestämt	219458
6723	Kärl	Keramik Bäck	219457

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	14C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
Ua-51801	2452±30	750BC-410BC	760BC-410BC	FV8333	Obränt ben/Häst	219458	Utfyllnadslager

Osteologi:

I princip allt benmaterial kommer från de två fyllnadslagren (219457, 219458) och representerar minst en spädkalv och ett äldre nötkreatur, två vuxna hästar, en kulting och en subadult galt, tre får eller getter, varav ett späddjur, ett ungt djur och ett äldre djur, en hund, en tamhöna, en duvhök och en karpfisk. I det undre fyllnadslagret (219458) förekommer ett brett spektra av ben från åtta olika djur. De flesta benen kommer från svin och får eller get och utgörs av delar från huvud, såväl som övre och nedre extremitet, vilka tillsammans med en kota från karpfisk och vingben från hönsfågel snarast representerar en mer allmänt typ av matavfall. Endast på två ben förekommer gnagmärken. Fynden av två underkäkar av häst (FV8333, FV8334) varav en mer eller mindre komplett käke är av mer speciell karaktär och kan tänkas utgöra en mer medveten deposition. Benen från det övre fyllnadslagret kommer i huvudsak från skallar och underkäkar av nötkreatur, får/get och häst. Även i detta lager kommer en i stort komplett underkäke från en galt slaktad vid 2-4 års ålder (FV8311). De hela käkarna från häst och svin faller in i ett mönster från flera grophus av liknande depositioner. Det mest intressanta av benfynden från grophuset är det bröstben och skulderblad från duvhök, vilken påträffas i båda fyllnadslagren. Storleken på benen indikerar att benen kommer från en duvhökshane. Fyndet kan tyda på att det någonstans i anslutningen till grophuset har hållits jaktfåglar. Då fynd av ben från duvhök är så pass ovanligt finns det rimligt att anta de kommer från samma djur och att fyllnadslagen bildas under kort tid eller är delvis omrörda.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	får/get	häst	hund	tam-höns	höns-fågel	duv-hök	karp-fisk
219457	300,1	5	4	2	3				1	
219458	335,0	1	8	5	3	1	1	1	1	1
220200	0,2									
220253	3,5									
totalt	***638,8***	***6***	***12***	***7***	***6***	***1***	***1***	***1***	***2***	***1***

Vedart: –

Makrofossil:

I grophuset återfanns inget golvlager. 13 prover analyserades (14 liter vattenmättad jord) och 10 av dessa härrör från grophusets undre återfyllning (219458). Fyra prover togs också från husets övre fyllningslager (SL219457, PM 22071) och ett från fyllningen i en ränna (220253). Andelen sädeskorn i de prover som analyserades från den övre fyllningen och rännan innehöll mycket få sädeskorn vilket visar att de sädeskorn som påträffas i nedre fyllningen också kan associeras med handlingar som skett i samband med deponering av detta lager. Sädeskorn från den undre fyllningen tillvaratogs också under sållningen och presenteras även här. Totalt identifierades 252 sädeskorn ifrån både jordprover och sållrester. Sädeskornen dominerades av korn (52 %) och huvudelen av dessa kunde bestämmas som skalkorn. Andelen vete är låg (12 %) och här förekom även enstaka (3 st) havre samt ett rågkorn. Endast två ogräsfröer framkom (1 målla och 1 måra, 0,8 % av totala andelen fröer)[1)]. I analyserade prover påträffades mikroskopiska fragment av ej bestämbara småben både brända och obrända, men inga fragment av jurpa. Deponeringen av förkolnade sädeskorn tolkas också här som en del av handlingarna kring tillslutningen av huset och som en aktiv deponering.

1) Den relativa mängden ogräsfröer är här inte representativ eftersom sammanräkningen också bygger på sållrester där ogräsfröerna p.g.a. av sållstorleken sköljs igenom. Men de 13 prover analyserade jordproverna innehöll tillsammans alltså bara 2 st ogräsfröer.

Provnr (PM)	Strat obj id	Makroskopisk tolkningskommentar
219550	219458	Bakgrundsbrus/matlagning
219551	219458	Måttliga mängder sädeskorn: aktiv deponering bakgrundsbrus/matlagning
219568	219458	Måttliga mängder sädeskorn: aktiv deponering bakgrundsbrus/matlagning
219569	219458	Måttliga mängder sädeskorn: aktiv deponering
219570	219458	Måttliga mängder sädeskorn: aktiv deponering
219640	219458	Måttliga mängder sädeskorn: aktiv deponering
219641	219457	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
219642	219457	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
219643	219457	Bakgrundsbrus/matlagning. Möjlig inblandning av recent material
219644	219457	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
219701	219458	Bakgrundsbrus/matlagning
219702	219458	Små mängder sädeskorn: aktiv deponering: bakgrundsbrus/matlagning
220271	220253	Små mängder sädeskorn: aktiv deponering: bakgrundsbrus/matlagning
220307	219458	Stora mängder sädeskorn: aktiv deponering/brandpåverkan?
220308	219458	Bakgrundsbrus/matlagning
	219458	Bakgrundsbrus/matlagning. OBS - fynd från sållning
	219458	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet. OBS - fynd från sållning

ANMÄRKNING

–

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
1195	Vägg	Konstruktion	1128
1199	Tak	Konstruktion	1128
4037	Kontextgrupp	Konstruktion	1128
4038	Kontextgrupp	Destruktion	1128
204587	Nedgrävning	Konstruktion	4037
219457	Lager fyllning	Destruktion	4038
219458	Lager fyllning	Destruktion	4038
219459	Sten- tegelkonstruktion	Destruktion	4038
219725	Sten- tegelkonstruktion	Destruktion	4038
220163	Störhål	Konstruktion	1195, 4037
220164	Störhål	Konstruktion	1195, 4037
220165	Störhål	Konstruktion	1195, 4037
220166 - 220175	Störhål	Konstruktion	4037
220176	Lager fyllning	Destruktion	4038
220185	Nedgrävning	Destruktion	1199, 4037
220200	Lager fyllning	Destruktion	1199, 4037
220201	Nedgrävning	Destruktion	1199, 4037
220217	Lager fyllning	Destruktion	1199, 4037
220220	Nedgrävning	Konstruktion	4037
220253	Lager fyllning	Destruktion	4037
220269	Lager fyllning	Destruktion	1199, 4037
220272 - 220280	Störhål	Konstruktion	1195, 4037
220303 -220306	Störhål	Konstruktion	1195, 4037
220349	Störhål	Konstruktion	1195, 4037
220414	Nedgrävning	Destruktion	1199, 4037
220616	Nedgrävning	Konstruktion	1199, 4037

Grophus 1129

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	24,9 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Nedgrävningen täcktes före undersökning av ett odlingslager (202700) vilket i det aktuella området var förhållandevis djupt och lite omrört samt hade tydliga inslag förhistoriska fynd. Grophuset bedöms endast i mycket ringa grad ha påverkats av andra senare aktiviteter. Vid förundersökningen 2011 grävdes en grävenhet som omfattade knappt en kvadrant. Den sträckte sig omkring 1,2 meter in i nedgrävningen i nordväst.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt Längd: 3,10 meter Bredd: 2,90 meter Djup: 0,78 meter Area: 8,10 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Det fanns inga konstruktioner i grophuset som kan förklara hur det använts. Golvlagret utgör spår av brukning. Dock visar de få fynden därifrån; slagg, järnten, keramik och tre djurben endast på att man åtminstone i någon utsträckning hanterat/konsumerat mat i grophuset. Många användningsområden, såsom boende, förvaring av mat och annat samt olika typer av hantverk är tänkbara och kan inte uteslutas.

DATERING

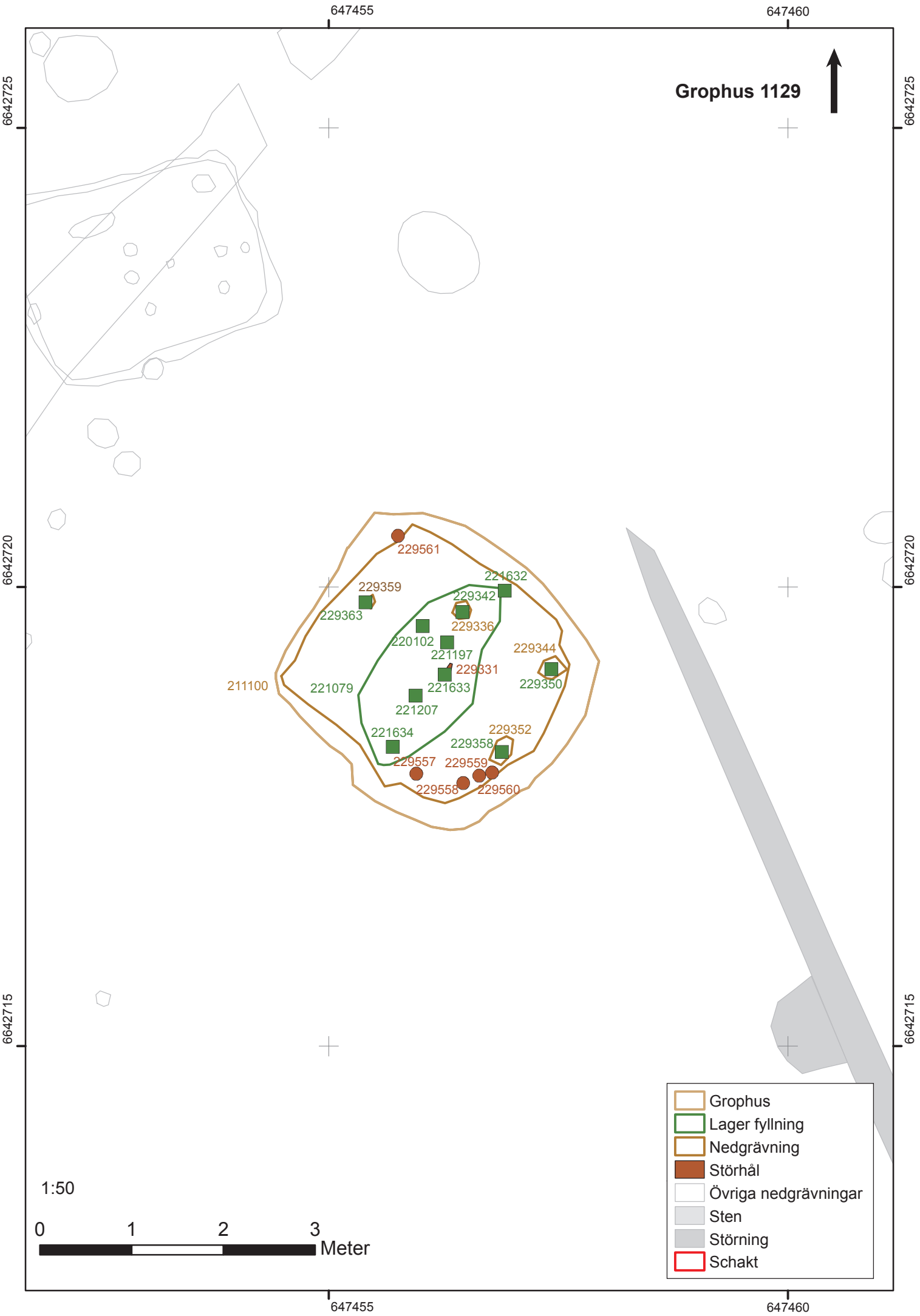
Dateringsspann: 700 - 850 e.Kr.

Konstruktion: **–**

Brukning: Ett fynd av keramik (FV6752) från golvlagret (221207) har bestämts som äldre svartgods, vilket kan dateras till 700-1200 e.Kr.

Destruktion: 680-880 AD, ^{14}C-analys av sädeskorn från fyllning (211197) (Ua-29858). Ett flertal fynd från ett par olika lager kan dateras. Från fyllning (220102): glaspärla (FV3121) – vendeltid-vikingatid, äldre svartgods, (FV4010, FV6707) – 700-1200 e.Kr., rysk-baltisk keramik (FV4260) – vikingatid, äldre svartgods (FV6714, FV6739) – 700-1200 e.Kr. Från fyllning (221079): kedjelänk (FV3115) – vikingatid. Fynd från förundersökningen 2011 i återfyllnadslager: del av likarmat spänne (F30) vilket kan dateras till 800 – 850 e.Kr.

Sammantagen datering: Från brukningen (golvlagret) finns endast en indikation om datering – en bit keramik som eventuellt kan gå ner i vendeltid. Samma angivelse om en möjlig vendeltida datering har två keramikfynd från destruktionen. Det äldsta daterande föremålet i destruktionskontexterna, det likarmade spännet, dateras till 800 – 850 e.Kr. ^{14}C-dateringen, även denna från destruktionen, ger ett med detta delvis överensstämmande tidsintervall. Övriga daterande fynd, vilka också härrör från destruktionen, visar på en igenfyllning med jordmassor vilka möjligen delvis ackumulerats under vendeltid, men helt säkert under vikingatid. Detta sammantaget leder till slutsatsen att grophuset konstruerats, brukats

647455
647460
6642725
6642720
6642715
Grophus 1129
229561
229359
229363
221632
229342
229336
220102
221197
229331
229344
229350
211100
221079
221633
221207
221634
229352
229358
229557
229559
229558
229560
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

och fyllts igen någon gång under perioden från den senare delen av vendeltid fram till början av vikingatid.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den norra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den södra halvan kontextuellt. Fynd insamlades för hand, vid hackbord och med metalldetektor. Ungefär 5 % av de större fyllningarna (220102,221079, 221197) sållades i vattensåll (maskor 2 mm). Undersökningen gjordes med skärslev och för de övre fyllningarna användes även spade. Ingående kontexter undersöktes vartefter de framkom.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Nedgrävningen (211100) hade lutande sidor och en något ojämn botten. I plan var två av sidorna svagt svängda, en var oregelbunden och en var rak. Sidorna låg i rät vinkel mot varandra.

Fyllningar och lager: I nedgrävningen fanns sex återfyllningar och ett golvlager. Den huvudsakliga återfyllningen utgjordes av ljust brungrå lerig och sandig silt (220102). Fyllningen innehöll en stor mängd fynd bl a likarmade spännen (FU F30, FU F32), en glaspärla (FV3121) samt slagg, brynen, bennål, pryl, keramik o dyl. Dessutom fanns här en stor mängd djurben. Denna fyllning följdes av en mindre fyllning (221632) vilken bestod av mörkgrå sandig silt med inslag av kol. Denna var 0,02-0,06 meter tjock. På samma nivå fanns ett mindre parti av ljust brungrå sandig sil med inslag av kol (221633). Även detta ett tunt skikt, 0,02-0,08 meter. Under dessa och även under huvudfyllningen, låg ett lager av mörkt gråbrun sandig silt med rikligt med träkol och sot (221079). Skiktet var 0,02-0,08 meter tjockt. I denna fyllning framkom några fynd bl a keramik och en del av en kedjelänk i CU-legering (FV3115) samt mycket stora mängder brända sädeskorn. Mängden djurben var stor, i synnerhet sett till lagrets volym. Det eldpåverkade inslaget i fyllningen bestod till en del av brända sädeskorn, omkring 600 stycken, vilket utgör en i sammanhanget mycket stor mängd. Två av de fyllningar som följde i sekvensen var tjockare mot nedgrävningens sidor. Mot den södra kanten fanns ljust brungrå siltig sand med ljusa strimmor (221634). Mot den norra kanten fanns ljust brungrå sandig silt med inslag av kol (221197). Där framkom ett fåtal fynd och en mindre mängd djurben samt en del brända sädeskorn. I benmaterialet ingick ett hornkvick av nöt (FV8596) vilket låg placerat i horisontellt läge mitt i grophuset, i en liten förhöjning i den aktuella fyllningen och egentligen på golvlagrets yta. Fyllningen sträckte sig även som ett tunnare skikt över hela golvytan och var 0,03-0,16 meter djupt. Underst fanns ett upp till 0,05 meter tjockt, hårt packat golvlager av ljust gråbrun sandig silt med inslag av kol (221207). Detta innehöll få fynd, närmare bestämt en bit slagg, en järnten samt en bit äldre svartgods samt tre djurbensfragment.

Övriga objekt: Under golvlagret påträffades fyra avtryck för stöttor och sex störhål. De förstnämnda (229336, 229344, 229352, 229359) var rundade, 0,13 - 0,32 meter i diameter och 0,06-0,09 meter djupa. I två av avtrycken (229344, 229352) kan det eventuellt ha stått kluvor. Fyllningarna bestod av gråbrun sandig silt, precis som golvlagret men i två (229336, 229344), var fyllningarna något mörkare. Störhålen var placerade i en grupp om fyra mot kanten i söder och ett ensamt fanns i motstående hörn. Det sista härrörde från en stör vilken stått precis mitt i grophuset (229331).

TOLKNING

Det finns inga anläggningar som kan tolkas som lämningar av en *takkonstruktion*. De två stolparna, sannolikt med formen av kluvor, vilka fanns vid den sydöstra väggen, skulle däremot möjligen kunna ha ingått i en *trappa eller stege*. Eftersom grophuset när det varit i bruk bör ha varit minst 0,80 meter djupt bör det funnits behov för en sådan. De störar som funnits invid kanterna kan ha ingått i någon typ av *vägg* som möjligen endast var fragmentarisk bevarad. Övriga stolphål har inte kunnat ges någon specifik tolkning. Kanske kan avsaknaden av lämningar av tak och vägg bero på att grophuset varit täckt av en tak- och väggkonstruktion som inte varit förankrad i marken. Om stören i mitten ingått i denna skulle

den möjligen kunna ha varit ett stöd för en sådan, antingen ditsatt sekundärt eller för ett mycket lätt tak, kanske till och med av textil. Golvlagret (1196) har bildats vid brukning av grophuset. Innehållet; inslag av kol, fynd av smidesslagg, keramik och en järntråd, skiljer sig dock inte på något avgörande sätt från övriga fyllningar och lager i grophuset eller i närområdet. Det utfyllnadslager (221197) skulle också möjligen kunna ha avsatts vid brukning av huset men det har å andra sidan större likheter med andra utfyllnadslager (jämför också nästa stycke.)

Det verkar som om grophuset genomgått en utdragen avveckling, efter det att väggar och tak tagits bort. Ovanpå golvlagret fanns ett skikt (221197) som bestod av kulturlager med tillhörande fynd- och beninnehåll men även med ett större inslag av brända sädeskorn. Detta bör ha påförts som igenfyllning men möjligen i samband med en rituell handling (jämför nedan). Efter detta kan gropen ha stått öppen en tid och det förefaller som om ett något ljusare erosionslager (221634) hamnat delvis över detta och mot grophusets sida. Ovanpå detta och det tidigare nämnda lagret har ett tunt eldpåverkat skikt förts på. Detta innehöll fynd, ben och en mycket stor mängd brända sädeskorn och det bör röra sig om resultatet av en rituell handling. Därpå kan gropen återigen ha stått öppen en tid och ytterligare ett par kulturpåverkade fyllningar (221632, 221633) har eroderat eller kastats ned i gropen. Slutligen har gropen fyllts igen med en fyllning (220102) som bestått av kulturpåverkade jordmassor

RITUELLA HANDLINGAR

De två understa återfyllnadslagren (221079, 221197) innehöll mycket stora mängder brända sädeskorn. En av fyllningarna var mycket tunn och tydligt eldpåverkad (221079) och där påträffades cirka 600 sädeskorn i ett prov. Det förekom en del djurben i fyllningen, såväl brända som obrända, med varierande inslag av vittring och gnagmärken, något som skulle kunna tala emot att man eldat på plats och för att det rör sig om olika sammanförda komponenter. I den andra fyllningen (221197) påträffades bl a, i en liten förhöjning mitt på golvytan, ett hornkvick av nöt (FV8596). I övrigt påminde benmaterialet om det som förekom i det andra lagret sånär som på att endast ett ben var bränt. De två proverna med stort innehåll av brända sädeskorn från förundersökningen visar att det sannolikt förekommit mycket makrofossilt material i samtliga fyllningar. Det prov som då angavs komma från en ”övre” fyllning kan sannolikt kopplas till grophusets översta fyllning (220102) vilken inte analyserats i detta sammanhang. Det prov som hade tagits från en ”undre” fyllning kan ha kommit från någon av de som nu analyserats eller ytterligare tre andra lager. Den stora mängden brända sädeskorn tolkas som spår av rituella handlingar i samband med att grophuset tagits ur bruk. Möjligen har även deponeringen av hornkvicket ingått i en sådan handling.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (4045)

1. Nedgrävningen (211100) grävs.
2. Stolpar och störar anläggs (229336, 229344, 229352, 229359, 229331, 229557, 229558, 229559, 229560, 229561). Eventuellt kan någon eller några av dessa ha tillkommit i ett senare skede.

Brukning (4046)

3. Grophuset används och golvlagret (1196, 221207) bildas.

Destruktion (4047)

4. Stolpar och störar tas bort (229342, 229350, 229358, 229363).
5. En fyllning (221197) påförs, ev i form av en rituell handling innefattande deponeringen av ett hornkvick och bränd säd.
6. Tunnare och ljusare fyllning (221634) eroderar ner i gropen.
7. Ett tunt eldpåverkat skikt (221079) med en stor mängd brända sädeskorn påförs.
8. Grop fylls successivt igen genom att mindre jordmassor (221632, 221633) eroderar eller förs ner i gropen.
9. Slutlig igenfyllning (220102)

FYND

Fyndnr	**Sakord**	**Fyndkategori**	**Stratigrafiskt objekt**
2491	Slagg	Slagg GAL	220102
2553	Smält lera	Hantverk och produktion	221197
2644	Slagg	Slagg GAL	221207
2645	Slagg	Slagg GAL	220102
3070	Brodd	Transport och samfärdsel	220102
3073	Platta	Obestämt	221079
3115	Kedja	Dräkt och personlig utrustning	221079
3121	Pärla	Dräkt och personlig utrustning	220102
3158	Ten	Obestämt	221207
3180	Synål	Hantverk och produktion	220102
3207	Nålhus	Hantverk och produktion	220102
3212	Pryl	Hantverk och produktion	220102
3339	Eldslagningsflinta	Husgeråd och livsmedel	221197
3342	Bryne	Hantverk och produktion	220102
3343	Bryne	Hantverk och produktion	220102
3344	Bryne	Hantverk och produktion	220102
3951	Kärl	Keramik Bäck	221079
4010	Kärl	Keramik Bäck	220102
4024	Kärl	Keramik Bäck	221079
4047	Kärl	Keramik Bäck	221197
4235	Kärl	Keramik Bäck	221079
4260	Kärl	Keramik Bäck	220102
6707	Kärl	Keramik Bäck	220102
6714	Kärl	Keramik Bäck	220102
6739	Kärl	Keramik Bäck	220102
6752	Kärl	Keramik Bäck	221207

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	**14C-ålder BP**	**Kal 1σ**	**Kal 2σ**	**Prov-/fyndnr**	**Material/Art**	**Kon-text**	**Typ**
Ua-29858	1240±30	690AD-860AD	680AD-880AD	1003366	Bränt sädeskorn/Skalkorn	221197	Fyllning

Osteologi:

Med sammalagt 1,7 kg ben är det ett av de grophus med mest osteologiskt material från Gamla Uppsala. Från golvlagret (221207) finns en kindtand från svin samt lår- och strålben från får. De två senare benen representerar troligen matrester som har trampats ned i golvlagret. Gnagmärke från ett rovdjur på strålbenet kan ses som en indikation på att hundarna har fått följa med in i grophuset. Benen från de tre fyllnadslagren är av likartad karaktär med en stor andel ben från svin och nötkreatur, men även ben av får och häst. Av svinbenen kommer 38 från kraniet och underkäkar, vilka representerar minst fem slaktade djur; två vid 6-12 månaders ålder, en vid 18-24 månader och två vid 2-4 års ålder. Nötkreatur utgörs även till stor del av ben och tänder från huvudet samt nedre extremitet och kan komma från ett och samma djur slaktad vid 3-4 års ålder. Huggspår på kraniefragmenten och märgkluvna mellansfotsben visar att huvuddelarna och de nedre extremiteterna från nötkreatur och svin kanske inte skall benämnas som slaktavfall, men kanske snarare rester från tillvaratagande av tunga, mulen, hjärna och benmärg. Ett avhugget hornkvick (FV8596) från lager 221197 och huggspår på pannbenet från skiljande av hornkvick från huvudet i lager 221079 kan tyda på att hornhantverk bedrivits i anslutningen till grophuset. Då hornkvicken ligger i fyllnadslagret så behöver det inte ha med brukningen av grophuset att göra. Placeringen av hornkvicket, mitt på och direkt mot golvytan, antyder att det kan röra sig om en rituell handling liksom de hela underkäkar som förekommer i flera andra grophus. Merparten av benen från fyllningen uppvisar mindre grad av vittring och tyder att benen har deponerats relativt snabbt, även ifall 14 ben med gnagmärken visar att de legat på marken en tid innan de slängts i grophuset. Några ben är dock kraftigt vittrade, vilka kommer i huvudsak från det övre fyllnadslagret och har troligen legat mer exponerat än övriga ben.

Strat obj	**Vikt (g)**	**nöt**	**svin**	**får**	**får/get**	**häst**	**karpfisk**
220102	945,3	2	18	1	9	4	1
221079	528,4	8	23		1	1	
221197	262,1	9	2		2		
221207	27,9		1	1	1		
totalt	***1763,7***	***19***	***44***	***2***	***13***	***5***	***1***

Vedart: –

Makrofossil:

Prover från detta grophus analyserades redan under förundersökningen och då med beteckningen grophus 525. Proverna togs då från ett undre och övre fyllnadslager. Under förundersökningen identifierades 221 st sädeskorn (två prover á 4 liter vattenmättad jord). Ett undre lager (FU PM759) innehöll totalt 149 sädeskorn; 29 % obestämbara sädeskorn, 34 % korn (skalkorn och ej närmare bestämda) och 29 % vete (huvudsakligen av bröd/kubbvete). Ett fåtal korn av havre påträffades även, liksom tre korn av råg [1)]. Provet från en övre fyllning (FU PM769), var också detta var mycket innehållsrikt men fördelningen av sädeskorn skiljde sig något från det andra provet; den relativa andelen vete (huvudsakligen av bröd/kubbvete) var här större (38 %) och det förekom inga ogräsväxter. I förundersökningen påpekades att det inte var möjligt utifrån makrofossilmaterialets sammansättning att bedöma om de olika lagren representerar olika depositioner eller om dessa fyllningar ligger varandra nära i tid. Den hypotetiska arkeologiska tolkningen av detta hus var efter förundersökningen att huset tagits ur bruk och fyllts igen över en längre tid vilket förklarar de många lagren av fyllning.

Under slutundersökningen analyserades ytterligare fyra prover ifrån grophus 1129 (4 liter vattenmättad jord). Då identifierades dock fler lager i grophuset. Trots den relativt lilla mängden analyserade prover identifierades inte mindre än 630 sädeskorn i dessa prover. 98 % av sädeskornen kom från en mycket tunn fyllning med mycket kol och sot (221079). Samtliga sädeskorn redovisas därför här tillsammans Huvuddelen av sädeskornen kunde ej bestämmas närmare till art men av de bestämbara sädeskornen dominerade korn (varav 9 bestämdes som skalkorn). Liksom i övriga prover från grophuskontexter var andelen ogräsfröer låg; 3 måra och 2 målla samt 4 oidentifierade fröer (1,4 % av det totala frömaterialet). I analyserade prover påträffades mikroskopiska fragment av ej bestämbara småben både brända och obrända, men inga fragment av jurpa. Den mycket stora mängden sädeskorn tolkas här som en aktiv deponering (kanske i samband med att huset tas ur bruk). Samtliga lager som analyserats kännetecknas av en relativt hög andel vete.

1) Förekomsten och datering av råg diskuteras i slutdiskussionen i analysrapporten för det arkeobotaniska materialet.

Provnr (PM)	Strat obj id	Makroskopisk tolkningskommentar
221106	221197	Brandpåverkan?
221415	221197	Stora mängder sädeskorn: aktiv deponering/ brandpåverkan?
221836	221079	Stora mängder sädeskorn: aktiv deponering/ brandpåverkan? Linutsäde?
221889 (Samma id som nedan)	221197	Måttliga mängder sädeskorn: aktiv depone-ring/bakgrundsbrus/matlagning
221889 (Samma id som ovan)	221197	Lite makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträf-fades i det enskilda provet

ANMÄRKNING

Grophuset blev delvis undersökt vid förundersökningen 2011.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
1196	Golv	Konstruktion	1129
4045	Konstruktion	Konstruktion	1129
4046	Brukning	Brukning	1129
4047	Destruktion	Destruktion	1129
211100	Nedgrävning	Konstruktion	4045
220102	Lager fyll-ning	Destruktion	4047
221079	Lager fyll-ning	Destruktion	4047
221197	Lager fyll-ning	Destruktion	4047
221207	Lager fyll-ning	Brukning	4046, 1196
221632	Lager fyll-ning	Destruktion	4047
221633	Lager fyll-ning	Destruktion	4047
221634	Lager fyll-ning	Destruktion	4047
229331	Störhål	Konstruktion	4045
229336	Nedgrävning	Konstruktion	4045
229342	Lager fyll-ning	Destruktion	4047
229344	Nedgrävning	Konstruktion	4045
229350	Lager fyll-ning	Destruktion	4047
229352	Nedgrävning	Konstruktion	4045
229358	Lager fyll-ning	Destruktion	4047
229359	Nedgrävning	Konstruktion	4045
229363	Lager fyll-ning	Destruktion	4047
229557	Störhål	Konstruktion	4045
229558	Störhål	Konstruktion	4045
229559	Störhål	Konstruktion	4045
229560	Störhål	Konstruktion	4045
229561	Störhål	Konstruktion	4045

Grophus 1130

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	23,9 m ö.h.
UNDERLAG	Silt
BEVARINGSGRAD	Nedgrävningen var mycket grund. Sannolikt var djupet avsevärt reducerat av äldre tiders åkerbruk samt den verksamhet, bland annat odling, som bedrivits i anslutning till den tidigare järnvägsstationen. Någon egentlig sida för nedgrävningen var inte bevarad. Ytterligare ett tecken på att grophusets utbredning i plan hade minskats var att flera störhål i ytterkanten nästan låg utanför begränsningen. I den östra kanten fanns en senare störning i form av ett mindre stenlyft (221303). I samband med förundersökningen 2011 undersöktes den sydvästra kvadranten.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rundat Längd: 2,70 meter Bredd: 2,45 meter Djup: 0,13 meter Area: 5,42 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Konstruktionen visar inte på någon särskild användning och det finns inga spår av brukning bevarad. Detta utesluter med största sannolikhet användning som verkstad men i övrigt kan såväl boende som förvaring och även mindre förorenande hantverk vara möjliga alternativ.

DATERING

Dateringsspann: 800–900 e.Kr.

Konstruktion: –

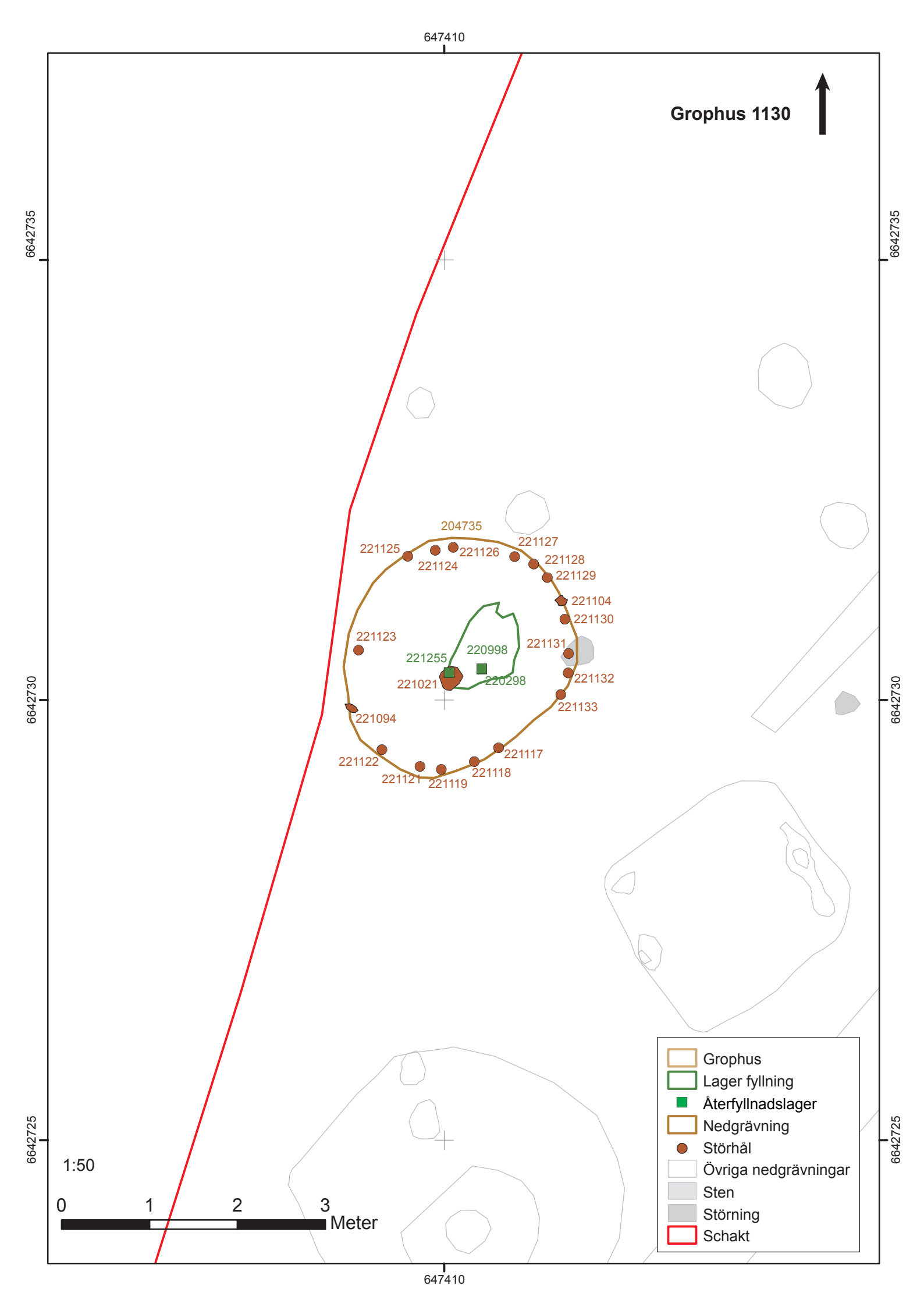
Brukning: –

Destruktion: 690– 890 AD, ^{14}C-analys av sädeskorn från utfyllnadslager (220298) (UGAMS-9210). Daterande fynd från återfyllnaden (220298): äldre svartgods (FV4015) – 700– 1200 e.Kr., rysk-baltisk keramik (FV4190) – vikingatid, amulettring (FV3061) – vendeltid–vikingatid.

Sammantagen datering: Såväl ^{14}C-dateringen som fynddateringar från grophusets destruktion placerar det i vikingatid. Överlappningen av de olika intervallen pekar på 800-talet. Grophuset kan, på grund av det ytterst begränsade avståndet, inte vara samtida med stolphuset 5004 (800-850 e.Kr.). Det går dock inte att helt säkert avgöra om grophuset funnits före eller efter stolphuset. En möjlighet är att grophuset tillkommit, brukats och destruerats omkring år 800 eller under början av århundradet men det är också tänkbart att det härrör från den senare halvan av 800-talet. Två fynd av keramik med passning (FV4190, FV4215) placerar grophusets destruktion ungefär vid samma tid som motsvarade händelse i den intilliggande brunnen 1274.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den nordvästra kvadranten undersöktes kontextuellt (den sydvästra kvadranten var redan undersökt vid förundersökningen 2011) och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den östra halvan kontextuellt. Ingående mindre kontexter undersöktes varefter de framkom. Fynd insamlades för

647410
6642735
6642730
6642725
Grophus 1130
204735
221125
221126
221127
221124
221128
221129
221104
221130
221123
221131
220998
221255
221132
221021
220298
221133
221094
221122
221117
221121
221119
221118
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Lager fyllning
Återfyllnadslager
Nedgrävning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

hand men cirka 5 % av huvudfyllningen (220998) vattensållades (maskor 2 mm). Undersökningen gjordes med skärslev. Grophuset avsöktes även med metalldetektor.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Det går inte att bedöma hur grophusets nedgrävning (204735) sett ut eftersom det inte fanns någon sida bevarad. Dåliga bevaringsförhållanden gör att även den inmätta begränsningen sannolikt inte är helt representativ för den ursprungliga formen och storleken i plan. Sannolikt har grophuset varit mer rundat i formen (jämför ovan). Grophusets botten var i det närmaste plan.

Fyllningar och lager: Grophuset hade en större fyllning, ett återfyllnadslager (220298). Den bestod av brun silt med fläckar av ljust gulbrun lera, vilka ökade i intensitet mot botten. I fyllningen fanns också inslag av kol och småsten samt en del fynd; keramik FV4015 och FV4190, smidesslagg FV2600, slipsten FV3349 samt smält lera FV2635. Keramiken framkom inom ett område som var cirka 1 x 1 meter och i den södra delen av detta område, mitt i grophuset, framkom en amulettring FV3061. I återfyllnaden låg ett upp till 0,03 meter tjockt skikt med klumpar av ljusbrun och rödbrun lera (220998). Den avvikande fyllningen fanns inom ett cirka 1,00 x 0,80 meter stort område relativt centralt i grophuset.

Övriga objekt: Centralt i grophuset fanns ett stolphål (stötta) (221021). Det hade närmast trattformigt tvärsnitt, (0,17 x 0,16 meter i diameter, 0,14 meter djupt). Fyllningen (221255) bestod av brun silt av samma karaktär som det ovanliggande lagret men den saknade, till skillnad från denna, fläckarna av ljusare lera. I kanten av grophuset fanns sammanlagt 18 störhål (221094, 221104, 221117 - 19, 221121 - 33) av vilka merparten var 0,03-0,07 meter i diameter och upp till 0,06 meter djupa. Två av dessa var dock större än de övriga (221094, 221104). Den förstnämnda var oval i formen (0,12 x 0,10 meter och 0,07 meter djup) medan den sistnämnda hade en kvadratisk form och (0,12 x 0,12 meter och 0,09 meter djup).

TOLKNING: Grophuset har troligen haft en *vägg* av lerklinat flätverk som varit uppbyggd kring störarna i ytterkanten (1236). Möjligen kan det ha funnits fler störhål i väster och sydöst vilka inte bevarats. De lerklumpar som återfanns i återfyllnaden utgör sannolikt rester av väggens lerklining. Ett lättare *tak*, sannolikt ett sadeltak, har vilat på en stötta som stått centralt (221021) samt de båda något kraftigare störar som bildat en linje med denna i nordöst (221104) respektive sydöst (221094) (1235). Taket bör också ha vilat på väggen. Det är möjligt att en ingång funnits i det större utrymmet mellan störarna i sydöst men det går inte att utesluta att en sådan funnits någonstans på den västra sidan. Den rimligaste förklaringen till att det saknas ett golvlager i grophuset är att underlaget varit täckt av t ex en matta, skinn eller ett plankgolv. Detta kan kanske ha varit funktionellt eftersom marken på platsen utgörs av mjuk silt. Men det går förstås inte att helt utesluta att brukningen varit mycket kort och/eller inte varit av den karaktären att ett golvlager bildats. Den centralt stående stolpen har troligen fått stå kvar när återfyllnaden gjordes eftersom dess fyllning (221255) saknar inslag av lerklumpar. Ett annat alternativ är att den varit borttagen och dess nedgrävning igenfylld redan i ett tidigare skede.

RITUELLA HANDLINGAR

När grophuset har tagits ur bruk har en eller möjligen flera rituella handlingar utförts. Dessa har innefattat deponeringen av en amulettring (FV3061) mitt i grophuset, nedläggandet av delar av två sekundärbrända keramikkärl (FV4015, FV4190) inom ett mindre område samt sannolikt även depositionen av bränd säd, allt i utfyllnadslagret (220298). Eftersom grophusets bevarade djup var så pass litet är det t ex tänkbart att keramiken ursprungligen utgjorts av fullständiga kärl.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion(4048)

1. Grophuset grävs (204735).
2. Störar (221094, 221104, 221117 - 221119, 221121 - 221133) och stolpe (221021) för vägg (1236) och tak (1235) placeras ut.

Destruktion (4049)

3. Grophuset återfylls (220298, 220998) varvid en rituell deponering av en amulettring (FV3061), keramik (FV4015, FV4190) samt bränd säd utförs.
4. Stolpen i grophusets mitt ruttnar eller tas bort (221255).

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
2600	Slagg	Slagg GAL	220298
2635	Smält lera	Hantverk och produktion	220298
3061	Amulettring	Religion och kult	220298
3349	Slipsten	Hantverk och produktion	220298
4015	Kärl	Keramik Bäck	220298
4190	Kärl	Keramik Bäck	220298

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	14C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
UGAMS-9210	1220±25	720AD-870AD	690AD-890AD	1003364	Bränt sädeskorn/Skalkorn	220298	Utfyllnadslager

Osteologi:

Benmaterialet kommer från återfyllnadslagret och utgörs främst av ben från får och svin. Den anatomiskt fördelningen är relativt jämn mellan olika kroppsregioner mellan huvud, bål, övre och nedre extremitet. Svinbenen kommer från en spädgris, ett årsdjur på 6-13 månader och ett ungdjur på 1-4 år. I stora drag så kan benmaterialet beskrivas som ett mer allmänt avfallsmaterial från en boplats. Undantaget från detta är fyndet av *tibiotarsus* från vattenrall. Denna skygga fågel påträffas i vassbälten och förekommer i sällan i boplatsmaterial, men fyndet i grophuset tyder på att denna fågel ibland har fångats och kanske då med duvhök som påträffades i det närliggande grophuset 1129.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	får	får/get	vattenrall
220298	162,9	1	11	2	15	1

Vedart: –

Makrofossil:

Fem prover (5 liter vattenmättad jord) analyserades från två olika återfyllnadslager (220298, 220998) i husets nedgrävning. I dessa prover påträffades 57 sädeskorn[1)]. Huset är intressant eftersom korn dominerade i detta material med 69 %. Vete representerade bara 5 % av sädeskornen medan andelen obestämda sädeskorn var ovanligt låg, endast 26 %. Här förekom inga fröer ifrån ogräsväxter alls. Möjligen kan även förekomsten av sädeskorn tolkas som boplatsmaterial, men mängden sädeskorn är ändå så pass hög att det finns anledning att diskutera möjligheten av att dessa aktivt deponerats. Mängden sädeskorn (även om mängden sädeskorn i jämförelse med andra grophuskontexter som presenteras nedan är måttliga), antyder att det här rör sig om en deponering i samband med att huset fylls igen och stängs.

1) Mängden sädeskorn är egentligen för låg för att räkna om i procent men här görs ett undantag.

Provnr (PM)	Strat obj id	Makroskopisk tolkningskommentar
220301	220298	Möjlig inblandning av recent material
220481	220298	Måttliga mängder sädeskorn: aktiv deponering
220482	220298	Måttliga mängder sädeskorn: aktiv deponering
220740	220298	Måttliga mängder sädeskorn: aktiv deponering
221020	220998	Litet makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet

ANMÄRKNING

Den bit rysk-baltisk keramik som påträffades i grophuset, FV4190 är från samma kärl som en bit som framkom i den närbelägna brunnen 1274 (FV4215).

Grophuset delvis undersökt under FU 2011.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
1235	Tak	Konstruktion	1130
1236	Vägg	Konstruktion	1130
4048	Konstruktion	Konstruktion	1130
4049	Destruktion	Destruktion	1130
204735	Nedgrävning	Konstruktion	4048
220298	Lager fyllning	Destruktion	4049
220998	Lager fyllning	Destruktion	4049
221021	Nedgrävning	Konstruktion	4048, 1235
221094	Störhål	Konstruktion	4048, 1235
221104	Störhål	Konstruktion	4048, 1235
221117	Störhål	Konstruktion	1236, 4048
221118	Störhål	Konstruktion	1236, 4048
221119	Störhål	Konstruktion	1236, 4048
221121	Störhål	Konstruktion	1236, 4048
221122	Störhål	Konstruktion	1236, 4048
221123	Störhål	Konstruktion	1236, 4048
221124	Störhål	Konstruktion	1236, 4048
221125	Störhål	Konstruktion	1236, 4048
221126	Störhål	Konstruktion	1236, 4048
221127	Störhål	Konstruktion	1236, 4048
221128	Störhål	Konstruktion	1236, 4048
221129	Störhål	Konstruktion	1236, 4048
221130	Störhål	Konstruktion	1236, 4048
221131	Störhål	Konstruktion	1236, 4048
221132	Störhål	Konstruktion	1236, 4048
221133	Störhål	Konstruktion	1236, 4048
221255	Lager fyllning	Destruktion	4049

Grophus 1170

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,0 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Nedgrävningens djup var åtminstone något reducerad av äldre tiders åkerbruk samt den handelsträdgård som legat på platsen. Över grophusets östra hörn fanns vid undersökningen en mycket stor stubbe med tillhörande rötter vilka i viss mån hade rört om i fyllningarna. Två grunda ledningsschakt skar över, respektive tangerade, den östra delen av grophuset. Störningen av grophuset var ytlig, förutom i nedgrävningens södra hörn där det bevarade djupet endast var några centimeter. I förhistorisk tid har grophuset följts av andra aktiviteter. Det skars av ett par nedgrävningar för stolphål (7026, 7027).
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt Längd: 2,68 meter Bredd: 2,47 meter Djup: 0,44 meter Area: 6,07 m^2

FUNKTION

Kokhus/bostad. Det finns inga konstruktioner som berättar om grophusets användning. Innehållet i golvlagret, bland annat en förhållandevis stor mängd brända sädeskorn, jurpa, keramik, brända och obrända djurben samt även fisk- och småben, indikerar matlagning och/eller hantering av mat. Till detta kan föras ett bryne som låg i ett kantlager men på golvytan. Eldstad saknas dock varför egentlig matlagning kanske trots allt inte försiggått i grophuset. Förekomsten av sprutslagg är så pass liten att den i sig inte kan tas som belägg för metallhantverk.

DATERING

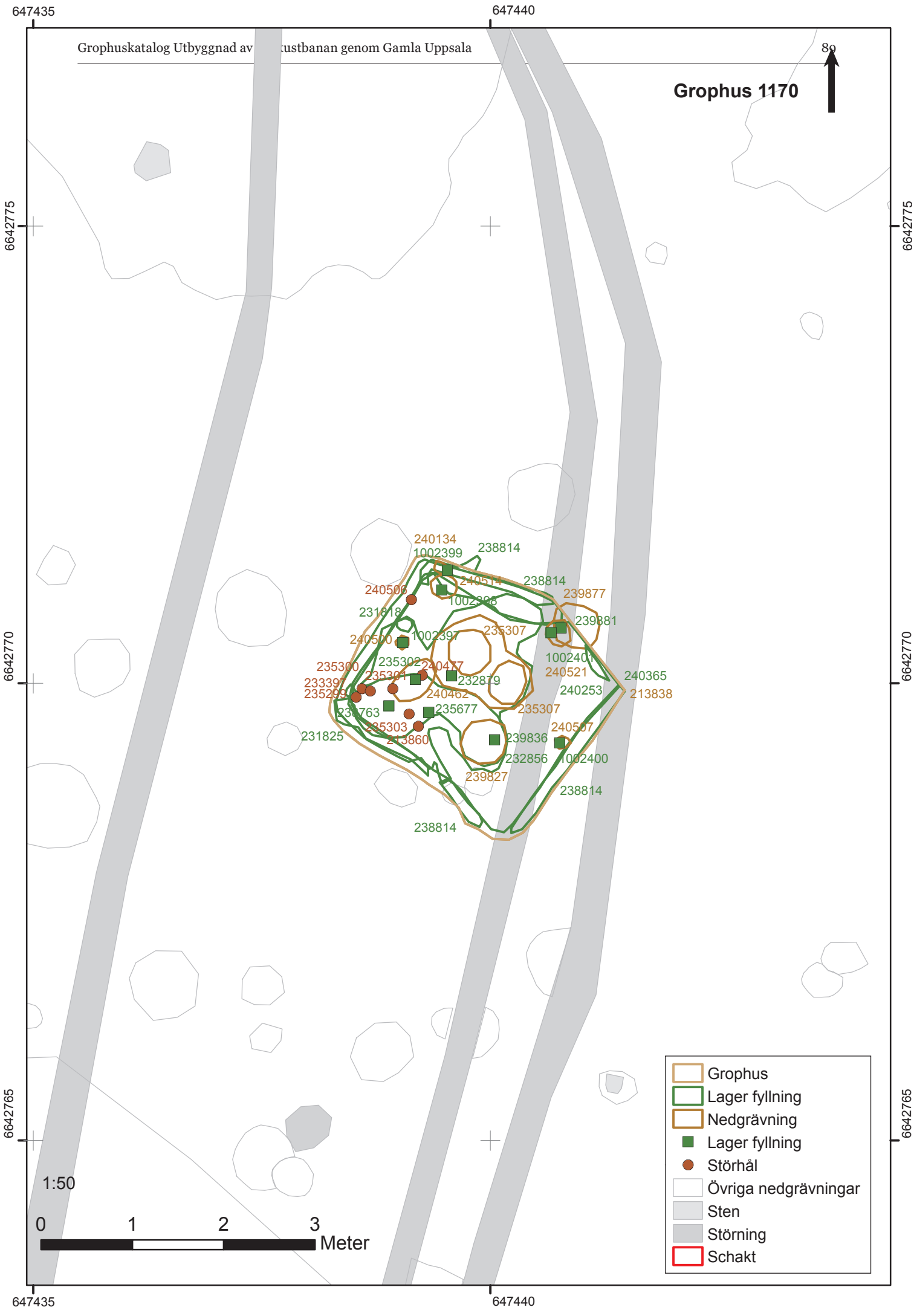
Dateringsspann: 780-950 e.Kr.

Konstruktion: –

Brukning: 770-970 AD, ^{14}C-analys av sädeskorn från golvlagret (240354) (Ua-31746). Daterande fynd: Äldre svartgods, 700-1200 e.Kr., FV3999 (golvlager 240365).

Destruktion: Daterande fynd: Sisare, vikingatid och senare, FV3033 (231825). Brodd, vendeltid-vikingatid, FV3030 (232879). Amulettring, vendeltid-vikingatid, FV3055. Äldre svartgods, 700-1200 e.Kr., FV4057, FV6727 (213860), FV4023, FV4031, FV6717, FV6726, FV6748 (231825), FV6730 (232856), FV3996 (232879), FV3984, FV6740 (239836), FV4059 (239881).

Sammantagen datering:^{14}C-dateringen härrör från grophusets brukning och är väl samstämmig med de dateringar som fynden givit. Intervallet för ^{14}C-analysen har efter en bedömning av kalibreringskurvan kunnat snävas in något, till 780-950 e.Kr. Grophusets konstruktion, brukning och destruktion bör ha infallit någon gång inom detta intervall.

Grophus 1170
647435
647440
6642775
6642770
6642765
240134
1002399
238814
240514
240506
1002398
231818
240500
1002397
235307
235300
235302
240477
235301
232879
240462
235677
235303
213860
231825
239836
232856
239827
239877
239881
240521
240365
213838
240253
240507
1002400
238814
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den nordvästra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den sydöstra halvan kontextuellt. De nedgrävningar som skar grophuset samt ovanliggande lager undersöktes parallellt med grävningen av grophuset och dokumenterades enligt gängse metod. Fynd insamlades för hand men ett par kontexter provsållades i vattensåll (maskor 2 mm). Undersökningen gjordes med skärslev. Över grophusets östra hörn fanns vid undersökningen en mycket stor stubbe med tillhörande rötter. Detta försvårade undersökningen av denna del av grophuset samt de andra nedgrävningar (239877) och lager (240523) som påträffades här. Det sistnämnda, ett kol- och sotlager, låg i grophusets yta men stack in under stubben. Det kunde därför inte undersökas mer än i kanten och kunde heller inte avgränsas i plan. Därmed gick det heller inte att säkert fastställa lagrets relation till grophuset.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning (213838) hade vertikala sidor men på några ställen lutade sidan närmast inåt grophuset (sannolikt orsakat av erosion). Bottnen var oregelbunden. Parallellt med den sydöstra sidan fanns bottnens högsta parti vilket var 0,70 - 1,00 meter brett. I mitten, från kant till kant, fanns ett lägre relativt ojämnt avsnitt. Detta var 0,10 - 0,15 meter lägre. Parallellt med den nordvästra sidan fanns ett annat något högre parti, cirka 0,40 - 0,50 m brett. Nedgrävningens sidor var i det närmaste rätvinkliga. Den nordöstra sidan var dock inte rak, utan föreföll att vara något utåtbuktande. Förutsättningarna för att kunna göra bedömningen var dock dåliga eftersom det fanns en stubbe samt två ledningsschakt i denna del av grophuset.

Fyllningar och lager: I grophuset fanns ett par fyllningar som bedöms höra till en *återfyllning* av grophuset (213860, 238763) och dessa bildade tillsammans med andra stratigrafiska objekt en komplex struktur (mer om detta nedan). De aktuella återfyllnadslagren utgjordes av en ljusare och en mörkare fyllning. Den ljusare fyllningen (238763) bestod av ljusbrun sand med ett litet inslag av kol, småsten och obränt ben (ej tillvarataget). Sanden var den samma som fanns i det orörda underlaget i närmiljön. En mörkare fyllning (213860) bestod av gråbrun något humös sand med inslag av kol, bränd lera, småsten, eldpåverkad sten samt fynd av brända och obrända djurben, smält lera, fragment av gjutform (FV3385) samt äldre svartgods (FV4057, FV6727). Den ljusare fyllningen fanns främst i grophusets södra del medan den mörkare fyllningen huvudsakligen påträffades i ytan i norr men de båda fyllningarna låg också ställvis omlott med varandra.

Underst låg ett *golvlager* (240365) av varierande grå-, röd-, och gulbrun siltig sand vilken mot botten och i de mer rödbruna partierna var mer humös. Centralt fanns ett område vilket verkade vara delvis omrört (sekundärt?) med inslag av brun sand. I fyllningen fanns inslag av kol, småsten samt fynd av brända och obrända djurben, ett järnbeslag (FV3355) samt äldre svartgods (FV3999). Dessutom påträffades relativt mycket sädeskorn, jurpa samt fisk- och småben. Lagret var 0,04-0,07 meter djupt och täckte hela golvytan. Mot nedgrävningens ytterkant fanns ett lager som tolkas som *rester av en vägg* (238814). Det hade en något varierande färg och struktur och utgjordes av rödbrun något humös siltig sand där mörkare färg samvarierade med hur pass humös fyllningen var. Det var också mer humöst mot botten. Fyllningen innehöll något enstaka ben, några kolbitar samt ett skifferbryne (FV3351). Lagret hade något varierande utbredning och form. I norr och väster var det, före undersökning, synligt i ytan som en par centimeter bred mörkfärgning längs med nedgrävningskanten. I övrigt utgjorde lagret en högre eller lägre samt smalare eller bredare kil vid övergången mellan sida och botten. På några ställen tycktes fyllningen ha kalvat in och överlagrade där golvlagret. Det fanns en samvariation med underlaget under golvet vilket utgjordes av styv grå silt i den nordvästra delen vilken övergick i en hård brun lerig silt i det högre partiet i sydöst.

Ovanpå återfyllnaden låg några lager av annan karaktär. Dessutom skar nedgrävningen för en grop (235307), snarast lik ett dubbelbottnat stolphål, genom samtliga fyllningar och lager samt själva bott-

nen för grophusets nedgrävning. Överst bland de ovanpåliggande lagren låg ett *bananformat kol- och sotlager* av svagt lerig sand med ställvis inblandning av ljusbrun sand (232856). I lagret fanns inslag av skärvsten, småsten, små bitar bränd lera samt fynd av äldre svartgods (FV6730), ett fragment av en gjutform (FV3388) samt brända och obrända djurben. Lagret var upp till 0,05 meter tjockt med en ojämn och infiltrerad botten och i den östra delen påträffades sju störhål (233397, 235299 - 235303, 235677). Det täckte dessutom nedgrävningen för en grop (). En liten rund tunn *lins* som med större inslag av *kol- och sot* syntes i ytan av detta lager (231818). Ytterligare en möjlig *del av samma lager* var synligt under stubben men kunde på grund av detta inte undersökas (240253). Ett oregelbundet, snarast *blomformigt lager*, 0,05 meter tjockt, täckte större delen av grophusets yta (231825). Det låg under de just nämnda lagren men skars av nedgrävningarna för ovan nämnda dubbelbottnade grop samt ytterligare ett tre stolphål (229609, 229616, 239827). Det stora lagret (231825) bestod av flammig gråbrun/svartbrun sand med mycket sot och kol samt inslag av bränd lera, småsten och eldpåverkad sten. Fynden var relativt talrika och bestod av ett flertal poster äldre svartgods (delvis sekundärbrända) (FV4023, FV4031, FV6717, FV6726, FV6748), en sisare (FV3033), en järnsölja (?) (FV3360), bränt kamfragment (FV3239), bränd lera, lerklining samt brända och obrända djurben.

Övriga objekt: Under golvlagret och i något fall kantfyllningen, påträffades sammanlagt fem stöttor, en grop och ett störhål (240506). Samtliga dessa hade fyllningar från ovanliggande lager. Två av *stöttorna* (240500, 240507) var placerade mitt emot varandra, på kortsidorna. De var rundade, 0,12 respektive 0,15 meter i diameter och omkring en decimeter djupa. Nära det norra hörnet fanns två *stöttor* vars nedgrävningar snarast hängde ihop. Den större (240514) var 0,30 x 0,24 meter i diameter och 0,07 meter djup. Den mindre (240134) var 0,16 x 0,12 meter och 0,10 meter djup. Mot långsidan i nordöst fanns en *stötta* (240521) som var rundad, 0,25 meter i diameter och 0,05 meter djup. En mindre *grop* (240462) var belägen i den västra delen. Den var oval, 0,53 x 0,35 meter och 0,08 meter djup.

Som nämnts ovan fanns det flera stolphål eller stolphålsliknande gropar vilka bland annat skar de fyllningar som ingick i återfyllnaden av grophuset. Flertalet av dessa tolkas som del i grophuskontexten och tillhörande dess destruktionsskede. Centralt i grophusets yta fanns en grop (235307) vilken närmast kan beskrivas som ett dubbelstolphål eller en *dubbelbottnad grop* där den östra skar den västra delen. Nedgrävningen var 1,16 x 0,90 meter (NV-SÖ) och upp till 0,45 meter djup. Gropen skar genom samtliga lager som låg ovanpå själva återfyllnaderna, genom återfyllnaderna och den västra fördjupningen gick även genom golvlagret. Fyllningen (232879) utgjordes av brunsvart till gråbrun siltig sand med varierande inslag av sot samt kol, även i något större bitar, samt bränd lera och en större mängd brända sädeskorn. Bottnen på den västra nedgrävningen var rund och plan, ca 0,45 x 0,44 meter i diameter. Fyllningen i den västra delen innehöll partier med rikligt med sot och kol och närmast botten fanns mycket rikligt med sot, kol och bränd lera. Den östra nedgrävningen hade en botten som var cirka 0,10 meter högre upp och skar genom den övre delen av golvlagret. Den var oval, plan och cirka 0,45 x 0,35 meter i diameter. På bottnen fanns ett 0,02 meter tjockt skikt av ljusbrun sand. Fyndförekomsten var rikligast i den västra delen. Fynden bestod av en amulettring (FV3055), sekundärbränt svartgods (FV3996), fragment av en vävtyngd (FV7199), fragment av ett träkärl (FV7234), en synål i ben (FV3089), en järnbrodd (FV3030), bränd lera samt brända och obrända djurben.

Ytterligare ett en stolphålsliknande nedgrävning (239827) låg just söder om det förra och skar även denna genom fyllningar och golvlager. Den var rundad, 0,53 x 0,50 meter och ungefär 0,37 meter djup. Avgränsningen mot det ovanliggande lagret (232856) var mycket diffus och successiv. Fyllningen (239836) bestod av gråbrun siltig sand med inslag av mörkgrå respektive ljusgrå lera samt kol, bränd lera, småsten och eldpåverkad sten. Fyndmaterialet bestod av äldre svartgods (FV3984, FV6740), en järnten (FV3029) samt brända och brända djurben. I kanten i nordöst, under stubben, fanns en något svårundersökt stolphålsliknande nedgrävning (239877). Den var sannolikt rundad, 0,58 x cirka 0,50 meter i diameter och omkring 0,40 meter djup. Nedgrävningen tycktes skära genom eller tangera golvlagret, vägglagret samt nedgrävningen för en stötta. I nedgrävningen fanns svartbrun något flammig sand med sot och lite kol samt bränd lera, småsten och eldpåverkad sten (239881). Fynden bestod av ett vävtyngdsfragment (FV7198), äldre svartgods (FV4059) samt brända och obrända ben.

TOLKNING: Grophusets nedgrävning är sannolikt relativt välbevarad och man kan anta att djupet inte varit så särskilt mycket större. Husets *golv* (5112) har varit ojämnt. Detta kan tänkas ha olika orsaker. En möjlighet är att man inte ville eller kunde gräva sig ner i det mycket hårda underlaget av lera. Ett annat alternativ är att nivåskillnaden fyllde någon praktisk funktion för grophusets användning. Golvlagret tycks vara ett skikt som bildats i samband med verksamhet i huset.

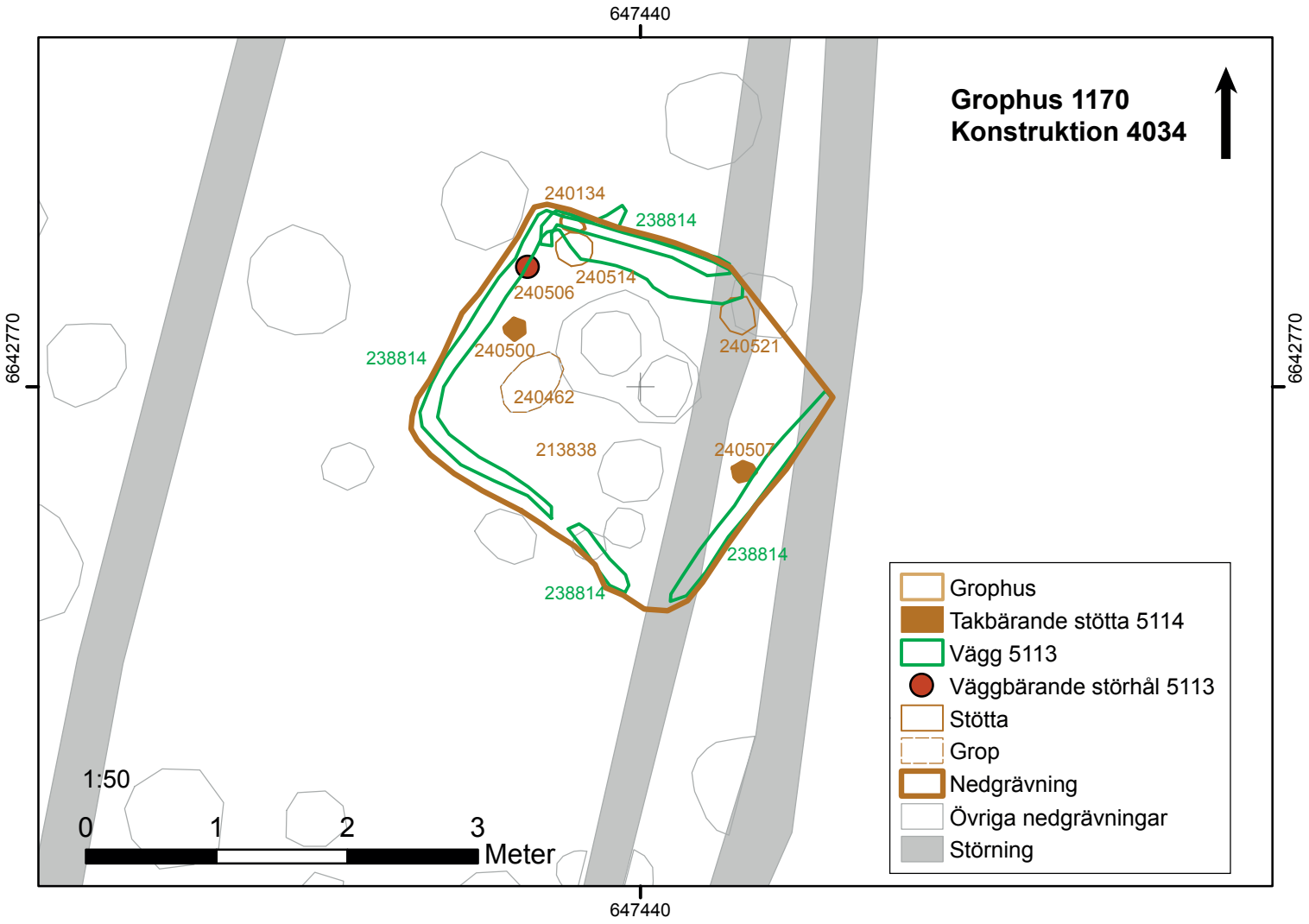
De röda humösa infiltrationerna härrör uppenbart från *väggen* (5113). Det är inte helt klart vad väggen kan ha bestått av med kärrtorv eller mossetorv är en möjlighet. En utförd pollenanalys gav inget resultat men då bevaringsförhållandena sannolikt inte varit bra betyder detta resultat inget. Väggmaterialet skulle i vilket fall kunna ha haft en isolerande funktion samtidigt som den skulle kunna ha hållit den omgivande sanden ute. Huruvida det är endast den undre delen eller hela väggen som bestått av detta material går inte att bedöma. Det finns inga eller möjligen få spår av de stolpar/störar eller annat material som skulle kunna ha hjälpt till att hålla väggen/väggmaterialet på plats. Det fanns endast spår av en sådan stör, mot kanten i nordväst. Två stöttor (240514, 240521) placerade mot den nordöstra långsidan skulle kanske också kunna ha ingått i en väggkonstruktion eller möjligen ett tak alt 240514 till ingång. Ytterligare en (240134) måste ha tillhört ett skede före det att väggmaterialet kommit på plats. Ett annat alternativ är att väggen helt eller delvis stått på eller haft en förankring i den ej bevarade markytan.

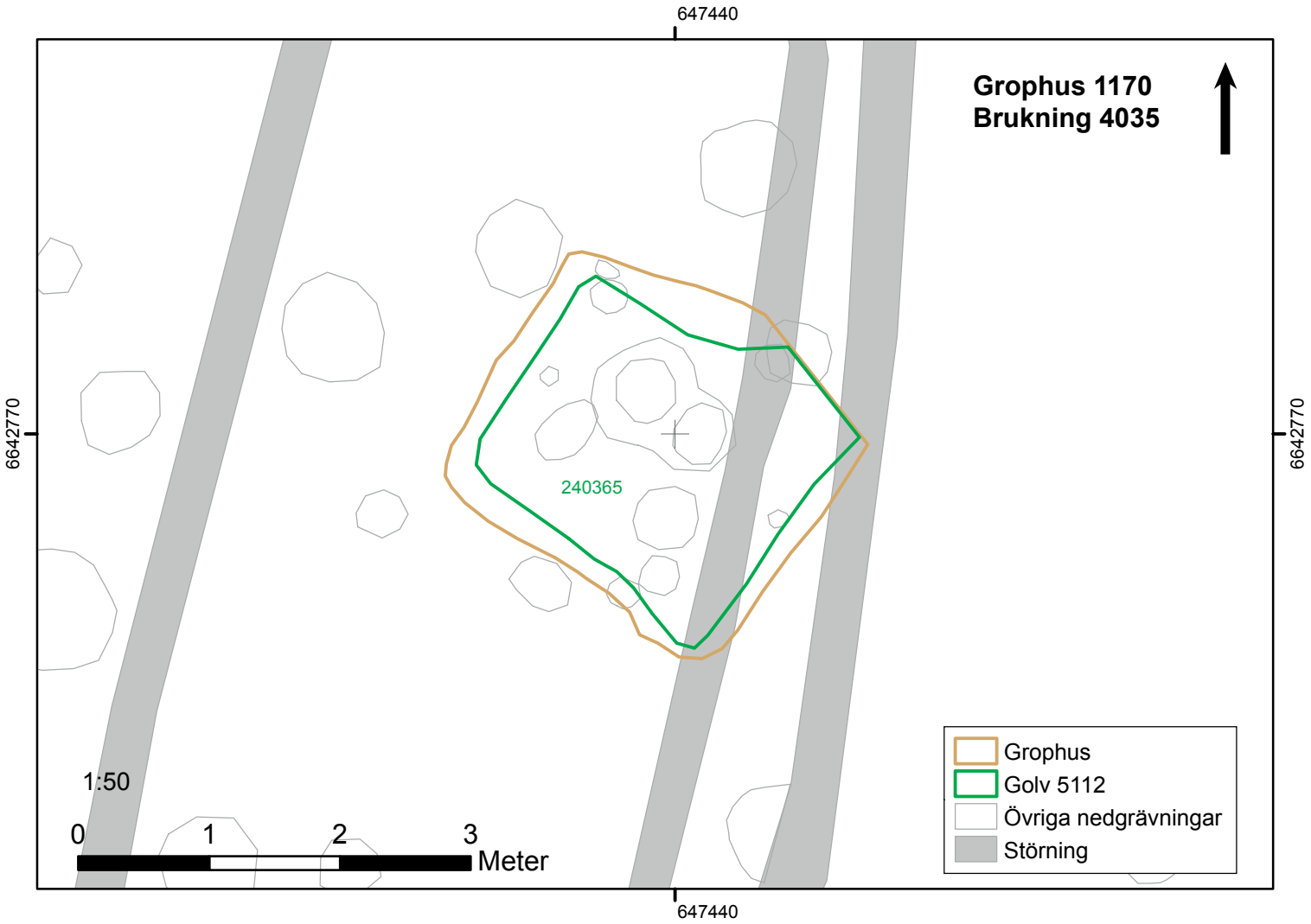
De två stolpar som par placerade mitt på kortsidorna har burit upp *taket* (5114) men det går inte att utesluta att stolparna i norr (24051, 240521, 240134) också ingått i ett tak eller en kombination av tak och vägg. Den taktyp det är fråga om bör vara ett sadeltak där stolparna varit förbundna av en takås. Med tanke på de förhållandevis klena stolparna bör beläggningen inte ha varit alltför tung, t ex halm eller vass. Ytterligare en nedgrävning syntes under golvlagret, en grop (240462). Dess funktion har inte kunnat utrönas.

När grophuset tagits ur bruk har sannolikt stolparna tagits bort varvid golv- och kantfyllning hamnat i hålen för dessa samt i gropen. Möjligen är det också i detta skede som kantfyllningen kommer att delvis infiltrera golvlagret. De två återfyllnadslagren (213860, 238763) har uppenbart olika källor men har skottats ned i gropen vid samma tillfälle. Därefter har de ovanliggande lagren samt de nedgrävningar med fyllningar som skar genom återfyllnaderna gjorts. Det finns en möjlig direkt koppling mellan den mörkare återfyllnaden och det bananformade lagret i ytan. I båda framkom ett ovanligt fynd i form av gjutformsfragment.

RITUELLA HANDLINGAR

Merparten av de lager och nedgrävningar med tillhörande återfyllningar som fanns i grophusets övre del och som ingick i destruktionen tycks vara tillkomna i ett sammanhang då de hade likartade karaktärer och fyndinnehåll. De ger i huvudsak intrycket av att innehållet skulle kunna komma från ackumulerade lager från omgivningen men de var också tydligt brandpåverkade. Det rör sig om en förhållandevis komplex uppsättning av av olika fyllningar och lager, grävda gropar och nedsatta störar (Lager: 231818, 231825, 232856, 240253. Störar: 233397, 235299 - 235303, 235677. Nedgrävningar med fyllningar: 235307/232879, 239827/239836, 239877/239881). Även det mörkare återfyllnadslagret (213860) tycks höra till sammanhanget och genom dess stratigrafiska relation till det ljusare återfyllnadslagret (238763) framstår det som om hela grophusets destruktionsförlopp utgör en sammanhållen sekvens av handlingar. Det som utgör tydliga rituella inslag är fyndet av en amulettring (FV3055) samt förekomsten av en större mängd bränd säd som deponerats i 235307/232879. Även andra fynd som t ex fragmentet av en sisare, det brända träkärlet, den sekundärbrända keramiken samt brända och obrända ben, vilka fanns i flera av kontexterna, skulle eventuellt kunna ses som delar av t ex ett brännoffer eller en rituell måltid. I sammanhanget kan också nämnas den sisare som möjligen skulle kunna ha förekommit i en rituell kontext. Något svårare är att förklara vilken funktion de sju störarna haft.

647440
6642770
Grophus 1170
Konstruktion 4034
240134
238814
240514
240506
240500
238814
240521
240462
213838
240507
238814
238814
Grophus
Takbärande stötta 5114
Vägg 5113
Väggbärande störhål 5113
Stötta
Grop
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
Störning
1:50
0
1
2
3
Meter
647440

647440
6642770
Grophus 1170
Brukning 4035
240365
Grophus
Golv 5112
Övriga nedgrävningar
Störning
1:50
0
1
2
3
Meter
647440

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (4034)

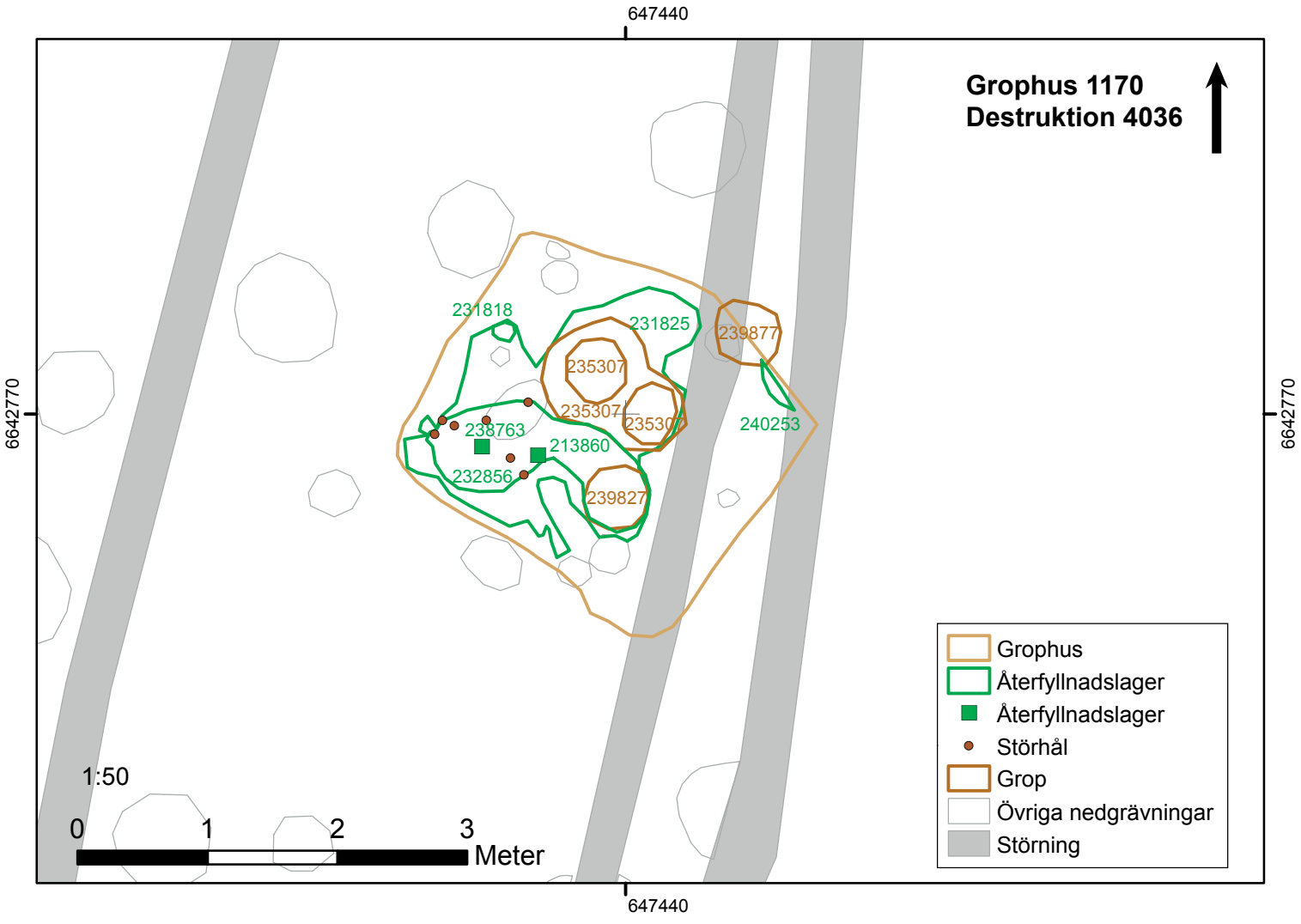
1. Nedgrävningen grävs (213838).
2. Tak och vägg byggs (5114, 5113).

Brukning (4035)

3. Golvlagret bildas vid brukning (5112). Väggmaterial rasar eventuellt in och förenas delvis med golvlagret i detta skede, men det är också möjligt att detta händer vid destruktionen (efter punkt 4).

Destruktion (4036)

4. Stolparna tas bort varvid golv- och kantlager hamnar som fyllningar i nedgrävningarna (240475, 1002397, 10022398, 1002399, 1002400, 1002401).
5. Grophuset fylls igen med två fyllningar (213860, 238763).
6. Ett större blomformigt lager (231825) påförs över grophusets centrala del. Samtidigt görs nedgrävningen för en grop (239827) i den södra delen och denna fylls (239836). I samma eller ett senare skede påförs även ett kol- och sotlager i området under stubben (240253).
7. Ett bananformat kol- och sotlager (232856) påförs/bildas över den södra delen av det större blomformiga lagret. I samband med detta sätts också ett antal störar ner i samma område (233397, 235299-235303, 235677). Den lilla kol- och sotfläcken tillkommer också i detta skede (231818).
8. En dubbelbottnad nedgrävning görs centralt i grophuset (235307) och denna får en fyllning (232879).

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
750	Smält lera	Hantverk och produktion	213860
3029	Ten	Obestämt	239836
3030	Brodd	Transport och samfärdsel	232879
3033	Sisare	Hantverk och produktion	231825
3055	Amulettring	Religion och kult	232879
3089	Synål	Hantverk och produktion	232879
3239	Kam	Dräkt och personlig utrustning	231825
3294	Lerklining	Byggnadsdetaljer och monument	231825
3296	Bränd lera	Obestämt	232879
3310	Bränd lera	Obestämt	231825
3351	Bryne	Hantverk och produktion	238814
3355	Beslag	Obestämt	240365
3360	Sölja	Dräkt och personlig utrustning	231825
3385	Gjutform	Teknisk keramik	213860
3388	Gjutform	Teknisk keramik	232856
3984	Kärl	Keramik Bäck	239836
3996	Kärl	Keramik Bäck	232879
3999	Kärl	Keramik Bäck	240365
4023	Kärl	Keramik Bäck	231825
4031	Kärl	Keramik Bäck	231825
4057	Kärl	Keramik Bäck	213860
4059	Kärl	Keramik Bäck	239881
6717	Kärl	Keramik Bäck	231825
6726	Kärl	Keramik Bäck	231825
6727	Kärl	Keramik Bäck	213860
6730	Kärl	Keramik Bäck	232856
6740	Kärl	Keramik Bäck	239836
6748	Kärl	Keramik Bäck	231825
7198	Vävtyngd	Hantverk och produktion	239881
7199	Vävtyngd	Hantverk och produktion	232879
7231	Lerklining	Byggnadsdetaljer och monument	231825
7234	Kärl	Husgeråd och livsmedel	232879

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	14C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
Ua-31746	1161±30	780AD-950AD	770AD-970AD	240455	Bränt sädeskorn/Korn	240365	Golvlager

Osteologi:

Benmaterialet från grophuset utgörs främst av ben från småkreatur som får eller get och svin. Olika kroppsdelar är jämnt representerade och inga tydliga skillnader finns mellan arter eller lager. En tand förekommer från underkäke av spädkalv. En ovanligt stor andel (20 %) av benen är brända allt från svarta till vita och välbrända. De brända benen förekommer i flera lager, men en större andel härrör från fyllnad i en grop 232879 samt golvlagret 240365. Sammansättningen av arter och anatomisk fördelning motsvarar det obrända materialet. Spår av etsning av magsyra återfinns på ben från två lager (232856, 232879) och kan ses som indirekta spår efter avföring av hund.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	får/get	gnagare
213860	35,0	1	3	4	
231825	17,0	1	2	2	
232856	8,4		1	1	
232879	59,6	1	5	5	
239836	3,5		1		
239881	13,7	1			
240365	8,9		1	4	1
totalt	***146,1***	***4***	***13***	***16***	***1***

Vedart: –

Makrofossil:

Två prover (2,2 liter vattenmättad jord) analyserades från golvlager och brukningslager (PM240392 och PM240455). Ytterligare ett prov (1 liter vattenmättad jord) analyserades från en sekundär grop (235307, 232879) som tillhör husets destruktion (PM238813), detta prov bör betraktas som sekundärfyllning. I golvlagret framkom 41 st sädeskorn, (huvuddelen ej närmare bestämda till skal/naketkorn). Här förekom också enstaka fragment av jurpa, små fiskben och sprutslagg, men inga ogräsfröer. Förekomsten av sprutslagg kan kopplas till smideshantverk generellt. Sädeskornen i detta prov, i kombinationen med förekomsten av jurpa kopplas till matlagning/hantering av mat. Det prov som togs från den sekundära gropen, PM238813, innehöll totalt 75 st sädeskorn, andelen bröd/kubb vete var här relativt hör 40 %. Detta prov skiljer sig därmed från andra prover pga den höga andelen vete. Endast 2 ogräsväxter påträffades (våtarv, en obestämd dvs 0,9% av den totala mängden identifierade fröer i hela grophuset). Även i detta prov framkom mikroskopiska fragment av jurpa (2 st) samt även fiskben och andra ej bestämbara småben. Den relativt stora mängden sädeskorn i sekundärfyllningen tolkas här som aktivt deponerade (även om det inte pga av kontextens karaktär kan uteslutas att de också härrör från avfallsrester/matlagningsrester som använts till att fylla gropen). Provet i sekundärfyllningen skiljer sig markant ifrån proverna från golvlagret vilket tyder på att sädeskornen deponerats som skilda händelser separerade i tid.

PM	Strat obj id	Makroskopisk tolkningskommentar
238813	232879	Stora mängder sädeskorn: aktiv deponering
240392	240365	Stora mängder sädeskorn: matlagning/aktiv deponering, metallhantverk
240455	240365	Små mängder sädeskorn: aktiv deponering: bakgrundsbrus/matlagning

ANMÄRKNING

–

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
4034	Kontextgrupp	Konstruktion	1170
4035	Kontextgrupp	Brukning	1170
4036	Kontextgrupp	Destruktion	1170
5112	Golv	Brukning	1170
5113	Vägg	Konstruktion	1170
5114	Tak	Konstruktion	1170
213838	Nedgrävning	Konstruktion	4034
213860	Lager fyllning	Destruktion	4036
231818	Lager fyllning	Destruktion	4036
231825	Lager fyllning	Destruktion	4036
232856	Lager fyllning	Destruktion	4036
232879	Lager fyllning	Destruktion	4036
233397	Störhål	Destruktion	4036
235299	Störhål	Destruktion	4036
235300	Störhål	Destruktion	4036
235301	Störhål	Destruktion	4036
235302	Störhål	Destruktion	4036
235303	Störhål	Destruktion	4036
235307	Nedgrävning	Destruktion	4036
235677	Störhål	Destruktion	4036
238763	Lager fyllning	Destruktion	4036
238814	Lager fyllning	Konstruktion	4034, 5113
239827	Nedgrävning	Destruktion	4036
239836	Lager fyllning	Destruktion	4036
239877	Nedgrävning	Destruktion	4036
239881	Lager fyllning	Destruktion	4036
240134	Nedgrävning	Konstruktion	4034
240253	Lager fyllning	Destruktion	4036
240365	Lager fyllning	Brukning	4035, 5112
240462	Nedgrävning	Konstruktion	4034
240477	Lager fyllning	Destruktion	4036
240500	Nedgrävning	Konstruktion	4034, 5114
240506	Störhål	Konstruktion	4034, 5113
240507	Nedgrävning	Konstruktion	4034, 5114
240514	Nedgrävning	Konstruktion	4034
240521	Nedgrävning	Konstruktion	4034
1002397	Lager fyllning	Destruktion	4036
1002398	Lager fyllning	Destruktion	4036
1002399	Lager fyllning	Destruktion	4036
1002400	Lager fyllning	Destruktion	4036
1002401	Lager fyllning	Destruktion	4036

Grophus 1271

Jonas Wikborg/Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,40 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Nedgrävningens djup antas ha har reducerats i samband med användning av området för åkerbruk i äldre tid samt som handelsträdgård under 1900-talet. Grophusets sydvästra del var störd (229927) av ett sentida ingrepp vilket sannolikt har samband med att schakt berört denna del av grophuset vid förundersökningarna 1996/97 och 2011.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt Längd: 2,95 meter Bredd: 2,05 meter Djup: 0,25 meter Area: 5,99 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Det finns inga lager eller fynd som avsatts i samband med brukning och inte heller kan de stolpar som funnits i huset tolkas som delar av någon identifierbar konstruktion. Resultatet av analysen av elementproverna är svårt att relatera till grophuset, i synnerhet som det inte ens hade ett golvlager. En förklaring till resultatet skulle möjligen kunna vara att det fekala materialet härrör från en tid före eller efter det att grophuset tillkommit. Grophuset ligger intill platsen för en brunn som varit i bruk under perioden 1200-1650 e.Kr. och vilken kan ha utgjort ett vattenhål för boskap. Ett flertal olika användningsområden för grophuset är tänkbara men kan ej beläggas såsom t ex bostad, textilverkstad och förråd.

DATERING

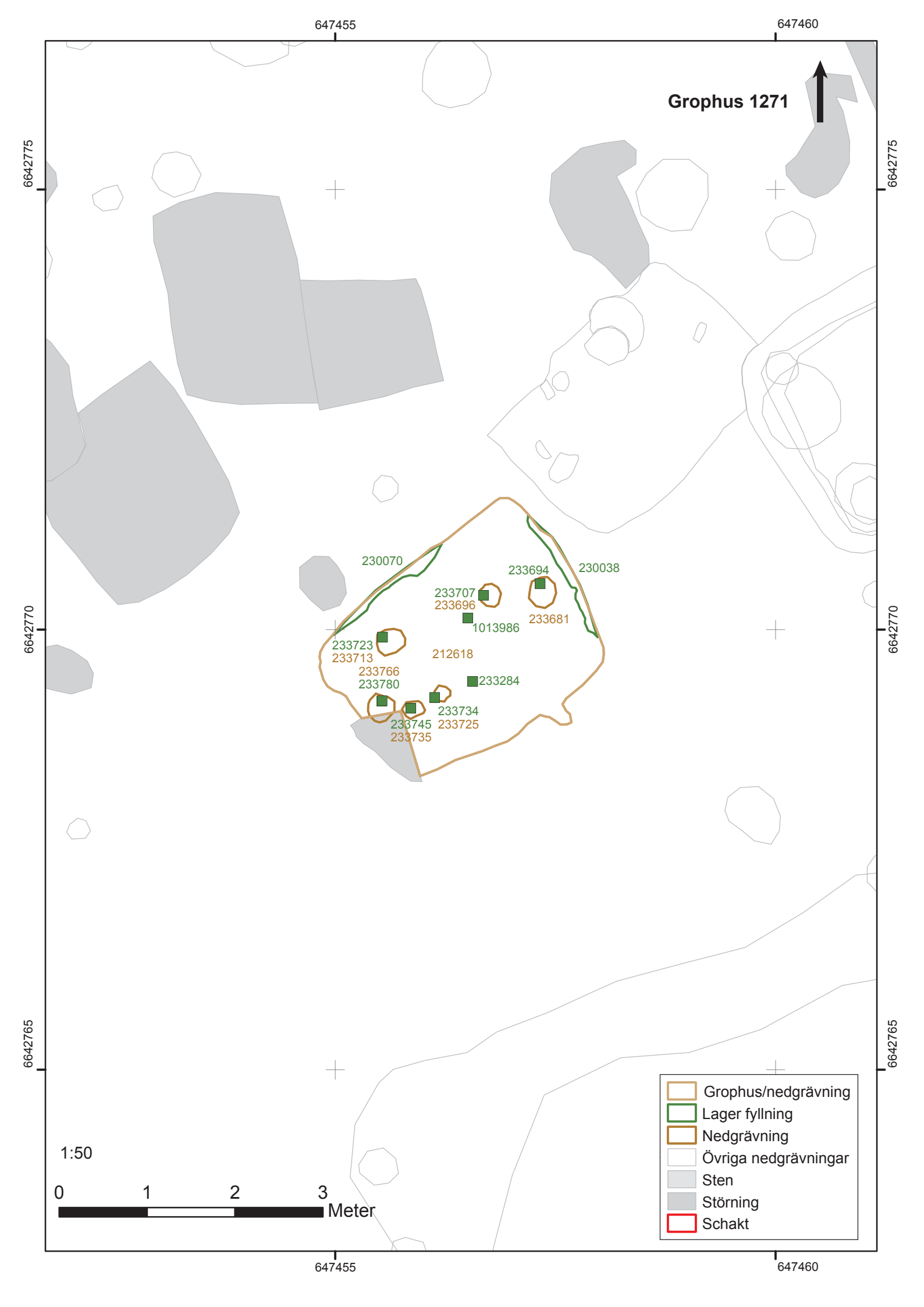
Dateringsspann: 800-950 e.Kr.

Konstruktion: **–**

Brukning: **–**

Destruktion: 770-970 AD, genom en ^{14}C-analys av obränt ben (FV9396) i återfyllnadslager (233284) (Ua-31914). Daterande fynd: äldre svartgods, 700-1200 e.Kr., FV3990 (233284).

Sammantagen datering: En svinkäke (FV9396) som deponerats i samband med igenfyllningen av grophuset har givit en ^{14}C-datering vilken även stöds av förekomsten av äldre svartgods i samma lager. Intervallet för dateringen har genom en bedömning av kalibreringskurvan kunnat snävas in till 800-950 e.Kr. Sannolikt återfinns grophusets konstruktion, brukning och destruktion inom denna period. Själva brukningen bör dock ha varit avsevärt kortare än det angivna intervallet. En tidigare utförd ^{14}C-analys (Ua-31782) av en bevarad trästör visade på 1660-1960 e.Kr. Obränt trä från förhistorisk tid bör dock knappast kunna vara bevarat i denna kontext men däremot mycket väl en stör från historisk tid. Detta prov bedöms m a o inte ha något samband med grophuset.

647455
647460
6642775
6642770
6642765
Grophus 1271
230070
230038
233694
233707
233696
1013986
233681
233723
233713
212618
233766
233780
233284
233734
233745
233725
233735
Grophus/nedgrävning
Lager fyllning
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den sydöstra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den nordvästra halvan kontextuellt. Fynd insamlades för hand, med metalldetektor och cirka 3 % av återfyllnadslagret torrsållades (maskstorlek 2 mm). Undersökningen gjordes med skärslev.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning (212618) var orienterad i nordost-sydvästlig riktning och hade raka nedgrävningskanter och plan botten. I plan var grophuset närmast rektangulärt men sidorna var inte helt raka alla hörn hade inte helt räta vinklar. Själv hörnen var avrundade. Det sydvästra hörnet var något skadat av ett sentida ingrepp (229927).

Fyllningar och lager: Utöver två smala områden med opåverkad sand (230038 och 230070) utmed nedgrävningens norra och östra sidor fanns bara en urskiljbar egentlig fyllning i nedgrävningen, en *återfyllnad* (233284). Den utgjordes av en heterogen gråbrun sandig lera med inslag av silt, kol, sot, bränd lera, småstenar, skörbränd sten och skärvsten. Fynden bestod av en nål av horn (FV2054) (synål eller dräktnål), äldre svartgods (FV3990) samt brända och obrända djurben. Mitt i nedgrävningen, nära bottnen och i horisontellt läge, låg en närmast hel svinkäke (FV9396). Nålen av horn påträffades i den sydvästra delen och hade en likartad placering. De ovan nämnda sandstråken (230038 och 230070) låg över återfyllnaden vid kanten. De var upp till 0,10 respektive 0,06 meter djupa. Underlaget i grophuset hade en yta på en till två centimeter som var hårdare än samma opåverkade material i omgivningen. Detta tolkades som ett tramplager (1013986).

Övriga objekt: På nedgrävningens botten, under fyllningen, framkom två stolphål, fyra stöttor samt fyra störhål. De båda stolphålen var placerade mitt på varje kortsida (233681, 233766). De var rundade och de största diametermåtten var 0,33 respektive 0,34 meter. Djupen 0,14 och 0,17 meter. Fyllningarna (233694, 233780) var mycket snarlika återfyllnaden. De fyra stöttorna (233696, 233713, 233725, 233735) hade en ojämn och assymmetriskt placering i grophuset. De var rundade med diametermått som varierade mellan 0,18–0,32 meter. De var 0,05–0,10 meter djupa. Fyllningarna (233707, 233723, 233734, 233745) var leriga med inslag av silt och sand. Störhålen (233783, 233784, 233785, 233803) påträffades inom ett begränsat område i nedgrävningens södra del. Ett av dem innehöll bevarat trä (233783) vilket ^{14}C-daterades och visade sig vara från 1600-tal eller senare. Detta kan med andra ord inte knytas till grophuset och dateringen gör det även mycket mer osäkert om de övriga störhålen hör till den aktuella kontexten. Störhålen behandlas därför inte i tolkningsavsnittet nedan.

TOLKNING

Underlaget i nedgrävningen hade en hård yta vilket tolkades som ett resultat av trampning men att inget egentligt *golvlager* bildats (5835). Eftersom underlaget utgjordes av sand borde detta dock ha blivit omrört vid användning. En förklaring till förhållandet skulle kunna vara att underlaget varit täckt med ett tunt smidigt material som t ex skinn och att den hårdare ytan bildats vid trampning av detta. De två stolparna vid kortsidorna bör ha burit upp ett *tak* (5913). Det bör ha varit ett sadeltak där stolparna förbundits av en takås. Taket kan ha vilat på den ej bevarade markytan eller en vägg. Det saknas dock spår av en sådan men det går inte att utesluta att vägg funnits. Den kan t.ex. ha utgjorts av flyttbara element vilka ej varit förankrade eller så har den stått på den ej bevarade markytan. De fyra stöttornas funktion är oklar. Möjligen kan någon eller några av dem ha hjälpt till att stötta taket. Något läge för en ingång kan inte spåras.

När grophuset *tagits ur bruk* tycks taket med tillhörande stolpar och en eventuell vägg ha tagits bort. Därefter har återfyllnaden (233284) skottats ned i gropen och då också hamnat i de tomma stolphålen. Vid igenfyllningen har kanten rasat något och de båda raseringslagren (230038, 230070) har uppstått.

Karaktären på fyllningen i de stöttor som fanns på golvytan skiljde sig något från återfyllnaden vilket skulle kunna innebära att de inte tagits bort just när grophuset återfylldes.

RITUELLA HANDLINGAR

Det fanns inga uppenbara spår av rituella handlingar i grophuset. Fyndet av större delen av en underkäke av tamsvin på 2-4 års ålder (FV9396) har varit uppe till bedömning men slutligen avfärdats som rituell deponering. Det samma gäller för nålen av horn (FV2054). Den skulle dock möjligen kunna ses som en parallell till de sländtrissor som påträffats i andra grophus och bedömts vara rituellt deponerade.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (5914)

1. Nedgrävningen grävs (212618).
2. Takkonstruktionen (233681, 233766) byggs.

Brukning (5915)

3. Grophuset används varvid ett tramplager (1013986) bildas.

Destruktion (5916)

4. Taket rivs och takstolparna tas bort.
5. Återfyllning av nedgrävningen (SL233284). I samband med detta rasar sand (230038, 230070) in från kanten.

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
2054	Synål	Hantverk och produktion	233284
3990	Kärl	Keramik Bäck	233284

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	14C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
Ua-31782	190±36	1660AD-1960AD	1640AD-1960AD	233787	Ved/Gran	233786	Stör
Ua-31914	1164±33	780AD-940AD	770AD-970AD	FV9396	Obränt ben/Svin	233284	Utfyllnadslager

Osteologi:

Allt benmaterial kommer från återfyllnadslagret. Det rör sig om kraniefragment av får, överarmsben från get, mjölktand och skenben från ungdjur av häst slaktad vid 6-24 månaders ålder samt större delen av en underkäke av tamsvin på 2-4 års ålder (FV9396).

Strat obj	Vikt (g)	svin	får	get	får/get	häst
233284	224,3	1	1	1	2	2

Vedart:

Provnr	Material	Art	Kommentar	Strat obj id	Strat obj typ
233787	Ved	Gran	Ytved/splint	233786	Träkonstruktion

Makrofossil: –

Elementprover: ”Grophus 1271 karakteriseras av högt P och Mn, och har de högsta halterna extraherbart organsikt material. I detta hus finns de tydligaste signalerna från fekalt material, och då troligen mest från växtätare. Huset skulle därmed kunna ha med husdjurshållning att göra eller hantering av husdjur då kolesterolkvoten är ganska hög i dessa prover också. Vad gäller analysen av P så kan absolutvärdena möjligen vara otillförlitliga men den relativa fördelningen verkar i dessa prover i vilket fall vara begripliga då de högst uppmätta P-halterna alla är uppmätta i jordprover med högst biomolekylära belägg för fekalt material och som har högst extraherbart material.” *Ur Isaksson 2017: Analys av organiska lämningar och metallelement i jordprover från OKB-projektet, Gamla Uppsala.*

ANMÄRKNING

–

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	**Typ**	**Handling**	**Kontextgrupp**
5835	Golv	Konstruktion	1271
5913	Tak	Konstruktion	1271
5914	Kontextgrupp	Konstruktion	1271
5915	Kontextgrupp	Brukning	1271
5916	Kontextgrupp	Destruktion	1271
212618	Nedgrävning	Konstruktion	5914
230038	Lager fyllning	Destruktion	5916
230070	Lager fyllning	Destruktion	5916
233284	Lager fyllning	Destruktion	5916
233681	Nedgrävning	Konstruktion	5914, 5913
233694	Lager fyllning	Destruktion	5916
233696	Nedgrävning	Konstruktion	5914
233707	Lager fyllning	Destruktion	5916
233713	Nedgrävning	Konstruktion	5914
233723	Lager fyllning	Destruktion	5916
233725	Nedgrävning	Konstruktion	5914
233734	Lager fyllning	Destruktion	5916
233735	Nedgrävning	Konstruktion	5914
233745	Lager fyllning	Destruktion	5916
233766	Nedgrävning	Konstruktion	5914, 5913
233780	Lager fyllning	Brukning	5915, 5835

Grophus 1272

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,8 m ö h
UNDERLAG	Silt
BEVARINGSGRAD	Grophusets nedgrävning var sannolikt starkt reducerad på grund av äldre tiders åkerbruk och i sen tid användningen av området som handelsträdgård. Markytan har dessutom använts för infartsväg och parkering. Fyllningen var överst mycket kompakt och hård samt innehöll mycket trädrötter och hade även ett litet inslag av tegelkross. I öster skars grophuset av nedgrävningen för ett senare, men sannolikt förhistoriskt, stolphål (230296).
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt Längd: 2,70 meter Bredd: 2,00 meter Djup: 0,22 meter Area: 5,22 m^2

FUNKTION

Textilhantverk. Det finns indikationer på att grophuset kan ha använts för spinning, vävning och dylikt. Det mer substantiella belägget för detta är spåren av vad som kan ha varit en stående vävstol (5108). De understa 0,05 meterna av återfyllningen var, som nämnts, mindre kompakt än de övre delarna. Detta skulle kunna innebära att det funnits ett golvlager och att fynden då möjligen skulle ha hamnat där i samband med den aktivitet i grophuset. De föremål som har anknytning till textilhantverk är ett vävtyngdsfragment samt två sländtrissor från återfyllnadslagret samt en sländtrissa från fyllningen till en takbärande stolpe. Placeringen av dessa föremål, samt även revbenspaktet från får/get, ger dock intrycket av att ligga på väl valda platser och har tolkats som delar av rituella handlingar (jämför nedan). Det är dock mycket möjligt att föremålen representerar användning av grophuset men att de även fått en funktion i en rituell handling. Den härd som framkom tillhör sannolikt ett något senare skede än vävstolen. I härden påträffades brända sädeskorn som skulle kunna vara spår av matlagning- och beredning. Fyndsammansättningen i grophuset var delvis av en för lokalen allmän typ, som t ex djurben, keramik och smält lera. Merparten av fynden måste betraktas som sekundärt avfall från omgivningen. Det är dock möjligt att keramiken och benmaterialet i återfyllnadslagret till någon del tillkommit i samband med aktivitet i grophuset samt användning av härden och att grophuset haft en senare funktion som kokhus/bostad. Men eftersom benmaterialet är så pass omfattande bör det till huvuddelen trots allt röra sig om allmänt boplatsavfall som hamnat i grophuset tillsammans med jordmassor från markytan i samband med att grophuset fyllts igen.

DATERING

Dateringsspann: 800 -1050 e.Kr.

Konstruktion: **–**

Brukning: **–**

Destruktion: Fynd av äldre svartgods (FV4061, FV4223) i återfyllnadslager (226061) kan dateras till 700–1200 e.Kr.

Sammantagen datering: Grophusets konstruktion, brukning och återfyllnad bedöms, utifrån fynden av äldre svartgods i återfyllnadslagret samt dateringen av övriga lämningar i närområdet, ha ägt rum under vikingatid.

647465
647470
6642740
6642735
Grophus 1272
224143
234012
234024
234067
234722
234040
1008282
230312
234721
234000
230313
234025
234011
234720
234713
230314
234719
234049
230316
230315
234723
226061
234718
234717
230317
230318
233988
234058
230319
1008281
234716
230320
233990
230326
230325
230321
230322
230324
230323
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Nedgrävning
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den södra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den norra halvan kontextuellt. Fynd insamlades för hand vid grävning med skärslev, på hackbord samt med metalldetektor. Undersökningen gjordes med skärslev och spade.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning var rektangulär med raka sidor som låg i rät vinkel i förhållande till varandra (224143). Hörnen var lätt avrundade. Bottnen var plan och bedömdes, trots det ringa bevarade djupet, ha varit vertikala.

Fyllningar och lager: I nedgrävningen fanns en återfyllnad av mörkt gråbrun sandig silt med inslag av kol (226061). Centralt, några centimeter ovan nedgrävningens botten respektive under ytan, påträffades en lins av gröngrå lera (saknar id). Den översta delen av återfyllnaden, cirka 0,15 meter, var mycket kompakt och hård och hade även ett litet inslag av tegelkross, något som sannolikt var en effekt av sentida markanvändning. I fyllningen framkom en hel del fynd; en sländtrissa av bergart och en av ben (FV3169, FV3224), bitar av vävtyngd (FV7202), några bitar äldre svartgods (FV4061, FV4223), sex järnföremål, smält lera och obrända djurben.

Övriga objekt: Längs med grophusets sidor i sydöst, sydväst och delvis i nordväst, fanns en rad med störhål (230312 - 26, 234716 - 22). Mot kanten, mitt på sidan i sydväst, fanns en stötta (233988) och mot kanten på motsatta sidan var en annan belägen (234012). I fyllningen (234024) till denna påträffades en sländtrissa av ben (FV3130). Mitt emellan, och i linje med, de nämnda stöttorna fanns en tredje stötta (234000). Samtliga dessa var omkring 0,25 - 0,35 meter i diameter och omkring 0,07 - 0,14 meter djupa. Fyllningarna bestod av samma material som återfyllnaden men det påträffades fynd i ett par av dem. I stöttan 234000/234011 påträffades djurben, bl a fyra bröstkotor och ett revben från får/get (FV9418, FV9419). De hade anatomisk passning vilket visar att de deponerats sittande ihop som en styckningsdetalj, med eller utan kött. Mitt på sidan mot nordväst respektive sydöst fanns två något mindre stöttor (234067, 234058). De var 0,15 - 0,20 meter i diameter och 0,10 meter djupa. Även dessa hade fyllningar som var helt lika återfyllnaden. I den sydvästra delen fanns två tunna fläckar av gröngrå lera vilka låg cirka 0,80 meter från varandra (234040, 234049). De har tolkats som bottnar till stöttor och var 0,15 respektive 0,20 meter i diameter och 0,04 meter djupa. Strax intill dessa fanns ett störhål (234723). Detta överlagrades, och hade fyllning från, resterna av en härd (234025). Denna var 0,45 x 0,35 meter i diameter och 0,01 meter djup. I dess fyllning framkom brända sädeskorn som kan vara rester av matlagning.

Ett mindre stolphål tangerade grophusets norra hörn (233976). Det hade samma typ av fyllning som själva grophuset. Det tycks därmed ha varit samtida med grophusets övergivande och skulle möjligen kunna ha ingått i grophusets konstruktion (dock ej fört till grophuset).

TOLKNING: Grophuset har haft ett *sadeltak* (4061) vilket har vilat på förhållandevis kraftiga stöttor, vilka varit placerade vid husets kortsidor samt ytterligare en i mitten. Ett litet stycke in från nedgrävningssidan, mitt på långsidorna, har ytterligare två något klenare stöttor funnits. Dessa kan ha utgjort ett direkt stöd för de lägre sidorna av taket men en annan möjlighet är att det mitt i grophuset funnits en takstol vilken vilat på dessa stöttor samt den i mitten. Ytterligare ett, mindre troligt alternativ, är att det suttit en innervägg på stöttorna tvärs över grophuset. Eftersom stöttorna var så pass kraftiga och konstruktionen kanske särskilt stabil, kan grophuset möjligen ha haft en taktäckning av även något tyngre typ. Grophusets *vägg* (4062) har sannolikt varit gjort av flätverk och löpt kring hela grophuset, även om några lämningar av den inte upptäcktes i grophusets norra del. Det går inte att säkert avgöra om väggen varit ler-

klinad eftersom rester av leran skulle kunna ha försvunnit tillsammans med merparten av fyllningen i en förmodat ursprungligen djupare nedgrävning.

De två stöttorna i den västra delen, vilka hade bottnar skodda med lera, tolkas som lämningarna av en stående *vävstol* (5108). Ytorna där stöttorna placerats kan ha fyllts med lera för att stolparna inte skulle sjunka ner i det mjuka underlaget. Vävstolen bör ha varit förankrad i takkonstruktionen. Det är mindre troligt att den stör (234723) som fanns just sydöst om vävstolen kan ha varit samtida med den. *Härden* (4064) bör definitivt ha tillkommit i ett senare skede. Det saknas spår av golv. Detta skulle kunna bero på att underlaget varit täckt av en matta, skinn, plankor eller dylikt. En annan möjlighet är att den undre delen av återfyllnaden faktiskt utgörs av ett avsatt golvlager vilket inte kunnat urskiljas vid undersökningen. Orsaken till att den undre delen inte var lika kompakt skulle kunna vara att jordens sammansättning inte var riktigt den samma, d v s att den var något sandigare.

RITUELLA HANDLINGAR

Det framkom flera fynd i grophuset som visar på rituella handlingar. Tre sländtrissor påträffades i olika kontexter. Två var av ben och en av dem (FV3169) låg i återfyllnadslagret mitt i grophuset, den andra (FV3130) i den endast 0,08 meter djupa fyllningen till en takbärande stötta (234012/234024) i öster. Den tredje var av sten (blankpolerad, amfibolit?) (FV3224) och påträffades i återfyllnadslagret i grophusets sydöstra del. Eftersom det rör sig om en så pass stor ansamling sländtrissor och de dessutom har något utmärkande placeringar bedöms det att de kan ha deponerats, i första hand i samband med att grophuset fyllts igen. I fyllningen till en stötta (231000/234011) belägen mitt i grophuset och mycket grund, endast 0,07 meter, framkom fyra bröstkotor och ett revben från får/get (FV9418, FV9419). Anatomisk passning visar att benen deponerats sittande ihop som en styckningsdetalj med eller utan kött. Detta bör också röra sig om en rituell deposition. Det är något tveksamt om den ska kopplas till grophusets konstruktion eftersom stöttan var så pass grund och vid den tiden bör ha utfyllts i sin helhet av själva stöttan. Det mest troliga är att såväl sländtrissorna som revbenspaketet lagts ned i samband med att grophuset fyllts igen.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (4058)

1. Nedgrävningen grävs (224143).
2. Tak sätts upp med hjälp av stöttor (4061).
3. Vägg byggs med en flätverkskonstruktion på störar (4062).
4. En stolpkonstruktion till en vävstol reses. Underlaget under stolparna skos med lera som stöd (5108).
5. En stör (234723) reses i anslutning till dessa, vid samma tidpunkt eller senare.

Brukning (4059)

6. Sannolikt en tid senare, när stolpkonstruktionen tagits bort, men direkt efter att stören ryckts upp, anläggs en härd (4064).

Destruktion (4060)

7. Användningen av grophuset upphör och samtliga stöttor och störar tas bort. Återfyllnaden (226061) påförs och finner också sin väg ned i de tömda nedgrävningarna.

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
3041	Beslag	Obestämt	226061
3130	Sländtrissa	Hantverk och produktion	234024
3169	Sländtrissa	Hantverk och produktion	226061
3173	Platta	Obestämt	226061
3224	Sländtrissa	Hantverk och produktion	226061
3268	Bleck	Obestämt	226061
3270	Bleck	Obestämt	226061
3308	Smält lera	Obestämt	226061
3362	Platta	Obestämt	226061
4061	Kärl	Keramik Bäck	226061
4223	Kärl	Keramik Bäck	226061
7202	Vävtyngd	Hantverk och produktion	226061
9559	Hästskosöm	Transport och samfärdsel	226061

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi:

Ett relativt omfattande benmaterial förekom i fyllnadslagret (226061). Det rör sig främst av ben från nötkreatur, tamsvin och får, men även ben från häst. Benen från får/get kommer från tre djur; ett lamm/killing på 3-10 månader och två djur äldre än 18 månader. Från häst finns tappade mjölktänder, möjligen från stallade hästar i närheten, samt en fullvuxen häst äldre än tre år. Nötkreatur är representerad med tänder från en spädkalv samt ett fullvuxet djur. Bland svinbenen finns två betar från galtar och tänder från två djur slaktade vid 2-4 års ålder samt mellanhandsben från ett foster. Den anatomiska fördelningen visar på att merparten av benen kommer från huvudet och nedre extremiteter, men att ben även förekommer från bål och övre extremiteter. Styckningsspår på kraniefragment av nötkreatur visar att ben från huvudet tycks utgöra matrester. Gnagmärken förekommer på ett tiotal ben och på två finns etsning av magsyra. I fyllningen till ett stolphål (234011) påträffades fyra bröstkotor och ett revben från får/get (FV9418, FV9419). Anatomisk passning visar att benen deponerats sittande ihop som en styckningsdetalj med eller utan kött, möjligen som ett matoffer i samband med byggandet av grophuset.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	får	får/get	häst
226061	1098,9	24	17	1	12	7
234011	11,0				5	
totalt	***1109,9***	***24***	***17***	***1***	***17***	***7***

Vedart: –

Makrofossil:

Provnr (PM)	*Strat obj*	Makroskopisk tolkningskommentar
229208	*226061*	Bakgrundsbrus/matlagning
234714	*234713*	Matlagningsrester

ANMÄRKNING

–

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
4058	Kontextgrupp	Konstruktion	1272
4059	Kontextgrupp	Brukning	1272
4060	Kontextgrupp	Destruktion	1272
4061	Tak	Konstruktion	1272
4062	Vägg	Konstruktion	1272
4064	Härd	Brukning	1272
5108	Vävstol	Konstruktion	1272
224143	Nedgrävning	Konstruktion	4058
226061	Lager fyllning	Destruktion	4060
230312 - 230326	Störhål	Konstruktion	4058, 4062
233988	Nedgrävning	Konstruktion	4058, 4061
233999	Lager fyllning	Destruktion	4060
234000	Nedgrävning	Konstruktion	4058, 4061
234011	Lager fyllning	Destruktion	4060
234012	Nedgrävning	Konstruktion	4058, 4061
234024	Lager fyllning	Destruktion	4060
234025	Nedgrävning	Konstruktion	4058, 4064
234040	Nedgrävning	Konstruktion	4058, 5108
234049	Nedgrävning	Konstruktion	4058, 5108
234058	Nedgrävning	Konstruktion	4058, 4061
234067	Nedgrävning	Konstruktion	4058, 4061
234713	Lager fyllning	Konstruktion	4059, 4064
234716 - 234723	Störhål	Konstruktion	4058, 4062
1008281	Lager fyllning	Destruktion	4060
1008282	Lager fyllning	Destruktion	4060

647440
647445
6642720
6642715
6642710
Grophus 1281
223800
223801
223799
224384
224677
223812
224671
224024
223802
223804
224676
224017
224018
223803
223807
224674
227662
225804
223806
223798
224675
225803
224730
225791
224673
223808
223811
223797
224010
223805
224033
224731
223796
222369
223810
224025
223813
225300
225789
225792
224739
223814
223816
223795
225790
224728
225295
225297
223828
224727
224751
225301
223815
221810
1012608
225303
223851
222151
225296
223794
223828
223809
227669
225298
224723
225302
223791
223792
224049
224724
225299
223789
223793
223885
223877
222907
223787
223790
227644
222689
1012612
224084
223817
223956
223786
223788
223881
223947
210680
223783
223773
223782
223892
223820
223772
223779
223774
223976
223821
223780
223781
223778
223984
223924
223822
223915
223784
223777
223776
223823
223923
223785
223775
223910
222533
223826
223824
223767
223825
223922
223765
223827
223766
223764
223770
223761
223762
223769
223771
223763
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Sten- tegelkonstruktion
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

Grophus 1281

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	24,6 m ö h
UNDERLAG	Sand och lera
BEVARINGSGRAD	Området är påverkat av äldre tiders åkerbruk samt verksamheten vid en handelsträdgård i modern tid. Grophuset har varit framschaktat både vid förundersökningarna 1996/-97 och 2011 och vid båda dessa tillfällen undersöktes grävenheter i norr (222108 – störning) i respektive i öster (222100 – störning). Det är möjligt att framförallt störhål kan ha skadats i samband med dessa undersökningar. Vid undersökningstillfället fanns i ytan av grophuset ett lager som innehöll recenta inslag och föreföll vara omrört men som i huvudsak bestod av grophusets översta fyllning (222369). Sannolikt rör det sig bl a om påverkan av de båda förundersökningarna. I ytan av återfyllningen fanns också ett diffust stolphål vilket bör härröra från förhistorisk tid (222089).
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt Längd: 3,60 meter Bredd: 3,30 meter Djup: 0,50 meter Area: 10,42 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Det framkom inga fynd i golvlagret. Detta indikerar att den verksamhet som försiggått i grophuset inte genererat något fyndmaterial och aktiviteterna i grophuset kan därför inte spåras via detta. Det fanns däremot ett stort antal spår av störar, stöttor, stenrader, stenar och en vinklad ränna på golvytan. Möjligen har det där också funnits en t ex en innervägg. Allt detta tyder på intensiva och/eller långvariga men ej förorenande aktiviteter, men det är oklart vilka. I fyndmaterialet från återfyllnadslagren fanns ett förhållandevis stort textilt inslag i form av sammanlagt fyra bitar av vävtyngder, två bennålar och en bit av en sländtrissa men det går inte att göra någon tolkning av funktionen utifrån dessa.

DATERING

Dateringsspann: 890-1030 e.Kr.

Konstruktion: –

Brukning: –

Destruktion: 820-1160 AD, ^{14}C-analys av träkol från något av återfyllnadslagren (Ua-8433, förundersökning 1996/97). Daterande fynd: Amulettring, vendeltid-vikingatid, FV3063 (222151). Karneolpärla, 800 - 900-tal, FV3125 (222151). Draglåsnyckel vikingatid-medeltid, FV3076 (222689). Glaspärla, 700-tal (?), FV3120 (223851). Äldre svartgods, 700-1200 e.Kr. – FV4002, FV4020, FV 4029, FV4051, FV4053, FV4225, FV6750 (221810), FV3964, FV3997, FV4073, FV4222, FV6708, FV6728 (222151), FV4021, FV4063 (222689), FV4062 (223851).

Sammantagen datering: Intervallet för ^{14}C-dateringen har efter bearbetning kunnat snävas in till 890-1030 e.Kr. Fynden härrör nästan uteslutande från fyllningar som utgörs av kulturpåverkad jord vilken sannolikt tagits från omgivningen. I fyndsammansättningen ingår därför föremål av varierande ålder men den sammantagna dateringen av dem styrker ^{14}C-dateringens rimlighet. Grophusets konstruktion, brukning och destruktion bedöms finnas i sen vikingatid.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den nordöstra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den sydvästra halvan kontextuellt. Fynd insamlades för hand och med metalldetektor samt även till en mindre del i vattensåll (maskstorlek 2 mm). Undersökningen gjordes med skärslev, hacka och spade. Metalldetektering utfördes också.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Nedgrävningen (210680) var rektangulär med i det närmaste rätvinkliga rundade hörn. I profil var sidorna lutande och bottnen plan. Nedgrävningen var initialt svår att avgränsa då den var störd, dessutom var den övre fyllningen något utdragen utanför själva nedgrävningen.

Fyllningar och lager: I grophusets yta fanns en tunnare fyllning som utgjordes av omrörd fyllning till grophuset vilken hade inslag av bland annat tegelkross och spik (222369). Därunder fanns den opåverkade resterande delen av denna återfyllnad (221810). Den bestod av mörkt brungrå lerig silt med inslag av bränd lera, småsten, eldpåverkade stenar och träkol. Fyllningen var upp till 0,25 meter djup. Fynden utgjordes av förhållandevis mycket äldre svartgods, två bitar av vävtyngder, en bit av en sländtrissa, en benpryl, ett järnbleck samt en bit smidesslagg. Dessutom framkom en större mängd djurben. Vid kanten i nordöst låg ett mindre inrasningslager av gråbrun siltig sand (224384). På samma nivå i det södra hörnet fanns en centimeterdjup mindre lins av aska (222533). Dessa båda var belägna ovanpå två fyllnadslager vilka låg på samma nivå (222689, 222151). De hade tillsammans ett djup på 0,15 meter. Inbäddat mellan dessa låg i grophusets norra del, ett sandskikt (222907). Den ena av de båda fyllnadslagren (222689) utgjordes av brun siltig lera inslag bränd lera, småsten, eldpåverkad sten och träkol. Fynden bestod av äldre svartgods, smidesslagg, samt en bennål och en bit av en draglåsnyckel (FV3076). En stor mängd obrända djurben påträffades också. Det andra av de två fyllnadslagren (222151) bestod av mörkt brungrå lerig silt och hade inslag av bränd lera, småsten, eldpåverkad sten, sot och träkol. I fyndmaterialet fanns en förhållandevis stor mängd äldre svartgods, två fragment av en vävtyngd, en amulettring (FV3063), en karneolpärla (FV3125), en kniv, en bennål, en brodd och bränd lera. Benmaterialet var relativt stort och innehöll bland annat en hel käke från får/get (FV8777).

Ett golvlager fanns över hela grophusets botten (224084). Det utgjordes i själva verket av det naturliga underlaget, hård varvig ljusbrun/grå lera med inslag av sand, vilket vid brukning hade fått en infiltration av småsten och kol. Djupet var 0,01-0,15 meter. På tre ställen på golvet, vid hörnen i väster, norr och öster, finns mindre ytor som är mer hårt packade (227644, 227662, 227669).

Övriga objekt: Längs med grophusets kanter fanns sammanlagt 86 störhål, samt i anslutning till dessa, tre mycket små försänkningar (224010, 224018, 224025) i vilka det fanns störhål. Störhålsraden var ställvis dubblerad och på tre ställen fanns avbrott i raden. Två av dessa kan bero på skador från tidigare undersökningar. I vinkel från den sydöstra sidan löpte en rad med fyra mindre stöttor och ett störhål (223881, 223892, 223924, 223915, 223817). På golvytan fanns dessutom ytterligare ett antal spridda störhål (223809, 223810, 224723, 224724, 224727, 224728, 225790) samt två stöttor (223877 223885). Mitt på och invid sidorna i nordöst respektive sydväst låg två stolphål (223976 – 0,33 x 0,29 meter, 0,25 meter djupt, 224739 – 0,32 x 0,23 meter, 0,25 meter djupt). I fyllningen till den sistnämnda framkom en tånge till en kniv samt lite djurben (223984). I motsvarande läge som de just nämnda stolphålen, men vid de andra sidorna, fanns två stöttor (223947 – 0,35 x 0,23 meter, 0,07 meter djupt, 225792 – 0,26 x

0,25 meter, 0,09 meter djupt). Den sistnämnda stöttan framträdde på bottnen av den ränna med vilken den hade en gemensam fyllning. Se nedan.

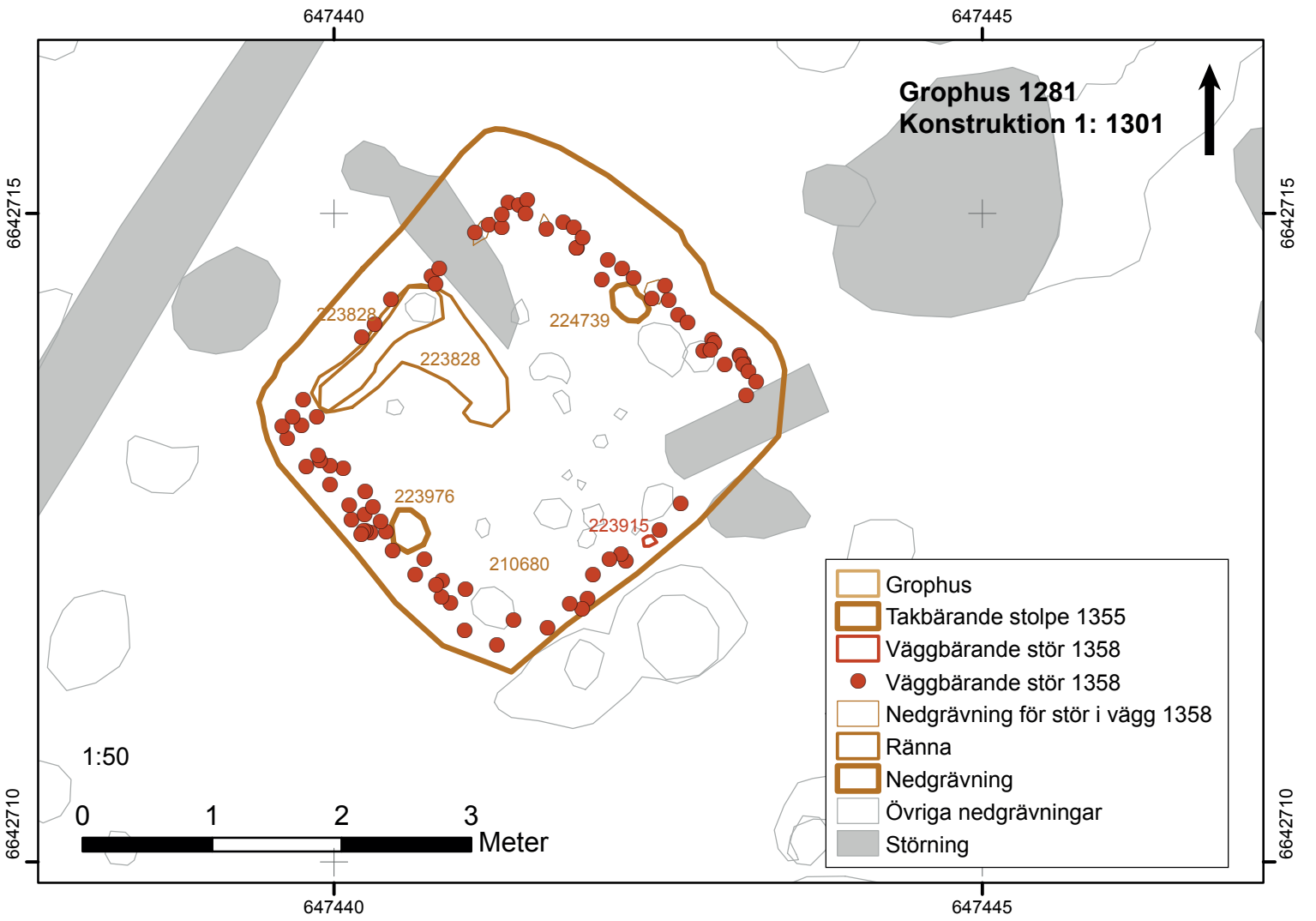
En vinklad ränna kantade grophusets sida i sydväst och vek av mot sydöst, ut mot golvytans mitt (223828). Den del av rännan som löpte längs med grophussidan var 1,27 meter lång, 0,35 meter bred och 0,10 meter djup. Den del som vinklade av var 1,22 meter lång, omkring 0,40 meter bred och 0,01-0,02 meter djup. Fyllningen utgjordes av mörkbrun siltig lera med inslag av kol och eldpåverkad sten (223851). I den framkom en blå glaspärla (FV3120), en bit äldre svartgods och djurben. Där rännan vinklade av in mot grophusets mitt var rännans sida mycket flack och här fanns en gles rad med fem mindre stenar (224049). Ytterligare några mindre stenar var belägna ett litet stycke mot norr (1012608) och en större sten med spetsig botten (10126012) var placerad på golvytans östra del.

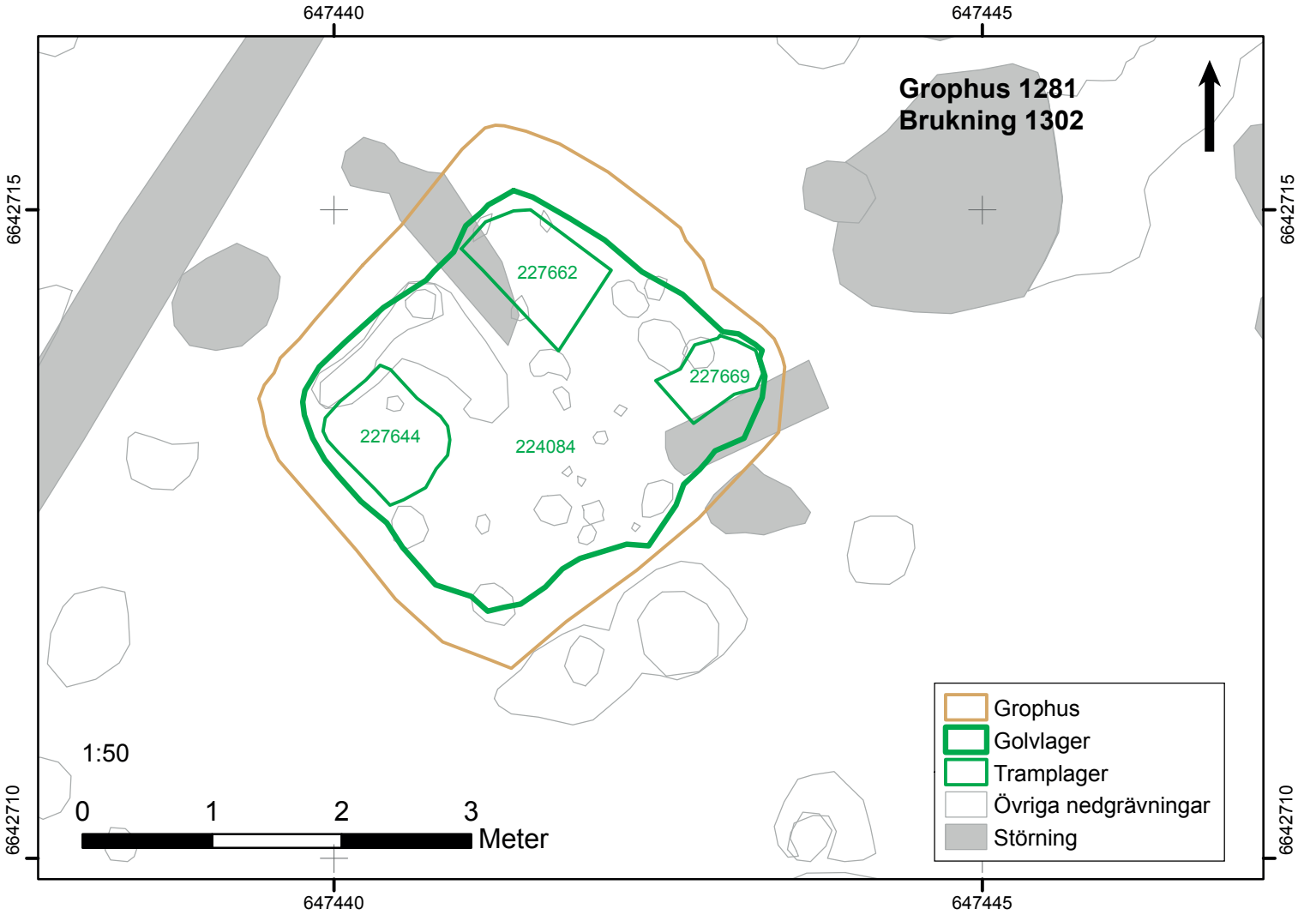
TOLKNING: Grophuset har sannolikt haft ett *sadeltak* (1355) som vilat på två stolpar mitt på sidorna i nordöst respektive sydväst. Möjligen har de två något kraftigare stöttor som fanns mitt på de andra sidorna utgjort ett stöd för taket. Det går inte att utesluta att stöttan i det södra hörnet (223966) haft samma funktion. Eftersom det rör sig om en stabil konstruktion kan taket ha varit relativt tungt. *Väggen* (1358) har bestått av flätverk. Detta har möjligen varit lerklinat även om inga tydliga spår av detta framträdde. Troligen visar de delvis dubbla störhålsraderna på att reparationer utförts. Den rad med mindre stöttor som gått i vinkel från den sydöstra sidan skulle möjligen kunna ha burit upp en innervägg, men det är osäkert vilken funktion en sådan skulle kunna tänkas ha fyllt. Det finns möjliga spår av var grophusets ingång kan ha funnits. I SÖ påträffades inga störhål på en sträcka av 0,95 meter och här skulle eventuellt en ingång kunna ha funnits. Eftersom en grävenhet placerades just där vid förundersökningen går det dock inte att utesluta att eventuella störhål då inte uppmärksammades. Själva nedgrävningens botten har utnyttjats som golv (1359). De hårdare ytorna antyder att trampningen varit extra intensiv på dessa platser. Den trampade yta som fanns innanför den vinklade rännan (227644) kan möjligen ha samband med en konstruktion och tillhörande verksamhet kopplad till denna. Den sten med spetsig botten som var placerad på golvet (10126012) har sannolikt utgjort någon form av stöd för bearbetning vid en okänd arbetsprocess. På golvytan fanns ett flertal störhål och stöttor vilka inte har kunnat ges någon särskild tolkning. Samma sak gäller för de båda stenansamlingarna.

Samtliga nedgrävningar på golvytan har fyllningar som är mycket snarlika de närmast överliggande återfyllnadslagren (222121, 222689). Dessa ger därför ingen tydlig ledtråd till hur grophusets destruktionsförlopp varit. Det troligaste är dock att stolpar och störar tagits bort relativt snart efter att grophuset tagits ur bruk och taket försvunnit eller tagits bort, eftersom det inte kommit ner något av de sandigare raseringslagren i dem. Det tycks som att grophuset fyllts igen i olika omgångar. Det sandiga skikt (222907) som fanns mellan de båda undre återfyllnadslagren indikerar att gropen stått öppen någon tid så att sanden kunnat erodera ner i gropen. Skeendet är därför i denna del något oklart. Ovanpå dessa undre återfyllnader låg en asklins och ett litet inrasningslager. Det sistnämnda indikerar återigen att gropen stått öppen en tid och asklagret vittnar om att den halvt återfyllda gropen då använts som avfallsgrop. Den översta återfyllnaden har sannolikt tillkommit genom att man tagit material från omgivningen och skottat igen den resterande delen av gropen.

RITUELLA HANDLINGAR

En hel käke av får/get (FV8777) slaktad vid 10-13 månaders ålder utgör tillsammans med en amulettring (FV3063) spår av rituella handlingar knutna till ett av de undre återfyllnadslagren (222151). Det är mycket möjligt att ytterligare fyndmaterial från återfyllnadslagren också tillkommit på samma sätt men dessa har inte kunnat identifieras. Igenfyllningen av grophuset har skett i olika omgångar och när den rituella handlingen utförts har grophusets nedgrävning endast varit eller blivit fylld till en tredjedel eller kanske hälften. Därefter har gropen lämnats öppen någon tid.

647440
647445
6642715
6642710
Grophus 1281
Konstruktion 1: 1301
223828
224739
223828
223976
223915
210680
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Takbärande stolpe 1355
Väggbärande stör 1358
Väggbärande stör 1358
Nedgrävning för stör i vägg 1358
Ränna
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
Störning

647440
647445
6642715
6642710
Grophus 1281
Brukning 1302
227662
227669
227644
224084
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Golvlager
Tramplager
Övriga nedgrävningar
Störning

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion 1 (1301)

1. Nedgrävningen grävs (210680).
2. Tak och väggar reses (1355, 1358).
3. Rännan grävs (223828).

Brukning (1302)

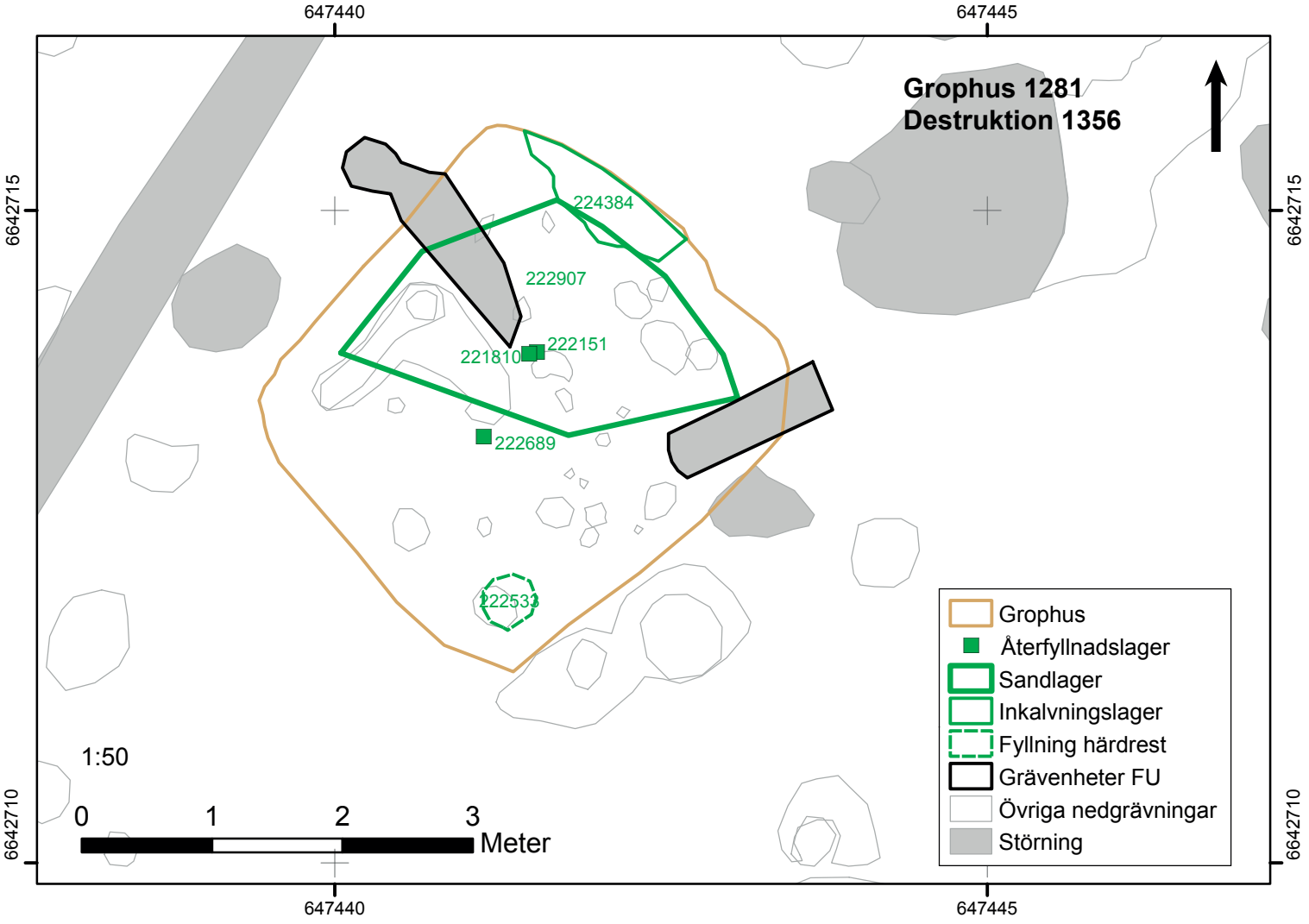
4. Golvlagret bildas vid användning (1359).

Konstruktion 2 (5817)

5. Störar, stöttor och konstruktioner med stenar på golvytan tillkommer (223809, 223810, 223817, 223877, 223881, 223885, 223892, 223924, 223947, 224049, 224723, 224724, 224727, 224728, 225790, 225792, 1012608, 1012612).

Destruktion (1356)

6. Grophuset tas ur bruk. I nedgrävningarna på golvet hamnar material från de ovanliggande återfyllnadslager som påförs (222689, 222151).
7. En inrasning från kanten sker och ett litet lager med aska påförs (224384, 222533).
8. Den övre återfyllnaden tillkommer (221810).

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
2535	Slagg	Slagg GAL	222689
2720	Slagg	Slagg GAL	221810
2843	Vävtyngd	Hantverk och produktion	221810
3063	Amulettring	Religion och kult	222151
3064	Redskap	Hantverk och produktion	223984
3076	Nyckel	Husgeråd och livsmedel	222689
3078	Kniv	Hantverk och produktion	222151
3083	Brodd	Transport och samfärdsel	222151
3100	Synål	Hantverk och produktion	222151
3120	Pärla	Dräkt och personlig utrustning	223851
3125	Pärla	Dräkt och personlig utrustning	222151
3145	Platta	Obestämt	221810
3166	Spik	Byggnadsdetaljer och monument	222369
3200	Synål	Hantverk och produktion	222689
3225	Sländtrissa	Hantverk och produktion	221810
3254	Vävtyngd	Hantverk och produktion	222151
3264	Vävtyngd	Hantverk och produktion	221810
3283	Lerklining	Byggnadsdetaljer och monument	222151
3293	Bränd lera	Obestämt	222151
3964	Kärl	Keramik Bäck	222151
3997	Kärl	Keramik Bäck	222151
4002	Kärl	Keramik Bäck	221810
4020	Kärl	Keramik Bäck	221810
4021	Kärl	Keramik Bäck	222689
4029	Kärl	Keramik Bäck	221810
4051	Kärl	Keramik Bäck	221810
4053	Kärl	Keramik Bäck	221810
4062	Kärl	Keramik Bäck	223851
4063	Kärl	Keramik Bäck	222689
4073	Kärl	Keramik Bäck	222151
4222	Kärl	Keramik Bäck	222151
4225	Kärl	Keramik Bäck	221810
6708	Kärl	Keramik Bäck	222151
6728	Kärl	Keramik Bäck	222151
6750	Kärl	Keramik Bäck	221810
8626	Pryl	Hantverk och produktion	221810

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	14C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
Ua-8433	1065±55	890AD-1030AD	820AD-1160AD	1015522	Träkol/Uppgift saknas	221810	Återfyllnadslager

Osteologi:

Med totalt 3,6 kg ben är detta det grophus från Gamla Uppsala som har det största benmaterialet. De ben som kommer från de tre fyllnadslagren (221810, 222151, 222689) har en liknande sammansättning. Benen kommer främst från svin, men även ben från nötkreatur och får/get är frekvent förekommande. Svinbenen kommer från minst fem djur; en spädgris, två kultingar på 6-12 månader, ett på 2-4 år och ett äldre djur mer än 4 år. Benen från nötkreatur kommer från en spädkalv och ett vuxet djur över 3,5 år. En tappad mjölktand med kraftigt resorberade tandrötter från nötkreatur kan representera hållning av djur i närheten av grophuset. Den anatomiska fördelningen uppvisar en relativt jämn fördelning mellan olika kroppsregioner som huvud, bål och övre och nedre extremitet.

Grophus 1281 vid Veterinärvillan södra. Grophuset härrör från vikingatidens andra hälft. I golvnivån framträdde bl.a. flera rännor. Lodfoto: Jonas Wikborg, SAU.

Den stora artvariationen med ben från boskap, häst, husdjur som hund och katt, fjäderfä, vilt och fisk visar att benmaterialet utgörs av avfall från olika aktiviteter. Mest ben förekommer dock i fyllnadslagret (221810) varifrån det finns fynd av ben från häst, hund, katt, skogshare och tamhöns. Ben från vanlig groda kommer från ett djur som på något vis har hamnat i fyllnadslager 222151. Den kan tänkas ha hållit till i anslutning till brunnarna i närheten av grophuset. I fyllnadslager 222151 påträffades en hel käke av får/get (FV8777) slaktad vid 10-13 månaders ålder och utgör en rituell deposition likande de som finns i flera andra grophus med hela underkäkar. Fynden från fyllning i ränna (223851) utgörs av tre ben av nötkreatur, hönsfågel och en kota från strömming. I fyllning till ett stolphål (223984) hittades fragment av armbågsben av nötkreatur och revben från skogshare. Gnagmärken förekommer på 25 ben från alla lager med ben bortsett ifrån stolphålet.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	får/get	häst	hund	katt	skogs-hare	tam-höns	höns-fågel	ström-ming	vanlig groda
221810	1678,1	26	32	19	8	2	1	1	1			
222151	535,4	5	4	13			1	1			1	20
222369	152,0	1		1	1							
222689	1078,8	9	12	7	3	1						
223851	103,9	3								1	2	
223984	7,8	1						1				
totalt	***3556,0***	***45***	***48***	***40***	***12***	***3***	***2***	***3***	***1***	***1***	***3***	***20***

Vedart: Uppgift saknas.

Makrofossil:

PM	Strat obj	Makroskopisk tolkningskommentar
225896	224084	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
225885	222151	Bakgrundsbrus/matlagning
225890	224084	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet

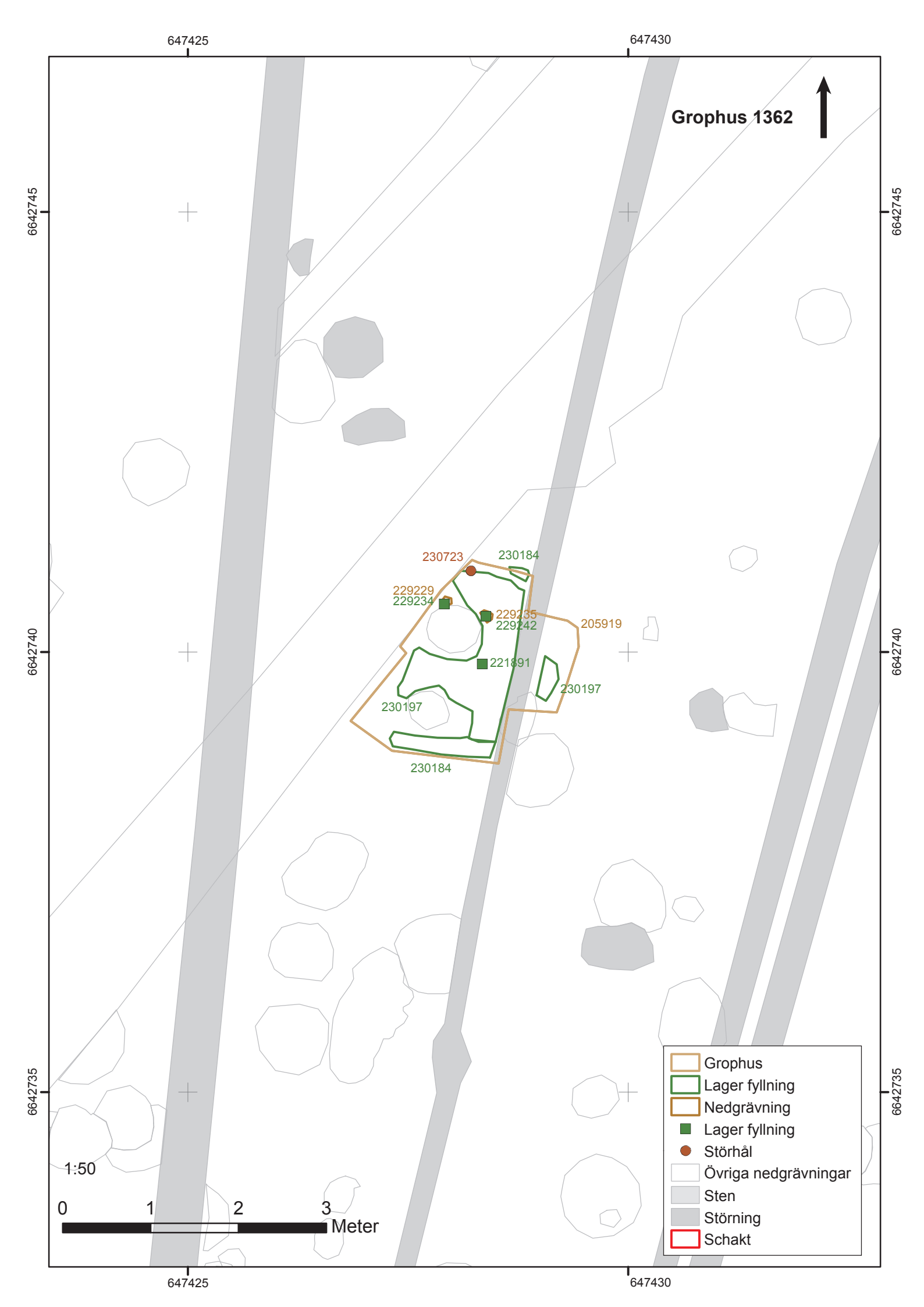
ANMÄRKNING

Delundersökt vid förundersökningarna 1996/-97 och 2011.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
1301	Kontextgrupp	Konstruktion	1281
1302	Kontextgrupp	Brukning	1281
1355	Tak	Konstruktion	1281
1356	Kontextgrupp	Destruktion	1281
1358	Vägg	Konstruktion	1281
1359	Golv	Brukning	1281
5817	Kontextgrupp	Konstruktion	1281
210680	Nedgrävning	Konstruktion	1301
221810	Lager fyllning	Destruktion	1356
222100	Störning	Destruktion	1356
222108	Störning	Destruktion	1356
222151	Lager fyllning	Destruktion	1356
222369	Lager fyllning	Destruktion	1356
222533	Lager fyllning	Destruktion	1356
222689	Lager fyllning	Destruktion	1356
222907	Lager fyllning	Destruktion	1356

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
223761–223808	Störhål	Konstruktion	1358, 1301
223809	Störhål	Konstruktion	5817
223810	Störhål	Konstruktion	5817
223811–223816	Störhål	Konstruktion	1358, 1301
223817	Störhål	Konstruktion	5817
223820–223827	Störhål	Konstruktion	1358, 1301
223828	Nedgrävning	Konstruktion	1301
223851	Lager fyllning	Destruktion	1356
223877	Nedgrävning	Konstruktion	5817
223881	Nedgrävning	Konstruktion	5817
223885	Nedgrävning	Konstruktion	5817
223892	Nedgrävning	Konstruktion	5817
223910	Störhål	Konstruktion	1358, 1301
223915	Störhål	Konstruktion	1358, 1301
223922	Störhål	Konstruktion	1358, 1301
223923	Störhål	Konstruktion	1358, 1301
223924	Nedgrävning	Konstruktion	5817
223947	Nedgrävning	Konstruktion	1355, 5817
223956	Lager fyllning	Destruktion	1356
223976	Nedgrävning	Konstruktion	1355, 1301
223984	Lager fyllning	Destruktion	1356
224010	Nedgrävning	Konstruktion	1358, 1301
224017	Lager fyllning	Destruktion	1356
224018	Nedgrävning	Konstruktion	1358, 1301
224024	Lager fyllning	Destruktion	1356
224025	Nedgrävning	Konstruktion	1358, 1301
224033	Lager fyllning	Destruktion	1356
224049	Sten- tegelkonstruktion	Konstruktion	5817
224084	Lager fyllning	Brukning	1359, 1302
224384	Lager fyllning	Destruktion	1356
224671–224677	Störhål	Konstruktion	1358, 1301
224723	Störhål	Konstruktion	5817
224724	Störhål	Konstruktion	5817
224727	Störhål	Konstruktion	5817
224728	Störhål	Konstruktion	5817
224730	Störhål	Konstruktion	1358, 1301
224731	Störhål	Konstruktion	1358, 1301
224739	Nedgrävning	Konstruktion	1355, 1301
224751	Lager fyllning	Destruktion	1356
225295–225303	Störhål	Konstruktion	1358, 1301
225789	Störhål	Konstruktion	1358, 1301
225790	Störhål	Konstruktion	5817
225791	Störhål	Konstruktion	1358, 1301
225792	Nedgrävning	Konstruktion	1355, 5817
225803	Störhål	Konstruktion	1358, 1301
225804	Störhål	Konstruktion	1358, 1301
227644	Lager fyllning	Brukning	1359, 1302
227662	Lager fyllning	Brukning	1359, 1302
227669	Lager fyllning	Brukning	1359, 1302
1012608	Sten- tegelkonstruktion	Konstruktion	5817
1012612	Sten- tegelkonstruktion	Konstruktion	5817

647425
647430
6642745
6642740
6642735
Grophus 1362
230723
230184
229229
229234
229235
229242
205919
221891
230197
230197
230184
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

Grophus 1362

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	24,2 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Grophuset var mycket skadat. I förhistorisk tid har tre stolphål grävts ned genom både huvudfyllningen (221891) och nedgrävningen (205919). Under historisk tid har ett stenfyllt dike (203210) grävts genom den västra kanten. Ett störhål tillhörande en hägnad (1212) från historisk tid korsade också grophuset. Över den östra delen hade det i modern tid dragits ett kabelschakt (204444). Dessutom var jorden i framförallt den östra delen omrörd av en stor mängd trädrötter. Vidare hade grophuset varit utsatt för de allmänna skador som genererats av äldre tiders åkerbruk samt i modern tid verksamheten vid handelsträdgården. Nedgrävningens djup var sannolikt avsevärt reducerat.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Oregelbundet (skadat), möjligen ursprungligen kvadratiskt eller rektangulärt Längd: 2,20 meter Bredd: 2,00 meter (minst) Djup: 0,20 meter Area: 3,52 m^2 (ursprungligen minst 5,5 m^2)

FUNKTION

Obestämd funktion. Det påträffades varken fynd, avsatta lager eller konstruktioner som kunde knytas till grophusets användning. Golvlagret utgjordes endast av ett trampat skikt. Sannolikt har det nyttjats till någon eller några typer av mindre förorenande aktiviteter som t ex förvaring, boende eller hantverk.

DATERING

Dateringsspann: 700-850 e.Kr.

Konstruktion: –

Brukning: –

Destruktion: Fynd som påträffades i grophusets återfyllnad (221891) har följande dateringar: äldre svartgods FV4045, FV4226, – 700 - 1200-tal, östersjökeramik, FV4217 – 900-1200 e.Kr., glaspärla FV3123 – vendel- eller vikingatid, ev. vågskål FV3152 – vikingatid.

Sammantagen datering: Grophuset skars av ett stolphål från hus 5012 vilket daterats till 850-1050 e.Kr. och grophuset var därmed äldre än detta. Grophuset skulle kunna vara en ganska direkt föregångare till stolphuset, något som de vikingatida fynddateringarna från destruktionen i så fall skulle kunna antas styrka. Det går dock inte att utesluta att ett eller flera av fynden egentligen härrör från stolphuset och grophuset skulle kunna vara från den senare delen av vendeltid. Det fanns lämningar av ett flertal byggnader (1362, 3944, 5004, 5005), grophus (1128, 1130) och brunnar (1171, 1274) i närområdet vilka hade något varierande och inbördes avhängiga dateringar.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den norra halvan undersöktes kontextuellt och en sektion upprättades. Denna dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den södra halvan kontextuellt. Fynd insamlades i huvudsak för hand men cirka 15 % av huvudfyllningen (221891) vattensållades (2-mm maskor). Undersökningen gjordes med skärslev. De stolphål som skar grophuset undersöktes och dokumenterades var för sig parallellt med eller efter undersökningen av grophuset. Undersökningen och tolkningen försvårades avsevärt av de störningar som konstruktionen utsatts för samt den stora mängden trädrötter (jämför ovan).

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning (205919) hade i sin bevarade del lutande sida och bottnen var plan. De bevarade sidorna indikerar att hörnen inte varit helt rätvinkliga och i sydväst vek långsidan av i annan riktning. Det är inte helt klart om detta beror på en skada eller om det hör till husets ursprungliga utformning.

Fyllningar och lager: Överst fanns en 0,20 meter djupt återfyllnadslager (221891) av gråbrun siltig sand med inslag av kol och skärvsten. Fynden utgjordes av äldre svartgods, östersjökeramik, en glaspärla samt obrända djurben. Under återfyllnaden låg mot grophusets nedgrävningssida i norr respektive söder, kilar av rödbrun och grå lera (230184). Fyllningarna var 0,02-0,08 meter djupa. I stort sett hela ytan innanför dessa kilar täcktes av hårt packad ljust grå-gråbrun lera, tolkat som ett tramplager (230197). Skiktet var upp till 0,05 meter tjockt och liknade på vissa ställen underlaget.

Övriga objekt: På nedgrävningens botten framträdde två hål för stöttor(229229, 229235) samt ett störhål (230723). De förstnämnda var rundade, 0,20 respektive 0,12 meter i diameter och omkring en decimeter djupa. Fyllningarna var mycket snarlika den ovanliggande återfyllnaden. De var placerade i anslutning till ett större sekundärt stolphål (221916). Den västra stöttan (229229) skars av det sekundära stolphålet. Störhålet (230723) var beläget vid den norra nedgrävningskanten.

TOLKNING

Grophuset har ursprungligen sannolikt varit kvadratiskt eller rektangulärt i formen. Det trampade skikt som fanns över större delen av underlaget tolkas som en golvyta (5109). Eftersom underlaget utgjordes av sand borde detta dock ha blivit omrört vid användning. En förklaring till förhållandet skulle kunna vara att underlaget varit täckt med ett tunt smidigt material som t ex skinn och att den hårdare ytan bildats vid trampning av detta. Lerkilarna som fanns vid nedgrävningens kanter bör ursprungligen ha ingått i en väggkonstruktion och ha varit längre och högre (5110). De har sannolikt haft funktionen att hålla den sand som omgav grophuset ute. De var nu endast några centimeter höga vilket antyder att de tagits bort vid destruktionen. I övrigt fanns inga spår av en vägg. De två mindre stöttorna skulle möjligen kunna ha ingått i t ex en takkonstruktion men bevaringsförhållandena är för dåliga för att någon sådan tolkning ska kunna göras. I samband med att huset tagits ur bruk har sannolikt konstruktionsstolpar tagits bort och nedgrävningen fyllts igen direkt.

RITUELLA HANDLINGAR

Inga rituella handlingar har kunnat identifieras.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (4031)

1. Nedgrävningen grävs (205919).
2. Väggkonstruktionen görs genom att lera påförs mot nedgrävningens sidor (5110, 230184).
3. Stolpar och störar anläggs (229229, 229235, 230723).

Brukning (4032)

4. Underlaget trampas varvid ett golvskikt bildas (5109, 230197).

Destruktion (4033)

5. Väggen tas bort varvid lerutfyllnaden mot nedgrävningssidan delvis tas bort (230184).
6. Grophuset fylls igen och återfyllnaden hamnar även i de vid denna tidpunkt tömda nedgrävningarna för stöttor och störar (221891, 229234, 229242).

FYND

Fyndnr	**Sakord**	**Fyndkategori**	**Stratigrafiskt objekt**
3123	Pärla	Dräkt och personlig utrustning	221891
3152	Våg	Handel och värdemätare	221891
4045	Kärl	Keramik Bäck	221891
4217	Kärl	Keramik Bäck	221891
4226	Kärl	Keramik Bäck	221891

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi:

Endast en mindre mängd ben påträffades i fyllningslagret och dessa utgörs av en underkäke och halskota från en spädkalv samt armbågsben från en tamhöna. Bitmärken på hönsbenet kommer från en mindre rovdjur som en katt eller möjligen valp med mjölktänder.

Strat obj	**Vikt (g)**	**nöt**	**tamhöns**
221891	24,8	4	1

Vedart: –

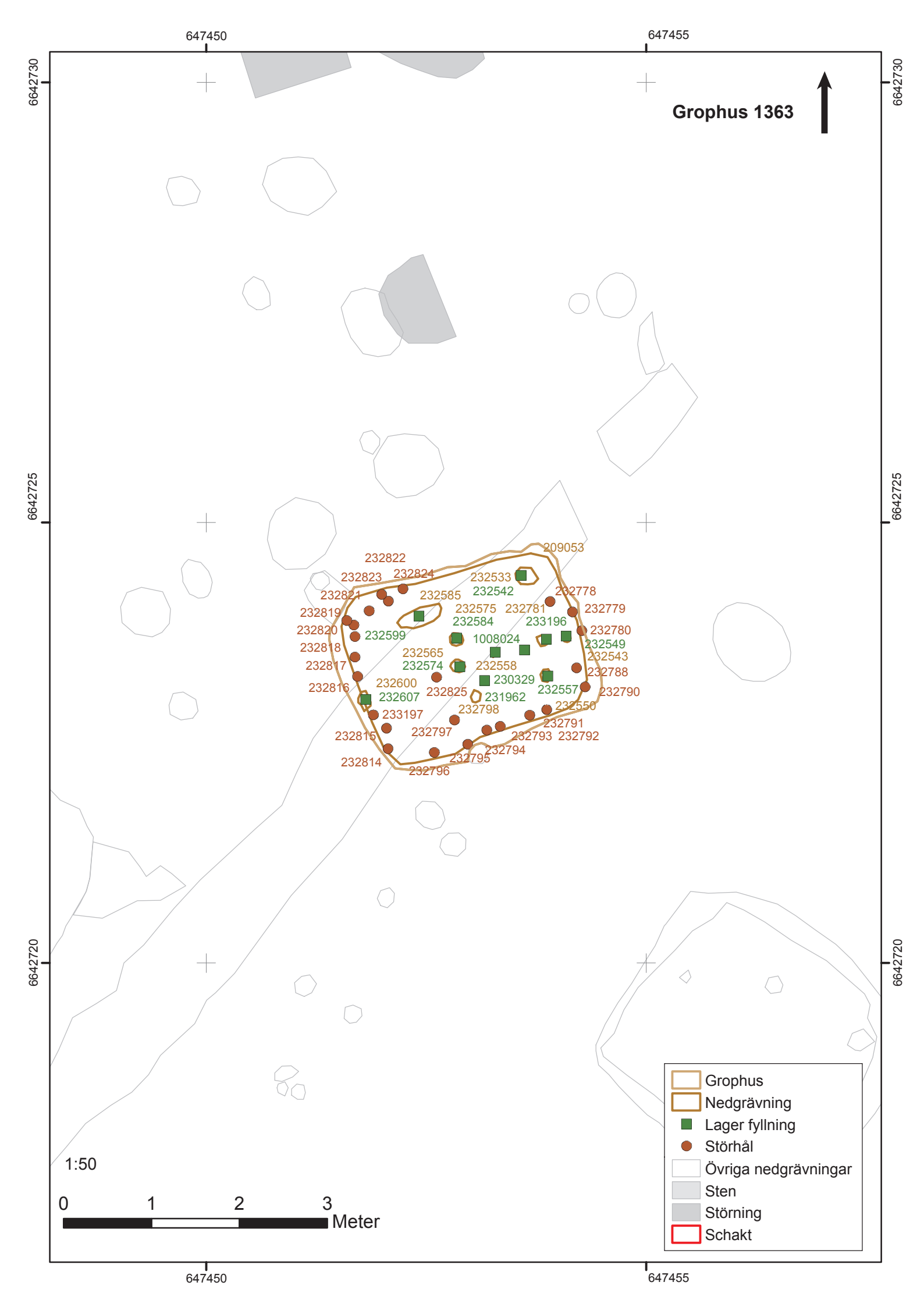
Makrofossil: –

ANMÄRKNING

–

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	**Typ**	**Handling**	**Kontextgrupp**
4031	Kontextgrupp	Konstruktion	1362
4032	Kontextgrupp	Brukning	1362
4033	Kontextgrupp	Destruktion	1362
5109	Golv	Brukning	1362
5110	Vägg	Konstruktion	1362
205919	Nedgrävning	Konstruktion	4031
221891	Lager fyllning	Destruktion	4033
229229	Nedgrävning	Konstruktion	4031
229234	Lager fyllning	Destruktion	4033
229235	Nedgrävning	Konstruktion	4031
229242	Lager fyllning	Destruktion	4033
230184	Lager fyllning	Konstruktion	4031, 5110
230197	Lager fyllning	Brukning	4032, 5109
230723	Störhål	Konstruktion	4031

647450
647455
6642730
6642725
6642720
Grophus 1363
209053
232822
232823
232824
232533
232821
232585
232542
232778
232819
232575
232781
232779
232584
233196
232820
232599
1008024
232780
232549
232818
232565
232543
232817
232574
232558
232788
230329
232816
232600
232607
232825
231962
232557
232790
232550
233197
232798
232791
232797
232793
232792
232815
232794
232795
232814
232796
Grophus
Nedgrävning
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

Grophus 1363

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,10 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Nedgrävningen för grophuset har skadats av äldre tiders åkerbruk och den handelsträdgård som funnits på platsen varvid djupet reducerats åtminstone något. I förhistorisk tid har två störningar i form av stolphål (232608, 232805) skadat kanten i söder respektive hörnet i nordväst. Ett dike (210769) från modern tid korsade grophuset i nordöst-sydvästlig riktning (se profil). Nedgrävningen för diket innehöll även en större sten och den gick ned cirka 0,10 meter i grophusets nedgrävning och övre fyllning.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt Längd: 2,95 meter Bredd: 2,30 meter Djup: 0,34 meter Area: 5,52 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Golvlagret är relativt tunt och innehöll inga fynd sånär som på ett mycket litet djurbensfragment. Det fanns ett litet inslag av brända sädeskorn i golvlagret men tolkningen av detta är osäker. Verksamheten i grophuset har uppenbarligen varit av mindre förorenande karaktär. Det är mindre troligt att man hanterat mat i grophuset då djurbenmaterial i stort sett helt saknades i golvlagret. Ett par stolpar i sydöst skulle möjligen kunna ha utgjort en stående vävstol. Detta skulle tillsammans med fyndet av en synål utgöra indikationer på att grophuset använts för textilhantverk. Underlaget för en sådan tolkning bedöms dock vara alltför vagt. Möjliga andra användningar är i första hand förråd eller boende.

DATERING

Dateringsspann: 940-1030 e.Kr.

Konstruktion: **–**

Brukning: **–**

Destruktion: 890-1030 AD, ^{14}C-analys av obränt ben av svin från återfyllnadslagret (230329) (Ua-31915). Från återfyllnadslagret (230329) finns ett daterande fynd av äldre svartgods, FV4028 – 700 - 1200 e.Kr.

Sammantagen datering: En bedömning av kalibreringskurvan för ^{14}C-analysen har resulterat i att dateringsintervallet kunnat snävas in till 940-1030 e.Kr. Även det daterande fyndet medger en sådan datering. Sannolikt har grophuset konstruerats, brukats och destruerats under samma period.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den södra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den norra halvan kontextuellt. Mindre ingående kontexter undersöktes vartefter de kom fram. Fynd insamlades för hand samt med metalldetektor. 50 % av återfyllnaden och golvlagret torrsållades (2 mm maskor). Undersökningen gjordes med skärslev.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Nedgrävningen (209053) hade svagt lutande sidor och en plan botten. Sidorna var raka och hörnen rätvinkliga.

Fyllningar och lager: Återfyllnaden utgjordes av mörkgrå silt med inslag av aska, kol samt skärviga stenar (230329). Fynden utgjordes av ett varierat djurbensmaterial med de vanliga arterna men också hund, fågel och fisk samt även en hel underkäke av svin (FV9203). Vidare framkom fragment av ett mynthänge (FV1926) och ett silverspänne (FV1927), en synål (FV3133), en islägg, ett järnbleck, en bit äldre svartgods samt smält lera och smidesslagg. Underlaget täcktes av ett upp till 0,05 meter djupt golvlager av mörkfläckig ljusgrå sandig silt med inslag av sot, kol och skärvsten (231962). Till lagret hör också ett fragment av obränt djurben påträffat i makroprov.

Övriga objekt: Ett flertal stöttor framkom i grophuset. Fyra av dem (232558, 232565, 232600, 232781) var synliga i ytan av golvlagret och hade fyllningar som var snarlika men något mörkare än detta. En av dem (232558) skilde ut sig genom att vara mycket grund, 0,01 meter, och den var 0,10 x 0,10 meter i diameter. De tre övriga var mer lika med största diametermått mellan 0,14 - 0,26 meter och djup mellan 0,12–0,17 meter. Övriga nedgrävningar framträdde först efter att golvlagret tagits bort. De hade grå siltiga fyllningar vilka torde härröra från golvlagret. Vid kanten i öster hade en mindre stolpe stått (232543). Den var 0,12 meter i diameter och 0,10 meter djup. I det nordöstra hörnet fanns en stötta som var 0,24×0,20 meter i diameter och 0,05 meter djup (232533). Centralt, just norr om mittlinjen, fanns en annan stötta som var 0,14 meter i diameter och 0,03 meter djup (232575). Två stolpar med likartad storlek fanns i sydöst (232550, 232798). Den förstnämnda var 0,11 meter i diameter och 0,04 meter djup medan den andra var 0,14 x 0,12 meter i diameter (uppgift om djup saknas). En liten grop var belägen i nordväst (232585). Den var 0,40 x 0,15 meter och 0,08 meter djup. Med placering längs med kanterna i fanns totalt 25 störhål vilka stod med relativt jämna avstånd. I det norra hörnet saknades dock störhål.

TOLKNING: Det undre lagret tolkas som ett *golvlager* vilket bildats vid brukning (5111). Det finns spår av en *vägg* (1198) i form av de störar som är placerade längs med kanterna. Det är oklart varför störar saknas i det norra hörnet. Möjligen kan den stolpe (232533) som fanns där ha ingått i väggkonstruktionen men det går förstås inte att utesluta att den även stöttat taket. Väggen bör ha bestått av ett flätverk men det är osäkert om denna varit lerklinad då några rester av detta inte påträffades. En rad med mindre stolpar mitt i huset, längs med husets längdaxel, bör ha burit upp ett *sadeltak* (1194). Med tanke på de förhållandevis klena stolparna bör det ha varit av ett lättare material. Taket kan antingen ha vilat mot väggen eller mot marken. Möjligen är det endast de tre något större stolparna (232565, 232600, 232781) som ursprungligen burit taket. Den ännu grundare och klenare (232558) kan ha utgjort en komplettering. Samma sak skulle möjligen även kunna gälla för ett par andra stolpar i närheten av mittlinjen (232575, 232543). Det par av snarlika stolpar som fanns i sydöst (232798, 232550). Det går inte att utesluta att de utgjort en stående vävstol som då varit förankrad i takkonstruktionen (jfr grophus 1272). Den mindre gropen (232585) kan inte ges någon särskild tolkning.

När grophuset tagits ur bruk har möjligen takstolparna, eller kanske deras undre ännu bevarade delar, stått kvar under det att man skottade ner återfyllnaden i grophuset. Återfyllnaden bestod av kulturpåverkad jord med delvis vanligt fyndinnehåll såsom obrända djurben, smält lera, slagg och keramik etc.

Ett fragment av ett hänge gjort av ett arabiskt silvermynt och ett fragment av ett silverspänne måste, då det rör sig om just fragment, precis som det övriga fyndmaterialet, betraktas som allmänt avfall.

RITUELLA HANDLINGAR

Ett av fynden indikerar att en rituell handling utförts i samband med att grophuset tagits ur bruk och fyllts igen. Det rör sig om en komplett underkäke (FV9203) från en galt slaktad vid 12-18 månaders ålder. Det är mindre troligt att något av övriga ben eller fynd borde tolkas på samma sätt.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (1120)

1. Nedgrävningen (209053) grävs.
2. Stolpar och störar till tak- respektive väggkonstruktion (1194, 1198) placeras ut och ytterligare ett par stolpar sätts på plats (232798, 232550). (Kompletteringar av taket kan möjligen ha gjorts i ett senare skede (232575, 232543).)

Brukning (1121)

3. Huset används varvid golvlagret bildas (5111, 231962).

Destruktion (1122)

4. Huset tas ur bruk och fylls igen (230329). Troligen står takstolparna, eller rester av dem, kvar när detta görs varvid de i ett senare skede när de ruttnar bort helt, får fyllningar (232607, 232574, 232564, 230329) som avviker något från återfyllnaden. En rituell deponering av en svinkäke utförs.

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
1926	Hänge	Dräkt och personlig utrustning	230329
1927	Spänne	Dräkt och personlig utrustning	230329
2478	Smält lera	Hantverk och produktion	230329
2479	Slagg	Slagg GAL	230329
3133	Synål	Hantverk och produktion	230329
3139	Bleck	Obestämt	230329
4028	Kärl	Keramik Bäck	230329
9252	Förarbete	Hantverk och produktion	230329

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	14C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
Ua-31915	1045 ±32	975 AD-1025 AD	890 AD-1030 AD	FV9203	Obränt ben/Svin	230329	Fyllning

Osteologi:

I stort sätt allt benmaterial kommer från fyllnadslagret (230329) medan bara ett fragment kan knytas till golvlagret (231962). Benmaterialet härrör från flertalet av de djur som kan förväntas ha hållits på gårdarna från yngre järnålder i Gamla Uppsala. Dessutom förekommer fynd av fisk från karp- och laxfisk. Den anatomiska fördelningen uppvisar en viss underrepresentation av ben från bålen, men annars en relativt jämn fördelning av ben från huvud, övre och nedre extremitet. Totalt 17 ben, alltså en relativt stor andel uppvisar gnagmärken. I fyllnadslagret förekommer revben, armbågs- och strålben från spädgris. En komplett underkäke (FV9203) med båda käkhalvor från en galt slaktad vid 12-18 månaders ålder, utgörs troligen en rituell deposition. Underkäkar från svin är annars

oftast uppstyckade i en vänster och höger käkhalva. Benen av får/get kommer från ett får äldre än tre år samt två ungdjur under två år, var av ett på 8-11 månader, som troligen har slaktats under vintern. Hästbenen representerar ben från minst två djur varav ett sto. En mjölktand (dp2-) från häst med resorberade rötter kommer sannolikt från en tappad tand och tyder på att hästar har hållits någonstans i närheten av grophuset. Den mycket begränsade mängden ben från golvlager kan tyda på att mat inte har hanterats i grophuset.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	får	get	får/get	häst	hund	höns-fågel	karp-fisk	lax-fisk
230329	1190,2	19	17	2	1	16	8	2	1	1	2
231962	1,1										
totalt	***1191,3***	***19***	***17***	***2***	***1***	***16***	***8***	***2***	***1***	***1***	***2***

Vedart: –

Makrofossil:

PM	Strat obj id	Makroskopisk tolkningskommentar
231963	231962	Bakgrundsbrus/matlagning
231964	231962	Bakgrundsbrus/matlagning
231965	231962	Bakgrundsbrus/matlagning
231968	230329	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet

ANMÄRKNING

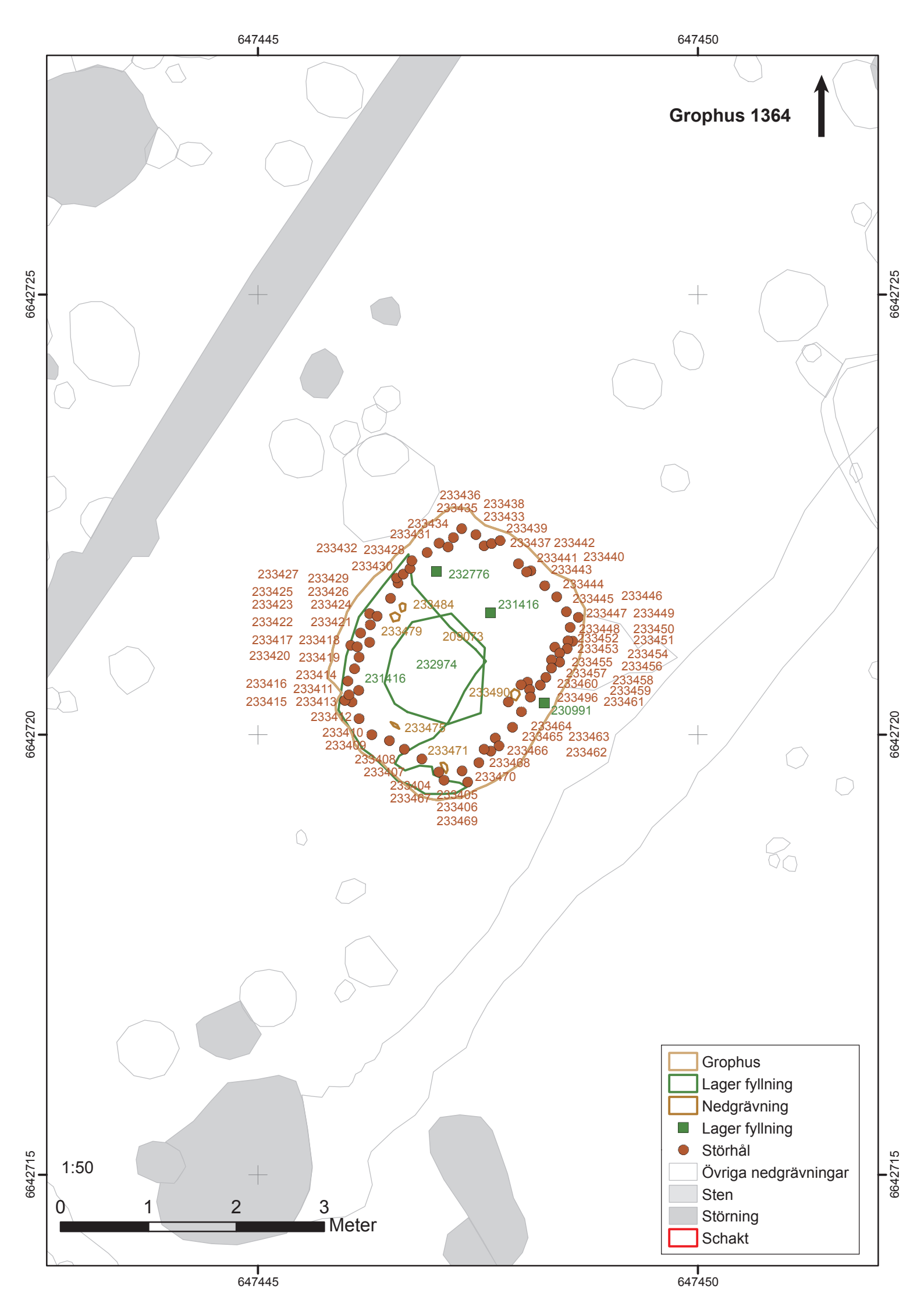
–

Grophus 1363 vid Veterinärvillan södra. Grophuset är daterat till sen vikingatid. Lodfoto: Ann Lindkvist, SAU.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
1120	Kontextgrupp	Konstruktion	1363
1121	Kontextgrupp	Brukning	1363
1122	Kontextgrupp	Destruktion	1363
1194	Tak	Konstruktion	1363
1198	Vägg	Konstruktion	1363
5111	Golv	Brukning	1363
209053	Nedgrävning	Konstruktion	1120
230329	Lager fyllning	Destruktion	1122
231962	Lager fyllning	Brukning	1121, 5111
232533	Nedgrävning	Konstruktion	1120
232542	Lager fyllning	Destruktion	1122
232543	Nedgrävning	Konstruktion	1120
232549	Lager fyllning	Destruktion	1122
232550	Nedgrävning	Konstruktion	1120
232557	Lager fyllning	Destruktion	1122
232558	Nedgrävning	Konstruktion	1120, 1194
232565	Nedgrävning	Konstruktion	1120, 1194
232574	Lager fyllning	Destruktion	1122
232575	Nedgrävning	Konstruktion	1120
232584	Lager fyllning	Destruktion	1122
232585	Nedgrävning	Konstruktion	1120
232599	Lager fyllning	Destruktion	1122
232600	Nedgrävning	Konstruktion	1120, 1194
232607	Lager fyllning	Destruktion	1122
232778	Störhål	Konstruktion	1120
232779	Störhål	Konstruktion	1120, 1198
232780	Störhål	Konstruktion	1120, 1198
232781	Nedgrävning	Konstruktion	1120, 1194
232788	Störhål	Konstruktion	1120, 1198
232790-232796	Störhål	Konstruktion	1120, 1198
232797	Störhål	Konstruktion	1120
232798	Nedgrävning	Konstruktion	1120
232814-232824	Störhål	Konstruktion	1120, 1198
232825	Störhål	Konstruktion	1120
233196	Lager fyllning	Destruktion	1122
233197	Störhål	Konstruktion	1120, 1198
1008024	Lager fyllning	Destruktion	1122

Grophus 1364
647445
647450
6642725
6642720
6642715
233436
233435
233438
233433
233434
233431
233439
233437
233442
233432
233428
233441
233440
233430
233443
233427
233429
232776
233444
233425
233426
233445
233446
233423
233424
233484
231416
233447
233449
233422
233421
233448
233450
233479
209073
233452
233451
233417
233418
233453
233420
233419
233454
232974
233455
233456
233414
233457
231416
233460
233458
233416
233411
233490
233459
233496
233461
233415
233413
230991
233412
233475
233464
233410
233465
233463
233409
233471
233466
233462
233408
233468
233407
233470
233404
233405
233467
233406
233469
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

Grophus 1364

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,00 m ö h
UNDERLAG	Sand och silt
BEVARINGSGRAD	Nedgrävningen för grophuset har skadats av äldre tiders åkerbruk och den handelsträdgård som funnits på platsen varvid djupet sannolikt reducerats, kanske främst i sydväst. Grophuset låg i sluttning mot sydväst och var grundare i denna del.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt Längd: 2,90 meter Bredd: 2,50 meter Djup: 0,40 meter Area: 6,60 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Det enda fyndet i golvlagret var en sländtrissa och lagret hade ingen inblandning av kol eller sot. Inte heller fanns där något makroskopiskt material. Detta visar på att grophuset använts för mindre förorenande aktiviteter. Det understa aktivitetslagret, av svart sotig silt, vittnar dock om någon annan typ av verksamhet. Möjligen kan två olika faser i användningen anas genom detta. Eftersom golvlagret inte tycks antyda någon hantering av mat eller andra animaliska produkter är det svårt att se att resultatet från elementanalysen kan ha relevans för grophuset. Ett möjligt antagande är att utslaget i elementproverna beror på att ytan där grophuset var beläget sannolikt varit täckt av kulturlager från vendeltid och framåt och att det animaliska inslaget skulle kunna ha varit stort i detta. De parställda stolparna mot väggen i sydväst har inte kunnat ges någon säker tolkning. Det rör sig sannolikt inte om en vävstol då de stått för nära väggen. Möjligen skulle det kunna ha rört sig om en stege, vilken kan ha varit användbar om grophuset varit djupt. Fyndet av sländtrissan skulle möjligen kunna ses som en indikation på att man, åtminstone vid någon tidpunkt, ägnat sig åt textilhantverk i grophuset.

DATERING

Dateringsspann: 800 -1050 e.Kr.

Konstruktion: **–**

Brukning: **–**

Destruktion: Daterande fynd från det övre återfyllnadslagret (230991): äldre svartgods FV4000, FV6751 – 700–1200 e. Kr., pilspets (A1) FV3146 – vikingatid. Daterande fynd från det undre återfyllnadslagret (231416): äldre svartgods FV3980, FV6755 – 700–1200 e.Kr., klipp av arabiskt silvermynt FV3144 – vikingatid.

Sammantagen datering: Fynd från de båda återfyllnadslagren daterar igenfyllningen av grophuset till vikingatid. Då brukningstiden för ett grophus inte bedöms ha varit särskilt lång bör även grophusets konstruktion och brukning falla inom denna period.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den sydöstra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den nordvästra halvan kontextuellt. Samtliga ingående kontexter undersöktes och dokumenterades för sig. Fynd insamlades för hand men 5 % av fyllningarna i SL231416 och 232776 vattensållades (maskstorlek 2 mm). Metalldetektering utfördes också. Undersökningen gjordes med skärslev.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Nedgrävningen (209073) hade vertikala sidor och en plan botten. Sidorna var närmast raka, hörnen rundade och sidorna låg i närapå i rak vinkel mot varandra.

Fyllningar och lager: Den övre återfyllnaden (230991) bestod av brun silt med fläckar av ljusbrun och grå lera. I fyllningen framkom smidesslagg, ett järnbeslag, en fiskesticka, en bit eldslagningsflinta, två poster äldre svartgods samt djurben. Dessutom påträffades en pilspets (FV3146) vilken stod vertikalt placerad med spetsen nedåt mitt i grophuset. Under återfyllnaden fanns gulbrun sand med linser av grå silt (231416). Fyllningen var delvis synlig i ytan i sydväst. I fyllningen påträffades ett klipp av silvermynt (FV3144), en ten i silver (?), ett järnföremål, två poster äldre svartgods samt djurben. På bottnen låg ett 0,01–0,05 meter djupt golvlager (232776) av grå silt. Mellan nedgrävningskanten och störhålsraden i nordöst framkom i detta lager en sländtrissa av kalksten (FV3221). Under golvlagret, relativt centralt i grophuset, fanns ett mindre, rundat lager, cirka 1,2×1,2 meter i diameter och ett par centimeter djupt (232974). Det bestod av svart sotig silt och tolkades som ett aktivitetslager.

Övriga objekt: Mot kanten, mitt på grophusets respektive långsidor, fanns två grupperingar av hål för stöttor och störar. På den nordvästra sidan låg ett par avtryck av stöttor (233479, 233484) vilka var rundade, 0,09 meter i diameter och 0,07 meter djupt respektive 0,09×0,08 meter och 0,04 meter djupt. På den sydöstra sidan ingick i motsvarande gruppering hålet för en stötta (233490) vilket var rundat, 0,12×0,12 meter och 0,04 meter djupt. I anslutning till denna låg tre störhål (233458, 233459, 233496). De två förstnämnda var 0,03 meter i diameter och 0,03 meter djupa medan den sistnämnda var 0,05 meter i diameter och 0,06 meter djup. Längs med grophusets kanter fanns sammanlagt 68 störhål. Störhålen var 0,03-0,07 meter i diameter och 0,02–0,10 meter djupa. Längs den sydvästra sidan var det en enkel rad medan störarna vid de andra sidorna låg tätare och delvis bredvid varandra.
I söder mot väggen fanns två avtryck efter stöttor som stod cirka 0,70 meter från varandra, parallellt med väggen (233471, 233475). Dessa var halvcirkelformade i plan och var 0,10 meter långa samt 0,05 respektive 0,08 meter djupa. Formen antyder att det rört sig om smalare, kluvna stolpar. Samtliga stolp- och störhål hade fyllningar från ovanliggande golvlager.

Vid grophusets östra hörn fanns vad som närmast kan beskrivas som en fylld försänkning som sköt ut cirka 1,10 meter från kanten och var upp till 0,10 meter djup närmast grophuskanten (230674/233497). Fyllningen tycktes inte ha någon avgränsning mot den som utgjorde den övre återfyllnaden i grophuset (231416) och relationen mellan de båda objekten är oklar. (Objektet har inte relaterats till grophuset.)

TOLKNING: Det allra understa lagret (232974) har bildats i samband med den första belagda aktiviteten i grophuset och senare har även ett egentligt *golvlager* (232776) uppstått (4053). Huset har haft en *flätverksvägg* (4054). Inslag av lerfläckar i den övre återfyllnaden utgör sannolikt indikationer på att väggen varit lerklinad. Väggen har troligen reparerats eller förstärkts varvid störhålen blivit fler, främst längs med den nordvästra och sydöstra sidan. *Taket* (4055) har burits upp av mindre stolpar/störar vilka stått mitt på långväggarna. Antingen har dessa varit parställda eller så har takkonstruktionen behövt repareras varvid fler stolpar/störar har anlagts. Det bör ha rört sig om ett sadeltak vilket kan ha vilat på väggen eller möjligen markytan. Mot den sydvästra väggen fanns spåren av någon typ av konstruktion som burits upp av två kluvor (233471, 233475). Det skulle möjligen kunna ha rört sig om en stege. Det mesta tyder på att grophuset övergivits och fyllts igen vid ett tillfälle men att man tagit fyllningsmaterialet

från två olika ställen. Möjligen kan väggen helt eller delvis ha stått kvar efter återfyllnaden varvid lerklumpar hamnat i den övre återfyllnaden.

RITUELLA HANDLINGAR

Mitt i grophuset i det övre återfyllnadslagret påträffades en pilspets (FV3146) i vertikalt läge med spetsen nedåt. Detta tolkas som spåren av en rituell handling som utförts efter det att grophuset fyllts igen.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (4050)

1. Nedgrävningen grävs (209073).
2. Störar och stolphål till väggar (4054), tak (4055) och eventuellt också en annan konstruktion (stege?) anläggs.

Brukning (4051)

3. Grophuset tas i bruk. Aktivitetslagret (232974) och därpå golvlagret (4053, 232776), bildas.

Destruktion (4052)

4. Grophuset tas ur bruk. Stolpar och kanske störar dras upp och hålen fylls igen med material från golvlagret (232776).
5. Grophuset fylls igen med två skilda fyllningar (2230991, 231416).
6. Efter att det översta återfyllnadslagret påförts har en rituell handling, varvid en pilspets (FV3146) stuckits ned mitt i grophuset, utförts.

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
2470	Slagg	Slagg GAL	230991
3135	Gryta	Husgeråd och livsmedel	231416
3144	Mynt	Handel och värdemätare	231416
3146	Pilspets	Vapen och rustningar	230991
3153	Råämne	Hantverk och produktion	231416
3171	Föremål	Obestämt	230991
3221	Sländtrissa	Hantverk och produktion	232776
3235	Fiskesticka	Hantverk och produktion	230991
3338	Eldslagningsflinta	Husgeråd och livsmedel	230991
3980	Kärl	Keramik Bäck	231416
4000	Kärl	Keramik Bäck	230991
6751	Kärl	Keramik Bäck	230991
6755	Kärl	Keramik Bäck	231416

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi:

I fyllnadslagret (231416) ovan golvlagret förekom ben från får/get, nötkreatur, svin och häst, vilka representerar de olika kroppsregionerna. Ett underkäksfragment kommer från ett får eller get slaktad vid 1,5–2,5 års ålder. Från det övre fyllnadslagret (230991) kommer ett relativt stort benmaterial med jämn art- och anatomisk fördelning av ben från nötkreatur, får/get och svin där de olika kroppsregionerna är representerade. Även ben från häst och gås förekommer. Både ben från får och get kan konstateras varav ben från ett lamm/killing på 3–6 månader samt ett

äldre får eller get över 6 år. Tänder och ben finns från både nyfödd kalv och svin. Två hornkvick av vilka en från tjur/oxe och ett från ko, indikerar hornhantverk. Flera av benen uppvisar gnagmärken.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	får	get	får/get	häst	gås
230991	828,1	23	21	2	1	21	3	1
231416	84,2	2	2			4	1	
totalt	***912,3***	***25***	***23***	***2***	***1***	***25***	***4***	***1***

Vedart: –

Makrofossil:

PM	Strat obj id	Makroskopisk tolkningskommentar
232965	231416	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
232968	232776	Möjlig inblandning av recent material

Elementprover: ”Grophus 1364 har något förhöjt P och K, och där finns några av de högsta kolesterolkvotvärdena, vilket skulle kunna tyda på någon form av animaliskt inriktat hantverk eller mathantering.” Ur *Isaksson 2017: Analys av organiska lämningar och metallelement i jordprover från OKB-projektet, Gamla Uppsala.*

ANMÄRKNING

–

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
4050	Kontextgrupp	Konstruktion	1364
4051	Kontextgrupp	Brukning	1364
4052	Kontextgrupp	Destruktion	1364
4053	Golv	Brukning	1364
4054	Vägg	Konstruktion	1364
4055	Tak	Konstruktion	1364
209073	Nedgrävning	Konstruktion	4050
230991	Lager fyllning	Destruktion	4052
231416	Lager fyllning	Destruktion	4052
232776	Lager fyllning	Brukning	4051, 4053
232974	Lager fyllning	Brukning	4051, 4053
233404–233470	Störhål	Konstruktion	4050, 4054
233471	Nedgrävning	Konstruktion	4050
233475	Nedgrävning	Konstruktion	4050
233479	Nedgrävning	Konstruktion	4050, 4055
233484	Nedgrävning	Konstruktion	4050, 4055
233490	Nedgrävning	Konstruktion	4050, 4055
233496	Störhål	Konstruktion	4050, 4055

Grophus 1365

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,4 m ö h
UNDERLAG	Silt
BEVARINGSGRAD	Området där grophuset ligger är påverkat av åkerbruk under historisk tid samt den senare användningen av området som handelsträdgård. Ytan har legat under en parkering, i anslutning till en infart till garage, vilket gjort fyllningarna komprimerade och hårda. Grophusets nedgrävning är inte bevarad i sin helhet, möjligen på grund av en sekundär användning av grophuset som grop. Inga lager eller fyllningar kan knytas till brukningsfasen och möjligen är inte heller samtliga övriga objekt som kan ha funnits i grophuset bevarade. Vid förundersökningen 2011 gjordes en grävenhet i den sydöstra kanten (231024).
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Bedömt som sannolikt rektangulärt. Längd: 2,20 meter Bredd: 2,00 meter Djup: 0,50 meter. Area: Bedömd till cirka 4 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Varken tolkningsbara konstruktioner eller material avsatt vid brukning påträffades i grophuset. Underlag för att tolka funktionen saknas därför. Jämför även tolkning nedan.

DATERING

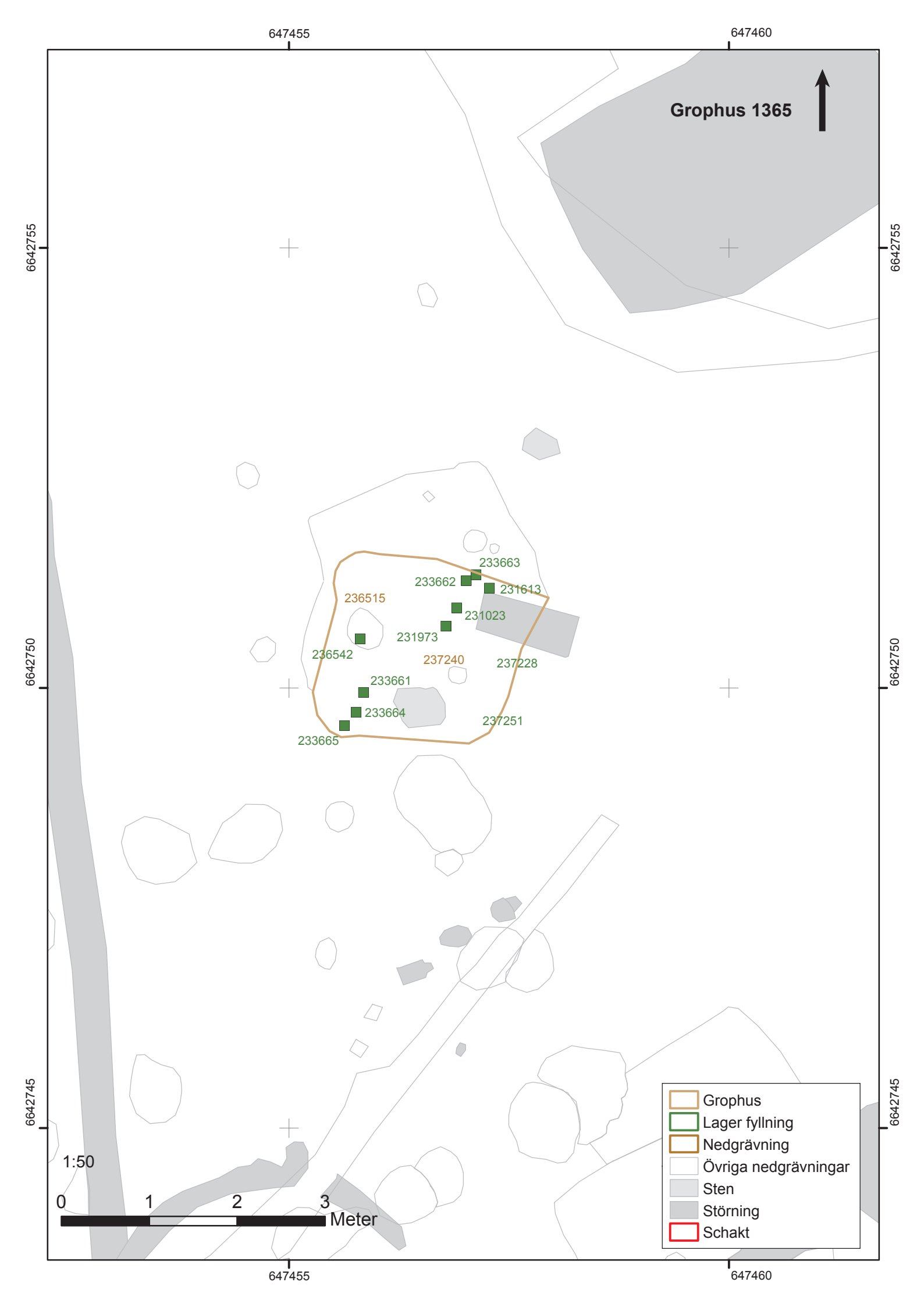
Dateringsspann: 900 -1050 e.Kr.

Konstruktion: **–**

Brukning: **–**

Destruktion: Daterande fynd (gemensamma för grophusen 1365 och 4065) från det översta återfyllnadslagret (231023): äldre svartgods FV3976, FV4060 – 700–1200 e.Kr., rysk-baltisk keramik FV4219 – vendeltid–vikingatid, menkendorfkeramik FV4221 – 800–1050 e.Kr., östersjökeramik FV8784 – 900–1200 e.Kr. Daterande fynd från ett erosionslager (233663): svartgods FV4049, FV6757 – 700–1200 e.Kr.

Sammantagen datering: Grophuset visar en del tecken på att nedgrävningen kan ha stått öppen och fyllts igen successivt över en något längre tid. Merparten av de daterande fynden från såväl den översta destruktionsfyllningen, som en erosionsfyllning som eventuellt kan ha tillkommit en tid före denna, visar på att grophusets destruktion skett under vikingatid. Två fynd (FV4221, FV8784) har dock en datering som snävar in detta något och slutsatsen blir att grophuset med största sannolikhet blivit igenfyllt under perioden 900–1050 e.Kr. Även om grophusets destruktionsförlopp varit något utdraget bör även grophusets konstruktion och brukning falla inom denna period. Det har dock föregåtts av två tidigare grophus på platsen, 4065 och 4066. Inget av dessa tre grophus kan vara samtida med stolphuset 5008 då avståndet mellan dem är mycket litet. Hus 5008 härrör från sen vendeltid.

647455
647460
6642755
6642750
6642745
Grophus 1365
233663
233662
231613
236515
231023
231973
236542
237240
237228
233661
233664
237251
233665
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Grophuset undersöktes kontextuellt i två halvor varav den nordöstra grävdes först. Dokumentation gjordes i plan och profil. Fynd insamlades för hand samt med metalldetektor och fyllningarna gicks till stora delar igenom på hackbord. Undersökningen gjordes med skärslev, hacka och spade.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning (207549) var synlig i ytan i öster, söder och norr. Den södra sidan var rak, den östra föreföll ligga i rät vinkel i förhållande till denna och var i sin bevarade del rak. Den östra sidan var relativt rak men vinklade av något mot öster. I nordväst framkom mot nedgrävningens botten en något diffus rest av vad som tolkades vara ett nordvästligt hörn för grophuset. Hörnet var rätvinkligt och passar ganska väl samman med kanten i ytan. Nedgrävningens sidor var oregelbundna, ställvis vertikala och ställvis lutande. Bottnen var plan.

Fyllningar och lager: Det fanns ett flertal fyllningar i grophuset vilka samtliga låg i en sekvens från botten mot ytan och utfyllde hela den gemensamma gropen för de tre grophusen (1365, 4065, 4066). Samtliga dessa fyllningar var heterogena med strimmor av framför allt ljus sand. Överst och utfyllande större delen av centrum, fanns mörkt brungrå lerig och sandig silt med inslag av kol samt obrända ben och andra fynd (231023). Fyllningen var cirka 0,35 meter som djupast. I fyllningen fanns en hel del fynd och obrända djurben. Under, men endast på sidorna, låg i söder ljusgrå siltig sand med lerfläckar och kolinslag (233661) och i norr ljusgrå sand (233662). Dessa följdes av ett skikt som sträckte sig över hela nedgrävningen och bestod av mörkt gråbrun sandig silt med förekomst av kol samt några fynd (233663). På kanterna följde därpå två närmast identiska fyllningar av ljust gulbrun sand (231613, 233665). Mot nedgrävningens botten låg ett skikt av gråbrun sandig silt med inslag av kol samt en del fynd och obrända djurben (231973). I denna fyllning fanns i söder en lins av ljust gulbrun sand (233664).

Övriga objekt: På nedgrävningens botten framkom i det sydöstra hörnet två mindre fläckar av grå lera (237228, 237521) samt en stötta med fyllning från det ovanliggande skiktet (237240) (0,24×0,24 meter, 0,04 meter djup). Ytterligare en nedgrävning (236515) påträffades i ytan av den understa fyllningen (231973). Det rör sig om en botten till ett stolphål eller en annan typ av grund grop (0,50×0,40 meter, 0,10 meter djup). Fyllningen (236542) bestod av ljus spräcklig gulbrun sand.

TOLKNING: Grophuset är det sista av tre på samma plats och de senare grophusen har raderat ut stora delar av lämningarna från detta. Spåren av grophuset är diffusa och nedgrävningssidorna i norr och väster kunde endast urskiljas som en låg avsats på grophusets botten. De nedgrävningar och lerfläckar som framkommit på nedgrävningens botten (237228, 237521, 237240) kan inte kopplas till någon specifik konstruktion. Mycket talar för att även det sista grophuset på platsen följts av en annan användning vilken troligen kan ha följt direkt på att grophuset tagits ur bruk. Sannolikt har då även nedgrävningen för det norra grophuset (4065) tömts. Den stora gropen kan ha fått stå öppen men kan kanske också ha använts som någon typ av arbetsgrop. Den understa återfyllningen (231973) samt den nedgrävning (236515)som skär detta skikt skulle möjligen kunna vara spår av en sekundär brukning. De fyllningar som finns högre upp visar genom läge, form och innehåll tydliga tecken på att ha tillkommit genom erosion och som små inrasningar från kanterna. Den översta fyllningen (231023) är däremot sannolikt resultatet av att den återstående gropen skottats igen med kulturpåverkad jord vilken sannolikt tagits från omgivningen. De fynd som fanns i de olika fyllningarna kan inte kopplas till de olika grophusen utan härrör från en senare och troligen annan destruktionsfas. Möjligen kan dock fynden i den undre fyllningen ha samband med en sekundär brukning.

RITUELLA HANDLINGAR

Det fanns inga spår av rituella handlingar i grophuset.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (5070)

1. Nedgrävningen grävs (207549).
2. Övriga objekt anläggs (237228, 237240, 237521).
3. Eventuellt grävs den igenfyllda nedgrävningen för grophuset i norr (4065) ur.
4. Den undre fyllningen (231973) samt sandlinsen (233664) bildas eller påförs och nedgrävningen (236515) görs.

Destruktion (5071)

5. Gropen eroderar igen (233661, 233662, 233663, 231613, 233665).
6. Den återstående gropen återfylls (231023).

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
2582	Slagg	Slagg GAL	231023
3047	Brodd	Transport och samfärdsel	231023
3060	Beslag	Obestämt	233663
3069	Kam	Dräkt och personlig utrustning	231023
3177	Sländtrissa	Hantverk och produktion	231023
3976	Kärl	Keramik Bäck	231023
4049	Kärl	Keramik Bäck	233663
4060	Kärl	Keramik Bäck	231023
4219	Kärl	Keramik Bäck	231023
4221	Kärl	Keramik Bäck	231023
5341	Bränd lera	Obestämt	231023
5342	Vävtyngd	Hantverk och produktion	231023
6757	Kärl	Keramik Bäck	233663
8784	Kärl	Keramik Bäck	231023
11674	Kärl	Keramik Bäck	231023

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi:

Benen kommer från tre fyllnadslager och uppvisar generella likheter. I fyllnadslager 233663 är får/get och svin vanligast förekommande och härifrån finns även ben från hönsfågel och gädda medan i fyllnadslager 231023 är nötkreatur och svin de vanligast förekommande djuren. Benen kommer från minst två får, ett på 6-8 månader respektive 1-2 år, en unghäst på 1-3 år och ett fullvuxet djur, nötkreatur från en spädkalv och ett större djur, medan svinen kommer från ett djur på kring ett år och ett mellan 1,5-2 år. Ett ben från hund uppvisar en läkt fraktur där vadbenet har vuxit ihop med skenbenet. Den anatomiska fördelningen med en stor andel ben från huvud (42 %) och nedre extremitet (35 %) är snarlik för de olika fyllandslagren, vilket kan tolkas som att merparten av benen kommer från slakt snarare än utgör matrester. I fyllnadslager 233663 påträffades även ett hornkvick från nötkreatur med skärmärken från tillvaratagandet av hornskidan och visar på spår av hornhantverk i anslutning till grophuset. Från fyllnadslager 231023 förekommer tolv ben med gnagmärke, medan endast två från de två andra fyllnadslagren. Den mer frekventa förekomsten av gnagmärke från fyllnadslager 231023 kan betyda att ben från detta lager har legat tillgängligt för hundar en längre tid än benen från de andra fyllnadslagren.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	får	får/get	häst	hund	gnagare	hönsfågel	gädda
231023	851,2	12	13	2	7	5	1	1		
231973	28,1		1	1	3					
233663	567,3	4	12		13	3			1	1
totalt	***1446,6***	***16***	***26***	***3***	***23***	***8***	***1***	***1***	***1***	***1***

Vedart: –

Makrofossil: –

ANMÄRKNING

Delundersökt vid förundersökningen 2011. Jämför även beskrivningar för grophusen 4065 och 4066 vilka ligger på samma plats.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
5070	Kontextgrupp	Konstruktion	1365
5071	Kontextgrupp	Destruktion	1365
207549	Nedgrävning	Konstruktion	5070
231023	Lager fyllning	Destruktion	5071
231024	Störning	Destruktion	5071
231613	Lager fyllning	Destruktion	5071
231973	Lager fyllning	Destruktion	5071
233661	Lager fyllning	Destruktion	5071
233662	Lager fyllning	Destruktion	5071
233663	Lager fyllning	Destruktion	5071
233664	Lager fyllning	Destruktion	5071
233665	Lager fyllning	Destruktion	5071
236515	Nedgrävning	Konstruktion	5070
236542	Lager fyllning	Destruktion	5071
237228	Lager fyllning	Konstruktion	5070
237240	Nedgrävning	Konstruktion	5070
237251	Lager fyllning	Konstruktion	5070

Grophus 1366

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	27,5 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Nedgrävningens djup har reducerats i samband med användning av området för åkerbruk i äldre tid samt som handelsträdgård under 1900-talet. Befintligt djup var endast 0,10 meter. I samband med förundersökningen 2011 skadades grophusets nordvästra sida av ett förundersökningsschakt. Huset har sannolikt fortsatt ett stycke i denna riktning. Det östra hörnet har skadats av ett senare anlagt grophus (1367). Ett stolphål (232683) som var synligt i ytan har tolkats som senare tillkommet och utgör inte en del av grophuset.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt (dock skadat) Längd: 2,95 meter Bredd: 2,05 meter (skadat, ursprungligen större) Djup: 0,10 meter Area: 5,53 m^2 (skadat, ursprungligen minst 7,50 m^2)

FUNKTION

Obestämd funktion. Avsaknaden av brukningsspår såsom exempelvis golvlager samt tolkningsbara inre konstruktioner gör det svårt att bedöma hur grophuset använts. Det kan röra sig om bland annat förvaring, vissa hantverk eller möjligen boende.

DATERING

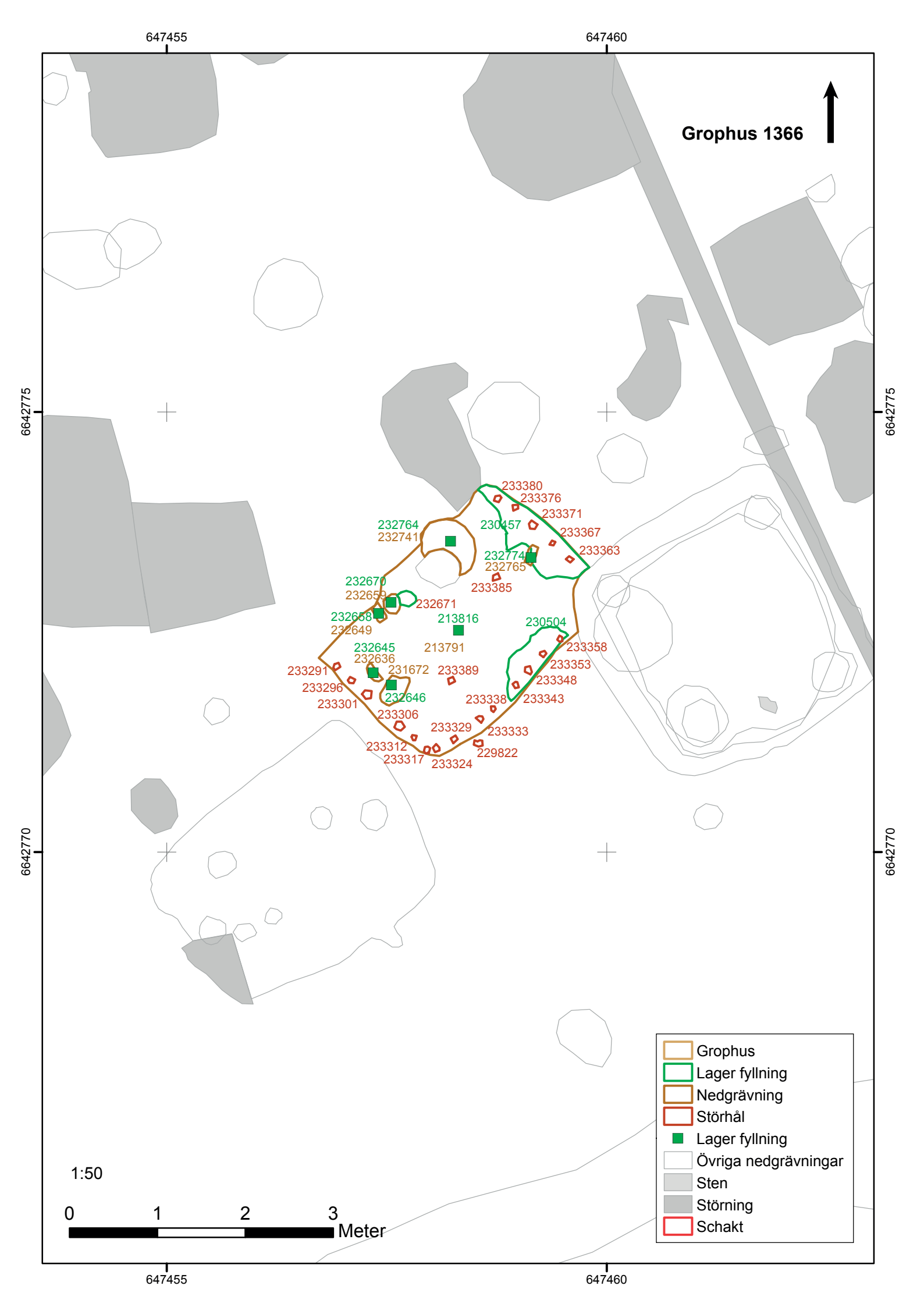
Dateringsspann: 800 -850 e.Kr.

Konstruktion: **–**

Brukning: **–**

Destruktion: Daterande fynd i återfyllning (213816): amulettring FV3132: vendeltid-vikingatid, äldre svartgods FV3988, FV4005, FV4026, FV4037, samt oljelampa FV4006: 700–1200 e.Kr. Daterande fynd i fyllningen till en grop (232764/232741) vilket skar återfyllnaden: eldstål FV3151: vikingatid, rysk-baltisk keramik FV4261: vikingatid.

Sammantagen datering: Grophuset skars av ett annat grophus, 1367, vilket daterats till 800–975 e.Kr., och det är således yngre än detta. De yngsta av de daterande fynden från återfyllnaden och ett stolphål visar att grophuset fyllts igen under vikingatid och att fynd som eventuellt kan ha haft äldre dateringar i så fall måste ha förts ned i grophuset tillsammans med äldre ackumulerade lager. Bedömingen av dateringsspannets slutår är mycket ungefärlig eftersom det avgränsas av andra intervall från fynd respektive en ^{14}C-analys och det går inte att utesluta dateringar ända fram emot 900-talets mitt, även om de har låg sannolikhet.

647455
647460
6642775
6642770
Grophus 1366
233380
233376
233371
232764
232741
230457
233367
233363
232774
232765
233385
232670
232659
232671
232658
232649
213816
230504
232645
213791
233358
232636
233291
231672
233389
233353
233348
233296
232646
233338
233343
233301
233306
233329
233333
233312
233317
233324
229822
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Störhål
Lager fyllning
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den sydöstra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den nordvästra halvan kontextuellt. Fynd insamlades för hand, med metalldetektor och cirka 10 % av huvudfyllningen torrsållades (maskstorlek 2 mm). Undersökningen gjordes med skärslev. De kontexter som skar grophuset undersöktes och dokumenterades för sig.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning hade en plan botten (213791). Eftersom djupet var litet kan inte sidornas form bedömas. I plan var grophuset rektangulärt med rundade hörn vilka låg i rät vinkel mot varandra. Den nordvästra sidan var dock skadad. Den ursprungliga formen bör ha varit rektangulär eller kvadratisk. Grophusets östra hörn skars av nedgrävningen för ett annat grophus (1367).

Fyllningar och lager: Det fanns en återfyllnad i grophuset vilken var synlig i ytan och vilade på nedgrävningens botten. Den utgjordes av sandig silt med inslag av lera, sot och kol samt en del brända och obrända djurben (213816). Fynden i övrigt utgjordes av en järnten, en ten av Cu-legering, vriden och formad till en ögla, en spik, smält lera, fyra poster äldre svartgods samt ett fragment av en oljelampa (FV4006). Dessutom påträffades en sländtrissa av täljsten med dekor (FV3170), en sländtrissa av bränd lera, dubbelkonisk med dekor (FV3175), en amulettring med hängen av skäror (FV3132) i ett mindre område nära husets mittaxel i sydväst. Merparten av fynden framkom i den understa delen av lagret men benen fanns däremot i hela fyllningen. Mot kanten i nordöst respektive i sydöst fanns på samma nivå två mindre, relativt likartade något sandigare, raseringsfyllningar. Den i nordöst bestod av brungrå heterogen sandig silt med inslag av sot och kol (230457). I sydöst låg heterogen gråbrun sandig silt med inslag av sot och något ben (230504).

Övriga objekt: Före undersökning var vad som föreföll vara två diffusa stolphål synliga i ytan. Den större (232741) skars i sydväst av den mindre anläggningen (232683). Den förstnämnda, en grop, har sannolikt ett samband med grophuset som en rituell grop (jämför tolkning). Gropen var rundad och djupare än själva grophuset (cirka 0,66 meter i diameter och 0,28 meter djup). Fyllningen bestod av mörkt brungrå sandig silt med sandfläckar, lite kol, en del obrända ben samt fynd (232764). Fyllningen var så lik grophusets fyllning (213816) att den övre delen av nedgrävningen egentligen inte kunde urskiljas. Bland fynden fanns ett eldstål/eldstålsformad amulettring (FV3151) vilken låg i horisontellt läge på nedgrävningens botten. Dessutom påträffades fragment av äldre svartgods samt lite obrända djurben. Det överlagrande stolphålet (232683) har ej tolkats som en del av grophuset och var heller inte likt den rituella gropen. (Det aktuella stolphålet (232683) var rundat (0,47×0,44 meter, 0,17 meter djupt). Fyllningen utgjordes av mörkt brungrå siltig lera med inslag av skärvsten och kol (232700). I fyllningen låg också några skoningsstenar (232701)).

På nedgrävningens botten, under de tre fyllningarna, påträffades ett flertal olika nedgrävningar samt störhål. Längs med kanterna i sydväst, sydöst och nordöst framträdde sammanlagt 19 störhål vilka, förutom vissa mindre avbrott, låg på jämna avstånd från varandra. Ett störhål (229822) fanns just utanför nedgrävningskanten i söder. Ytterligare två störhål var belägna på golvytan (233385, 233389). Störhålen var i huvudsak rundade i plan och såväl rundade som spetsiga i profil (0,07–0,12 meter i diameter, 0,05-0,19 meter djupa). Nära sidorna i nordöst respektive sydväst, något innanför raden med störhål, var två stöttor (232636, 232765) belägna. Den förstnämnda var halvcirkelformad i plan (0,25×0,09 meter, 0,07 meter djup) medan den senare hade en närmast rektangulär form i plan (0,22×0,09 meter, 0,12 meter djup). Fyllningarna (232645, 232774) var snarlika ovanliggande lager. Vid den sydvästra sidan fanns ytterligare en stötta eller om det snarare ska ses som en mindre grund grop (rektangulär-oval, 0,33×0,26 meter, 0,06 meter djup) (231672). Vid den nordvästra sidan fanns tre mindre anläggningar, två stöttor samt en liten sotfläck. De båda stöttorna hade olika form i

plan. En var rektangulär (0,21×0,10 meter, 0,06 meter djup) (232649) medan den andra var rundad (0,24×0,23 meter, 0,07 meter djup) (232659). Fyllningarna (232646, 232658, 232670) var mycket lika den ovanliggande fyllningen. Den sistnämnda stöttan skar just nämnda sotfläck (rundad 0,20×0,20 meter, 0,02 meter djup) (232671). Mer centralt på nedgrävningens botten påträffades även två störhål vilka var mycket lika de som fanns vid grophusets kanter till storlek och form.

TOLKNING: Det bevarade djupet var mycket ringa vilket försvårat tolkningen av *återfyllnadslagret* (213816). Det går inte att utesluta att huvudfyllningen tillsammans med de kantfyllningar som finns på samma nivå (230457, 230504) utgör resultatet av en *brukning* under vilken jord från kanten rasat in i grophuset. Dock visade huvudfyllningen inga tydliga tecken på att vara ett *golvlager*, som t ex att det skulle vara hårt på grund av att ha blivit trampat. Det finns heller ingen infiltration i underlaget vilket vore rimligt vid trampning, i synnerhet som marken bestod av sand. Den troliga förklaringen till att det inte fanns någon infiltration är att underlaget varit täckt av t ex en matta eller plankor, vilka inte bevarats. Merparten av fynden påträffades mot bottnen medan benmaterialet fanns i hela fyllningen. Fynden hade ingen ensartad placering utan komponentorienteringen var kaotisk.

De störar som funnits längs med väggarna visar att grophuset haft en *vägg* av flätverk (1289) vilken mycket väl kan ha varit lerklinad. Störhål saknas i det östra hörnet vilket beror på att grophuset här har skadats av det senare grophuset 1367. En stör var belägen utanför nedgrävningen. Möjligen kan det röra sig om en reparation. Det finns inga spår av någon ingång. Grophuset har täckts av någon typ av *sadeltak* (1290). Detta har vilat på en stötta med formen av en mindre kluva i sydväst samt en stötta av formad som en planka i nordöst (232636, 232765). Det går inte att helt utesluta att de två stöttorna i norr (232649, 232659) ingått i takkonstruktionen på något vis även om det verkar troligare att de ingått in någon typ av inre konstruktion. Taket har sannolikt vilat på väggen. De två störhålen ute på golvytan (233389, 233385) kan också ha ingått i såväl tak som inre konstruktion. Den lilla sotfläcken (232671) ses som spår av oklar brukning. Om den förmodade takåsen varit placerad över byggnadens mitt skulle husets ursprungliga bredd uppgått till omkring 2,5 meter och ytan skulle därmed ha varit omkring 7,5 m^2.

RITUELLA HANDLINGAR

Flera av fynden bedöms ha deponerats avsiktligt och då i samband med rituella handlingar när grophuset fyllts igen. Det gäller två sländtrissor (FV3170, FV3175) och en amulettring med hängen av skäror (FV3132). Dessa fynd påträffades alla inom ett mindre område i sydväst. Den stora gropen (232741) har sannolikt också tillkommit i samband med att grophuset tagits ur bruk. Efter det att grophuset fyllts igen har en grop grävts, ned genom grophusets botten. På gropens botten har ett eldstål (FV3151) placerats i horisontellt läge. Föremålet kan ha deponerats under rituella förtecken. Förekomsten av ett möjligt rituellt fynd gör att anläggningen skiljer sig helt från övriga gropar och stolphål inom delområdet. Däremot har företeelsen likheter med ett annat grophus (1170), där bland annat en grop med rituella fynd tolkats som en del av en rituell stängningsritual. Till skillnad från här, var i fallet med grophus 1170, den ursprungliga ytan för grophuset delvis bevarad och hela kontexten kunde därför förstås bättre.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (1286)

1. Nedgrävningen grävs (213791).
2. Vägg och tak byggs (1289, 1290)

Brukning (1287)

3. Brukning med enda tydligt spår i form av en sotfläck (232671) (jämför dock Tolkning ovan).

Destruktion (1288)

4. Rivning av väggar, tak och andra konstruktioner. Igenfyllning varvid återfyllnaden (213816) även hamnat i de tömda nedgrävningarna (232645, 232646, 232658, 232670, 232764, 232774).
5. I samband med att grophuset tagits ur bruk och fyllts igen har rituella handlingar vilka innefattat deponeringen av två sländtrissor och en amulettring utförts. Därefter har en grop (232741) grävts genom återfyllnadslagret och en ett eldstål/eldstålsformad amulettring har placerats i horisontellt läge på gropens botten varefter den fylls igen.

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
737	Smält lera	Teknisk keramik	213816
3131	Spik	Byggnadsdetaljer och monument	213816
3132	Amulettring	Religion och kult	213816
3151	Eldstål	Husgeråd och livsmedel	232764
3154	Råämne	Hantverk och produktion	213816
3157	Ten	Obestämt	213816
3170	Sländtrissa	Hantverk och produktion	213816
3175	Sländtrissa	Hantverk och produktion	213816
3307	Smält lera	Obestämt	213816
3988	Kärl	Keramik Bäck	213816
4005	Kärl	Keramik Bäck	213816
4006	Kärl	Keramik Bäck	213816
4026	Kärl	Keramik Bäck	213816
4037	Kärl	Keramik Bäck	213816
4261	Kärl	Keramik Bäck	232764

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi:

Alla identifierbara ben påträffades i fyllnadslagret till grophuset. Mest ben kommer från tamsvin och utgörs av tänder och såväl ben från bål, som övre och undre extremitet, alltså stora delar av djuret. Benen från nötkreatur kommer från spädkalv och ett fullvuxet djur. Fynd finns även av häst, tamhöns och abborre. Benmaterialet ger intryck att representera en mer allmänt typ av avfall snarare än spår efter mer specifika aktiviteter.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	häst	tamhöns	hönsfågel	abborre
213816	221,3	5	11	2	1	1	1
232764	23,5						
totalt	***244,8***	***5***	***11***	***2***	***1***	***1***	***1***

Vedart: –

Makrofossil:

PM	Strat obj	Makroskopisk tolkningskommentar
232418	213816	Bakgrundsbrus/matlagning, Möjlig inblandning av recent material

ANMÄRKNING

Stratigrafiskt yngre än grophus 1367.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
1286	Kontextgrupp	Konstruktion	1366
1287	Kontextgrupp	Brukning	1366
1288	Kontextgrupp	Destruktion	1366
1289	Vägg	Konstruktion	1366
1290	Tak	Konstruktion	1366
213791	Nedgrävning	Konstruktion	1286
213816	Lager fyllning	Destruktion	1288
229822	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
230457	Lager fyllning	Destruktion	1288
230504	Lager fyllning	Destruktion	1288
231672	Nedgrävning	Konstruktion	1286
232636	Nedgrävning	Konstruktion	1286, 1290
232645	Lager fyllning	Destruktion	1288
232646	Lager fyllning	Destruktion	1288
232649	Nedgrävning	Konstruktion	1286
232658	Lager fyllning	Destruktion	1288
232659	Nedgrävning	Konstruktion	1286
232670	Lager fyllning	Destruktion	1288
232671	Lager fyllning	Brukning	1287
232741	Nedgrävning	Destruktion	1288
232764	Lager fyllning	Destruktion	1288
232765	Nedgrävning	Konstruktion	1286, 1290
232774	Lager fyllning	Destruktion	1288
233291	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233296	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233301	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233306	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233312	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233317	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233324	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233329	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233333	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233338	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233343	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233348	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233353	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233358	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233363	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233367	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233371	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233376	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233380	Störhål	Konstruktion	1286, 1289
233385	Störhål	Konstruktion	1286
233389	Störhål	Konstruktion	1286

Grophus 1367

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,6 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Nedgrävningens djup har reducerats i samband med användning av området för åkerbruk i äldre tid samt som handelsträdgård under 1900-talet. Under förhistorisk tid/medeltid har grophuset även skadats av ett stolphål (230993) och en härd (231477) som skurit ned i grophuset.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt Längd: 3,00 meter Bredd: 2,80 meter Djup: 0,35 meter Area: 8,00 m^2

FUNKTION

Kokhus/bostad. Från grophusets brukningskontexter fanns flera något diffusa indikationer på hur grophuset använts. I golvlagret fanns, utöver de deponerade benen, ett litet antal djurben. I en väggfyllning påträffades också ben som tolkats som en måltidsrest. Två analyserade makroprover från golvlagret visar på resultat som inte är samstämmiga då det ena inte innehöll något tolkningsbart material. I det andra provet fanns dock ett visst inslag av brända sädeskorn som skulle kunna indikera hantering av säd som i så fall kanske blivit brända när grophuset brunnit. Vid vattensållningen framkom dessutom en mindre mängd brända sädeskorn som dock ej har analyserats. Det finns alltså en del tecken på att mat hanterats i grophuset. Fyndet av en sländtrissa indikerar möjligen textilhantverk. Det fanns inte några inre konstruktioner i grophuset som kunde visa på särskild verksamhet. Huset förefaller, med de fyra kraftiga stöttorna i hörnen och den isolerade eller tjocka väggen av t ex torv, ha varit en av de mest gedigna och stabila grophuskonstruktionerna. Detta skulle möjligen kunna innebära att det, kanske till skillnad från andra grophus, varit anpassat även för användning under vintern.

DATERING

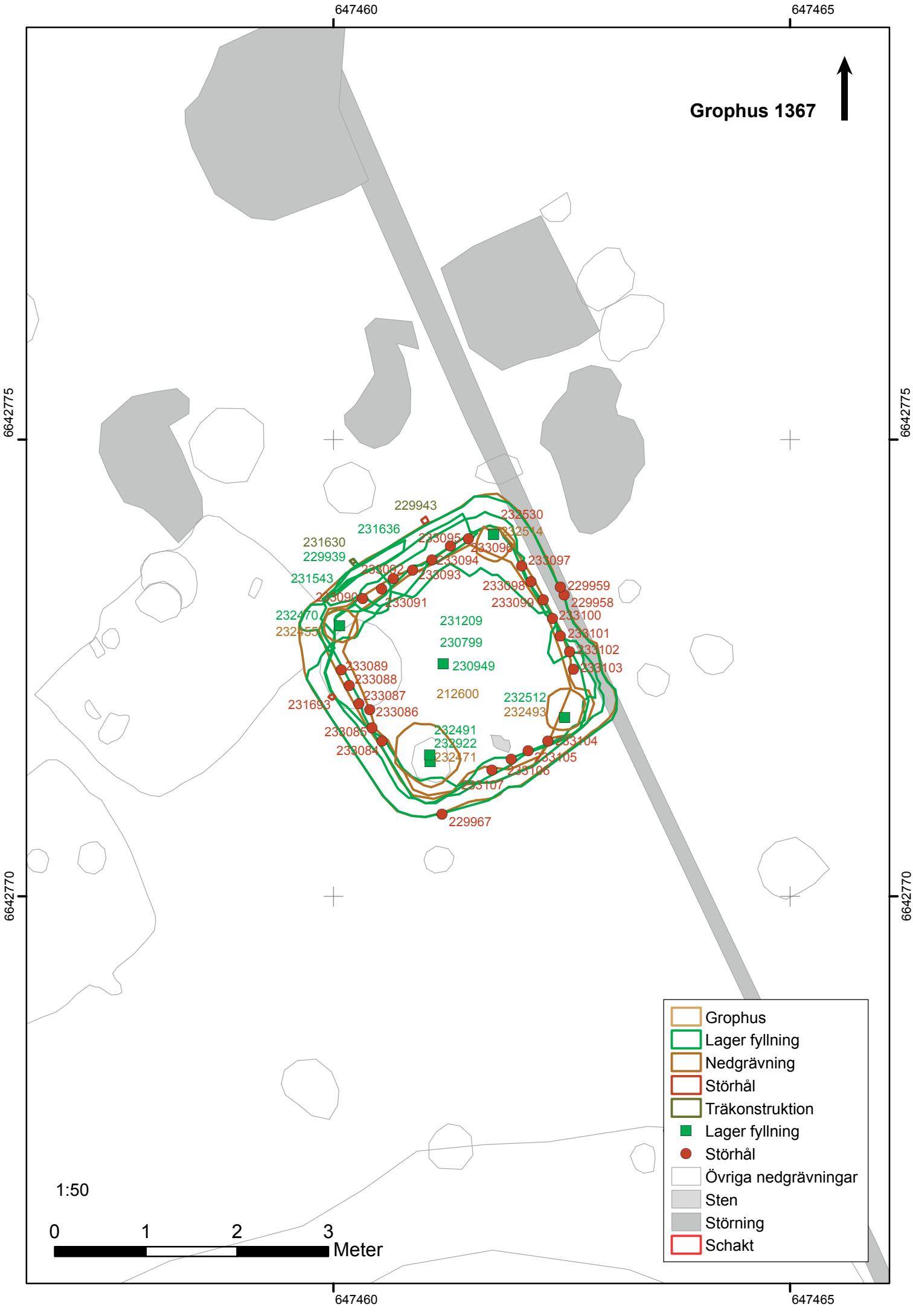
Dateringsspann: 850–975 e.Kr.

Konstruktion: **–**

Brukning: **–**

Destruktion: 800-990 AD, ^{14}C-analys av obränt ben, svinkäke, FV9357 (231209) (Ua-31916), SL231209. Daterande fynd i form av äldre svartgods, 700-1200 e.Kr., FV3966, FV3975 (230799).

Sammantagen datering: Dateringen är utförd på en svinkäke vilken tolkats som deponerad i samband med destruktionen. Efter en bedömning av kalibreringskurvan för ^{14}C-analysen har intervallet för dateringen kunnat snävas in till 850-975 e.Kr. Fynd av äldre svartgods, likaledes från destruktionen, styrker dateringen. Grophusets nedgrävning överlagrar ett äldre, men vikingatida grophus, 1366, vilket ger ytterligare belägg för att dateringen är korrekt. Såväl grophusets konstruktion, brukning som destruktion bedöms ligga inom dateringsspannet.(En tidigare utförd ^{14}C-analys av ett bränt sädeskorn (Ua-31680) gav

647460
647465
6642775
6642770
Grophus 1367
229943
231636
231630
229939
231543
232470
232455
231693
232530
232514
233095
233096
233094
233097
233062
233093
233098
229959
233090
233091
233099
229958
233100
231209
233101
230799
233102
230949
233103
233089
233088
233087
212600
232512
232493
233086
233085
232491
232922
233084
232471
233104
233105
233106
233107
229967
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Störhål
Träkonstruktion
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

dateringen 200 BC–350 AD. Detta har dock bedömts som en orimlig datering ställt mot boplatsens tidsställning och den generella dateringen för grophus. Därför utfördes en ny analys på annat material.)

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den sydöstra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den nordvästra halvan kontextuellt. Fynd insamlades för hand, med metalldetektor samt till en liten del vid vattensållning (maskstorlek 2 mm). Undersökningen gjordes med skärslev.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Nedgrävningen hade vertikala sidor och en plan botten (212600). Formen i plan var i det närmaste kvadratisk med rätvinkliga hörn.

Fyllningar och lager: I nedgrävningen fanns ett återfyllnadslager (230949). Det bestod av ljust brungrå/gulbrun siltig sand med inslag av lera samt lite kol och småsten. Ett fragment av ett bryne (FV3330) påträffades i fyllningen. Fyllningens material var i huvudsak mycket likt det som fanns i omgivningen. Återfyllnadslagret var upp till 0,20 meter tjockt. Under detta fanns ett golvlager av siltig lera med inslag av kol och småstenar (231209). Färgen och packningsgraden varierade från mörkbrun till mörkt brungrå samt från lucker till en snarast gummiartad konsistens. I ytan var lagret på något ställe omrört och hade då inblandning från återfyllnadslagret. Det var något ojämnt och upp till 0,15 meter djupt men det genomsnittliga djupet i de orörda delarna var snarast omkring 0,10 meter. I lagret påträffades obrända djurben, bl a två horisontellt liggande underkäkar av get (FV9349) och svin (FV9356, FV9357), en sländtrissa av svart bränd lera (FV3226) och ett järnföremål (FV3053). Vid vattensållning av lagret påträffades även brända sädeskorn (ej analyserade).

Nedgrävningen kantades av en väggrest (230799) vilken utgjordes av grå sandig silt med inslag av sot, kol och småsten. Fyndmaterialet utgjordes av ett djurben, ett par poster äldre svartgods samt en del av ett bryne (FV3333). Inslaget av kol i golvlagret varierade och var som störst längs den östra sidan. Väggresten var synlig i ytan och var där huvudsakligen omkring 0,15 meter bred. På en djupare nivå sträckte sig fyllningen från kanterna och in under återfyllnaden och vilade där direkt på golvlagret. Vid nedgrävningens botten hade väggresten ungefär samma utbredning som i ytan och låg utanför såväl golvlagret som stöttorna i grophusets hörn och de rader med störhål som sträckte sig mellan dessa längs sidorna. Väggresten var 0,04-0,10 meter hög och 0,20-0,30 meter bred. I den norra kanten fanns ett flertal olika mindre fyllningar. Den just nämnda väggfyllningen täckte här ett parti som utgjordes av mörk, nästan lila-röd-brun, lerig och något sandig silt (231636). Jorden var mycket humös och fet. I ytan syntes en mindre långsmal fyllning mot nedgrävningens kant (231543). Fyllningen utgjorde snarast en del av den övriga väggrest som kantade nedgrävningen men här var inslaget av sot och kol avsevärt större och i fyllningen ingick också några eldsprängda stenar men framförallt var nedgrävningskanten rödbränd och kolansamlingen där mycket distinkt. Något djupare ner sträckte sig fyllningen ett stycke in i grophuset och täcktes här av den mörkbruna, mycket humösa och ”feta” fyllningen (231636).

Övriga objekt: I grophusets hörn fanns spåren av fyra stöttor vilka hade något varierande karaktär. I det nordvästra hörnet fanns en nedgrävning (0,38 x 0,38 meter, 0,8 meter djup) (232455) med en fyllning (232470) som sannolikt kom från den mörkbruna och humösa väggfyllningen (231636). I norr var försänkningen (232514) (0,36 x 0,34 meter, 0,10 meter djup) relativt snarlik men hade en fyllning (232530) vilken kom från golvlagret (231209). Anläggningen i sydöst var något större (232493) (0,44 x 0,38 meter, 0,12 meter djup) och fyllningen var snarast lik väggkanten (232512). I det södra hörnet låg en något större anläggning som möjligen inte ska ges tolkning som stötta utan kanske snarare som mindre grop (232471). Nedgrävningen var flack och grund (0,71 x 0,60 meter, 0,20 meter djup). Den hade två fyllningar. Överst låg ljust grå sandig silt med inslag av kol (232491) och under denna fanns ett tunt skikt av

ljust brungrå siltig sand med inslag av kol (232922). Den övre fyllningen utgjordes av samma material som återfyllnadslagret (231209). Fyllningarna var mycket mjuka, närmast gummiartade.(Rakt ovanför denna anläggning, men endast nedgrävd i återfyllningen, fanns ett mindre stolphål (230993) vilket inte tolkats som att det hör till grophuset.) Mellan spåren av stöttorna löpte rader med störhål (232455 - 233107) och förutom dessa fanns ytterligare fem störhål (211693, 229943, 229958, 229959, 229967) vilka låg utanför dessa rader, i anslutning till nedgrävningens kanter. Sammanlagt rör det sig om 30 störhål. Just utanför nedgrävningens norra kant, var två mindre mörka färgningar synliga i ytan. Den västra utgjordes av en rektangulär brun kolig grund färgning (229939) vilken täckte ett störhål med en ytligt bränd stör (231630). Ett litet stycke mot öster fanns ytterligare en stör, dock ej bränd (229943).

TOLKNING: Lagret på grophusets *golv* (1294) har tolkats som ett skikt som bildats i samband med användning av grophuset. Golvlagret täckte de fyra stöttorna i hörnen men låg i huvudsak innanför de rader med störar som löpte mellan dessa. Det låg också under det lager som fanns längs med kanterna och som tolkats som en rasering av väggen (230799). Möjligen har golvlagret eroderat in över stöttorna i samband med att grophuset destruerats men det går inte att helt utesluta att det rör sig om ett skikt som påförts efter att grophuset tagits ur bruk.

Det faktum att golvet inte sträckte sig utanför störhålen talar, tillsammans med de bruna till rödbruna samt humösa och feta inslagen i golvlagret och väggfyllningen i norr (231636), för att det kan ha funnits ett organiskt fyllnadsmaterial mellan vägg och nedgrävning. Detta kan ha ingått *i väggen* (1295) och antingen utgjort en isolering av den nedre delen eller ha sträckt sig ända upp till taket. Den rödbruna färgen samt de feta, humösa och gummiartade fyllningarna antyder att det rört sig om ett nu förmultnat organiskt material t ex torv. Fyllnadsmaterialet kan ha hållits på plats mellan nedgrävningskanten och grophusets inre av väggens andra komponent, störarna. Dessa har troligen varit sammanfogade av en flätverkskonstruktion. På grophusets utsida i norr finns dessutom ett par störar som kan ha ingått i ett stöd för väggen (229943, 231630).

Taket (1296) har vilat på de stöttor som funnits i hörnen men kanske även väggen. Det finns dock en liten osäkerhet kring stöttan i söder (232471). Anläggningen på platsen har tolkats som en stötta men liknar egentligen mest en grop. En möjlighet är att det funnits en stötta på platsen som inte lämnat några spår. Taket kan ha varit toppigt med en högsta punkt i mitten och bör ha vilat på någon form av takstol. De kraftiga stolparna till taket gör att det är möjligt att grophuset även kan ha haft en något tyngre beläggning som t ex torv. Det finns inga indikationer på var grophusets ingång kan ha funnits.

Grophuset har, åtminstone delvis, *brunnit* innan det övergavs. Den norra väggen visade tecken på det genom en bränd stör i ett mindre utskott från väggen (231630, 229939) samt ett mindre lager, tolkat som en rest av väggen, med mycket sot och kol (231543). Den eldpåverkade väggresten (231543) hade också delvis blivit övertäckt genom ett efterföljande ras av det som tolkats om de humösa resterna av en vägg (231636). I det raseringslager som legat kring husets väggar (230799) fanns också indikationer på brand genom inslag av sot och kol, framförallt längs den östra sidan. Raseringslagret har vid destruktionen rasat in i grophuset, in över golvlagret och den humösa väggfyllningen (231636). Det rödbruna, närmast gummiartade inslaget, som kan kopplas till vägglagret (231636) påträffades i såväl golvlagret som de större nedgrävningarna. Detta antyder att grophuset kan ha stått som ruin någon tid varvid materialet från väggen eroderat ned i grophuset. Troligen har därmed inte återfyllningen (230949) gjorts omedelbart efter övergivandet.

RITUELLA HANDLINGAR

I golvlagret påträffades en intakt underkäke av get samt en i det närmaste komplett dito av tamsvin, båda i horisontellt läge (FV9356, FV9357, FV9349). Eftersom djurkäkarna var välbevarade bör de inte ha legat i golvlagret under den tid då det trampades utan de har snarare tillförts i samband med att grophuset återfyllts. Golvlagret var dessutom något omrört med inblandning från återfyllnaden vilket styrker antagandet. De tolkas därmed som rituella nedläggelser i samband stängningen av grophuset. Det kan inte uteslutas att en sländtrissa (FV3226) från golvlagret också kunna vara rituellt deponerad.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (1291)

1. Nedgrävningen grävs (212600).
2. Störar och fyllning till vägg (1295) samt tak vilande på stöttor byggs (1296).

Brukning (1292)

3. Grophuset används varvid ett golvlager bildas (1294).

Destruktion (1293)

4. Grophuset brinner delvis i norr och möjligen också i öster (230799, 231543, 231630, 229939).
5. Vissa ras från kanter och väggar sker (230799, 231636).
6. Grophusets står som ruin eller en öppen grop varvid material från den humösa väggen (231636) eroderar ner i nedgrävningar (232470, 232512) och påverkar golvlagrets karaktär (231209). I andra nedgrävningar förs material från golvlagret ned (232530).
7. Gris- och getkäkar (FV9349, FV9356, FV9357) deponeras i golvlagret varvid detta blir något omrört. Nedgrävningen återfylls (230949) med material som tycks komma från grophusets närmaste omgivning. Återfyllnaden hamnar också överst i den sydligaste nedgrävningen (232491).

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
3053	Platta	Obestämt	231209
3226	Sländtrissa	Hantverk och produktion	231209
3330	Bryne*	Hantverk och produktion	230949
3333	Bryne*	Hantverk och produktion	230799
3966	Kärl	Keramik Bäck	230799
3975	Kärl	Keramik Bäck	230799

* Två fragment av brynen (FV3330, FV3333) påträffades i ett vägglager respektive återfyllnadslagret har inte passning med varandra men har sannolikt utgjort delar av samma bryne, tillsammans med ytterligare ett fragment (FV3347) från grophuset 4071. FV3330 var till skillnad från de andra inte rosa i färgen utan gråsvart och samtliga hade skarpa brottytor. Sannolikt är de eldpåverkade.

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	14C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
Ua-31680	1913 ±99	40BC-230 AD	200BC-350 AD	232424	Bränt sädeskorn/Vete eller Bröd/Kubbvete	231209	Golvlager
Ua-31916	1136 ±33	880AD-975 AD	780AD-990 AD	FV9357	Obränt ben/Svin	231209	Golvlager

Osteologi:

Utöver ett revben av får/get, överarmsben från nötkreatur och hälben från svin påträffades två underkäkar av get respektive svin i/på golvlagret (231209). En hel underkäke kommer från än äldre get (FV9349) som slaktats vid 4-6 års ålder, kan, liksom liknande nedläggelser av hela underkäkar i flera andra grophus, utgöra en rituell deposition. Stora delar av en underkäke av svin (FV9356, FV9357) slaktad vid 18-24 månaders ålder påträffades även i lagret. I väggrest (230799) hittades en måltidsrest i form av ett strålbensfragment från får eller get.

Stat obj	Vikt (g)	nöt	får/get	svin	get	får/get
230799	22,7		1			
231209	205,6	1		4	1	1
232491	2,9					
totalt	***231,2***	***1***	***1***	***4***	***1***	***1***

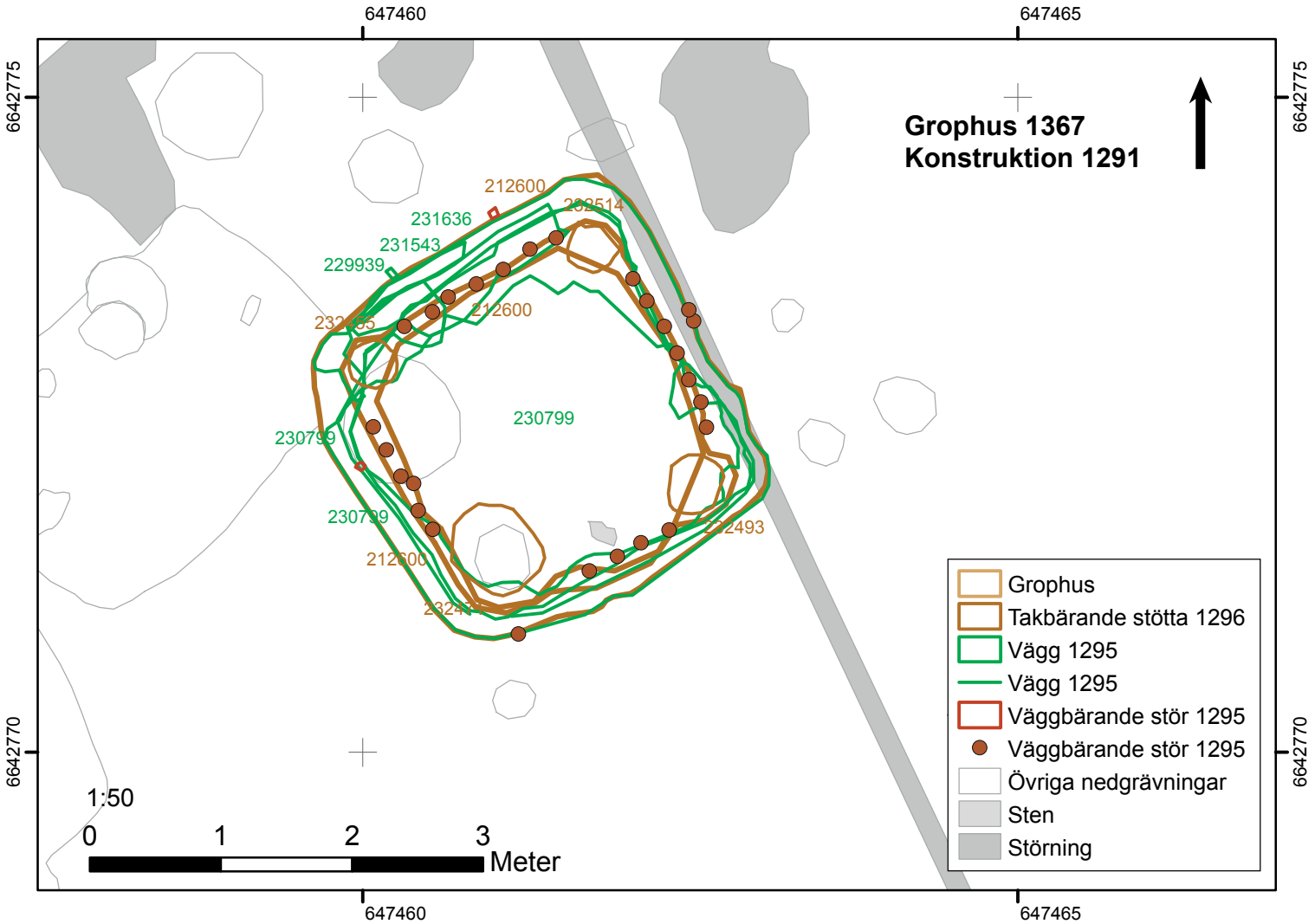
Vedart: –

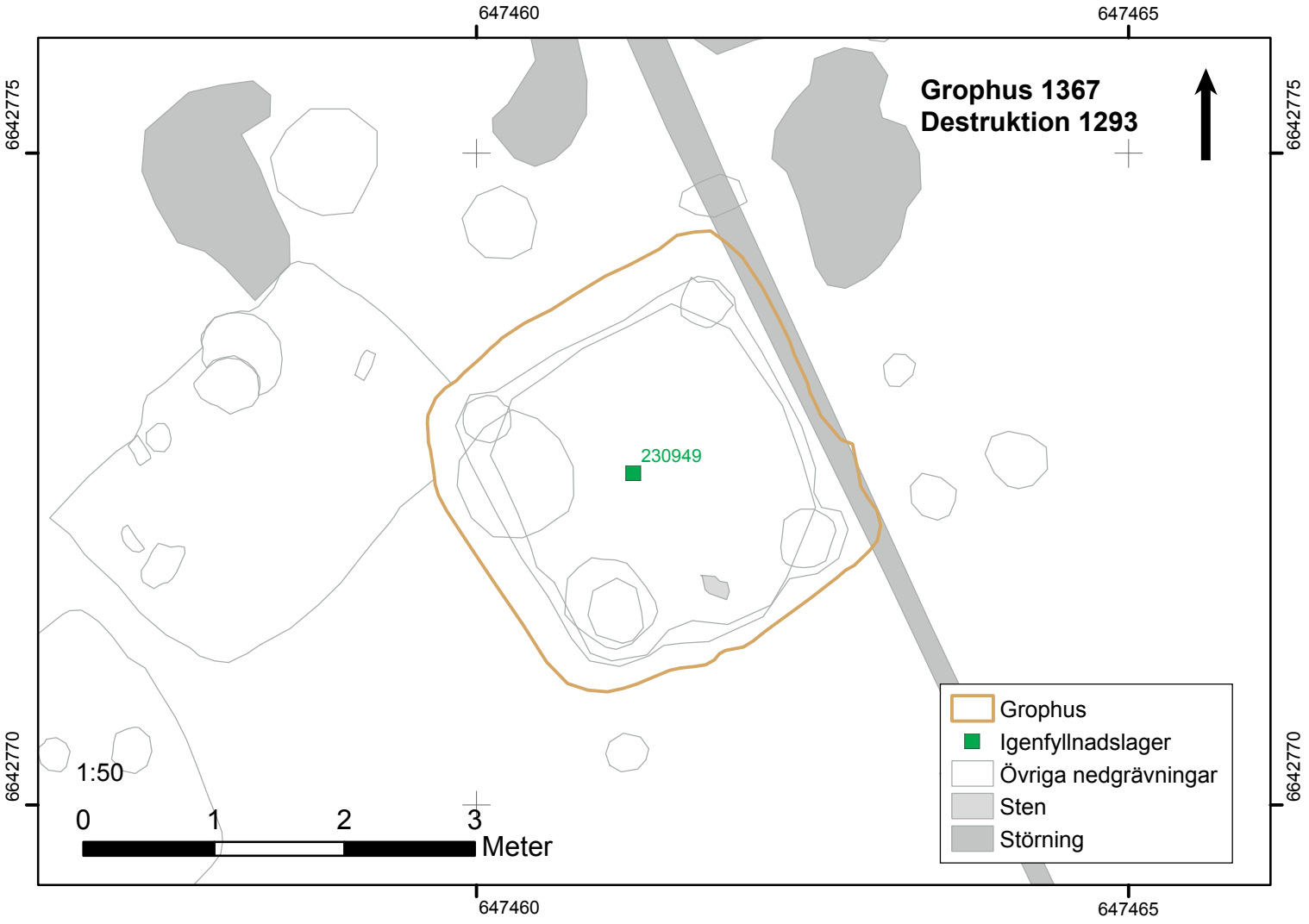
Makrofossil:

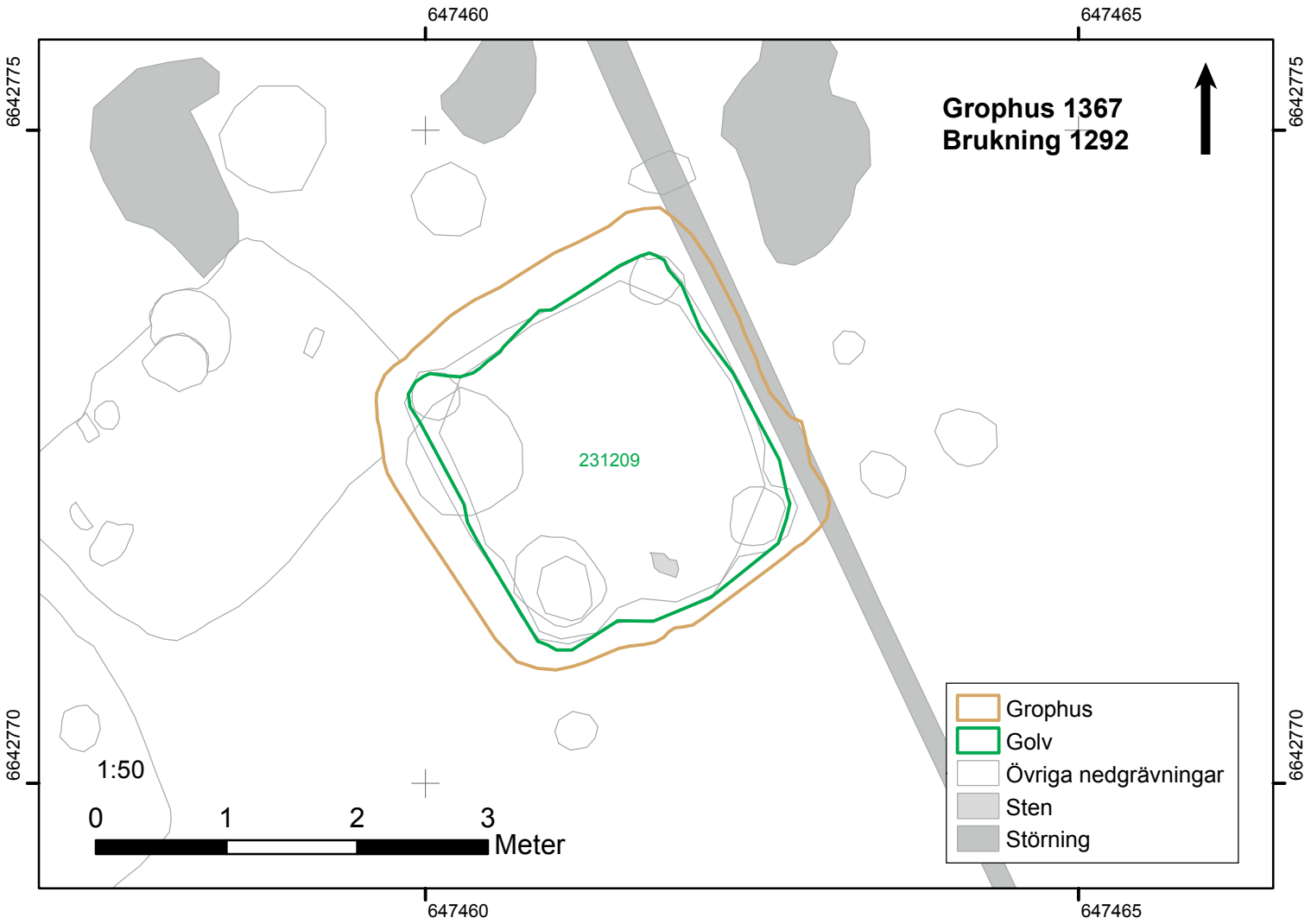
PM	Strat obj	Makroskopisk tolkningskommentar
232424	231209	Bakgrundsbrus/matlagning/metallhantverk
232425	231209	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet

ANMÄRKNING

Grophuset överlagrade ett annat grophus, 1366.

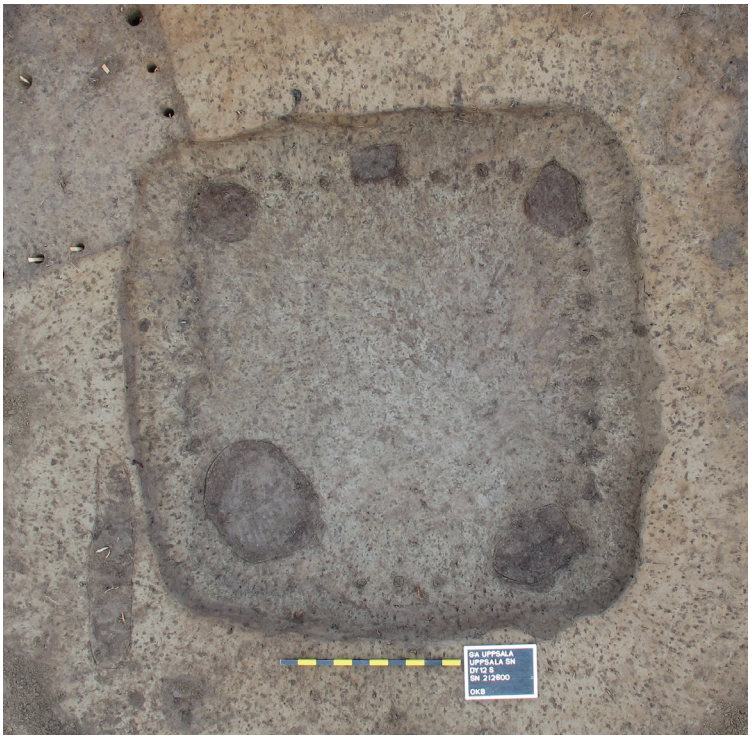

Grophus 1367
Destruktion 1293
647460
647465
6642775
6642770
230949
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Igenfyllnadslager
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning

Grophus 1367
Brukning 1292
647460
647465
6642775
6642770
231209
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Golv
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
1291	Kontextgrupp	Konstruktion	1367
1292	Kontextgrupp	Brukning	1367
1293	Kontextgrupp	Destruktion	1367
1294	Golv	Brukning	1367
1295	Vägg	Konstruktion	1367
1296	Tak	Konstruktion	1367
212600	Nedgrävning	Konstruktion	1291
229939	Lager fyllning	Konstruktion	1291, 1295
229943	Störhål	Konstruktion	1291, 1295
229958	Störhål	Konstruktion	1291, 1295
229959	Störhål	Konstruktion	1291, 1295
229967	Störhål	Konstruktion	1291, 1295
230799	Lager fyllning	Konstruktion	1291, 1295
230949	Lager fyllning	Destruktion	1293
231209	Lager fyllning	Brukning	1292, 1294
231543	Lager fyllning	Konstruktion	1291, 1295
231630	Träkonstruktion	Konstruktion	1291, 1296
231636	Lager fyllning	Konstruktion	1291, 1295
231693	Störhål	Konstruktion	1291, 1295
232455	Nedgrävning	Konstruktion	1291, 1296
232470	Lager fyllning	Destruktion	1293
232471	Nedgrävning	Konstruktion	1291, 1296
232491	Lager fyllning	Destruktion	1293
232493	Nedgrävning	Konstruktion	1291, 1296
232512	Lager fyllning	Destruktion	1293
232514	Nedgrävning	Konstruktion	1291, 1296
232530	Lager fyllning	Destruktion	1293
232922	Lager fyllning	Destruktion	1293
233084 - 223107	Störhål	Konstruktion	1291, 1295

Grophus 1367 vid Veterinärvillan norra. Grophuset är från vikingatiden. Det förefaller att ha haft någon typ av isolerande skikt eller en tjockare vägg i utrymmet mellan flätverksväggens störhålsrad och nedgrävningskanten. Lodfoto: Jonas Wikborg, SAU.

Grophus 1375

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,8 m ö h
UNDERLAG	Sand/lera
BEVARINGSGRAD	Området där grophuset ligger är påverkat av äldre tiders användning av ytan för åkerbruk samt i modern tid som handelsträdgård. Detta har sannolikt reducerat nedgrävningens djup. Även under förhistorisk tid har grophusets igenfyllda nedgrävning blivit utsatt för störningar. Nedgrävningar för fem stolphål (207477, 207485, 223324, 223338, 223349) och en härd (219241) skär grophuset. Stolphålen ingår i ett stolphus (5009).
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt Längd: 2,50 meter Bredd: 1,80 meter Djup: 0,20 meter Area: 4,33 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Det fanns inga tolkningsbara konstruktioner eller spår av brukning i grophuset. Eftersom grophuset var så pass litet är tänkbara användningsområden i första hand boende och förråd.

DATERING

Dateringsspann: 800 - 850 e.Kr.

Konstruktion: **–**

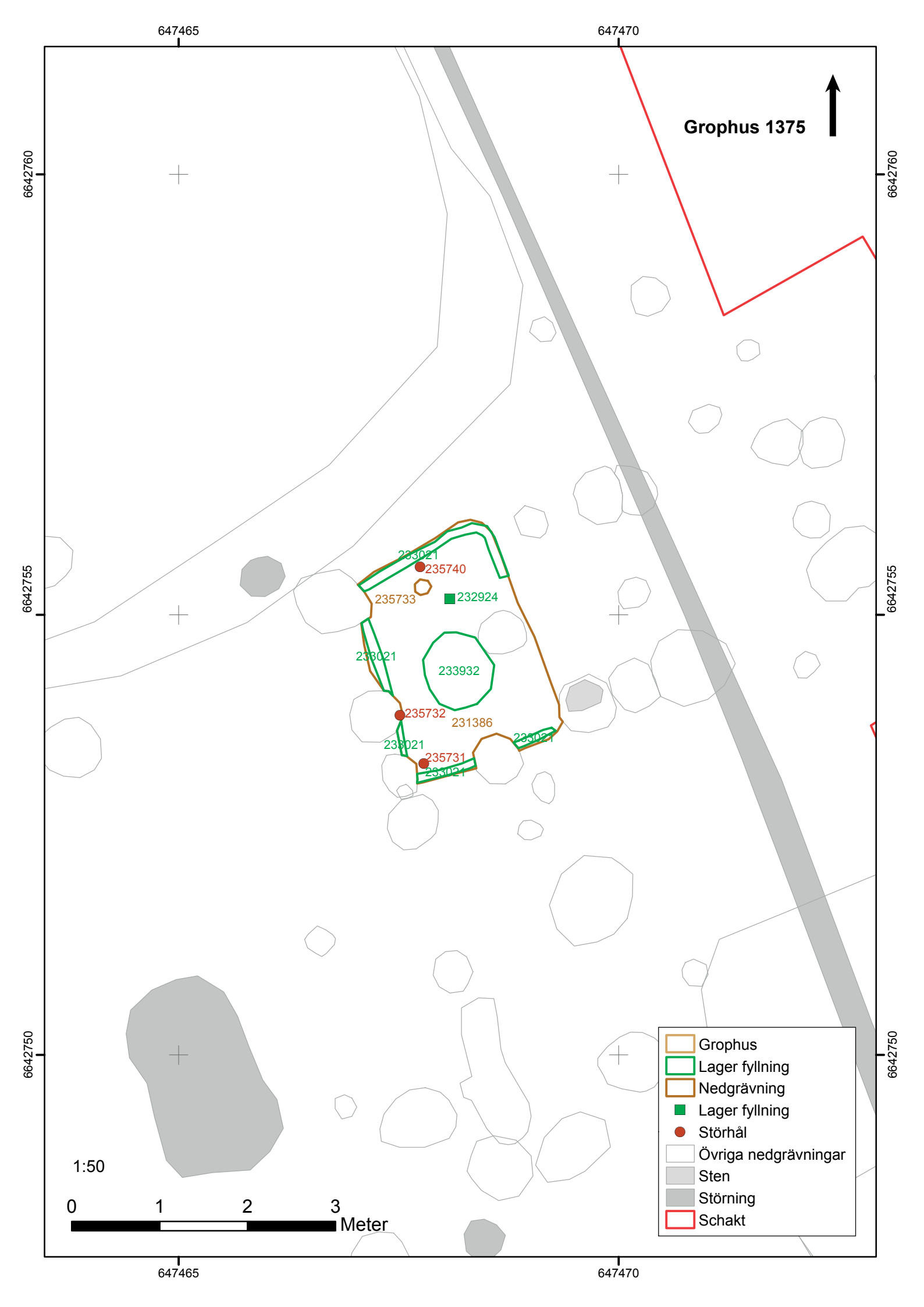
Brukning: Daterande fynd av menkendorfkeramik FV4207 i vägglager (233021), 800-1050 e.Kr.

Destruktion:–

Sammantagen datering: Grophusets nedgrävning skars av fem stolphål från en senare byggnad, 5009. Denna har daterats till 680-890 e.Kr. Grophuset har föregått stolphuset och det bedöms, utifrån dateringen av detta samt övriga boplatsdateringar, ha existerat någon gång under perioden 700 - 850 e.Kr. En bit menkendorfkeramik framkom i ett vägglager, och denna skulle kunna medge en datering till 800 – 1050 e.Kr. Kontexten är dock något osäker och det går inte att utesluta att keramikbiten, liksom några benfynd (FV7382, FV7383, FV7384), hamnat i grophuset sekundärt.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den östra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den västra halvan kontextuellt. Fynd insamlades för hand men cirka 10 % av fyllningen vattensållades (maskor: 2 mm). Undersökningen gjordes med skärslev. Grophuset avsöktes även med metalldetektor.

647465
647470
6642760
6642755
6642750
Grophus 1375
233021
235740
235733
232924
233021
233932
235732
231386
233021
233021
235731
233021
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning (231386) hade vertikala sidor och plan botten. Djupet var i dock i den västra delen ställvis endast 0,09 meter.

Fyllningar och lager: Ett återfyllnadslager (232924) fanns i grophuset vilken var synligt i ytan och låg mot nedgrävningens botten. Den utgjordes av ljusgrå sand med fläckar av mörkt grå siltigare sand. I fyllningen fanns enstaka kolbitar samt ett mindre inslag av obrända ben. Vattensållning visade att det också förekom enstaka brända sädeskorn i fyllningen och detta kunde även bekräftas vid den arkeobotaniska analysen. Längs med nedgrävningens kanter fanns i söder, väster, norr och delvis i öster en fyllning (233021) av mörkt brungrå silt med inslag av enstaka kolbitar, obränt ben samt ett fynd av keramik (FV4207). Fyllningen var 0,10 - 0,15 meter bred och hade samma djup som grophuset. Centralt i grophuset, ovanpå huvudfyllningen, fanns en tunn, upp till 0,04 meter djup, diffust avgränsad, mindre fyllning av brungrå något hårdare silt (233932). Fyllningen hade mindre inslag av kol, förkolnade sädeskorn och obränt ben.

Övriga objekt: I den norra delen av grophuset fanns nedgrävningen för en stötta (0,18 x 0,18 meter, 0,07 meter djup) vilken skar nedgrävningens botten (235733). Fyllningen var den samma som återfyllnadslagret (232924). I grophuset fanns också tre störhål (235731, 235732, 235740). Ett i norr var placerat just intill stöttan och två fanns mot den östra väggen.

TOLKNING: Grophuset har sannolikt haft ett lättare *tak* (5069) vilket vilat på en stötta (235733) belägen i den norra delen och sannolikt har ytterligare en stötta försvunnit i och med anläggandet av ett senare stolphål i grophusets södra del. Eventuellt kan också någon eller samtliga av de tre störarna (235731, 235732, 235740) ha ingått i takkonstruktionen. Det bör ha rört sig om ett sadeltak. På den plats där den fyllning som finns längs med nedgrävningens kanter (233021) fanns, bör det ursprungligen ha funnits något material som ingått i eller hållits upp av en *vägg* (5068). Siltlagret har med andra ord ersatt detta material när det förstörts. Vägglagret (235733) har sannolikt också funnits längs hela den västra sidan men grophusets bevarade djup var här mycket litet och det fanns också här en störning i form av en senare anlagd härd (219241). De tre störarna kan också tänkas ha ingått i någon typ av inre konstruktion för upphängning eller som stativ. Det fanns inga spår av ett golv vilket bör betyda att detta varit täckt av t ex en matta eller plankor alternativt att brukningen varit mycket kort och inte genererat något avfall.

RITUELLA HANDLINGAR

Inga rituella handlingar har kunnat urskiljas.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (5066)

1. Nedgrävningen grävs (231386)
2. Ett tak av lättare typ reses med hjälp av en stötta (5069, 235733).
3. Vägg, se punkt 4.

Destruktion (5067)

4. Väggisoleringen förstörs och silt från omgivningen (5068, 233021) eroderar ner i utrymmet längs med grophusets kanter.
5. Grophusets rivs och fylls igen med material från omgivningen (232924). Ytterligare en mindre återfyllning görs med något avvikande material (233932)

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
4207	Kärl	Keramik Bäck	233021

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi:

I fyllnaden till en väggrest (233021) hittades en kindtand från tamsvin och ett korpben av hönsfågel. Ett bäcken-fragment från nötkreatur samt underkäke och tand från får och get hittades i fyllnaden (232924) till grophuset.

Strat obj	Vikt (g)	gnag	nöt	svin	får/get	hönsfågel
232924	57,5		1		2	
233021	2,4			1		1
233932	0,3					
totalt	***60,2***	***0***	***1***	***1***	***2***	***1***

Vedart: –

Makrofossil:

PM	Strat obj	Makroskopisk tolkningskommentar
235513	232924	Bakgrundsbrus/kålgårdsmiljö?

ANMÄRKNING

–

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
5066	Kontextgrupp	Konstruktion	1375
5067	Kontextgrupp	Destruktion	1375
5068	Vägg	Konstruktion	1375
5069	Tak	Konstruktion	1375
231386	Nedgrävning	Konstruktion	5066
232924	Lager fyllning	Destruktion	5067
233021	Lager fyllning	Destruktion	5067, 5068
233932	Lager fyllning	Destruktion	5067
235731	Störhål	Konstruktion	5066
235732	Störhål	Konstruktion	5066
235733	Nedgrävning	Konstruktion	5066, 5069
235740	Störhål	Konstruktion	5066

Grophus 1377

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	26,00 m ö h
UNDERLAG	Silt
BEVARINGSGRAD	Grophuset stört av att området under äldre tid använts för åkerbruk samt under 1900-talet som handelsträdgård. Den norra kanten skars av nedgrävningen för ett senare stolphål (225652). Vid det nordöstra hörnet fanns ett stolphål som skars av nedgrävningen för grophuset (229516). En ledningsnedgrävning korsade grophusets nordöstra hörn, men låg mycket ytligt.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt Längd: 3,20 meter Bredd: 2,10 meter Djup: 0,56 meter Area: 6,49 m^2

FUNKTION

Kokhus/bostad. De lämningar som visar på grophusets användning utgörs av ugnen samt de lager som bildats och påverkats av dess användning. I golvlagret påträffades några större bitar av keramikkärl samt något enstaka djurben. I resterna av brukningen från ugnen framkom brända och obrända djurben samt ytterligare en del keramik. Keramiken indikerar att mat hanterats och det osteologiska materialet visar på att mat kan ha tillretts men också konsumerats i grophuset. Analysen av makrofossil gav ingen indikation på hantering av spannmål eller annat men det betyder egentligen bara att ingen säd blivit bränd. Två prover från ugnskontexter genomsöktes också särskilt efter arkeometallurgiska fynd men inga sådana påträffades varför metallhantverk kan uteslutas. Eftersom spåren av eldens verkan i form av kol, sot och eldsprängd sten men även bränd lera och brända ben var så pass omfattande tycks användningen av grophuset kunna ha varit relativt intensiv eller långvarig.

Några störhål i grophusets inre har haft en okänd funktion. De två groparna i väster ger heller inga tydliga signaler om någon särskild användning. På bottnen av den ena låg några stenar vilka t ex kan ha utgjort underlag vid någon form av bearbetning. För övrigt finns en indikation om att grophuset eller möjligen en plats i dess närhet vid någon tidpunkt använts för skinnhantverk eftersom ett bränt handlovsben från en skogsmård påträffades i ugnens raseringslager.

DATERING

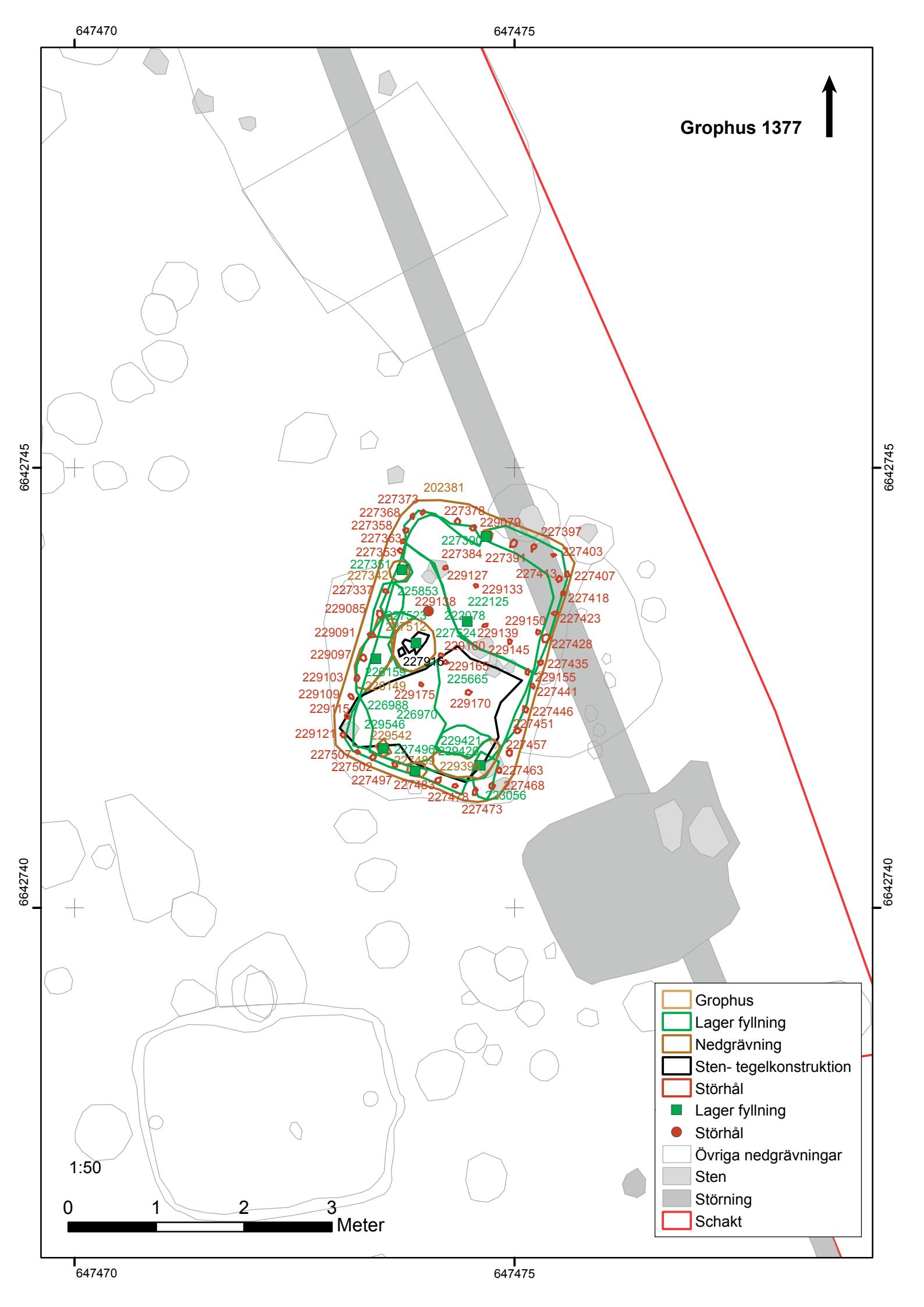
Dateringsspann: 1000 - 1150 e.Kr.

Konstruktion: **–**

Brukning: 980-1160 AD, ^{14}C-analys av ett sädeskorn från utrakningslager vid härden (226988) (Ua-52115). Daterande fynd, äldre svartgods, 700-1200 e. Kr. FV3949, FV4004 (227524), FV3992, FV3998, FV4009 (226988).

Destruktion: Daterande fynd, äldre svartgods, 700-1200 e. Kr. FV3987 (229420), FV4011 (222078), FV4039, FV6718 (222125).

Sammantagen datering: Dateringen är utförd på ett sädeskorn som kan knytas till grophusets brukning och som dessutom har en mycket låg egenålder. Efter en bedömning av kalibreringskurvan för ^{14}C-

647470
647475
6642745
6642740
Grophus 1377
202381
227373
227368
227358
227363
227353
227351
227342
227337
229085
229091
229097
229103
229109
229115
229121
227507
227502
227497
227483
227478
227473
227378
229079
227397
227390
227384
227391
227403
229127
227413
227407
225853
229133
229138
222125
227418
222078
229150
227423
227524
229139
229160
229145
227428
227916
229165
227435
229159
225665
229155
229149
229175
227441
226988
229170
226970
227446
229546
227451
229542
229421
227457
227496
229420
227463
227468
223056
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Sten- tegelkonstruktion
Störhål
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

analysen har intervallet för dateringen kunnat snävas in till 1000-1150 e.Kr. Fynd av äldre svartgods, från såväl brukningen som destruktionen, styrker dateringen och konstruktion, brukning och destruktion bör ha infallit under sen vikingatid-tidig medeltid. Grophuset överlagrade två grophus, 1378 och 1379, vilka tolkas som dess föregångare. Även det äldsta av dessa, 1378, innehöll äldre svartgods, vilket utgör ytterligare ett stöd för ^{14}C-dateringens riktighet.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Det undersöktes och dokumenterades tillsammans med de båda underliggande grophusen 1378 och 1379. Den södra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den norra halvan kontextuellt men en profilbank sparades och grävdes bort allra sist. Fynd insamlades till absoluta merparten för hand men en mindre del framkom vid torrsållning (maskstorlek 2 mm). Undersökningen gjordes med skärslev samt till en liten del med fyllhammare. Grophuset avsöktes även med metalldetektor.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning hade vertikala sidor och plan botten (202381). I plan var nedgrävningen rektangulär med sidor som låg i rät vinkel i förhållande till varandra.

Fyllningar och lager: Överst i grophuset fanns ett återfyllnadslager som var gemensamt för det aktuella grophuset och det underliggande grophuset 1379 (222078 (fyllningen i 1379 ID 1009084)). Fyllningen bestod av brun lerig silt som hade ett tilltagande inslag av sand mot bottnen. I den fanns inslag av bränd lera, skörbränd sten samt i ännu något högre grad inslag av kol och obrända djurben. Andra fynd var smidesslagg, järnbeslag, bryne, eldslagningsflinta och äldre svartgods. Fyllningen var 0,47 meter som djupast. I den norra delen av grophuset fanns ytterligare ett återfyllnadslager vilket var upp till 0,12 meter djupt (222125). Det utgjordes av brun silt med rikliga inslag av kol och skärvig sten. I denna fyllning fanns också äldre svartgods och en bit smält lera. I anslutning till den västra nedgrävningskanten, under den stora återfyllnaden och på golvlagret, fanns en mindre försänkning med en återfyllning (225853). Den bestod av brun sand med inslag av silt. I samma stratigrafiska läge, men nära det sydöstra hörnet, fanns en mindre rasering vilken utgjordes av ett tunt skikt av flammig gråbrun/gulbrun sand (223056). Underst i grophuset låg ett golvlager vilket var upp till 0,04 meter djupt och sträckte sig ut mot störhålsraden vid grophusets kanter (227524). Lagret bestod av brungrå siltig sand med inslag av kol samt fynd av två större poster äldre svartgods: en större del av en buk och mynning (FV3979) samt en komplett botten (FV4004). Lagret hade en varierande packningsgrad, från hård centralt till mjukare mot sidorna.

Övriga objekt: Vid grophusets sydöstra hörn fanns lämningarna av vad som bedömts ha varit en *ugn*. Innanför störhålsraden låg en vinkelformad ränna (229396). Den var 0,16 meter som djupast men var grundare i hörnet och profilen var snarast V-formad i de djupare delarna. I rännans nedgrävning fanns ljusgrå siltig sand med inslag av kol samt sot och fynd gjordes också av en bit svartgods (229420). I rännan låg också en flat, eldspräckt, stenskiva (cirka 0,35 x 0,35 meter). Innanför rännan fanns lämningarna av en intensiv eldning i form av en yta med ett mycket tunt skikt av hårt bränd, ljust rödbrun sand men en hel del kol och sot (229421). Väster om rännan och den rödbrända ytan fanns ett utrakningslager vilket var svartgrått och innehöll rikligt med kol, sot och aska samt även hade inslag av eldsprängda mindre stenar (226988). Det bestod av sandig silt med ett visst inslag av lera och det hade infiltrerat det underliggande golvlagret. Fynd av smält lera, flinta avfall/avslag, ett par poster äldre svartgods, en del av en skafthålsyxa, ett ev. fragment av ett träföremål, samt brända och obrända djurben, framkom. Delvis under utrakningsslagret och över större delen av grophusets södra halva låg ett lager av sotiga skärviga och skörbrända stenar vilket var upp till 0,10 meter djupt (226970). Merparten av stenarna var 0,05-0,10 meter stora. Över utrakningslagret, skärvstenslagret och också på golvlagret låg ett raseringslager från härden vilket täckte den södra delen av grophuset och även delvis den norra halvan (225665). Det mötte här ett

undre återfyllnadslager (222125). Raseringslagret utgjordes av ljust gulbrun sandig silt med inslag av lera samt rikligt med kol, sot, eldpåverkad sten samt sparsamt med brända och obrända djurben.

Längs med grophusets väggar fanns en sammanhängande rad av 38 störhål (227358 - 229121, 229150, 229155) och dessutom var 9 belägna på grophusets golv (223127 - 229145, 229160 - 229175). Störhålen som låg längs kanterna var belägna omkring 0,25 meter från varandra. I anslutning till kanterna påträffades dessutom några mindre stolphål och stöttor. Mitt emot varandra, mitt på kortsidorna, fanns i söder ett stolphål (227489, rundat, 0,21 x 0,18 meter, 0,33 meter djupt) och i norr en stötta (227384, 0,14 x 0,13 meter, 0,08 meter djupt). I nordväst, mot sidan, var ytterligare en stötta belägen (227342, 0,25 x 0,23 meter, 0,11 meter djupt). Just innanför störhålsraden i söder syntes en rektangulär stötta (229542, 0,20 x 0,15 meter, 0,05 meter djup). Dess fyllning (229546) tycktes härröra från det ovanliggande utkastlagret från härden. En diffus grop som var nedgrävd genom utkastningslagret (226988) påträffades under återfyllnaden (222078) i väster (226149). Den var avlång och grund (0,90 x 0,40 meter, 0,11 meter djup). Dess fyllning utgjordes av mörkt brungrå siltig lera med inslag av eldpåverkad sten, brända djurben samt sparsamt med kol (226159). Det fanns även en mindre tunn kollins centralt i fyllningen. Under raseringslagret (225665) framkom en oval nedgrävning vilken skar nedgrävningens botten (227512, 0,60 x 0,50 meter, 0,14 meter djup). Fyllningen var lucker och bestod av brun sandig lera med inslag av kol och fragment av obränt djurben (227523). Mitt på gropens botten påträffades tre spräckta stenar (0,08-0,20 meter stora) (227916).

TOLKNING: Grophuset har haft ett *sadeltak* vilket hållits uppe av två stolpar på respektive kortsida (5079 (227489, 227384)). Troligen har också den stolpe (227342) som stått i störraden i nordväst ingått i takkonstruktionen men den kan även ha varit del av en ingång. Då som stöd för upphängning av en dörr eller som stöd för en trappa. *Väggen* har bestått av störar som varit sammanbundna av ett sannolikt flätverk (5078). Detta bör, med tanke på brandfaran, ha varit lerklinat. Eventuellt kan det ha funnits något isolerande material mellan vägg och nedgrävningskant eftersom det inte finns några tydliga spår av nederoderad fyllning i detta utrymme. Golvet har inte haft någon beläggning utan det naturliga underlaget bär spår av brukning och trampning (5077 (227524)). I det sydöstra hörnet har det funnits en ugn (5080). En stenplatta påträffades i den vinkelformade rännan och möjligen tyder detta på att några sådana stått i rännan som ett skydd mellan ugnen och väggen. Det fanns i övrigt inga bevarade rester in situ av en ugn uppbyggd av och täckt med stenar. De stora mängderna eldsprängd sten i de lager som relateras till konstruktionen härrör dock sannolikt från en hårt använd och slutligen raserad ugnskonstruktion. Det rödbrända underlaget visar på relativt höga temperaturer vid förbränningen. I anslutning till ugnen fanns ett förmodat utrakningslager (226988) med kol, sot och aska.

De båda gropar som fanns vid den västra sidan är relativt lika varandra. De hade fyllningar med inslag från härden och de liknade också golvlagret. I botten på den ena (227512) låg tre stenar. Troligen har dessa fungerat som underlag för att ställa något på eller så har de utgjort stöd vid bearbetning av något.

Raseringslagret från härden (225665) låg an mot den undre återfyllningen (222125), vilket talar för att grophuset har tagits ur bruk och fyllts igen relativt direkt efter det att ugnen rasat eller raserats. Sannolikt har även väggar och tak tagits bort samtidigt. Därefter har omedelbart det stora återfyllnadslagret (222078) påförts för att slutligt fylla igen gropen. Materialet har tagits från omgivningen och utgörs av äldre ackumulerade lager med tillhörande fyndmaterial.

RITUELLA HANDLINGAR

Det fanns inga spår av rituella handlingar i grophuset.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (5074)

1. Nedgrävningen grävs (202381).
2. Stolpar för tak och störar för vägg (5078, 5079) samt andra störar (223127 - 229145, 229160 - 229175) och stöttor (229542) uppförs.
3. En ugn (5080) med en ränna byggs (229396).
4. Två gropar grävs (226149, 227512).

Brukning (5075)

5. Grophuset används varvid golvlagret bildas (5077, 227524).
6. Ugnen används återkommande (229421,) och utrakningslagret (226988) bildas.

Destruktion (5076)

7. En liten rasering från kanten (223056) sker i sydöstra hörnet.
8. Ugnen raseras varvid raserings- och skärvstenslagren (225665, 226970) uppkommer.
9. Grophuset återfylls med två olika fyllningar (222125, 222078). Materialet hamnar också i tömda nedgrävningar och försänkningar (227351, 227390, 227496, 229420).

FYND

Fyndnr	**Sakord**	**Fyndkategori**	**Stratigrafiskt objekt**
2465	Smält lera	Hantverk och produktion	222125
2474	Slagg	Slagg GAL	222078
2584	Smält lera	Hantverk och produktion	226988
3174	Beslag	Byggnadsdetaljer och monument	222078
3313	Yxa	Hantverk och produktion	226988
3326	Avfall	Husgeråd och livsmedel	226988
3331	Bryne	Hantverk och produktion	222078
3357	Eldslagningsflinta	Husgeråd och livsmedel	222078
3979	Kärl	Keramik Bäck	227524
3987	Kärl	Keramik Bäck	229420
3992	Kärl	Keramik Bäck	226988
3998	Föremål	Obestämt	226988
4004	Kärl	Keramik Bäck	227524
4009	Kärl	Keramik Bäck	226988
4011	Kärl	Keramik Bäck	222078
4039	Kärl	Keramik Bäck	222125
6718	Kärl	Keramik Bäck	222125
8775	Islägg	Transport och samfärdsel	222078

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	**14C-ålder BP**	**Kal 1σ**	**Kal 2σ**	**Prov-/fyndnr**	**Material/Art**	**Kontext**	**Typ**
Ua-52115	986±29	1010AD-1150AD	980AD-1160AD	229075	Bränt sädeskorn/Obestämt	226988	Avsättningslager

Osteologi:

Häst är den vanligaste djurarten i fyllnadslagren (222125, 22078), men även ben från nötkreatur, får/get, tamsvin och hund förekommer. Hästbenen kommer till stor del från underkäke och nedre extremiteter, men enstaka ben från övre extremitet som lårben och strålben förekommer. Från får/get, nötkreatur och svin förekommer ben från alla kroppsregioner. Benen kommer från en relativt ung hingst under 4,5 år, får och get utgörs ett djur slaktat vid 3,5-6 mårs ålder samt ett ovanligt gammalt djur på över 6 år, medan det från svin finns en sugga samt djur på 1-2 års ålder och över 3 år. Ett handlovsben (*carpi accessorium*) från skogsmård påträffades i ett raseringslager från en härd (225665) och då det är ett ben från framtassen så rör det sig sannolikt om spår efter hantering av en päls. Flera obrända ben från får/get och svin kommer från utrakning av en härd (226988), men även obrända ben från nötkreatur och får/get. De brända benen representerar troligen matavfall som har slängts i elden som extra bränsle och tyder på att viss matlagning samt konsumtion har skett i grophuset.

Strat obj	**Vikt (g)**	**nöt**	**svin**	**får/get**	**häst**	**hund**	**skogsmård**
222125	162,6	3			2		
222078	515,2	6	6	6	12	2	
226159	4,5			1			
225665	226,1				3		1
226988	43,0	2	2	4			
227523	0,5						
227524	3,2						
Totalt	***955,1***	***11***	***8***	***11***	***15***		

Vedart: –

Makrofossil:

PM	**Strat obj**	**Makroskopisk tolkningskommentar**
229070	227524	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
229075	226988	Bakgrundsbrus/matlagning
230173	229421	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet

GAL-analys:

- Prov 1014099 från golvlagret 227524. Jordprov, ca 3 liter. Vattensållat genom 1 mm geologsåll. Provet genomgånget med magnet. Jordprovet var brungrå till färgen och innehöll måttligt med träkolsfragment. Inga arkeometallurgiska fynd påträffades.
- Prov 1014101 från fyllning i härdbotten, 229421. Jordprov, ca 7 dl (två mindre prov från samma kontext med samma PG-ID ihopslagna). Vattensållat genom 1 mm. geologsåll. Provet genomgånget med magnet. Provet var brungrå till färgen och innehöll enstaka fragment av träkol. Inga arkeometallurgiska fynd påträffades.

ANMÄRKNING

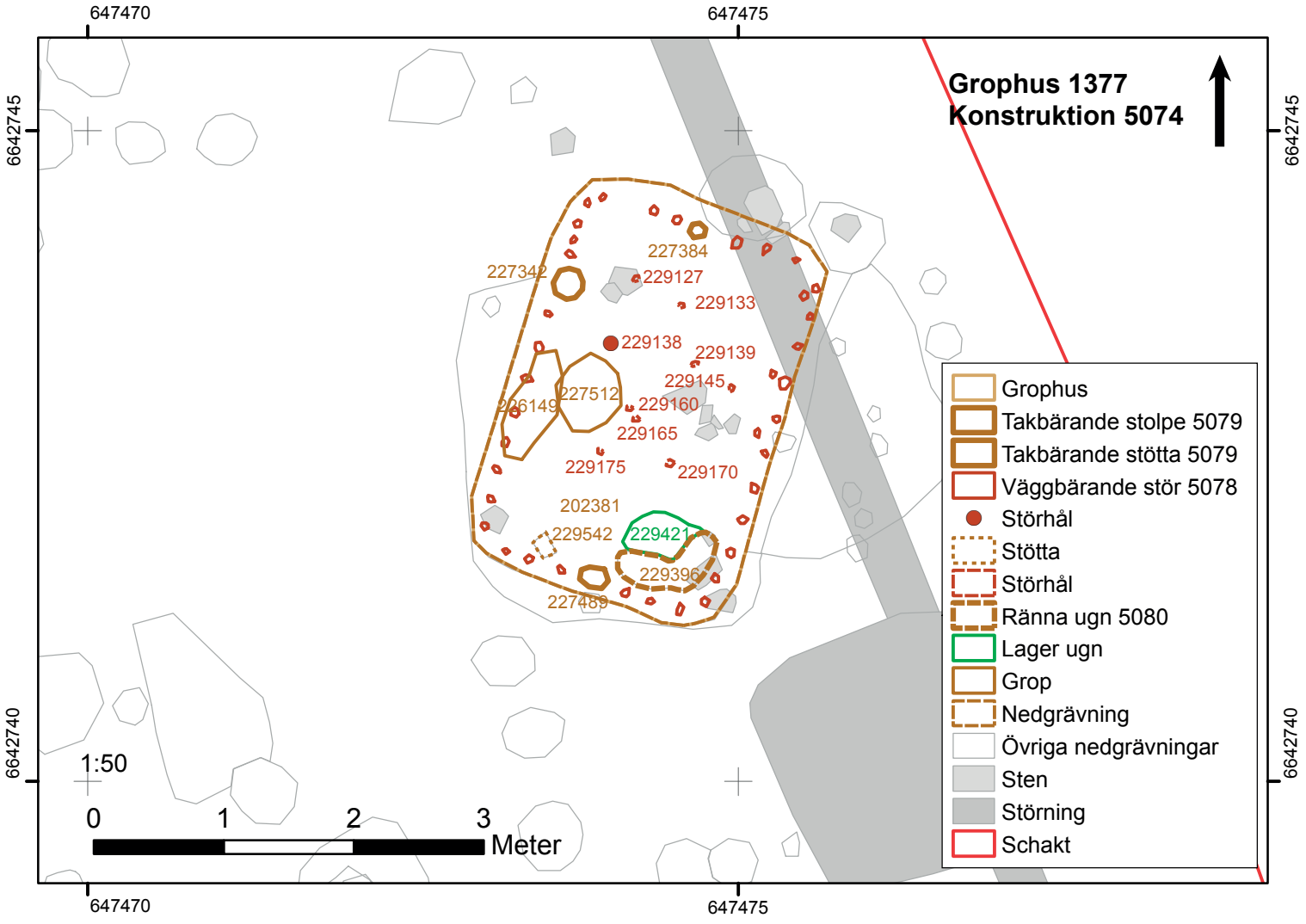
Överlagrar grophusen 1378 och 1379.

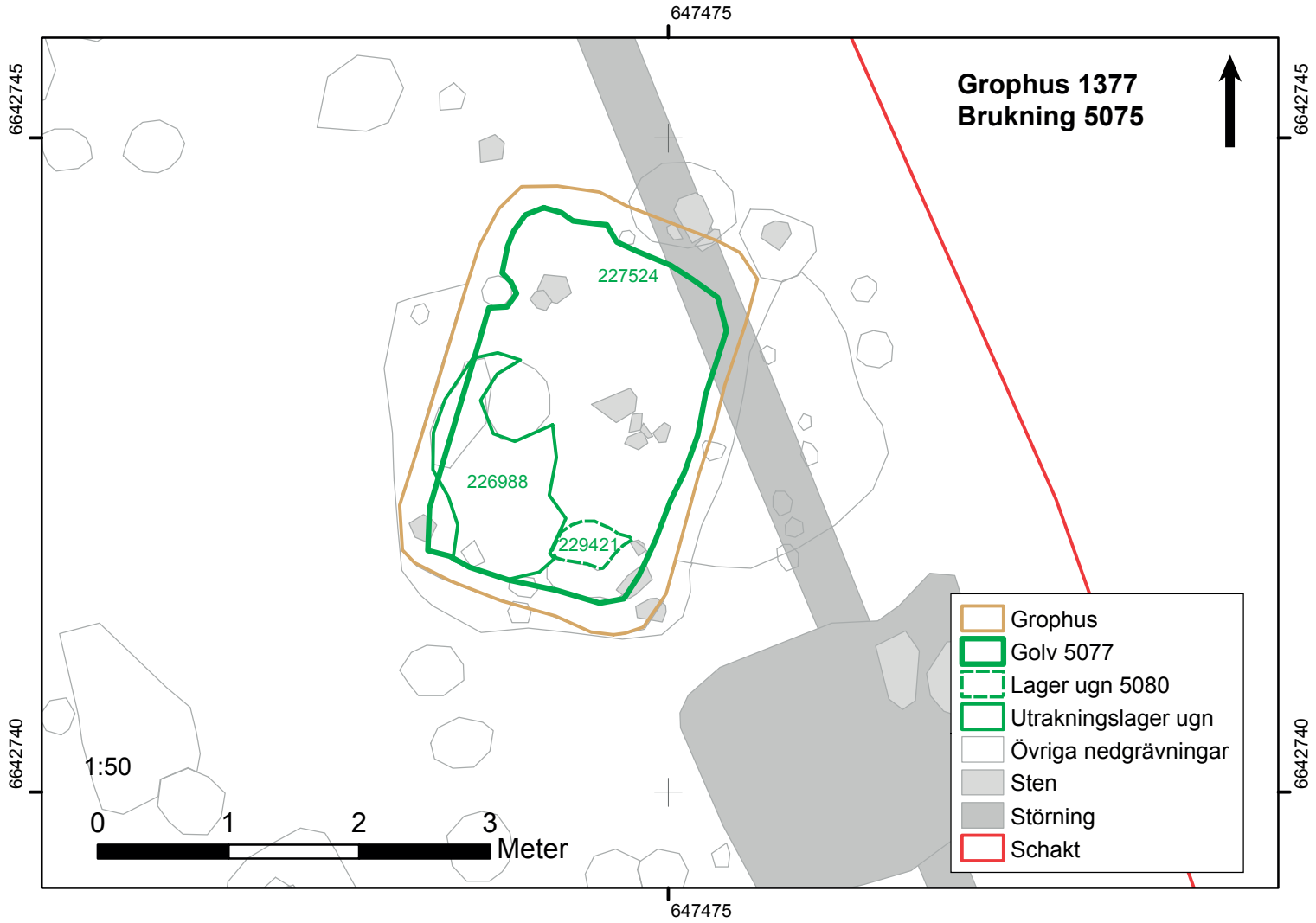
INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

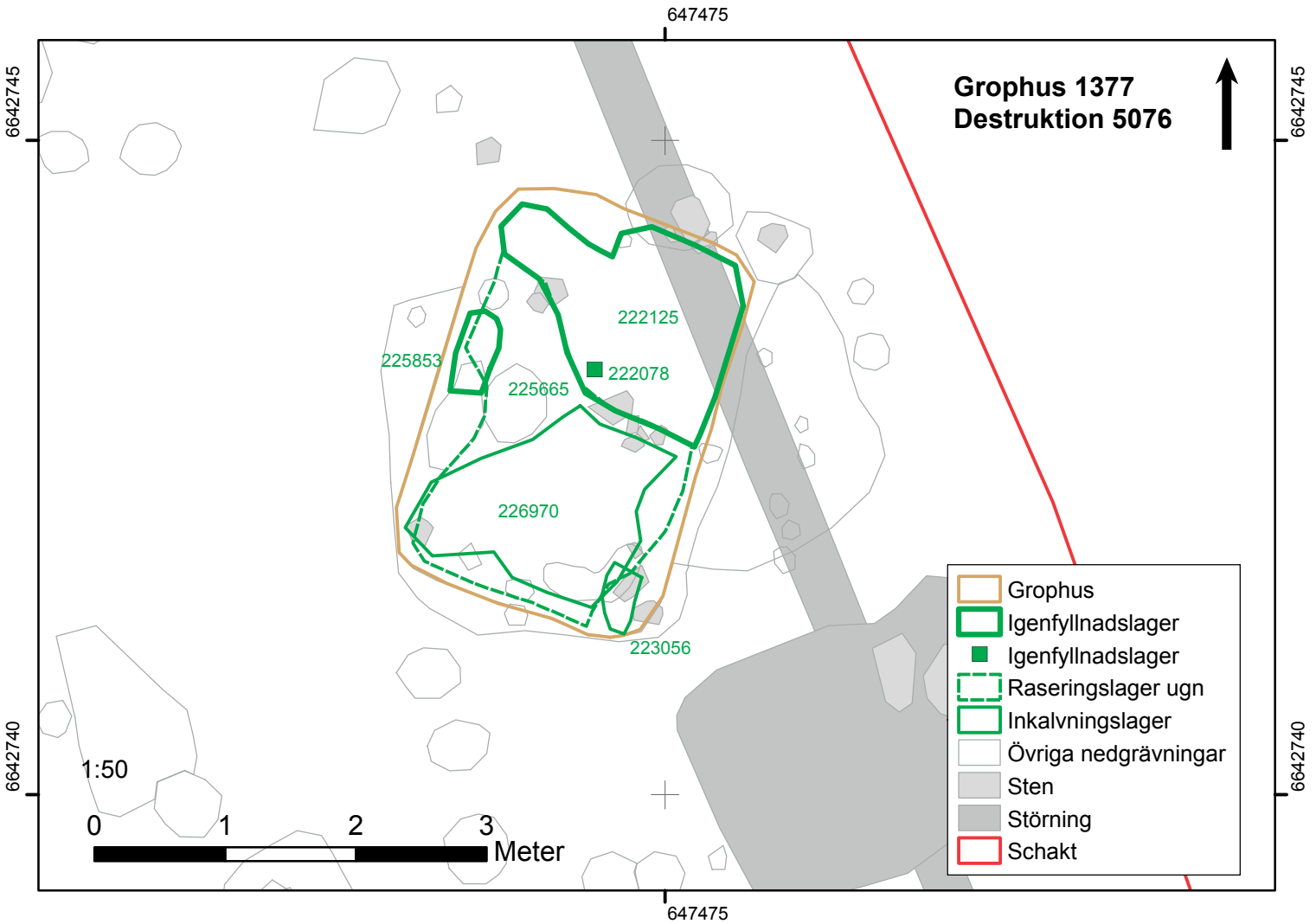
Intrasis Id	**Typ**	**Handling**	**Kontextgrupp**
5074	Kontextgrupp	Konstruktion	1377
5075	Kontextgrupp	Brukning	1377
5076	Kontextgrupp	Destruktion	1377
5077	Golv	Brukning	1377
5078	Vägg	Konstruktion	1377
5079	Tak	Konstruktion	1377

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
5080	Ugn	Konstruktion	1377
202381	Nedgrävning	Konstruktion	5074
222078	Lager fyllning	Destruktion	5076
222125	Lager fyllning	Destruktion	5076
223056	Lager fyllning	Destruktion	5076
225665	Lager fyllning	Destruktion	5076, 5080
225853	Lager fyllning	Destruktion	5076
226149	Nedgrävning	Konstruktion	5074
226159	Lager fyllning	Destruktion	5076
226970	Sten- tegelkonstruktion	Destruktion	5076, 5080
226988	Lager fyllning	Brukning	5075, 5080
227337	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227342	Nedgrävning	Konstruktion	5074, 5079
227351	Lager fyllning	Destruktion	5076
227353	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227358	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227363	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227368	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227373	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227378	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227384	Nedgrävning	Konstruktion	5074, 5079
227390	Lager fyllning	Destruktion	5076
227391	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227397	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227403	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227407	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227413	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227418	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227423	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227428	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227435	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227441	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227446	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227451	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227457	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227463	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227468	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227473	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227478	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227483	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227489	Nedgrävning	Konstruktion	5074, 5079
227496	Lager fyllning	Destruktion	5076
227497	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227502	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227507	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
227512	Nedgrävning	Konstruktion	5074
227523	Lager fyllning	Destruktion	5076
227524	Lager fyllning	Brukning	5075, 5077
227916	Sten- tegelkonstruktion	Konstruktion	5074
229079	Störhål	Konstruktion	5074, 5078

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
229085	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
229091	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
229097	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
229103	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
229109	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
229115	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
229121	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
229127	Störhål	Konstruktion	5074
229133	Störhål	Konstruktion	5074
229138	Störhål	Konstruktion	5074
229139	Störhål	Konstruktion	5074
229145	Störhål	Konstruktion	5074
229150	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
229155	Störhål	Konstruktion	5074, 5078
229160	Störhål	Konstruktion	5074
229165	Störhål	Konstruktion	5074
229170	Störhål	Konstruktion	5074
229175	Störhål	Konstruktion	5074
229396	Nedgrävning	Konstruktion	5074, 5080
229420	Lager fyllning	Destruktion	5076
229421	Lager fyllning	Brukning	5075, 5080
229542	Nedgrävning	Konstruktion	5074
229546	Lager fyllning	Destruktion	5076

647475
6642745
6642740
Grophus 1377
Brukning 5075
227524
226988
229421
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Golv 5077
Lager ugn 5080
Utrakningslager ugn
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

647475
6642745
6642740
Grophus 1377
Destruktion 5076
222125
225853
222078
225665
226970
223056
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Igenfyllnadslager
Igenfyllnadslager
Raseringslager ugn
Inkalvningslager
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

Grophus 1378

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	26,00 m ö h
UNDERLAG	Silt
BEVARINGSGRAD	Grophuset har blivit stört av att området under äldre tid använts för åkerbruk samt under 1900-talet som handelsträdgård. Det har under förhistorisk tid till stor del försvunnit i samband med att först grophuset 1379 och senare grophuset 1377 anlagts. Dessutom har den norra kanten skadats av nedgrävningen för två stolphål (225451, 229516). Djupet har sannolikt blivit starkt reducerat, kanske främst före det att grophuset 1377 anlagts. I modern tid har en ledning grävts ner och i viss mån skadat grophuset.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Oregelbundet, ursprungligen kvadratiskt eller rundat Längd: 2,30 meter (skadat) Bredd: 1,15 meter (skadat) Djup: 0,08 meter Area: 1,93 m^2, bedömning av ursprunglig storlek cirka 3,00 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Grophuset saknar såväl tolkningsbara inre konstruktioner som spår av brukning.

DATERING

Dateringsspann: 800 - 1150 e.Kr.

Konstruktion: –

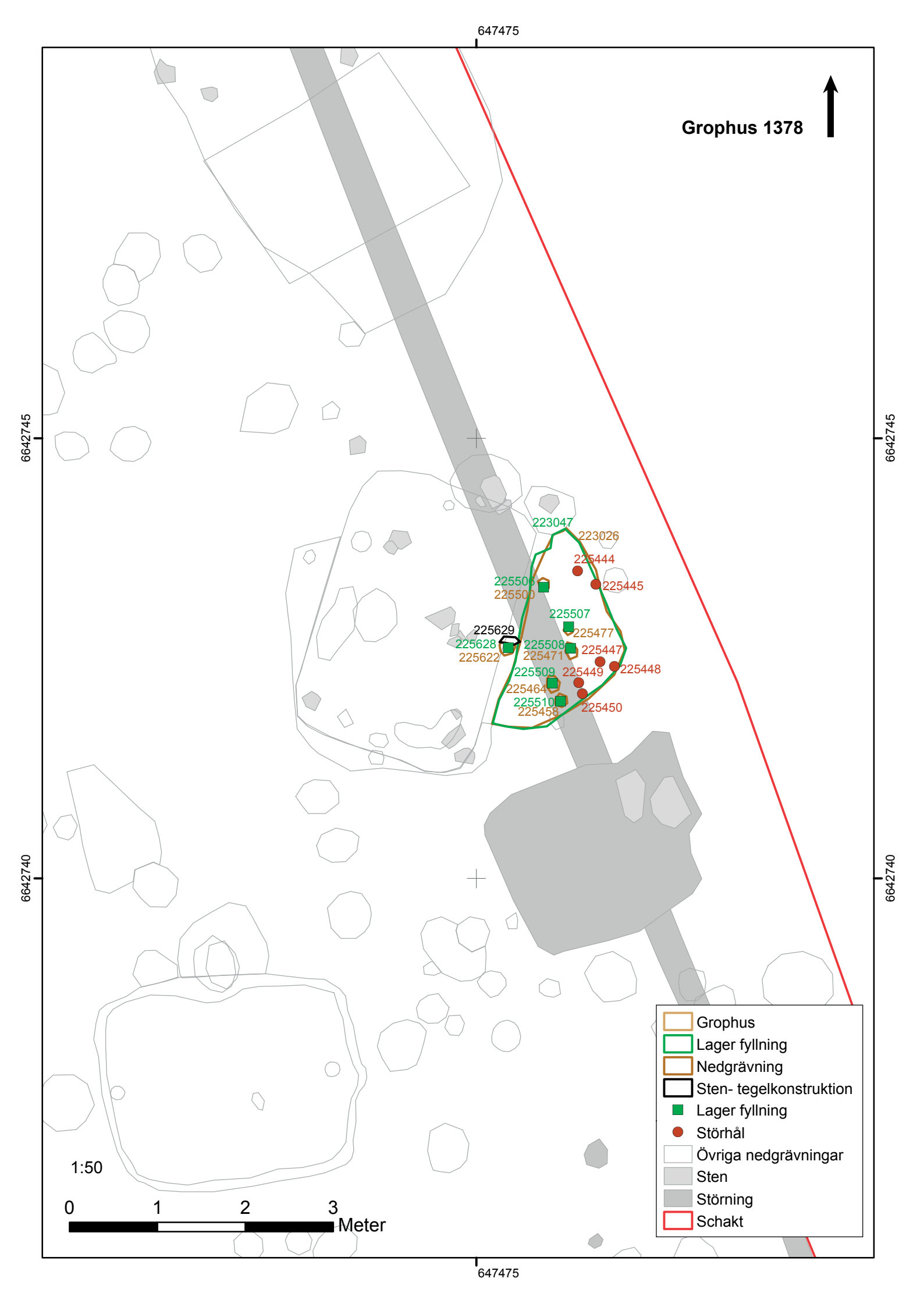
Brukning: –

Destruktion: Daterande fynd: äldre svartgods, 700–1200 e.Kr. FV3981 (223047).

Sammantagen datering: Fynd av äldre svartgods placerar grophuset någonstans i perioden 700–1200 e.Kr. Grophuset överlagrar sannolikt ett annat, 1379, vilket inte bidrar med något daterande men de båda grophusen överlagras också att ytterligare ett grophus, 1377. Detta har daterats med ^{14}C-analys till 1000-1150 e.Kr. och för detta finns också stöd i dateringen av de aktuella fynden. Det är troligt men inte helt klarlagt att de tre grophusen utgör en kronologiskt relativt väl sammanhållen sekvens (jämför 1379, Tolkning). Det är dock sannolikt att både detta grophus och 1379 konstruerats, brukats och destruerats under vikingatid eller tidig medeltid.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Det undersöktes och dokumenterades tillsammans med de båda grophusen 1377 och 1379 vilka hade inbördes stratigrafiska relationer. Den södra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den norra halvan kontextuellt men en profilbank grävdes bort allra sist. Fynd insamlades för hand. Undersökningen gjordes med skärslev. Grophuset avsöktes också med metalldetektor.

647475
6642745
6642740
Grophus 1378
223047
223026
225444
225445
225505
225500
225507
225629
225628
225508
225477
225447
225622
225471
225509
225449
225448
225464
225510
225458
225450
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Sten- tegelkonstruktion
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Nedgrävningen hade en plan botten (223026). De bevarade sidorna var alltför låga för att en bedömning av formen skulle kunna göras. Vad gäller utseende i plan ger den bevarade delen av grophuset något motstridig information. Den östra sidan och det norra hörnet är rätvinkligt medan den södra delen av grophuset vekar ha varit rundat. Det kan möjligen ha rört sig om en kombination av de båda formerna. Längden bedöms ha varit omkring 1,75 meter och detsamma gäller för bredden. Den ursprungliga storleken bör därför ha varit omkring 3 m^2.

Fyllningar och lager: Ett återfyllnadslager var den enda fyllningen i grophuset (223047). Det utgjordes av ljust brun silt med inslag av lera. Två skifferbrynen och några bitar äldre svartgods påträffades i fyllningen.

Övriga objekt: Under återfyllnaden påträffades ett flertal störhål, stöttor samt stolphål. De sex störhålen (225444, 225445, 225447, 225448, 225449, 225449, 225450) var belägna nära kanten (diametermått: 0,05-0,07 meter, djup: 0,10–0,17 meter). Stöttorna och stolphålen skiljde sig endast marginellt från varandra i storlek samt form och fyllningarna var mycket likartade (diametermått 0,19–0,12, djup: 0,09–0,15 meter). Vid den södra kanten låg en stötta (225458) och intill denna ett stolphål (225464). Ett liknande par med en stötta och ett stolphål var beläget något längre in i grophuset (225471, 225477). I den norra delen fanns en stötta (225500). Just vid övergången mot det överlagrande grophuset 1377 framkom ett stolphål med en stående sten som stöd (225622, 225629). Det täcktes av ett återfyllnadslager som hör till 1377 (222078) och var sannolikt skadat i den övre delen.

TOLKNING: Det fanns inget bevarat *golvlager* i grophuset vilket möjligen kan bero på att detta varit täckt av t ex plankor, en matta eller dylikt när grophuset varit i bruk. De störar som var belägna vid sidorna har knappast själva kunnat bära en *flätverksvägg* (1300) men tolkas som att ha ingått i en sådan. Möjligen kan fler, ej bevarade, störhål ha funnits. Ett annat alternativ är att väggen utgjorts av lösa element av t ex flätverk i ramar. Det verkar mindre troligt att samtliga störhål och stöttor ingått i en *takkonstruktion*. Ett par av dem verkar mer sannolika i sammanhanget. Det gäller de vid den södra sidan (225458, 225464) varav en den ena kan höra till en eventuell ombyggnad. Eftersom det inte finns underlag för någon egentlig hypotes kring hur taket ka ha varit konstruerat går det dock inte att utesluta några möjligheter, inte heller att det rör sig om andra typer av inre konstruktioner. Grophusets bevarade djup var, liksom det för 1379, litet, inte minst i jämförelse med det överlagrande grophuset 1377 som var 0,56 meter djupt. Den rimligaste förklaringen till förhållandet är att 1377 ursprungligen varit ännu djupare och att samtliga tre grophus reducerats av senare tiders markanvändning.

RITUELLA HANDLINGAR

Sannolikt har en rituell handling utförts i grophuset i samband med att det tagits ur bruk och fyllts igen. Spåren av detta utgörs av en komplett underkäke (FV9025) från en nyfödd spädkalv vilken påträffades i återfyllnadslagret.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (1298)

1. Nedgrävningen (223029) grävs.
2. Stolpar och störar (225444, 225445, 225447, 225448, 225449, 225449, 225450, 225471, 225477, 225500, 225622) reses, bland annat till en vägg (1300).

Destruktion (1299)

3. Stolpar och störar tas bort. Nedgrävningen fylls igen (223047) och materialet hamnar också i de tömda nedgrävningarna (223047, 225503, 225507, 225508, 225509, 225510, 225658).
4. Sannolikt utförs också en rituell deponering av en underkäke från en nyfödd spädkalv.
5. Grophuset 1377 byggs.

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
3328	Bryne	Hantverk och produktion	223047
3329	Bryne	Hantverk och produktion	223047
3981	Kärl	Keramik Bäck	223047

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi:

I återfyllnaden av grophuset hittades ett bäcken från häst med styckningsspår och utöver fragment av skulderblad och armbågsben av nötkreatur, en komplett underkäke (FV9025) från en nyfödd spädkalv. Den underkäken kan komma från ett kadaver av ett nyfött djur, men kan även utgöra en deposition av en hel underkäke, dvs av samma typ som i flera andra grophus.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	häst
223047	125,0	5	1

Vedart: –

Makrofossil:

PM	Strat obj	Makroskopisk tolknings-kommentar
223048	223047	Möjlig inblandning av recent material

ANMÄRKNING

Överlagras av grophuset 1377.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
1298	Kontextgrupp	Konstruktion	1378
1299	Kontextgrupp	Destruktion	1378
1300	Vägg	Konstruktion	1378
223026	Nedgrävning	Konstruktion	1298
223047	Lager fyllning	Destruktion	1299
225444	Störhål	Konstruktion	1298, 1300
225445	Störhål	Konstruktion	1298, 1300
225447	Störhål	Konstruktion	1298, 1300
225448	Störhål	Konstruktion	1298, 1300
225449	Störhål	Konstruktion	1298, 1300
225450	Störhål	Konstruktion	1298, 1300
225458	Nedgrävning	Konstruktion	1298
225464	Nedgrävning	Konstruktion	1298
225471	Nedgrävning	Konstruktion	1298
225477	Nedgrävning	Konstruktion	1298
225500	Nedgrävning	Konstruktion	1298
225506	Lager fyllning	Destruktion	1299
225507	Lager fyllning	Destruktion	1299
225508	Lager fyllning	Destruktion	1299
225509	Lager fyllning	Destruktion	1299
225510	Lager fyllning	Destruktion	1299
225622	Nedgrävning	Konstruktion	1298
225628	Lager fyllning	Destruktion	1299
225629	Sten- tegelkonstruktion	Konstruktion	1298

Grophus 1379

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	26,00 m ö h
UNDERLAG	Silt
BEVARINGSGRAD	Grophuset har blivit stört av att området under äldre tid använts för åkerbruk samt under 1900-talet som handelsträdgård. Det var endast bevarat till en mindre del då det senare grophuset 1377 grävts igenom det. Djupet har dock sannolikt blivit kraftigt reducerat redan före det att grophuset 1377 anlades.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt (bedömd ursprunglig form) Längd: 2,60 meter Bredd: 2,20 meter Djup: 0,16 meter Area: 0,89 m^2. Bedömd som ursprungligen cirka 5,70 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Grophuset är mycket fragmentariskt bevarat och saknar såväl tolkningsbara konstruktioner som spår av brukning.

DATERING

Dateringsspann: 800–1150 e.Kr.

Konstruktion: –

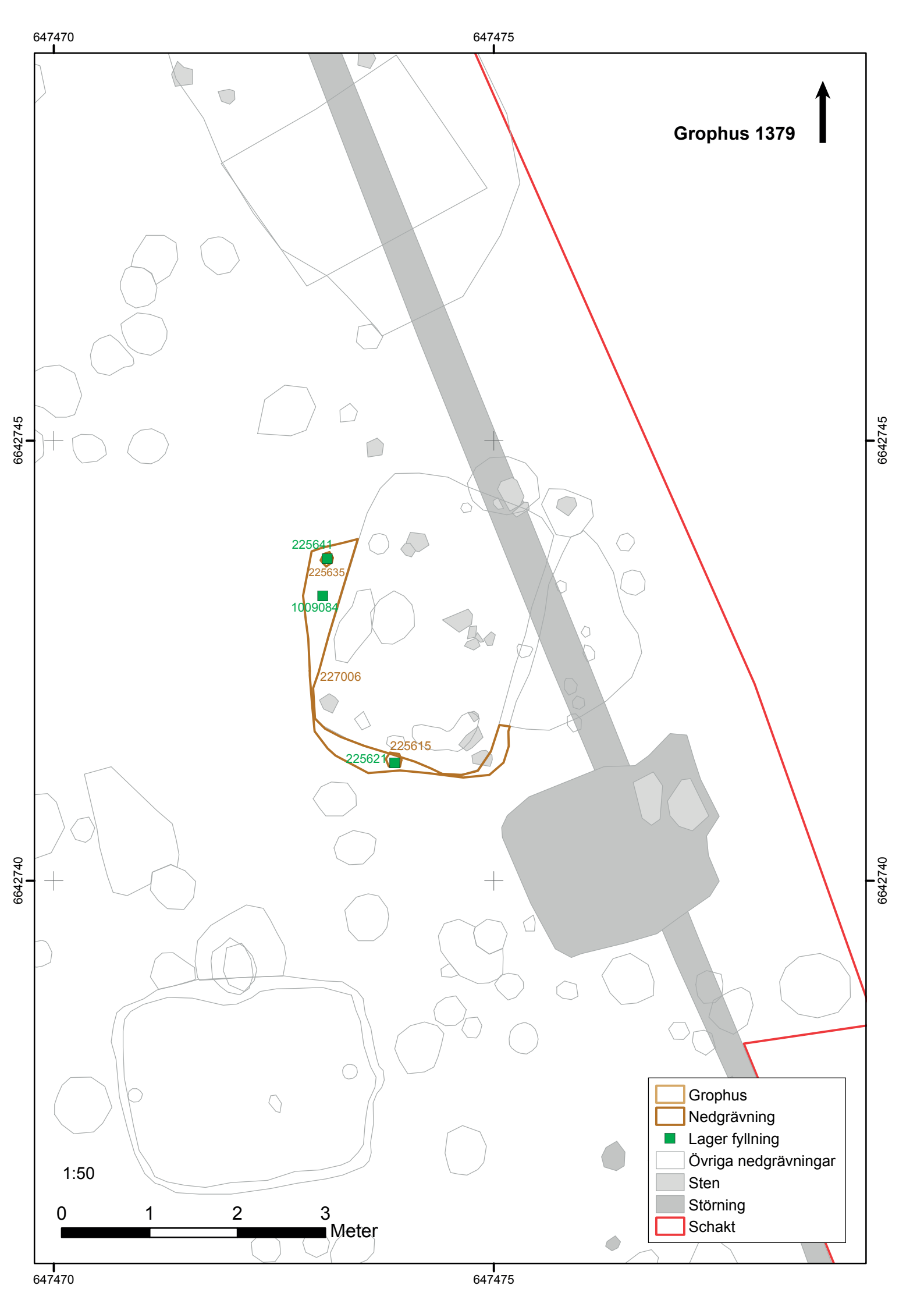
Brukning: –

Destruktion: –

Sammantagen datering: De bevarade lämningarna av grophuset utgör endast ett fragment. Det föreligger inga daterande fynd och det har heller inte funnits förutsättningar för ^{14}C-datering. Grophuset är ett av tre, 1377, 1378, 1379, belägna på samma plats och de utgör möjligen en väl sammanhållen sekvens av grophus där 1379 sannolikt är det allra äldsta (jämför även Tolkning). Det stratigrafiskt yngsta grophuset, 1377, har daterats till 1000–1150 e.Kr. med hjälp av ^{14}C-analys och med stöd i fyndens datering. Det grophus, 1378, som är yngre än 1377 och sannolikt också äldre än det här aktuella, innehåller äldre svartgods vilket indikerar en datering till någon gång under perioden 700–1200 e.Kr. Det är dock troligt att detta grophus liksom de övriga tillkommit, brukats och destruerats under vikingatid eller tidig medeltid.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Det undersöktes och dokumenterades tillsammans med de båda grophusen 1377 och 1378 som ingick i samma stratigrafiska sammanhang. Den södra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den norra halvan kontextuellt men en profilbank grävdes bort allra sist. Undersökningen gjordes med skärslev. Metalldetektering utfördes också.

647470
647475
6642745
6642740
Grophus 1379
225641
225635
1009084
227006
225615
225621
Grophus
Nedgrävning
Lager fyllning
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophuset hade en nedgrävning med vertikala sidor och plan botten (227006).

Fyllningar och lager: Det fanns en fyllning i nedgrävningen vilken utgörs av en återfyllnad (1009084). Det rörde sig i verkligheten om en fyllning som var gemensam med det överlagrande grophuset 1377 (där hade fyllningen id 222078). Fyllningen utgörs av brun siltig lera med ett litet inslag av bränd lera, kol och eldpåverkade stenar. Inga fynd gjordes i den del som fanns i det aktuella grophuset.

Övriga objekt: Vid grophusets södra kant var ett stolphål beläget (225615). Det var rundat (0,17×0,17 meter, 0,24 meter djupt) och hade en fyllning av ljusbrun siltig sand/gulgrå sand (226621). I det nordvästra hörnet fanns en stötta (225635) med rundad form (0,15×0,15 meter, 0,06 meter djup). Dess fyllning (225641) bestod av flammig gulgrå silt/gråbrun lerig silt.

TOLKNING: Eftersom grophuset var så pass dåligt bevarat saknas i det närmaste helt förutsättningar för att kunna göra en tolkning. Det fanns inget *golvlager* vilket skulle kunna betyda att nedgrävningens botten varit täckt av t ex ett plankgolv, en vassmatta eller ett skinn under den tid då grophuset varit i bruk. Inte heller finns några lämningar av en *vägg*. Det kan möjligen bero på att denna hängt ihop med taket, att taket gått ända ner till marken eller att väggen varit av någon typ som inte behövt grävas ner i marken såsom t ex flätverk i en ram. De två stolphålen kan möjligen ha burit ett *tak*. I synnerhet det södra kan, med sin placering ungefär mitt på kortsidan, tänkas ha ingått i en typ av takkonstruktion vilken det finns flera exempel på inom delområdet. Grophusets bevarade djup var, liksom det för 1378, litet, inte minst i jämförelse med det överlagrande grophuset 1377 som var 0,56 meter djupt. Den rimligaste förklaringen till förhållandet är att 1377 ursprungligen varit ännu djupare och att samtliga tre grophus reducerats av senare tiders markanvändning.

RITUELLA HANDLINGAR

Det fanns inga lämningar av rituella handlingar i grophuset.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (1123)

1. Nedgrävningen grävs (227006).
2. Stolpar sätts upp (225615, (225635).

Destruktion (1297)

3. Stolparna tas bort och de tömda nedgrävningarna lämnas kanske öppna och får fyllningar (226621, 225641) som eroderar ner i dem.
4. Grophuset 1377 anläggs.
5. Grophusen 1379 och 1377 återfylls (1009084/222078).

FYND

Inga fynd påträffades i grophuset.

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi: –

Vedart: –

Makrofossil: –

ANMÄRKNING

Överlagras av grophuset 1377 och bör ha överlagrat 1378.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
1123	Kontextgrupp	Konstruktion	1379
1297	Kontextgrupp	Destruktion	1379
225615	Nedgrävning	Konstruktion	1123
225621	Lager fyllning	Destruktion	1297
225635	Nedgrävning	Konstruktion	1123
225641	Lager fyllning	Destruktion	1297
227006	Nedgrävning	Konstruktion	1123
1009084	Lager fyllning	Destruktion	1297

Grophus 2675

Maria Lingström

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Storgården
NIVÅ	26,22 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Nedre delen av grophuset var bevarat, den övre delen sannolikt skadad av aktivitetsyta 2676 (medeltida odling).
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rund
	Längd: 5,50 meter
	Bredd: 5,40 meter
	Djup: 0,35 meter
	Yta: Uppskattningsvis ca 21,43 m^2

FUNKTION

Det föremålsmaterial som påträffades järnföremål, keramik - både rysk-baltisk och äldre svartgods - samt djurben, fanns i golv- och konstruktionslagren. Inga bevarade inre konstruktioner eller konstruktiva element efter väggar och tak påträffades. Det förhållandet att grophuset är relativt stort och innehöll troligen väggbänkar talar för en funktion för matberedning och textil/läder verksamhet (puns och synål), det vill säga **bostad/kokhus** även om härd saknas.

DATERING

Dateringspann: 900–1000 e. Kr.

Konstruktion: Rysk-baltisk keramik, sen vikingatid.

Brukning: Dubbelskalig spännbuckla, 900-tal

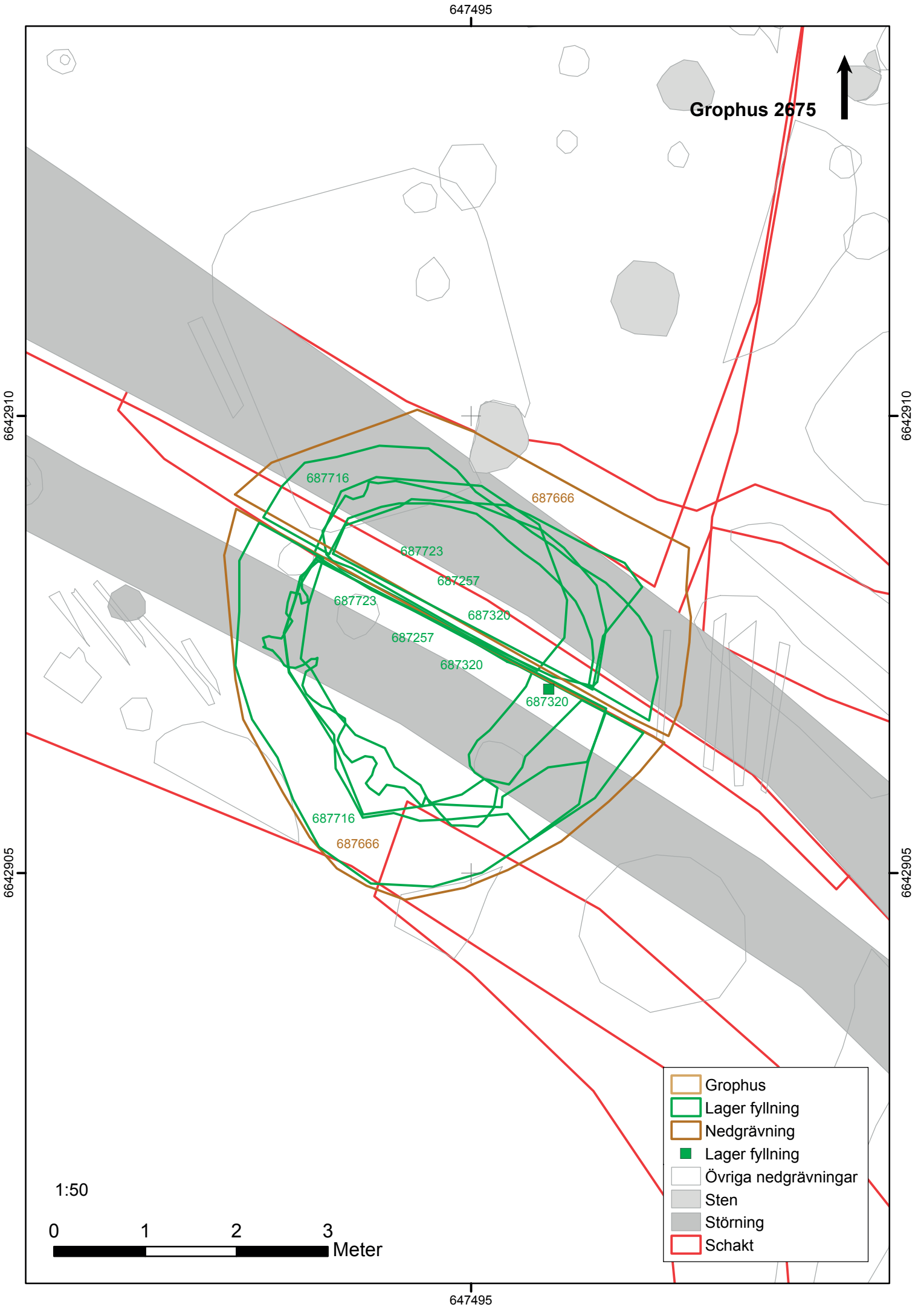
Destruktion: aktivitetsyta odling 2676.

Sammantagen datering: Utifrån fynd (spännbuckla P51) med en datering till 900-tal samt ryskbaltisk keramik i väggbänk och golvlager med en datering till 900-talet samt stratigrafiska relationer dateras grophuset till perioden 900-tal. Grophuset är beläget under aktivitetsyta (2943) en terrassering som hör ihop med stolphus 2271, båda från perioden 1030–1210 e.Kr. Över dessa objekt fanns också en medeltida odlingsyta (2676) med en datering till perioden 1200–1250. Grophus 2675 överlagrar grophus 2935.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Grophuset låg på gränsen mellan skilda detaljytor och under ett kabelstråk, innehållande kablar i bruk. Det innebar att grophuset undersöktes det i tre omgångar. Den allra nordligaste kanten undersöktes sent på året 2012 då anläggningen inte uppfattades som en nedgrävning. troligen på grund av tidpunkten på året (sen höst), och dåliga väderförhållanden, med torka, regn och frost. Den södra halvan undersöktes år 2013 och den kvarvarande delen år 2014.

Efter framrensning, samt kontinuerligt under undersökningens gång, fotodokumenterades grophuset. Nedgrävningen undersöktes kontextuellt. Ingen sektionsritning upprättades. Fynd samlades in genom handplock och metalldetektering. Undersökningen gjordes med skärslev och hacka.

647495
Grophus 2675
6642910
6642905
687716
687666
687723
687257
687723
687320
687257
687320
687320
687716
687666
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Lager fyllning
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter
647495

REDOVISNING AV STRATIGRAFISKA OBJEKT

Grophuset framträdde som en regelbunden större oval-rundad mörkfärgning när överliggande lager hade undersökts och tagits bort.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning (687666) var rundad, med lutande sidor och plan botten. Grophusets nedgrävningskant var diffus i den allra nordligaste delen, den del som undersöktes först under hösten 2012.

Fyllningar och lager: På nedgrävningens botten låg ett 0,01–0,05 m tjockt ljust gråbrunt sandigt siltlager med inslag av lera, träkol, småsten och ben (687723). Lagrets yta gav ett ojämnt intryck. Däröver fanns ett 0,01–0,10 m tjockt mörkt svartbrunt sandigt siltlager (687320), med inslag av lera, träkol, bränd lera, småsten och ben. Lagret var ett trampat och tolkades som ett som ett typiskt golvlager med lerfläckar, något djurben, keramik och relativt mycket träkol. Lagret hade en ojämn kontaktyta mot underliggande lager. Detta lager överlagrades i sin tur av ett 0,10–0,15 m tjockt ljust gråbeige lerlager (687257), med inslag av träkol, bränd lera, småsten och ben. Det hade en ojämn kontaktyta med underliggande lager, vilket indikerar att lerlagret har deponerats för att jämna ut det äldre golvet. Kontaktytan mellan dessa lager var inte skarp utan sammanblandad, vilket talar för att det har förts på successivt.

Över 687257 fanns ett medeltida odlingslager (687071, aktivitetsyta 2676), som täckte en relativt stor yta runt omkring grophuset.

Konstruktiva element: Inga nedgrävningar/stör- eller stolphål påträffades i grophuset.

Övriga objekt: Längs nedgrävningens kanter fanns ett 0,01–0,12 m tjockt mörkt gråbrunt lerigt och sandigt siltlager (687716), med inslag av träkol, småsten och ben.

TOLKNING KONSTRUKTION 1, 2672

Nedgrävningen var 0,35 meter djup men sannolikt var den övre delen inte bevarad, därmed saknas en ursprunglig markyta från vilken grophusets har konstruerats. Inga spår efter grophusets tak- eller väggkonstruktion fanns.

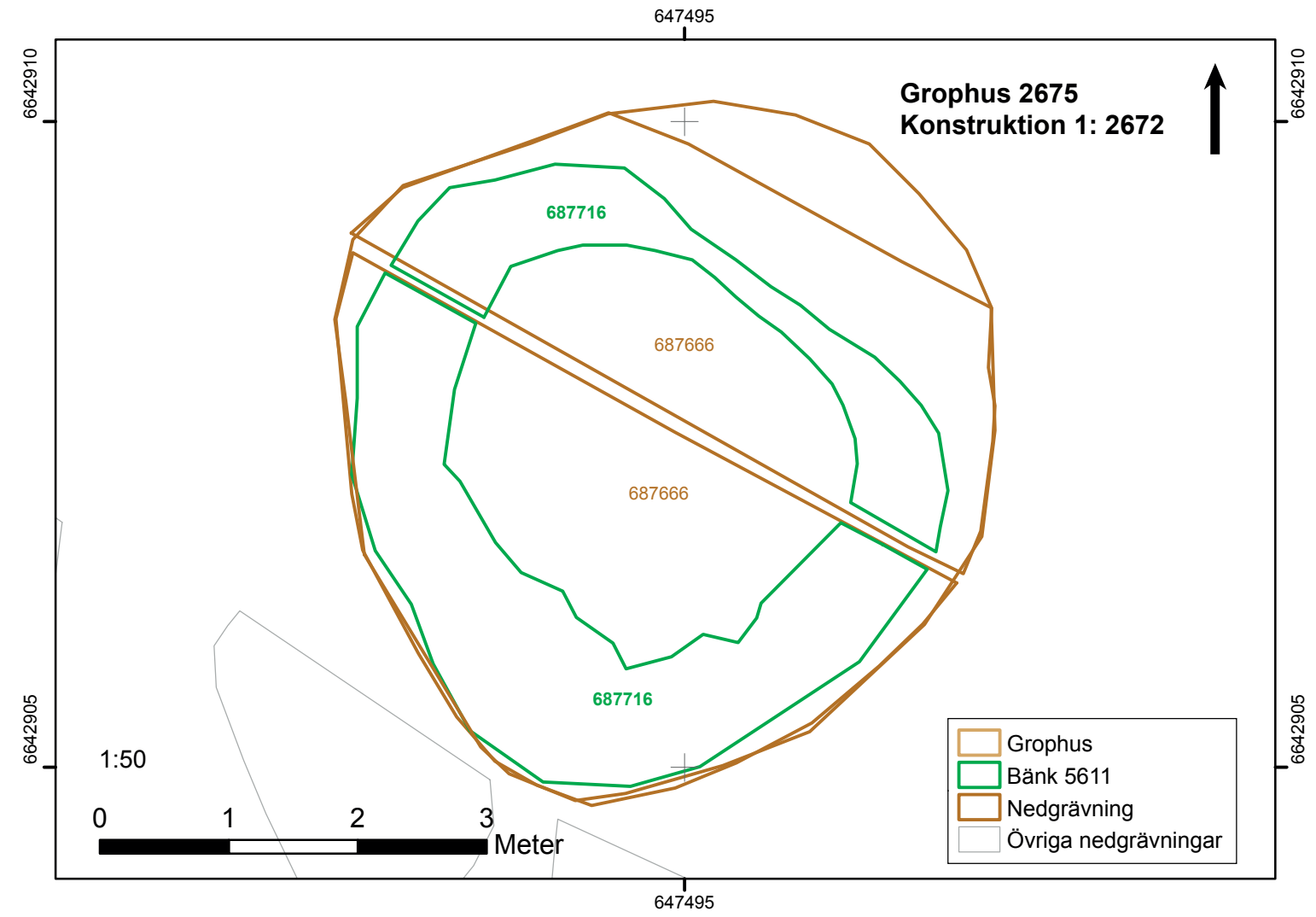
Ett hästskoformat lager som låg längs nedgrävningens kanter (687716) har tolkats som en byggd konstruktion av återanvänt kulturlager i och med att föremål och djurben fanns i lagret. Det har tolkats som en väggbänk (5611) trots den ringa höjden, men det kan också röra sig om fundament för tak-eller väggkonstruktion. Lagret var stratigrafiskt äldre än golvlagren eftersom dessa låg upp mot den förmodade väggbänken.

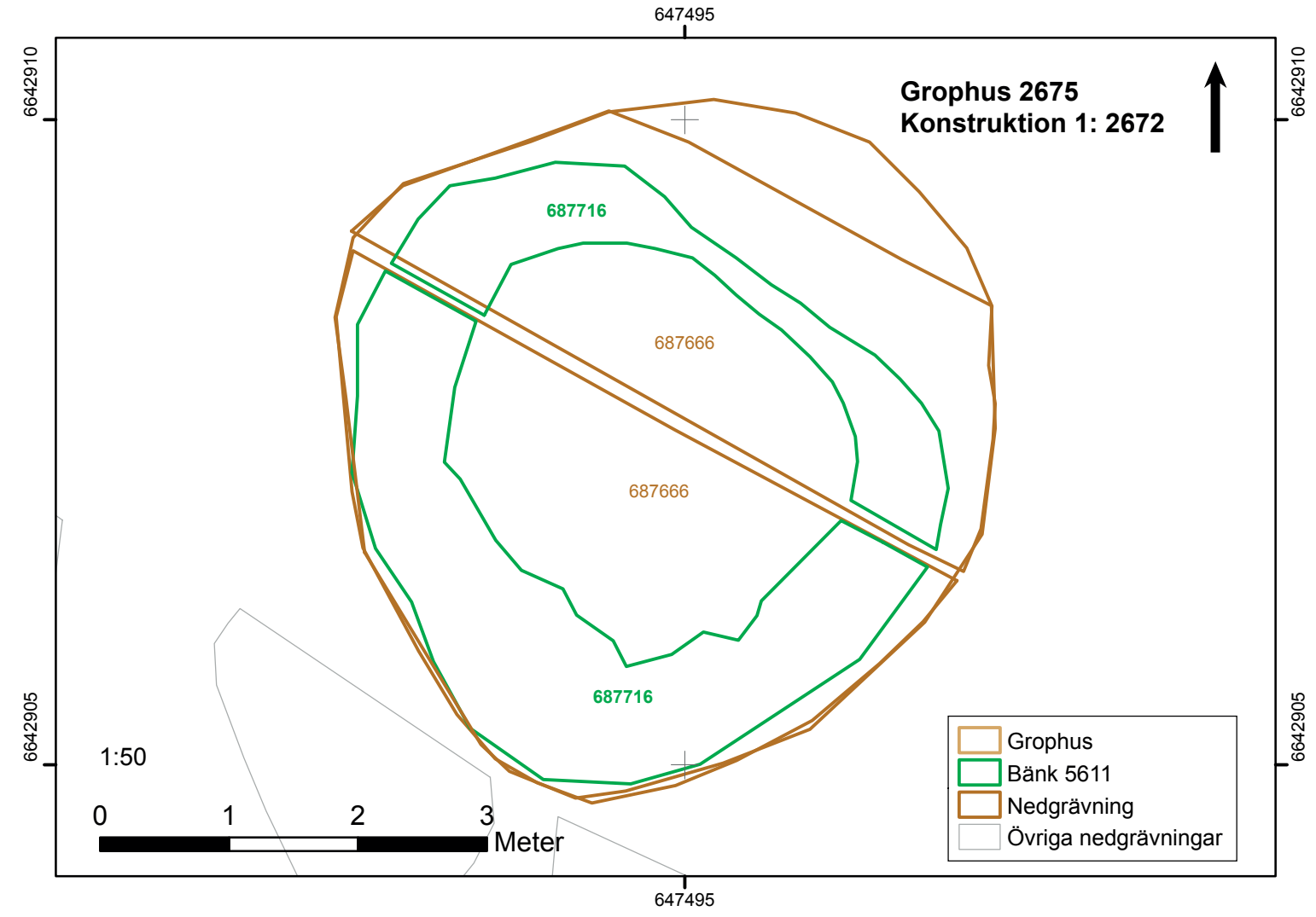
TOLKNING BRUKNING 1, 2673

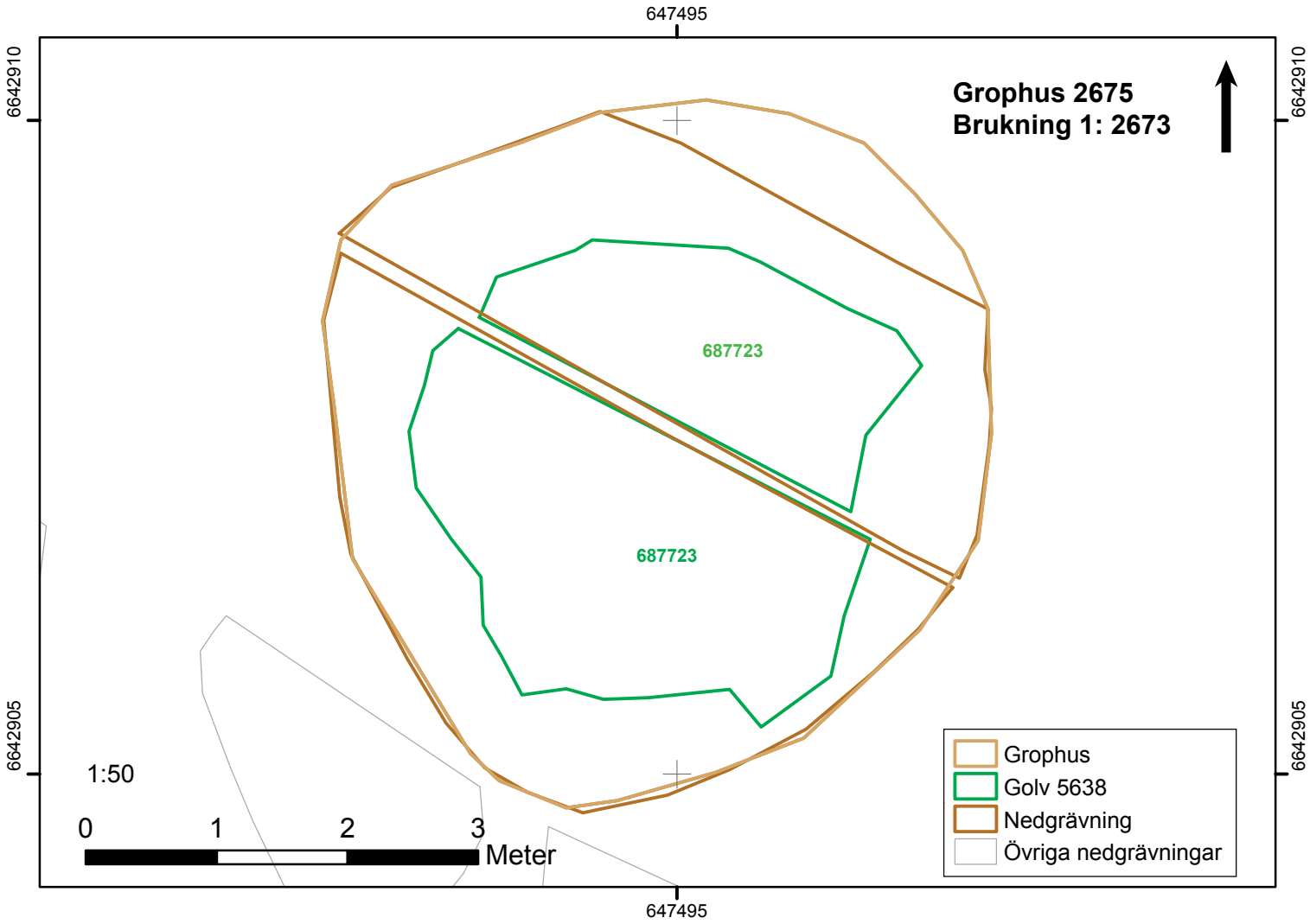
Grophuset har en förhållandevis lång brukningstid som innefattar tre skeden. Det äldsta relativt tunna lagret i botten på nedgrävningen har tolkats om det äldsta golvlagret, (5638). Lagret verkar vara en trampad fyndförande infiltrationshorisont, se vidare diskussion nedan.

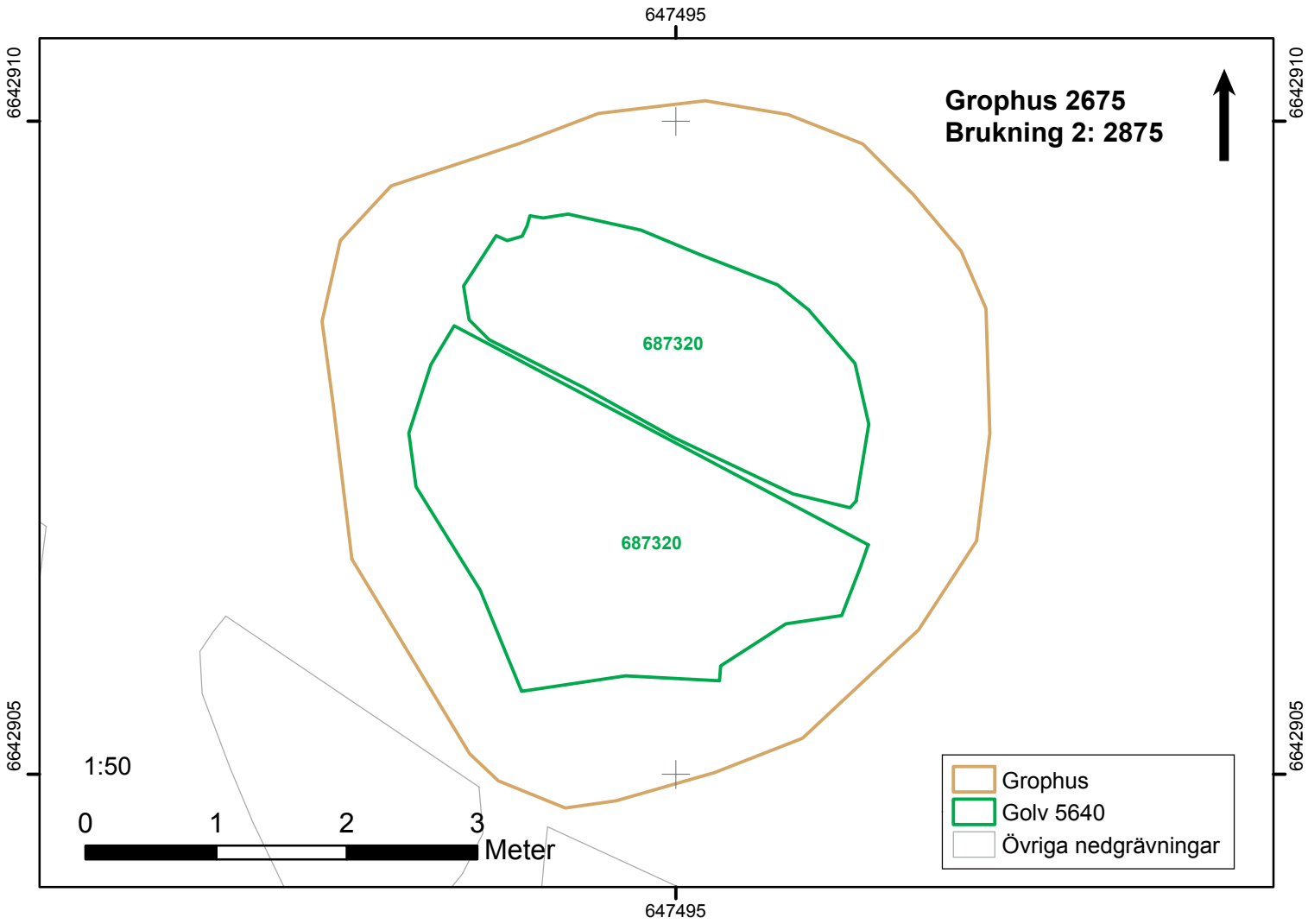
TOLKNING BRUKNING 2, 2875

Över golvlagret fanns ett fyndförande lager som också tolkats som golvlager (5640). Lagret var förhållandevis tunt och innehöll föremål som kan knytas till ett hushåll. De båda golvlagren skiljer sig från varandra framförallt vad gäller färgen. Det är möjligt att uppdelningen av dessa båda golvlager egentligen härrör från skillnad just i färg. Båda lagren uppfattades som trampytor, fyndmaterialet är likartat och det äldsta golvlagret förhållandevis tunt, endast 0,01–0,05 meter tjockt. Det äldre golvlagret (5638), kan därmed vara en infiltrationshorisont och att det egentliga golvlagret är 5640.

647495
6642910
6642905
Grophus 2675
Konstruktion 1: 2672
687716
687666
687666
687716
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Bänk 5611
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
647495

647495
6642910
6642905
Grophus 2675
Konstruktion 1: 2672
687716
687666
687666
687716
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Bänk 5611
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
647495

647495
6642910
6642905
Grophus 2675
Brukning 1: 2673
687723
687723
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Golv 5638
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
647495

647495
6642910
6642905
Grophus 2675
Brukning 2: 2875
687320
687320
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Golv 5640
Övriga nedgrävningar
647495

TOLKNING KONSTRUKTION 2, 2674

Det yngre golvlagret överlagrades av ett påfört lerlager (687257) som har tolkats som det yngsta golvlagret (5639). Leran har sannolikt förts på för att jämna ut det oregelbundna underlaget. Lerlagret har karaktär av golvlager men har konstruerats vid ett och samma tillfälle. Endast två föremål har knutits till lagret, vilket talar för att leran som helhet förts på för att jämna ut underlaget. Ytan av lerlagret bör ha fungerat som golvyta, men några spår efter denna brukning var inte bevarade.

TOLKNING DESTRUKTION

Inga fyllnadslager eller andra spår av destruktionen fanns i grophuset. Det påförda lerlagret 5639, överlagrades direkt av de medeltida odlingslagren i aktivitetsyta 2676. Grophusets övre delar har sannolikt förstörts av den medeltida odlingen. På platsen för grophuset har i odlingslagren ett flertal föremål påträffats, bland annat en pilspets (FV490) och en vitmetallsmälta (FV991). Även strax norr om grophuset fanns relativt många järnföremål i odlingslagret. Dessa fynd kan hypotetiskt härröra från ett sönderplöjt fyllnadslager.

RITUELLA HANDLINGAR

I det påförda lerlagret (687257) som tolkats som det yngsta golvlagret, fanns en galtkäke deponerad.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

1. Nedgrävningen (687666) grävs.
2. En väggbänk (687716) byggs.
3. Grophuset brukas och ett golvlager (687223) bildas.
4. En ny brukningsfas inleds och ytterligare ett golvlager (687320) bildas. I samband med denna övergång offras en käke från en galt i lagret.
5. Ytterligare en ny brukningsfas inleds och ett stabiliserande golvlager (687257) anläggs.

FYND

I *väggbänken 5611*, påträffades en brodd (FC465), en möjlig skobrodd (FC1372), en puns (FC1378), tre järnbleck/plattor (FC467, FC1369 och FC 1371), keramik i form av rysk-baltiskt äldre svartgods (FC1287) med datering till sen vikingatid, äldre svartgods (FC1362) samt tre fyndposter med ben.

I det *äldsta golvlagret 5638* påträffades ett fragment av en oval dubbelskalig spännbuckla (FC1364), troligen av typen P51 med en datering till 900-tal, en synål av järn (FC1385), keramik i form av äldre svartgods (FC1360) samt djurben.

I det *yngre golvlagret 5640*, framkom keramik i form av äldre svartgods (FC1282, FC1285, FC1290), varav det senare rysk-baltiskt, en brodd (FC559), en järnklump (FC463), en järnplatta (FC466) samt ett fragment av vridkvarn (F823) samt djurben.

I det påförda *yngsta lergolvet 5639*, fanns en skobrodd (FC464), keramik i form av äldre svartgods (FC1361) samt djurben.

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
464	Brodd	Transport och samfärdsel	687257
465	Brodd	Transport och samfärdsel	687716
559	Brodd	Transport och samfärdsel	687320
1372	Brodd	Transport och samfärdsel	687716
466	Föremål	Obestämt	687320
467	Föremål	Obestämt	687716
463	Klump	Obestämt	687320
1282	Kärl	Keramik Bäck	687320
1285	Kärl	Keramik Bäck	687320
1287	Kärl	Keramik Bäck rysk-baltisk	687716
1290	Kärl	Keramik Bäck rysk-baltisk	687320
1360	Kärl	Keramik Bäck	687723
1361	Kärl	Keramik Bäck	687257
1362	Kärl	Keramik Bäck	687716
1369	Platta	Obestämt	687716
1371	Platta	Obestämt	687716
1378	Puns	Hantverk och produktion	687716
1364	Spännbuckla	Dräkt, smycken och personlig utrustning	687723
1385	Synål	Hantverk och produktion	687723
823	Vridkvarn	Husgeråd och livsmedel	687320

ANALYSER
^{14}C:

Osteologi:

I grophuset påträffades en större mängd ben. En större andel ben från nötkreatur förekommer i jämförelse med andra grophus. Benen från nötkreatur kommer från en spädkalv och minst två kor, var av ett ungdjur på 2–2,5 år och ett äldre djur över 4 års ålder. Ett bäcken uppvisar ledförändringar och artros och ett mellanfotsben med spatt och sammanväxning av benen i fotrotsleden. Möjligen kommer benen från ett uttjänt dragdjur. I grophuset förekommer även ben från svin, häst, får eller get. Svinbenen kommer från en spädgris, ett ungdjur slaktad vid 1–2 års ålder och en galt mellan 2–4 års ålder. Får eller get kommer från ett lamm/killing på 8–11 månaders ålder och ett djur mellan 2–3 år samt hästben från en fullvuxen häst. Fågelben förekommer också i ett golvlager (SL 687320) i form av ett armbågsben från duvhök och ett strålben från vinge på tamhöns. En större andel benen utgörs av köttrika delar från övre extremitetet, men även ben från huvud, bål och nedre extremitet förekommer. I grophusen påträffades en koncentration av små sönderhackade benfragment från grophusets väggbänk (SL 687716) från främst svin och får/get som uppvisade en spår efter nötning. Möjligen rör det sig om bottenskrapet från ett kärl efter kokning av buljong eller liknande. I grophuset har en hel käkhalva från en galt deponerats i ett golvlager (SL 687257) enligt återkommande mönster från andra grophus.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	får/get	häst	tamhöns	duvhök
687257	242,3	6	6		1		
687320	437,9	7	3	4		1	1
687716	586,8	13	12	8	2		
687723	423,9	4	1	3	1		
totalt	1690,9	30	22	15	4	1	1

Vedart: ingen analys har utförts.

Makrofossil:

687723	Lager fyllning	687771	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet

ANMÄRKNING

Grophuset överlagrar fysiskt grophus 2935.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

IntrasisId	Typ	Handling	Kontextgrupp
2672	Kontextgrupp	Konstruktion 1	
2673	Kontextgrupp	Brukning 1	
2674	Kontextgrupp	Konstruktion 2	
2875	Kontextgrupp	Brukning 2	
5611	Väggbänk	Konstruktion 1	2672
5638	Golv, äldst	Brukning 1	2673
5639	Golv, påförd lera	Konstruktion 2	2674
5640	Golv, yngre	Brukning 2	2875
687257	Lager fyllning	Konstruktion	5639
687320	Lager fyllning	Konstruktion	5640
687666	Nedgrävning	Konstruktion	2672
687716	Lager fyllning	Konstruktion	5611
687723	Lager fyllning	Brukning	5638

Grophus 2851

Maria Lingström

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Vattholmavägen södra
NIVÅ	25,05 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Välbevarat
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Kvadratisk
	Längd: 2,40 meter
	Bredd: 2,30 meter
	Djup: 0,55 meter
	Yta: 5,46 m^2

FUNKTION

Grophuset tolkades i fält som en möjlig metallverkstad, på grund av närvaro av en ugn (5721), samt flera järnföremål som påträffades i golvlagren. Ugnen visade sig dock vara en lågtemperaturugn, eftersom leran i ugnskonstruktionen knappt var sintrad. Vid makroanalysen påträffades heller inga smidesloppor däremot fanns förhållandevis rikliga mängder säd som tyder på matlagning i proverna från ugnen och raseringslagret från ugnen. Provet från golvlagret innehöll vete samt snärjmåra eller linmåra, vilket kan tolkas som att grophuset använts antingen som förråd eller för bakning/matlagning. Fynden av ben i de båda golvlagren talar för det senare. Generellt innehöll grophuset ben från de vanliga husdjuren, men artfördelningen utmärkte ut sig genom att häst var den mest frekvent förekommande arten. Vidare utmärker sig det osteologiska materialet, i jämförelse med det i andra grophus, ben från skogsduva från sex vingar från minst fyra olika fåglar från ett golvlager (SL 683300). Dessa vilda fåglar är alla tänkbara bytesdjur från fångst med jaktfågel som duvhök, men kan naturligtvis ha fångats med fällor eller på annat vis.

Även om grophuset tolkas ha koppling till bakning och matlagning är det stora antalet järnföremål i de båda golvlagren samt i ugnens destruktionslager anmärkningsvärt. Grophusets båda golvlager innehåller inte keramik, det gör däremot igenfyllnadslagren. Noteras bör också att det i fyllnadslagren fanns en synål och kvarnstensfragment. Fyndsammansättningen medför att funktion är **obestämd**.

DATERING

Dateringsspann: 850-950 e. Kr.

Konstruktion: -

Brukning: ^{14}C-prov: 710-960 AD (Ua-31674), äldsta golvlagret (684112)

Destruktion: 800–900-tal med tyngdpunkt i 900-tal (rysk-baltiskt äldre svartgods)

Sammantagen datering: den sammantagna dateringen grundar sig på 14C-analys och att destruktionen sannolikt finns inom perioden 800–900-tal på grund av innehåll rysk baltisk keramik. Denna har en tyngdpunkt i 900-tal men förekommer även under 800-talet. Destruktionen är förmodligen relativt samtidig med grophusets brukning vilket innebär att denna är satt i det yngre spannet av 14C-dateringen.

647520
Grophus 2851
6642955
6642950
684120
682783
683980
683134
683564
604287
683300
684112
683530
682805
683134
682822
682800
683260
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Sten- tegelkonstruktion
Lager fyllning
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Anläggningen undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Fynd samlades in för hand och genom metalldetektering. Undersökningen gjordes med skärslev, hacka och skyffel/spade.

REDOVISNING AV STRATIGRAFISKA OBJEKT

Grophuset påträffades vid avbaningen av Vattholmavägens bärlager och underliggande odlingslager. Här påträffades ett relativt rumsligt begränsat kompakt och fyndförande lager sandig silt (604287). Lagret innehöll djurben, träkol och småsten. Vid rensning kring lagret upptäcktes att det låg i en rektangulär nedgrävning.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning var något rektangulär till formen med rundade hörn (682800). Den hade vertikala sidor och plan botten. Nedgrävningen överlagrade fysiskt en stolpfundamentsgrop (2531). Gropen låg huvudsakligen utanför, men i kanten på nedgrävningens nordvästra hörn.

Fyllningar och lager: I nedgrävningen fanns fem huvudsakliga lager/fyllningar. På botten låg ett relativt tunt siltlager (684112). Lagret bestod av ett 0,01-0,08 m tjockt ljust gråbrunt sand/siltlager med inslag av träkol samt mer än till 50 % av småsten. Stenarna var rundade och flata med den flata sidan upp. Detta lager tolkades som det äldsta golvlagret. Det däröver liggande lagret (683300), bestod av ett 0,06-0,25 m tjockt ljust brungrått silt/lerlager med inslag av träkol, bränd lera, småsten och ben. Ingen tramphorisont kunde skönjas. Även detta lager har tolkats som golvlager på vars yta rester efter en eventuell ugn påträffades (se nedan *Övriga objekt*).

Över ugnsresterna låg grophusets igenfyllnadslager. De överliggande destruktionsresterna utgjordes av den eventuella ugnskonstruktionens raseringslager, 682805. Lagret låg i grophusets västra och södra del. Det utgjordes av ett 0,02-0,20 m tjockt mörkt gråsvart silt/lerlager med rikliga inslag av träkol och sot, sparsamt med bränd lera samt närvaro av småsten, skörbränd sten och ben. I sydvästra hörnet fanns stråk av bränd lera/lerfläckar samt övrigt obränt material, djurben med mera. Således har raseringen blandats ut vid rivningen/igenfyllandet.

Över detta lager i främst den östra och norra delen av grophuset, fanns ett ljust gråbrunt 0,01-0,30 m tjockt siltigt sandlager med inslag av träkol, småsten och ben (682822). Överst i nedgrävningen låg, som nämnts inledningsvis, ett 0,01-0,24 m tjockt gråbrunt sant/lerlager med sparsamt med småsten samt närvaro och sot, träkol och ben(604287). Lagret var extremt kompakt och deponerat i den centrala delen av grophuset, troligen som en förstärkning då lagret var komprimerat. Packningsgraden berodde troligen på att Vattholmavägens bärlager legat strax ovanför.

Konstruktiva element: I grophuset fanns två lager längs vägglinjerna. Lager 684120 låg i grophusets norra och östra del och tillhörde den äldsta brukningsfasen. Lagret bestod av ett 0,01-0,12 m tjockt ljust gråbeige siltigt lerlager innehållande träkol. *Över* det yngre golvlagret fanns längs grophusets östra vägg ytterligare ett lager (683260), som bestod av ett 0,01-0,15 m ljust gråbrunt sandlager med inslag av träkol och ben.

Övriga objekt:

Centralt i grophuset, med en viss förskjutning åt väster, fanns en eventuell bortriven ugnskonstruktion (5721), med tillhörande lager. Anläggningen är svårtolkad men har fått beteckningen *ugnsrester*. En nedgrävning (683525), omgavs av ett 0,01-0,10 m tjockt mörkt gråorange lerlager med rikliga inslag av träkol och sot samt närvaro av småsten (683530). Lagret bestod huvudsakligen av lerfläckar samt bränd lera. Det syntes som ett bräm i en hästskoform. Leran var knappt sintrad, det vill säga hade utsatts för en relativt låg ugnstemperatur. Underliggande lager

var inte bränt/eldpåverkat. Öster om anläggningen fanns två större stenar belägna på ömse sidor om den hästskoformade öppningen (683134). Den norra stenen var ställd på högkant och mätte 0,45 x 0,35 x 0,18 m. Den södra mätte 0,50 x 0,42 x 0,20 m. Under den norra stenen fanns en mindre stenpackning (683980), som utgjordes av 0,05-0,15 m stora stenar inom ett 0,30 x 0,20 m stort område. De fungerade som stöd åt den överliggande stenen. Stenarnas funktion är oklar men förefaller markera öppningen.

Nedgrävningen var fylld med ett 0,16 m tjockt mörkgrått silt/lerlager innehållande rikligt med träkol, sparsamt med sot samt närvaro av småsten och skörbränd sten. Fyllningen skilde sig något från överliggande destruktionsrester och var begränsad till nedgrävningens begränsning.
Ovanför nedgrävningen låg en stenpackning, ett skift, skarpkantade och delvis skörbrända stenar (682783), med samma utbredning som nedgrävningen. Stenpackningen låg på fyllnadslagret i nedgrävningen.

TOLKNING – KONSTRUKTION 1, 2852

Nedgrävningen vars form var rektangulär med rundade kanter hade förhållandevis branta sidor. Längs norra och östra nedgrävningskanterna fanns ett påfört lager som har tolkats som *väggbänk* (5613), men också kan utgöra *mullbänk*, alternativt stöd för nedgrävningens sidor. Lagret är förhållandevis tunt och utgör ett påfört lager, sekundärt deponerade massor. Upp emot väggbänken låg ett stenigt lager som tolkats grophusets äldsta *golv* (5641). Golvet är som helhet inte ett påfört lager utan har troligen bildats under grophusets användning. Lagret innehöll dock flata stenar som uppfattats som golvbeläggning, dessa är påförda. Golvet som helhet har dock tolkats som ett brukningslager.

Inga spår efter grophusets *tak*- eller *väggkonstruktion* fanns.

TOLKNING – BRUKNING 1, 2853

Två golvnivåer har uppfattats som rester av brukningen. Det äldsta *golvet* (5641) är förhållandevis tunt har med tanke på detta kunnat bildas under användningen av grophuset. De stenar som lagret innehöll kan dock, som nämnts ovan, ha förts på. Lagret ligger upp mot väggbänk 5613.

TOLKNING – KONSTRUKTION 2, 2939

Över det äldsta golvlagret har ett nytt lager förts på vars överyta sannolikt använts som *golv* (5642).

På detta lager uppförs troligen en *ugn*, endast botten av anläggningen var bevarad (5721). Lämningarna efter ugnen är påtagligt fragmentariska. Det som talar för en ugnskonstruktion är det faktum att det fanns en oval nedgrävning centralt placerad i grophuset, men i dess västra del. Runt nedgrävningen fanns en hästskoformad bränd lerpackning som bedömdes vara ugnsfordring, ingen stenkonstruktion eller överbyggnad var dock bevarad. Hästskoformen hade en öppning mot öster.

TOLKNING – BRUKNING 2, 2904

Det yngsta golvlagret (5642) som förts på lagrets överyta var förhållandevis nivellerad men något lägre i den östra delen, vilket kan tyda på att denna del var arbetsyta framför ugnsöppningen. Som nämnts är tolkningen av ugn något osäker. Det är möjligt att denna eldningsaktivitet skall ses i ljuset av de många exempel på grophus som använts sekundärt som eldningsplats innan eller under det att de fylls igen.

TOLKNING – DESTRUKTION, 2854
Ingen överbyggnad var bevarad av ugnen. En stenpackning bestående av skärvsten (682783) har tolkats som ett destruktionslager till ugnen. Runt och ovanpå stenpackningen fanns tre igenfyllnadslager i grophuset. På golvlagret deponerades lager 622805 som främst låg i grophusets västra del. Över detta fylldes den östra delen igen, lager 682822. Detta överlagrade i sin tur delvis stenpackningen över ugnen. Överst i gropens centrala del låg ett stenigt igenfyllnadslager 604287.

FYNDTABELL

Fynd nr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
1522	Bearbetat	Hantverk och produktion	683300
1526	Bearbetat	Hantverk och produktion	683300
681	Beslag	Byggnadsdetaljer och monument	682805
663	Beslag	Byggnadsdetaljer och monument	682822
575	Beslag	Byggnadsdetaljer och monument	684112
692	Beslag	Husgeråd och livsmedel	682805
1061	Beslag	Obestämt	682805
610	Bleck	Obestämt	604287
695	Brodd	Transport och samfärdsel	682805
696	Brodd	Transport och samfärdsel	682805
690	Brodd	Transport och samfärdsel	683260
589	Brodd	Transport och samfärdsel	683300
667	Brodd	Transport och samfärdsel	683564
588	Brodd	Transport och samfärdsel	684112
865	Eldslagningsflinta	Husgeråd och livsmedel	682822
819	Föremål	Byggnadsdetaljer och monument	604287
688	Föremål	Obestämt	682805
657	Föremål	Obestämt	683300
586	Hästsko	Transport och samfärdsel	604287
641	Hästsko	Transport och samfärdsel	604287
702	Hästskosöm	Transport och samfärdsel	682805
691	Hästskosöm	Transport och samfärdsel	683260
665	Hästskosöm	Transport och samfärdsel	683564
862	Kam	Dräkt, smycken och personlig utrustning	604287
664	Klump	Obestämt	683564
582	Klump	Obestämt	684112
680	Kniv	Hantverk och produktion	682805
798	Kärl	Keramik Bäck	604287
965	Kärl	Keramik Bäck	682805
952	Kärl	Keramik Bäck	682805
953	Kärl	Keramik Bäck	682805
962	Kärl	Keramik Bäck	682805
963	Kärl	Keramik Bäck	683564
964	Kärl	Keramik Bäck	683564
855	Lerklining	Byggnadsdetaljer och monument	682805
925	Lerklining	Byggnadsdetaljer och monument	682805
863	Lerklining	Byggnadsdetaljer och monument	683530
682	Nit	Byggnadsdetaljer och monument	682805
677	Nubb	Husgeråd och livsmedel	682805
587	Nubb	Husgeråd och livsmedel	683300
574	Nyckel	Husgeråd och livsmedel	684112
704	Platta	Obestämt	682805
1215	Platta	Obestämt	682822

Fynd nr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
638	Pryl	Hantverk och produktion	604287
583	Redskap	Hantverk och produktion	684112
703	Spik	Byggnadsdetaljer och monument	682805
584	Sporre	Transport och samfärdsel	604287
591	Sporre	Transport och samfärdsel	683300
609	Synål	Hantverk och produktion	604287
596	Ten	Obestämt	683300
654	Ten	Obestämt	683564
864	Vridkvarn	Husgeråd och livsmedel	604287
860	Vridkvarn	Husgeråd och livsmedel	682805

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	14C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
Ua-31674	1188 ±33	770 AD-890 AD	710 AD-960 AD	684113	Bränt sädeskorn/Vete	684112	Golvlager

Osteologi:

Ben från de vanliga husdjuren, men artfördelningen märker ut sig i förhållande till de andra grophusen genom att häst är den mest frekvent förekommande arten. Hästbenen kommer från minst tre olika fullvuxna hästar. Ett strålben och mellanfotsben av häst är bearbetat, med polerad yta. Huggmärke efter styckning och slagmärke efter märgspaltning förekommer på hästben. Svinbenen kommer från minst ett fullvuxet får, en yngre galt, nötboskap från en spädkalv och två fullvuxna djur, ett över 4 år och ett över 8 år. Minst ett av dessa nötkreatur kommer från en ko. Benmaterialet utgörs främst av ben från de övre extremiteterna, men även från huvud och nedre extremitet. Anmärkningsvärd är förekomsten ben från skogsduva från sex vingar från minst fyra olika fåglar från ett golvlager (SL 683300). Dessutom förekommer ett ben (*tibiotarsus*) från ytterligare en vild fågel antingen nötskrika eller nötkråka. Dessa vilda fåglar är alla tänkbara bytesdjur från fångst med jaktfågel som duvhök, men kan naturligtvis ha fångats med fällor eller på annat vis.

	Vikt (g)	nöt	svin	får	får/get	häst	skogsduva	nötskrika/nötkråka
604287	706,9	12	2		4	14		
682805	354,3	5	4	1	3	3		
682822	234,8	5	1			1		
683300	791,3	1	4		2	9	16	1
684112	4							
totalt	2091,3	23	11	1	9	27	16	1

Vedart: -

Makrofossil:

Lager id	Typ	PM	Makroskopisk tolkning
683530	Lager fyllning	683623	Matlagning/brandpåverkan?
683564	Lager fyllning	683674	Matlagning/brandpåverkan?
684112	Lager fyllning	684113	Linutsäde (linmåra)?

ANMÄRKNING

Grophuset överlagrar i nordväst fundamentsgrop 2531.

Detta lager kan ha deponerats vid ett senare tillfälle, det kan röra sig om utfyllnader efter att sättningar har bildats i gropens centrum.

RITUELLA HANDLINGAR

Inga spår efter rituella handlingar påträffades.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

1. Nedgrävningen (682800) grävs.
2. En väggbänk (684120) byggs.
3. Grophuset brukas och ett golvlager (684112) bildas.
4. En ny brukningsfas inleds, ytterligare en väggbänk (683260) samt en ugn (683525) byggs, och ett golvlager (683300) bildas.
5. Ugnen fylls igen (683564).
6. Ugnen raseras (682805).
7. Grophuset börjar fyllas igen. Igenfyllnadslagret (682822) blandas med raseringsmassor från ugnen.
8. Grophuset fylls slutgiltigt igen (604287).

FYND I den äldsta golvnivån (684112) , påträffades en nyckel (FC574), en järnplatta (FC575), ett föremål (FC582), ett obestämbart redskap/verktyg (FC583) och en brodd (FC588), samtliga av järn. Därtill påträffades djurben.

I väggbänken, 683260, tillhörande den andra konstruktionsfasen påträffades en brodd (FC690), en hästskosöm (FC691) samt obestämbart ben (FCE683317).

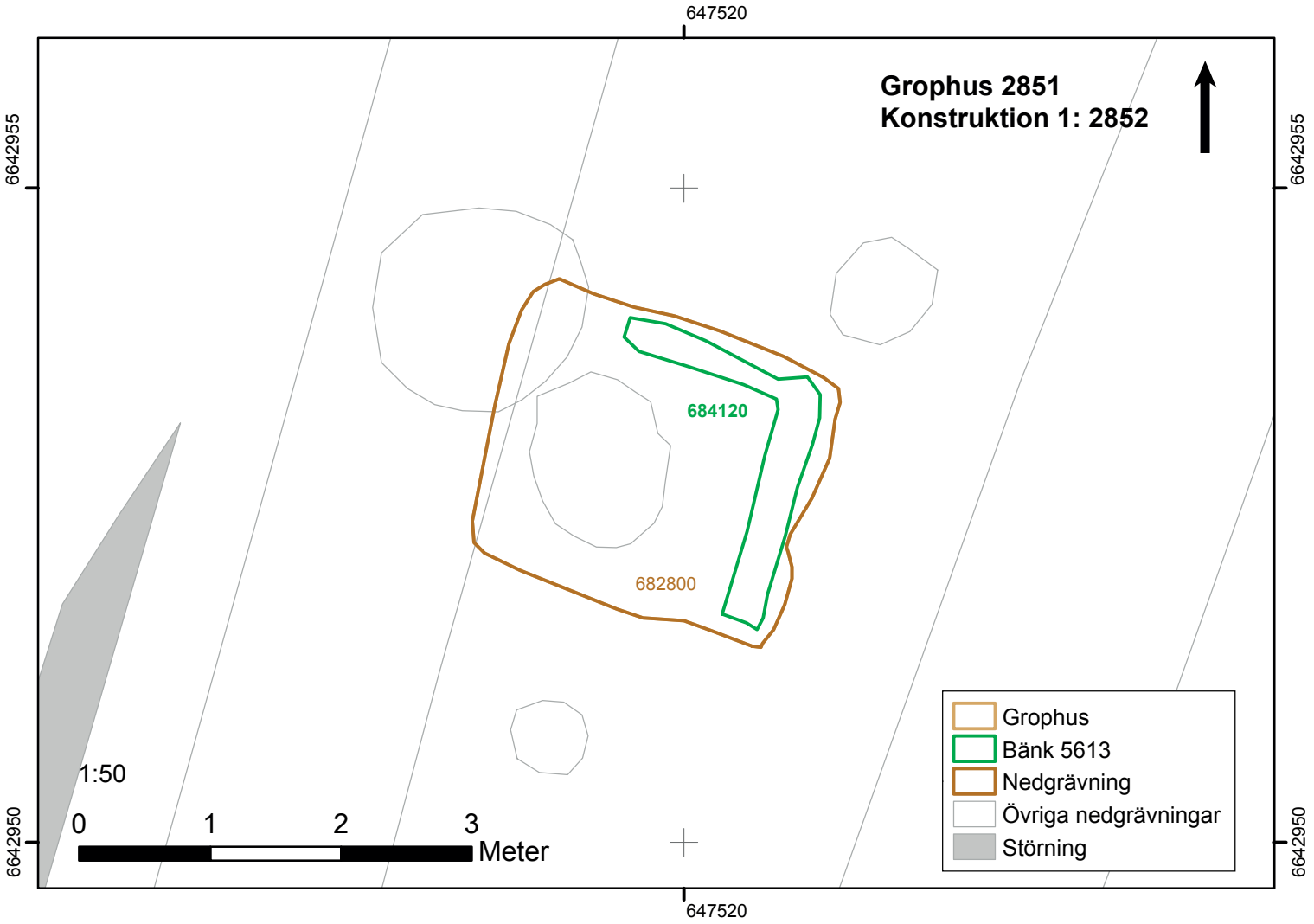
I det övre golvlagret, 683300, påträffades en möjlig nubb (FC587), en brodd (FC589), en ten (FC591), en möjlig skobrodd (FC596) och ett bärnstensföremål, en avslagen bit av ett större föremål (FC657). Därtill fanns djurben.

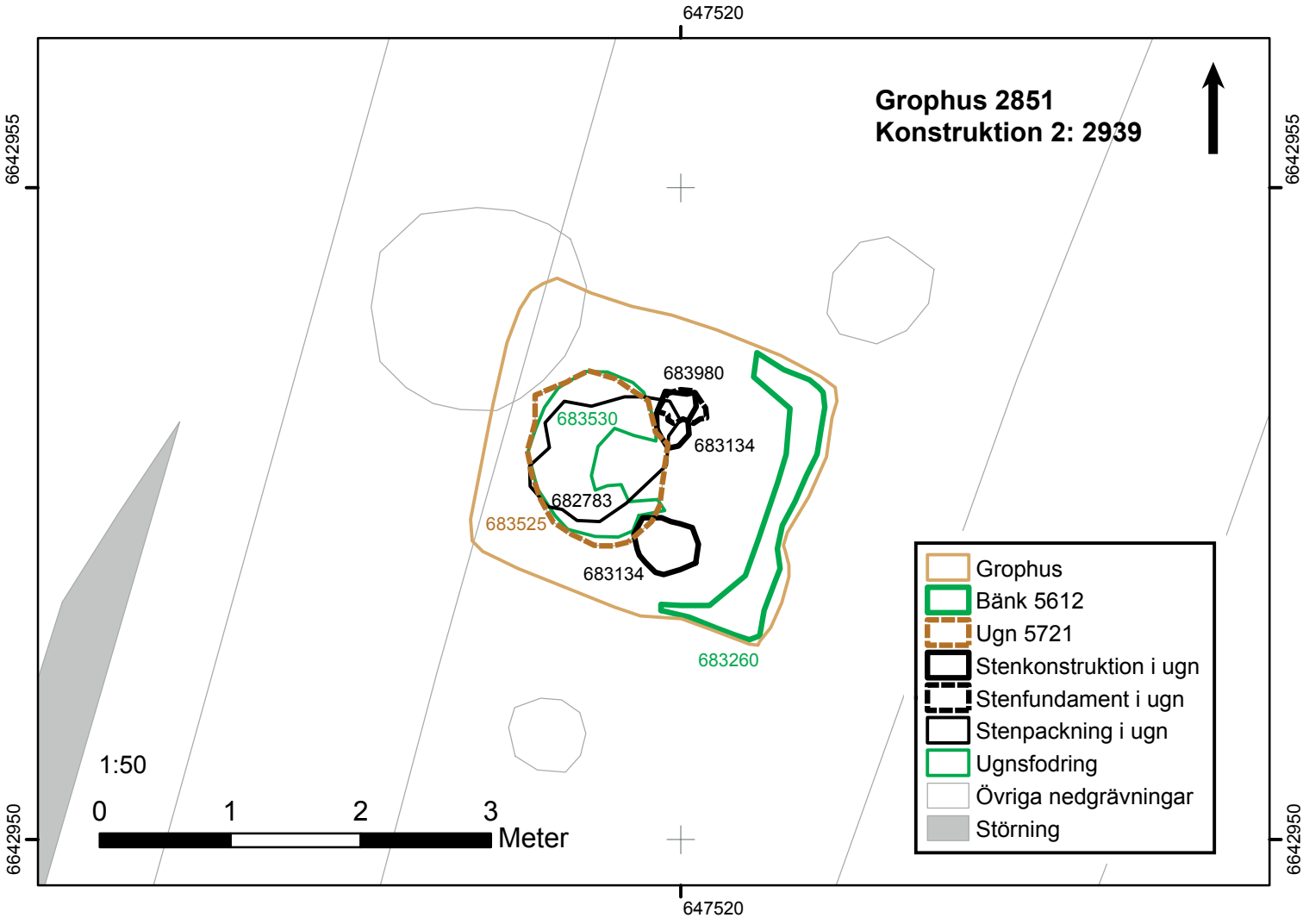
I den eventuella ugnens fodring, (683530), påträffades lerklining (FC863), samt i dess fyllning en hästskosöm/spik (FC654), en eventuell hästsko (FC664), en hästskosöm (FC665) och en brodd (FC667).

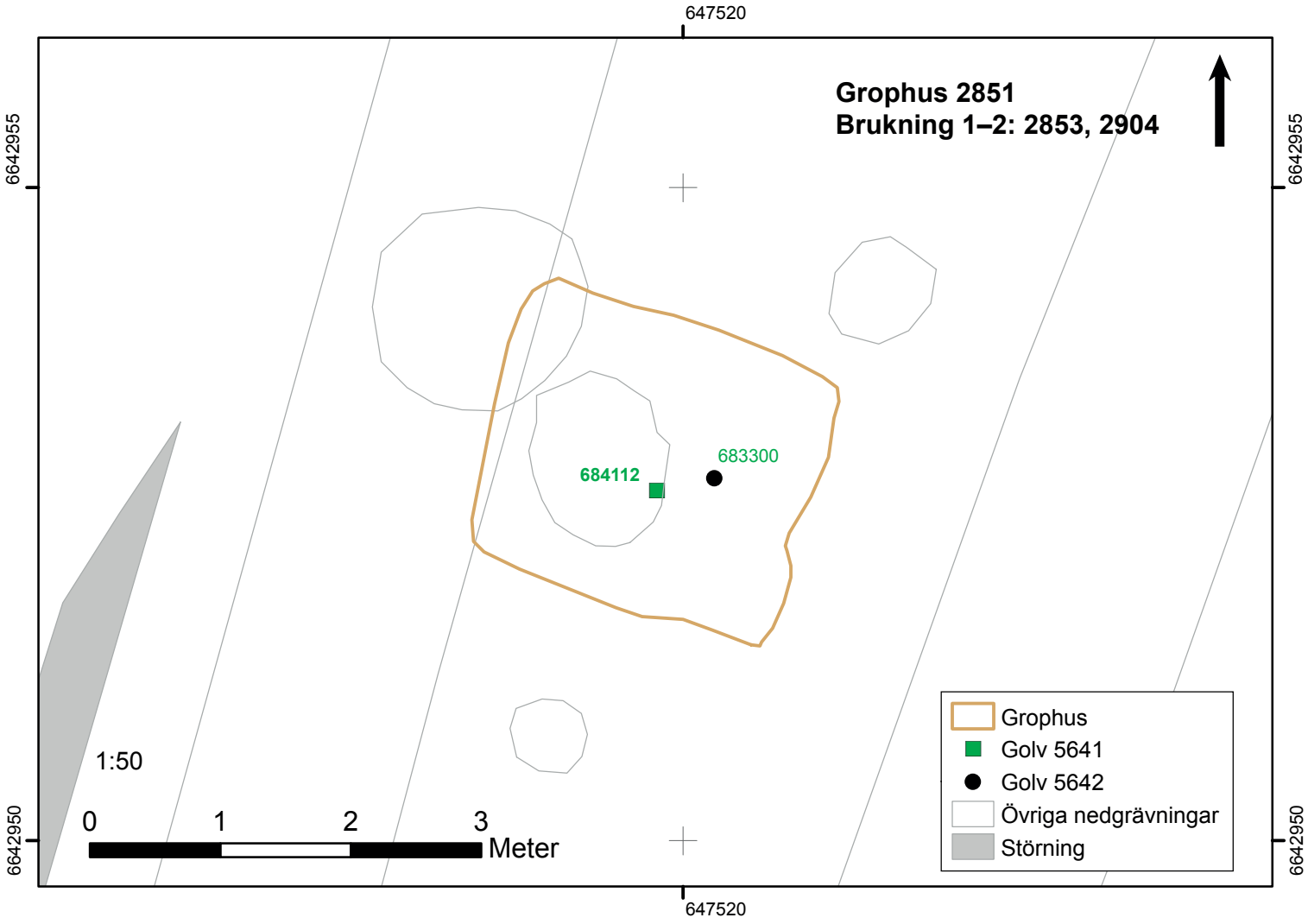
I igenfyllningslager 682805, fanns ett antal järnföremål: nubb (FC677), en syl/pryl (FC680), en nit (FC682), två obestämbara föremål (FC688, FC704), en beslagsring/amulett (FC692), två broddar, varav en osäker (FC695, FC696), en möjlig hästskosöm (FC702) och en spik (FC703). Vidare fanns ett beslag, möjligen ett påsyningsbeslag utan vidare kännetecken, av CU-legering (FC1061), lerklining (FC855, FC925), kvarnstensfragment av glimmerskiffer (FC860) samt tre poster med förhistorisk keramik i form av äldre svartgods (FC952, FC962, FC965), varav FC962 bestod av rysk-baltiskt äldre svartgods. De ben som fanns i lagret tillhörde häst, nöt, svin och får/get.

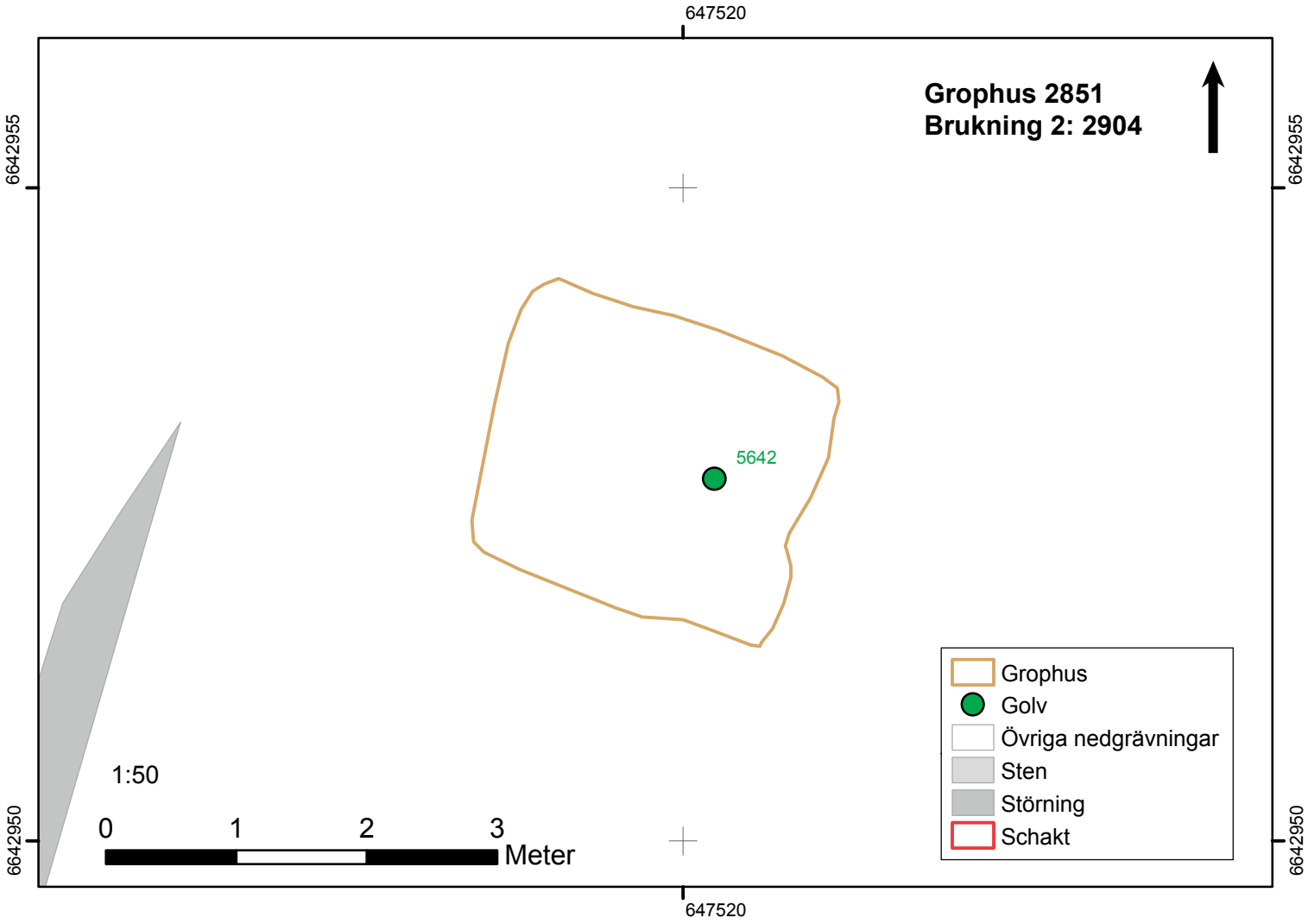
I igenfyllnadslager 682822 fanns ett möjligt beslag av järn (FC663), en järnplatta (FC1215) samt eldslagningsflinta (FC865).

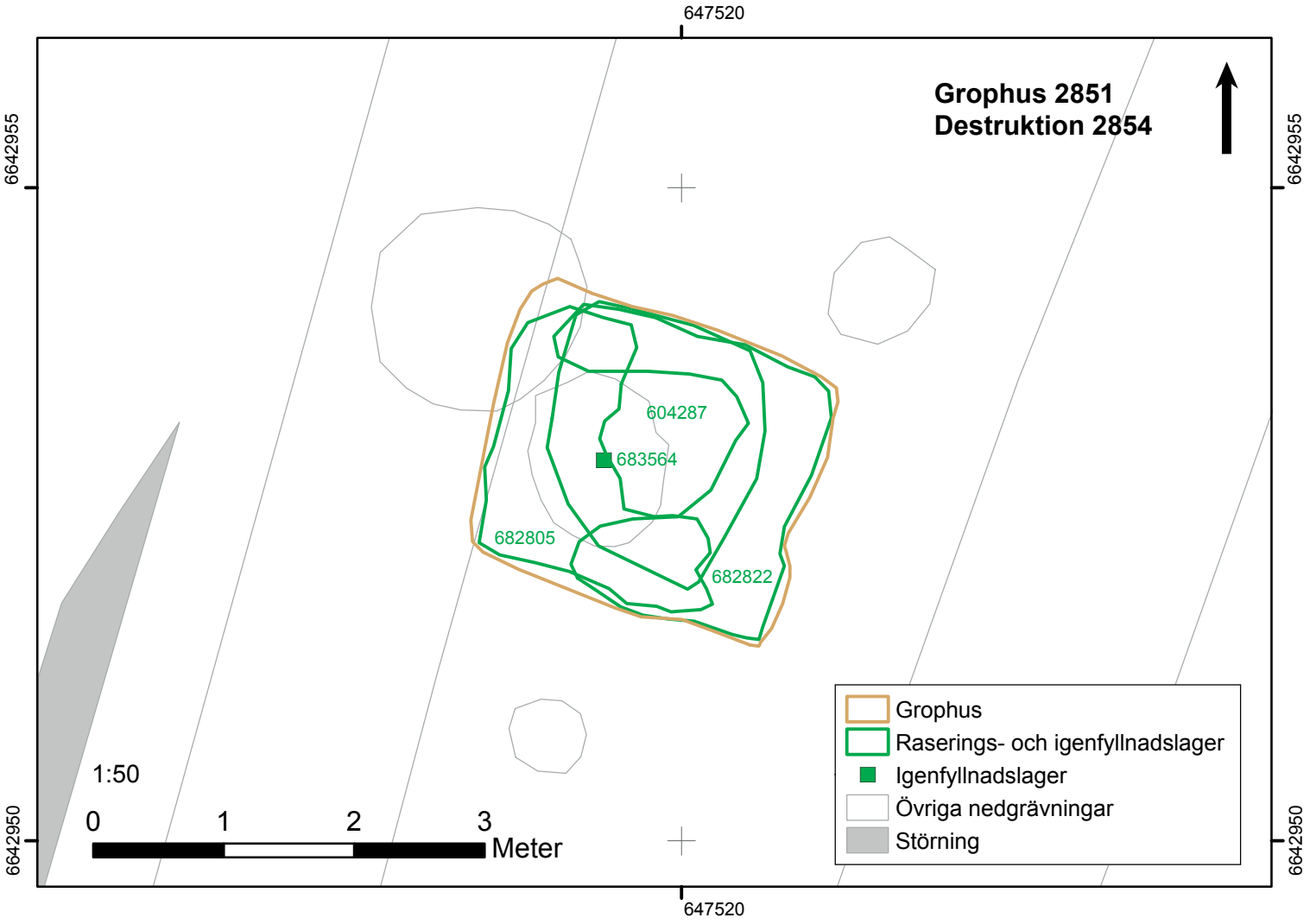
I det allra översta igenfyllnadslagret 604287 påträffades ett antal järnföremål: en ten (FC584), två hästskor (FC586, FC641), en möjlig synål (FC609), ett möjligt beslag (FC610), en pryl (FC638) och ett obestämbart föremål, troligen en byggnadsdetalj (FC819). Därutöver påträffades även en stödskena till en kam (FC862), ett kvarnstensfragment av glimmerskiffer (FC864) och en skärva äldre svartgodskeramik (FC798). De ben som fanns i lagret var i mycket dåligt skick. Det bestod ursprungligen av relativt hela och stora ben, men fragmenterades vid grävningen.

647520
6642955
6642950
Grophus 2851
Konstruktion 1: 2852
684120
682800
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Bänk 5613
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
Störning
647520

647520
6642955
6642950
Grophus 2851
Konstruktion 2: 2939
683980
683530
683134
682783
683525
683134
683260
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Bänk 5612
Ugn 5721
Stenkonstruktion i ugn
Stenfundament i ugn
Stenpackning i ugn
Ugnsfodring
Övriga nedgrävningar
Störning
647520

647520
6642955
6642950
Grophus 2851
Brukning 1–2: 2853, 2904
684112
683300
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Golv 5641
Golv 5642
Övriga nedgrävningar
Störning

647520
6642955
6642950
Grophus 2851
Brukning 2: 2904
5642
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Golv
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

IntrasisId	Typ	Handling	Kontextgrupp
2852	Kontextgrupp	Konstruktion 1	
2853	Kontextgrupp	Brukning 1	
2854	Kontextgrupp	Destruktion	
2904	Kontextgrupp	Brukning, 2	
2939	Kontextgrupp	Konstruktion, 2	
5612	Bänk	Konstruktion	2939
5613	Bänk	Konstruktion	2852
5641	Golv	Brukning	2853
5642	Golv	Brukning	2904
5721	Ugnsrester	Konstruktion	2939
604287	Lager fyllning	Destruktion	2854
682783	Sten- tegelkonstruktion	Konstruktion	5721
682800	Nedgrävning	Konstruktion	2852
682805	Lager fyllning	Destruktion	2854
682822	Lager fyllning	Destruktion	2854
683134	Sten- tegelkonstruktion	Konstruktion	5721
683260	Lager fyllning	Konstruktion	5612
683300	Lager fyllning	Konstruktion	5642
683525	Nedgrävning	Konstruktion	5721
683530	Lager fyllning	Konstruktion	2852
683564	Lager fyllning	Destruktion	2854
683980	Sten- tegelkonstruktion	Konstruktion	5721
684112	Lager fyllning	Brukning	5641
684120	Lager fyllning	Konstruktion	5613

Grophus 2855

Maria Lingström

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Vattholmavägen södra
NIVÅ	25,05 m ö h
UNDERLAG	Siltig sand
BEVARINGSGRAD	Välbevarat, övre delen bortplöjd av odlingslager (5589)?
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulär
	Längd: 2,45 meter
	Bredd: 2,00 meter
	Djup: 0,20–0,30 meter
	Yta: 4,58 m^2

FUNKTION

De fåtaliga fynden i golvlagret är av skilda slag vilka talar för någon form av aktivitet, dock oklart vilken. Keramik saknas, men föremål i form av bland annat ett nålhus av ben och en knacksten låg i grophuset Tre av fyra analyserade makroprover från golvlagret har visat spår efter matlagning/bakgrundsbrus. Det osteologiska materialet är sparsamt, och innehåller matrester av lårben från svin. Sammantaget antyder materialet att grophuset har fungerat som en **flerfunktionell byggnad.**

DATERING

Dateringsspann: 700–800 e. Kr.

Konstruktion: -

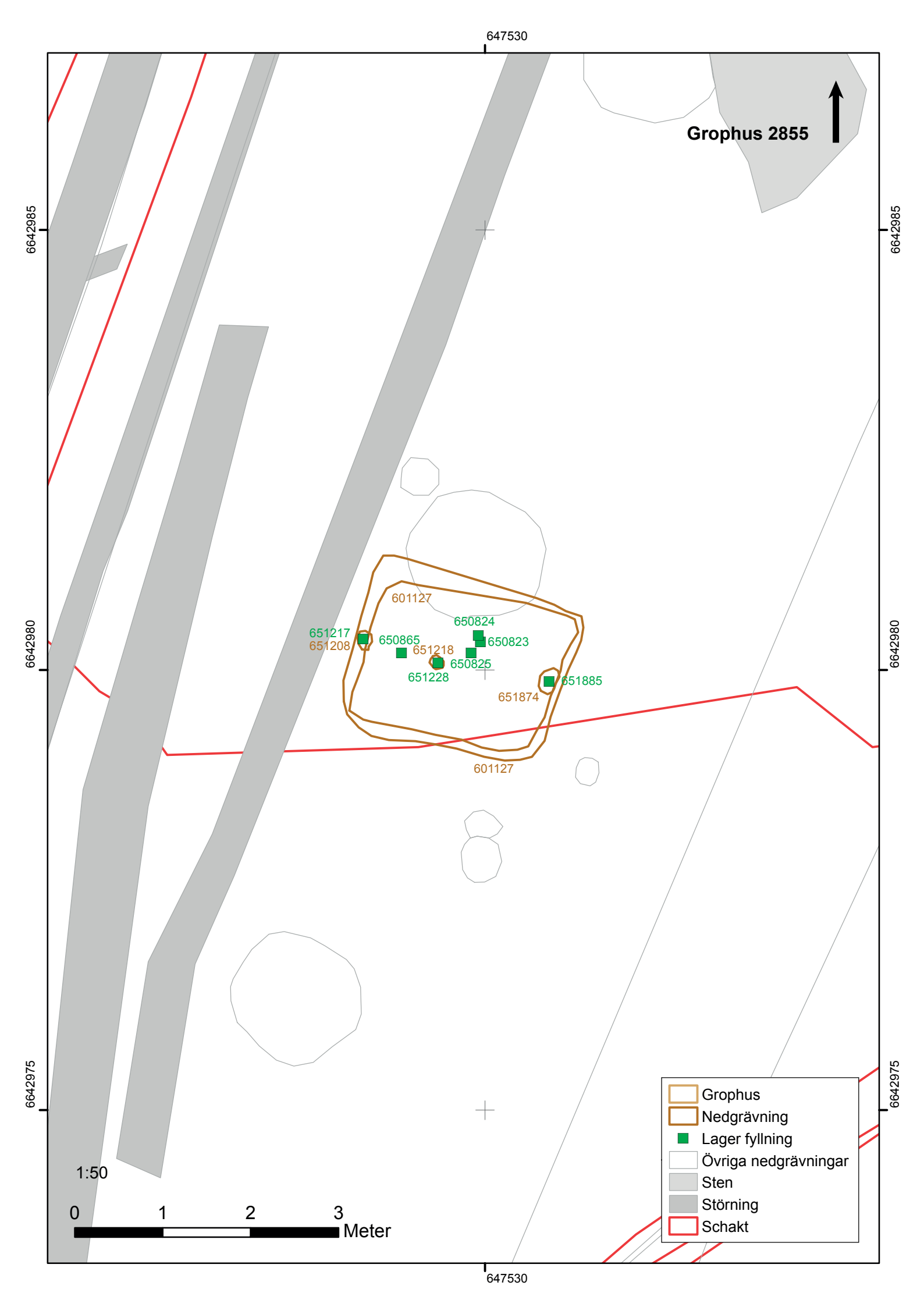
Brukning: 650-780 AD (Ua-31673), 720-950 AD (Ua-51638)

Destruktion: -

Sammantagen datering: Grophuset saknar daterande fyndmaterial. I norra kanten låg ett stolpfundament med en kraftig stenskoning vilket initialt i fält tolkades som ett överlagrande stolpfundament (2535). Två 14C-dateringar har dock visat att grophuset är yngre än stolpfundamentet och att den bevarade stenskoningen till fundamentsgropen legat relativt intakt inom grophusets nedgrävning. Uppenbarligen har stenskoningen inte utgjort något hinder för att uppföra och bruka grophuset. Den ena dateringen (Ua-31675) är gjord på ett bränt skalkorn, faller inom intervallet 650-780 AD, (2 sigma). Den andra dateringen (Ua-51638), ett obränt svinben, faller inom intervallet 720-950 AD, (2 sigma). De båda dateringarna överlappar varandra i perioden 720-780 e. Kr. Dateringarna vid ett sigma medför en kortare period där dateringarna överlappar varandra, endast 770-780 AD. Sannolikt är det daterande skalkornet det äldre av de båda dateringarn men båda provmaterialen har en kort egenålder. Dateringsspannet har därmed bestämts till perioden 700-800 e. kr.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Anläggningen undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Fynd samlades in för hand. Undersökningen gjordes med skärslev, hacka och skyffel/spade.

647530
Grophus 2855
6642985
6642980
6642975
601127
650824
651217
651208
650865
650823
651218
650825
651228
651885
651874
601127
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Nedgrävning
Lager fyllning
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

REDOVISINING AV STRATIGRAFISKA OBJEKT

Grophuset påträffades vid avbaning av Vattholmavägens bärlager samt under det, ett sentida odlingslager, aktivitetsyta (5589). Grophuset var anlagt på stolpfundament 2536 vilket väckte förvåning i fält då fundamentets stora stenar i stenskoningen låg en halvmeter innanför grophusets nedgrävning. Initialt antogs därför att grophuset var äldre än fundamentsgropen.

Nedgrävning: Grophusets form var rektangulär med rundade hörn (601127). Det hade vertikala sidor och plan botten. Sidorna var något mer flacka i norra kanten. Grophusets bottenyta var därmed något mindre än den övre delen.

Fyllningar och lager: Den orörda marken under nedgrävningens botten var kulturpåverkad och erhöll id nr för provtagningens skull (650865). Däröver, på nedgrävningens botten låg ett 0,05–0,10 m tjockt mörkbrunt siltlager (650825), med inslag av träkol, bränd lera, småsten, skörbränd sten, skärvsten och ben. Fynden var horisontellt orienterade i lagret som tolkades som golvlager. På denna nivå framträdde två stolphål i vardera gaveln.

Över golvlagret fanns en 0,05–0,10 m tjock flammigt mörkbrunt och gul lerig siltfyllning (650824), med inslag av träkol, bränd lera, småsten, skörbränd sten och ben. Fyllningen fanns i hela grophusets utbredning. Båda lagrens lagergränser var sammanblandade, något tydligt skilje fanns inte mellan dem. Överst i grophuset fanns en 0,05–0,10 m tjock mörkt svartbrun lerig siltfyllning (650823), med inslag av träkol, bränd lera, småsten, skörbränd sten och ben. Fyllningen fanns i hela grophusets utbredning, och påminde mycket om igenfyllnaden i fundamentsgropen. De två översta fyllningarna tolkades som igenfyllnadslager. De var svåra att skilja åt vid rensning i plan. Skillnaderna dem emellan bestod i att lager 650824 var något flammigare, i övrigt innehöll de samma beståndsdelar.

Konstruktiva element: Två stolphål (2909 och 2910) fanns i vardera gaveln på grophuset. Det ena 2909, låg mitt på den östra gaveln innanför nedgrävningskanten. Stolphålets nedgrävning (651874), var rundad, med vertikala sidor och plan botten. Det var 0,30 x 0,25 m stort och 0,25 djupt med en fyllning av mörkt brungrå silt (651885). Det andra stolphålet på den västra gaveln (2910), var rundat med vertikala sidor och plan botten (651208). Det mätte 0,16 m i diameter och var 0,25 m djupt med en fyllning av mörkt brungrå silt (651217).

Centralt i grophuset, i takbjälkens längdriktning men något förskjutet åt väster fanns ytterligare ett stolphål (2911). Stolphålet var grundare än de övriga. Nedgrävningen var rundad med vertikala sidor och plan botten (651218). Den mätte 0,15 m i diameter och var 0,10 m djup med en mörkgrå siltfyllning (651228).

TOLKNING – KONSTRUKTION, 2856

Grophuset har troligen haft ett *sadeltak*. De två stolphålen var belägna mitt på respektive gavel och symmetriskt i relation till nedgrävningen (2909 och 2910). Ett grundare stolphål (2911) har tolkats som stötta för att bära upp taket. Några spår efter *väggkonstruktion* var inte bevarad.

TOLKNING – BRUKNING, 2857

Grophusets användningstid har, med tanke på avsaknad av reparation/ombyggnation och fler än ett golvlager, troligen varit relativt kort. I botten på nedgrävningen fanns ett fyndförande lager som tolkats som grophusets golv (5643). Fynden i golvlagret tyder på att det utnyttjats som en aktivitetsyta och/eller säsongsboende. Benmängden i grophuset var relativt liten.

TOLKNING – DESTRUKTION, 2858

Grophuset har fyllts igen i två omgångar men båda igenfyllnadslagren (650823 och 650824) är förhållandevis tunna. Hela nedgrävningen är relativt grund, endast 0,2-0.3 meter varför den övre delen kan vara sönderplöjd. Grophuset överlagrades av ett sentida odlingslager (5589).

RITUELLA HANDLINGAR
Inga spår efter rituella handlingar påträffades.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR
1. Nedgrävningen (601127) grävs.
2. Grophusets tak, stolphålen (2909, 2910, 2911) byggs.
3. Grophuset brukas och ett golvlager (650825) bildas.
4. Grophuset börjar fyllas igen (650824).
5. Grophuset fylls slutgiltigt igen (650823).

FYND I *golvlagret*, 650825, påträffades ett nålhus av ben (FC924), ett beslag av järn (FC1173), en knacksten av bergart (FC857) samt ben. Varken i det *undre* igenfyllnadslagret, 650824 eller det *övre* igenfyllnadslagret 650823, påträffades några föremål, endast ett litet djurbensmaterial.

Fyndnr	Fyndkategori	Sakord	Stratigrafiskt objekt
1173	Husgeråd och livsmedel	Beslag	650825
857	Hantverk och produktion	Knacksten	650825
924	Hantverk och produktion	Nålhus	650825

ANALYSER
^{14}C:

Lab-nr	**^{14}C-ålder BP**	**Kal 1σ**	**Kal 2σ**	**Prov-/fyndnr**	**Material/Art**	**Kontext**	**Typ**
Ua-31673	1318 ±32	650 AD-770 AD	650 AD-780 AD	651871	Bränt sädeskorn/Skalkorn	650825	Golvlager
Ua-51638	1184 ±29	780 AD-890 AD	720 AD-950 AD	FC1441	Obränt ben/Svin	650825	Golvlager

Osteologi:
En mindre mängd ben var av flera tänder från främst svin, som kommer från en kulting och en galt, men även enstaka ben från nötkreatur, häst, får eller get. I golvlagret (SL650825) hittades en kindtand från nötkreatur och matrester i form av lårben från svin.

	Vikt (g)	**nöt**	**svin**	**får/get**	**häst**
650823	25,5		1	1	1
650824	44	1	3	1	
650825	27,5	1	1		
totalt	97,0	2	5	2	1

Vedart:
-
Makrofossil:
Av makroproverna har fyra analyserats från golvlagret 650825, tre av dessa har spår av bakgrundsbrus/matlagning. Ytterligare två prov har analyserats från den kulturpåverkade marken under grophuset, 650865. Av dessa innehöll endast ett av proven spår av bakgrundsbrus/matlagning, vilket förstärker tolkningen av infiltration från ovanliggande aktiviteter.

650825	Lager fyllning	650831	bakgrundsbrus/matlagning
650825	Lager fyllning	650832	bakgrundsbrus/matlagning
650865	Lager fyllning	650866	bakgrundsbrus/matlagning
650865	Lager fyllning	650867	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
650825	Lager fyllning	651871	bakgrundsbrus/matlagning
650825	Lager fyllning	651870	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet

ANMÄRKNING

Grophuset överlagrar i norra kanten fundamentsgrop 2536. I den översta fyllningen i fundamentsgropen påträffades flera föremål, bland annat en kniv, 2 järnföremål och lerklining. Det är möjligt att dessa föremål hör till grophusets brukning. Två av stenarna i stenskoningen kan ha ingått i grophuset som konstruktiva element. De har båda flat ovansida, den sten som vetter in mot rummet är lägre än den andra. De kan ha utgjort avställningsytor.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
2856	Kontextgrupp	Konstruktion	2855
2857	Kontextgrupp	Brukning	2855
2858	Kontextgrupp	Destruktion	2855
2909	Stolphål	Konstruktion	5615
2910	Stolphål	Konstruktion	5615
2911	Stolphål	Konstruktion	5615
5615	Tak	Konstruktion	2856
5643	Golv	Konstruktion	2857
601127	Nedgrävning	Konstruktion	2856
650823	Lager fyllning	Destruktion	2858
650824	Lager fyllning	Destruktion	2858
650825	Lager fyllning	Brukning	5643
650865	Lager fyllning	Brukning	2857
651208	Nedgrävning	Konstruktion	2910
651217	Lager fyllning	Konstruktion	2910
651218	Nedgrävning	Konstruktion	2911
651228	Lager fyllning	Konstruktion	2911
651874	Nedgrävning	Konstruktion	2909
651885	Lager fyllning	Konstruktion	2909

Grophus 2855 vid GUSK norra. Grophuset är daterat till 700-talet och byggt intill ett stolpfundament som inkorporerats i konstruktionen. Lodfoto: Jonas Wikborg, SAU.

Grophus 2859

Maria Lingström

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Storgården
NIVÅ	26,70 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Grophuset var i den centrala delen skadat av en stubbe samt tre yngre stolphål (5665, 5666, 5585) och två härdar (2965, 2967). Dessa hade stört den övre delen av grophusfyllningen.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Kvadratisk
	Längd: 3,00 meter
	Bredd: 3,00 meter
	Djup: 0,80 meter
	Yta: 8,24 m^2

FUNKTION

I det äldsta golvlagret påträffades keramik och djurben vilket kan tolkas som att grophuset har brukats till matlagning/matberedning. Även makroanalysen (två prover) pekar på bakgrundsbrus/matlagning. Fyndmaterialet i övrigt är dock sparsamt och grophuset saknar härd/ugn. Golvlagret i det yngre skedet saknar fynd. Avsaknaden av fyndmaterial i det yngre skedet trots en förhållandevis väl byggd konstruktion talar för att grophuset kan ha haft en specifik funktion. Dock oklart vilken, funktionen är därför **obestämd**.

DATERING

Dateringsspann: 650–770 e. Kr.

Konstruktion: nedgrävningen skär vägglinjen till stolphus 2251, i bruk 600–650 e. Kr.

Brukning: 14C-datering från det äldsta golvlagret (347953) har en datering till perioden 650–770 AD (Ua-53146, 2 sigma).

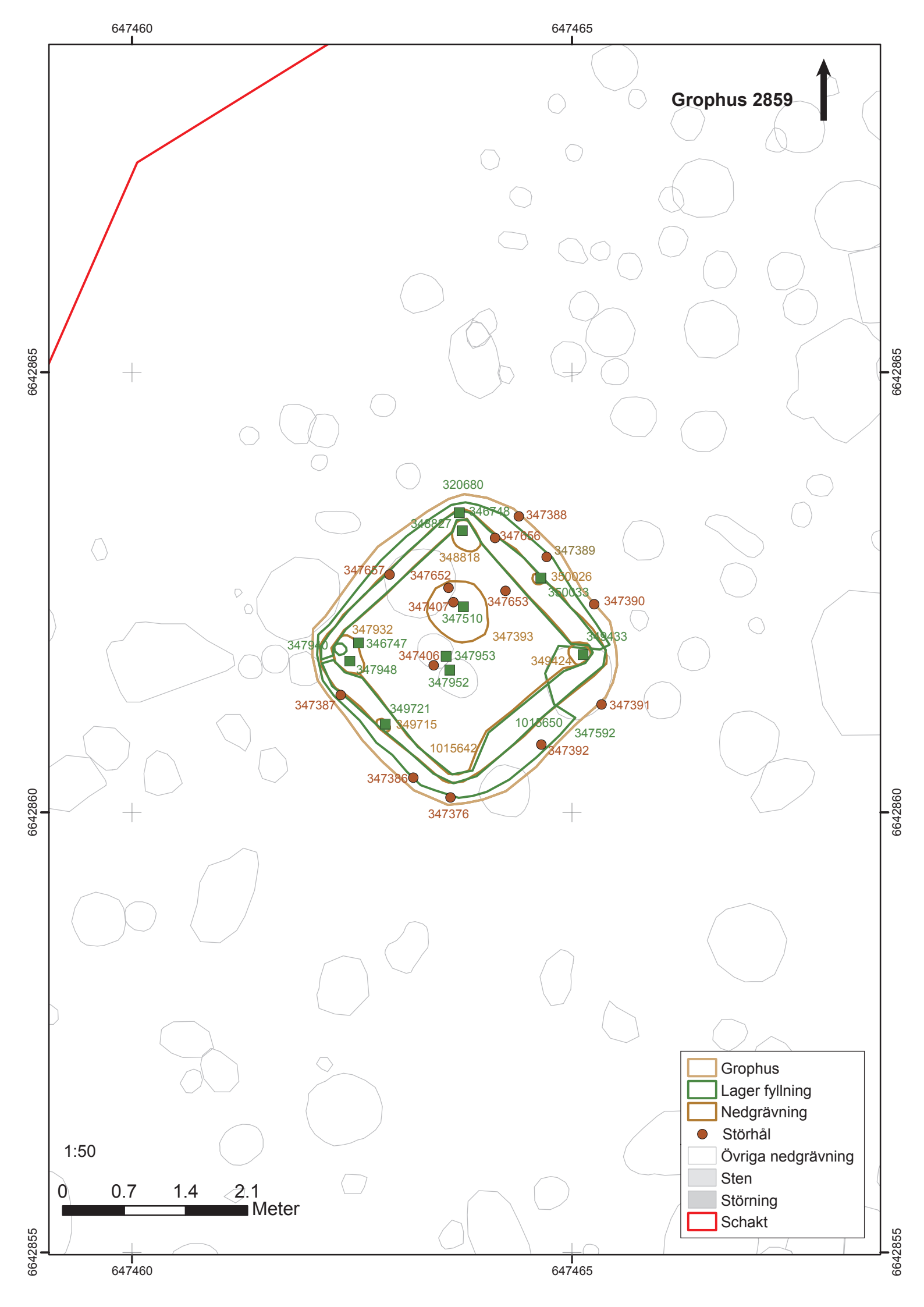
Destruktion: -

Sammantagen datering: Grophuset har sannolikt uppförts när byggnad 2251 har gått ur tiden. Denna är i bruk under perioden 600–650 e. Kr. Grophusets golv har en datering som direkt följer stolphuset, 650–770 AD. Grophuset överlagras i sin tur av en aktivitetsyta bestående av härdar (2968). Dessa anläggs och brukas i perioden 770–890 e. Kr. I och med att två av härdarna är nedgrävda i grophusets översta fyllnadslager bör stolphuset, grophuset och aktivitetsytan ha avlöst varandra i tid. Detta betyder att grophuset varit i bruk efter det att stolphuset har upphört under mitten av 600-talet, men före det att aktivitetsytan är i bruk.

UNDERSÖKNINGSMETOD

På grund av ett dumpervägsbygge undersöktes grophusets norra halva hastigt. Detta parat med med en period av ihållande regn som snabbt fyllde gropen medförde att dokumentationen av det äldsta brukningsskedet är knapphändig vad gäller den tolkande delen. Det äldsta brukningsskedet förefaller ha följts av en inrasning – inkalvning – av grophusets väggar. Detta lager uppfattades initialt som orörd mark under grophuset. De två golvlagren är punktinmätta vilket ska förstås som att lagrens utbredning har legat inom hela nedgrävningen och att de har samma utbredning som nedgrävningens nedre kant.

Efter framrensning lodfotograferades grophuset. Det fotograferades även kontinuerligt under undersökningens gång. Nedgrävningen undersöktes kontextuellt. En sektionsritning samt

647460
647465
6642865
6642860
6642855
Grophus 2859
320680
346748
347388
348827
347656
347389
348818
347657
347652
350026
350033
347390
347653
347407
347510
347932
347393
346747
347940
347406
347953
347948
347952
347387
349721
349715
347391
1015650
347592
1015642
347392
347386
347376
1:50
0
0.7
1.4
2.1
Meter
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Störhål
Övriga nedgrävning
Sten
Störning
Schakt

planritningar upprättades. Fynd samlades in genom handplock, hackbord samt såll (4 mm). Undersökningen gjordes med skärslev och hacka.

REDOVISNING AV STRATIGRAFISKA OBJEKT:

Nedgrävning: Kvadratisk nedgrävning med förhållandevis lodräta/lutande sidor (320680). Efter ett första skede av brukning har nedgrävningens väggar kalvat in och ett lerlager av orörd lera överlagrat de äldsta stolphålen i konstruktion 1, 2860. Den ursprungliga nedgrävningens kanter bör därmed ha varit mer vertikala än vad som var fallet när grophusets sidor var framgrävda. Sidorna var mer lutande. Nedgrävningen har därefter grävts ur ytterligare en gång för en kvadratisk nedgrävning, något mindre till ytan, ca 4 m2 stor (1015642).

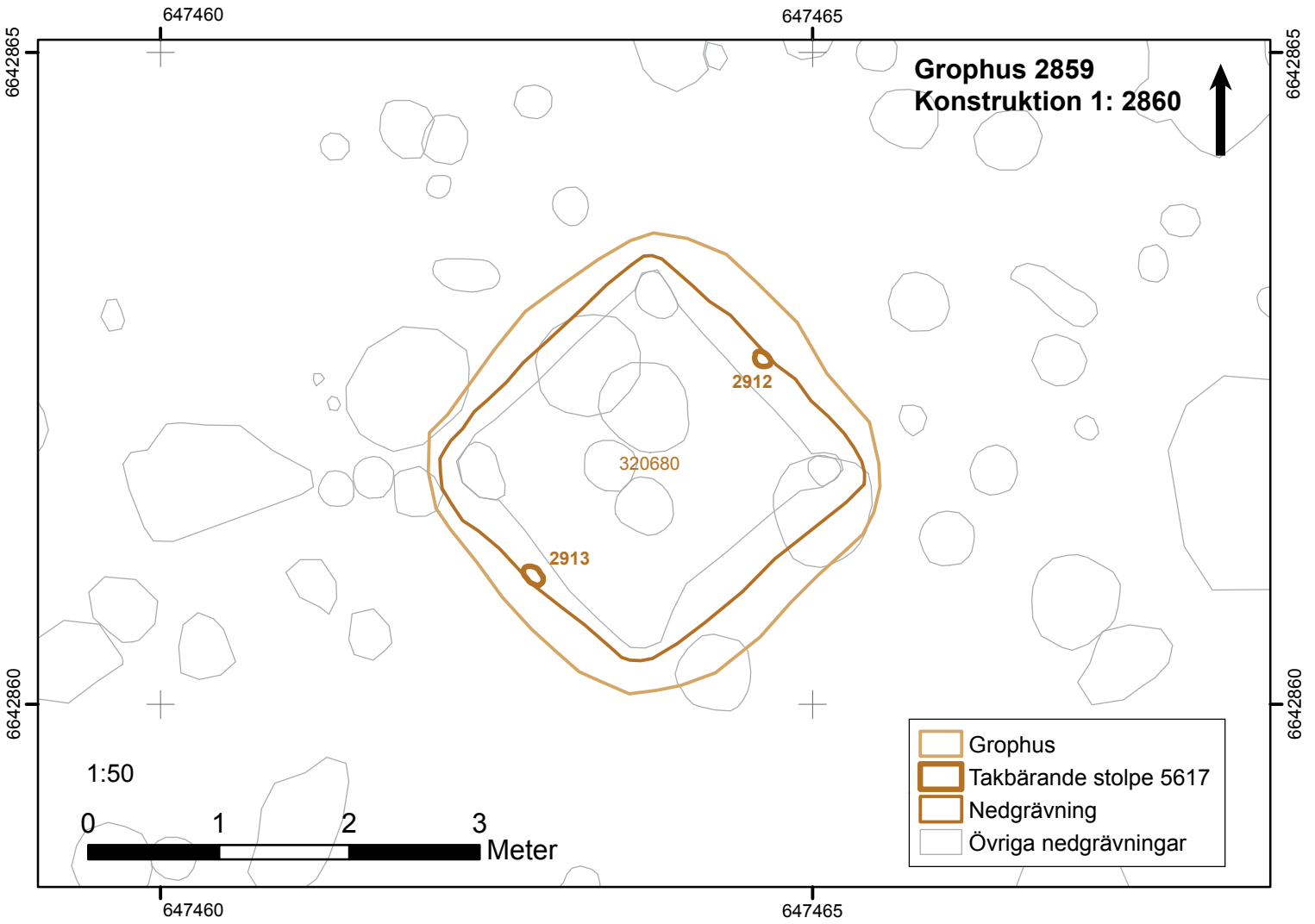
Fyllningar och lager: I botten på nedgrävningen fanns ett 0,07–0,15 m tjockt mörkgrått siltlager med inslag av träkol och ben (347953). Detta lager har tolkats som ett golvlager. Över detta lager har grophusets väggar rasat in och längs kanterna har en avsats av grågul lera/lerig silt bildats (1015650). Denna avsats var trappstegsformad i östra vägglinjen (syns i sektionsritningen). Avsatsens överyta förefaller ha varit relativt plan men något sluttande. Bredden har varit 0,2–0,4 meter och höjden ca 0,2 meter. Över golvlagret i den centrala delen fanns ett tunnare lerlager (347952). Detta lager var 0,05–0,10 m tjockt ljust grågult siltigt lerlager med inslag av träkol. Lagret har tolkats som golvlager i ett yngre skede. Det yngre golvlagret överlagrades av ett igenfyllnadslager bestående av ett 0,10–0,25 m tjockt mörkgrått lerigt siltlager med inslag av träkol, skärvsten och ben (347592). Över detta låg ytterligare en fyllning (346748); 0,10–0,15 m tjockt mörkgrått siltlager med inslag av träkol, skärvsten och ben. Fyllningen var i karaktären mycket lik 347592. Dock var fynden här inte horisontellt liggande och fyllningen var mer homogen.

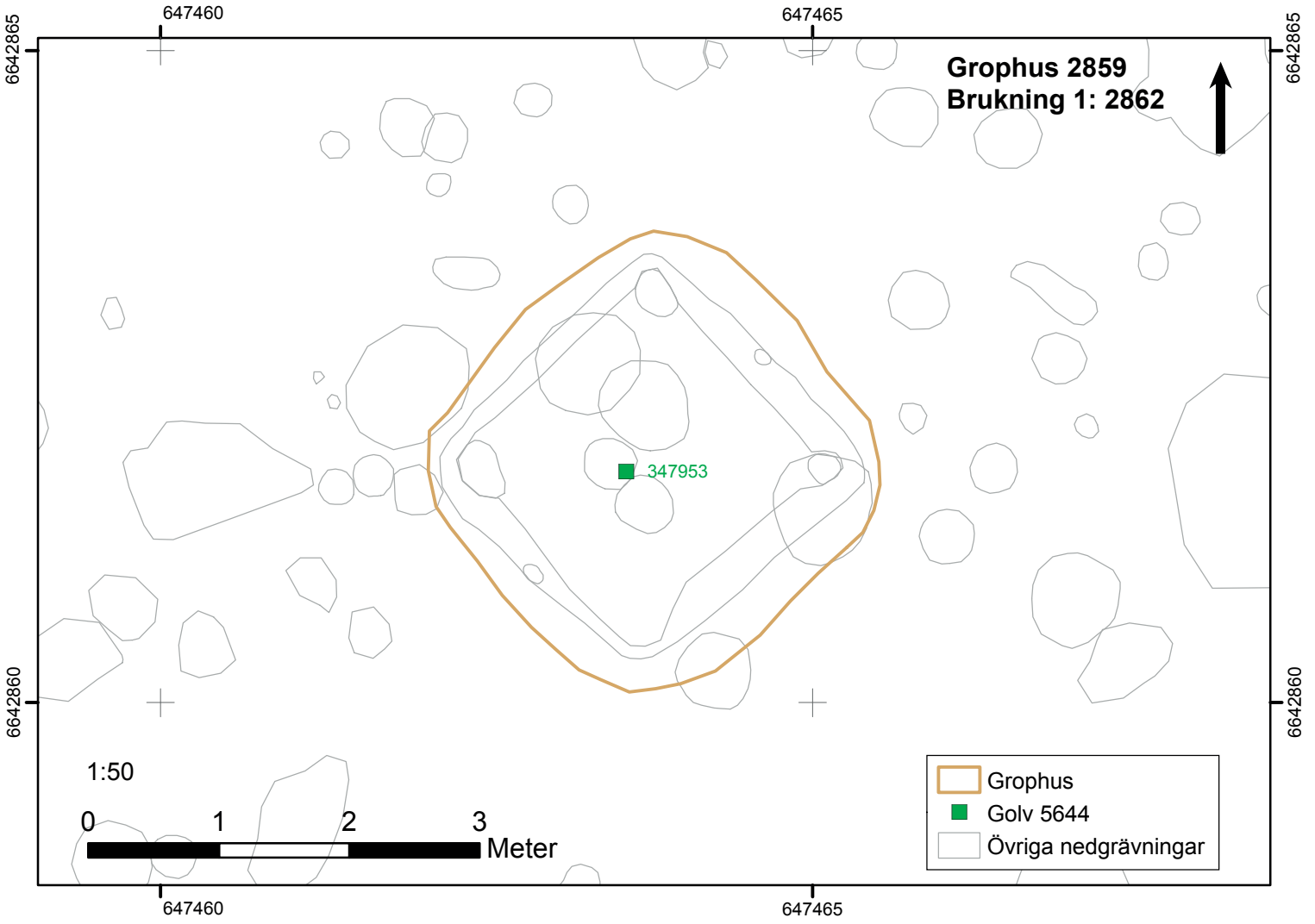
Överst i nedgrävningen låg ett igenfyllnadslager (346747), som bestod av ett 0,04–0,20 m tjockt flammigt brungult siltlager med inslag av träkol, småsten och ben. Lagret var sekundärt deponerat och omrört. Det var som djupast i den centrala delen av nedgrävningen.

Konstruktiva element: I botten av nedgrävningen påträffades två stolphål. Dessa var centralt belägna invid nedgrävningskanten, mitt på respektive nordöstra och nordvästra väggen, mitt för varandra. Det ena stolphålet var 0,13 meter i diameter och 0,18 meter djupt (2912). Det andra var något grundare, 0,16 x 0,11 meter och 0,1 meter djupt (2913).

I tre av de fyra hörnen fanns lämningar efter större stolphål som påträffades nedgrävda i den inkalvade leran. De två i norr (2915) och i väster (2914), hade ovala nedgrävningar, men åtminstone det sistnämnda hade eventuellt spår efter en stolpfärgning. Nedgrävningarna var 0,25×0,4 meter stora och 0, 25 respektive 0,4 meter djupa. Det tredje stolphålet låg i östra hörnet (2916). Detta var mer regelbundet 0,2 meter i diameter och 0,2 meter djupt. Motsvarande södra hörn saknade stolphål.

Innanför och längs nedgrävningens övre kanter påträffades sammanlagt 11 störrester (347376, 347386–347392, 347656, S347657, 349707). Störarna var vertikal ställda med ett runt tvärsnitt. De var 0,04–0,08 meter breda. Störarna var förhållandevis jämt spridda längs tre av vägglinjerna, på den nordvästra var endast en stör placerad mitt på vägglinjen (347657). Två av störarna föreföll ingå i ett par med en inre stör nedslagen strax innanför nedgrävningskanten till den yngre konstruktionen (347388 och 347656) samt 347392 och 349707. Inom grophuset fanns också rester efter trärötter, men dessa identifierade och i Intrasis registrerade störar hade en tydlig relation till omgivande lager, de påträffades först när den yngsta fyllningen var bortgrävd och de var nedslagna symmetriskt i relation till grophusets övre nedgrävningskant. Avståndet mellan störarna varierar mellan 0,5–1,2 meter vilket är förhållandevis långt. Noteras bör dock att störarna är belägna längs med östra, södra och västra väggen. Störraden avslutas mitt för varandra på nordöstra och nordvästra väggen (347387 och 347388). Den norra vägglinjen har, som nämnts ovan, endast en centralt placerad stör (347657). Även denna stör är symmetriskt belägen med ovan nämnda störpar 347392/349707 mitt på den södra vägglinjen. Samtliga störar var uppruttnade trärester men tydliga i plan.

Grophus 2859
Konstruktion 1: 2860
647460
647465
6642865
6642860
2912
320680
2913
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Takbärande stolpe 5617
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar

Grophus 2859
Brukning 1: 2862
647460
647465
6642865
6642860
347953
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Golv 5644
Övriga nedgrävningar

Inne i grophuset fanns fyra störar (347406, 347407, 347652, 347653), som bedömdes vara en del av en inre konstruktion. Träresterna var vertikala med ett runt träsnitt och mätte 0,05 m i diameter. I lager 347592 hittades många keramikskärvor mellan dessa störar vilket innebär att de bör ha stått uppresta när grophuset fylldes igen.

Övriga element: En härd låg relativt centralt i den norra halvan av grophusets nedgrävning (2966). Stratigrafiskt låg härden mellan de två översta igenfyllnadslagren 346747 och 346748.

TOLKNING – KONSTRUKTION 1, 2860

I botten på den ursprungliga nedgrävningen fanns två relativt små men likställda stolphål (2912 och 2913) belägna i mittaxeln på sydväst- respektive nordöstväggen. Stolparna tolkades ha burit upp ett lättare *sadeltak* (5617), som sannolikt vilat på markytan utanför grophuset.

TOLKNING – BRUKNING 1, 2861

Det äldsta lagret som låg på nedgrävningens botten (347953) har tolkats som det äldsta *golvet* (5644).

DESTRUKTION 1, 2862

Över det äldsta golvet har lera från väggarna rasat in. Denna lera uppfattades först som orörd lera vid undersökningen i fält. Tre avsatser i nordöstra väggen tolkades då som trappsteg urgrävda i den orörda marken. Det inrasade lerlagret (1015642), har ingått som en del av konstruktion 2, i form av avsats runt hela grophuset. I östra väggen var denna avsats trappstegsliknande. Trappan är dock inte dokumenterad som eget objekt och det är osäkert om den verkligen har varit en trappa eftersom den i så fall har lett fram till väggen.

TOLKNING – KONSTRUKTION 2, 2897

Efter att grophusets väggar har kalvat in har återigen en regelbunden nedgrävning grävts (1015642). I detta skede har alltså en avsats sparats ut som löpte längs hela nedgrävningens alla sidor, den var dock inte lika tydlig och bred mot norr. Denna avsats kan ha varit beklädd med träplank. I detaljfoton över sektionens östra del kan man se att lagret ovanför trappstegskonstruktionen är mörkare till färgen. Denna färgning kan hypotetiskt vara spår efter träplank.

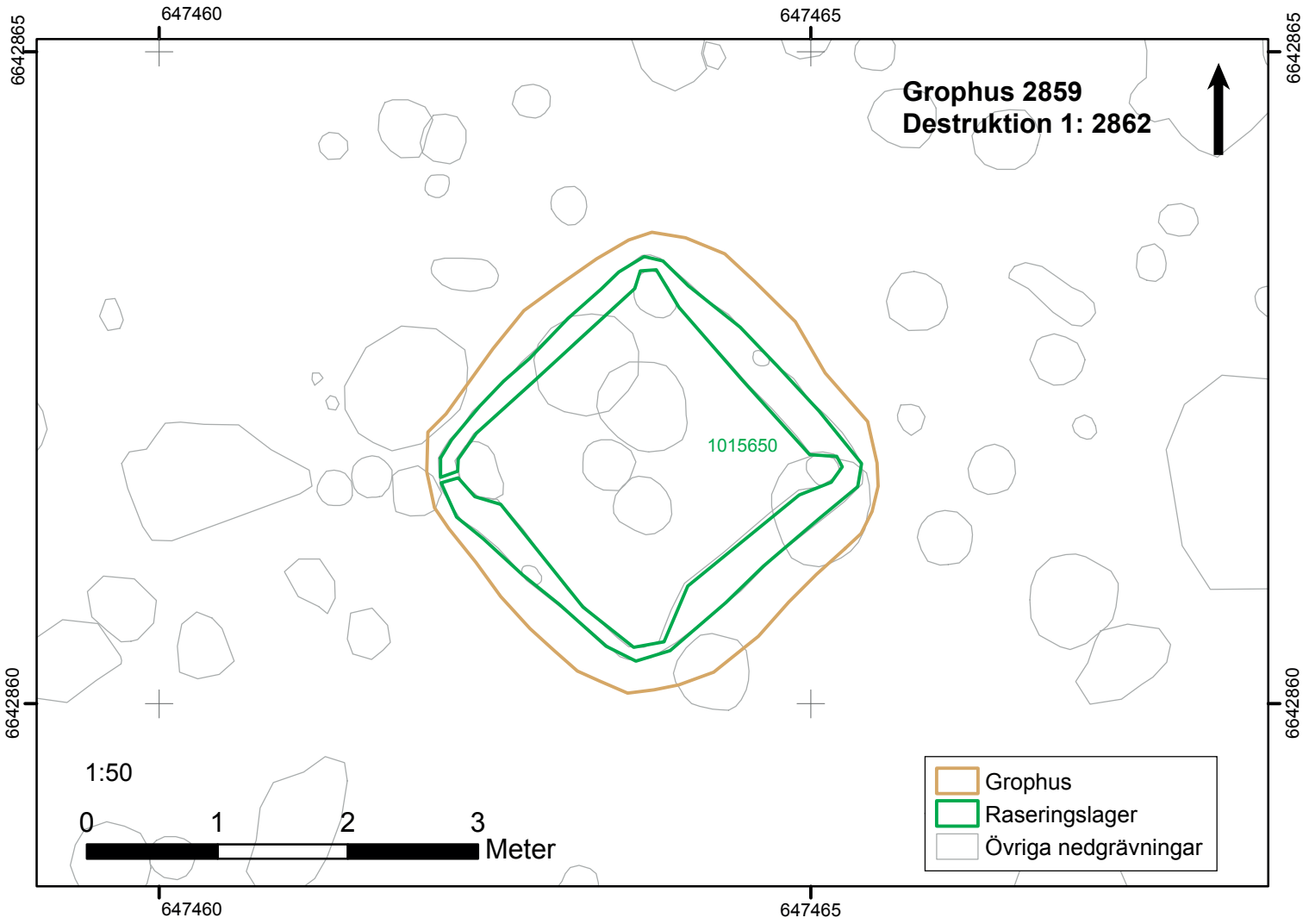
Den yngre konstruktionen innebar att det äldre taket övergavs och istället byggdes ett tak vilande på djupa och relativt kraftiga stolphål i den norra delen. Dessa har troligen burit upp ett *pulpettak* (5616). Takets södra del kan ha vilat på klenare stolpar varav åtminstone den ena var bevarad (2916). Taket bör inte ha kunnat vila på markytan i den södra delen då lutningen därmed blivit för stor. Taket bör ha varit höjt över nedgrävningen.

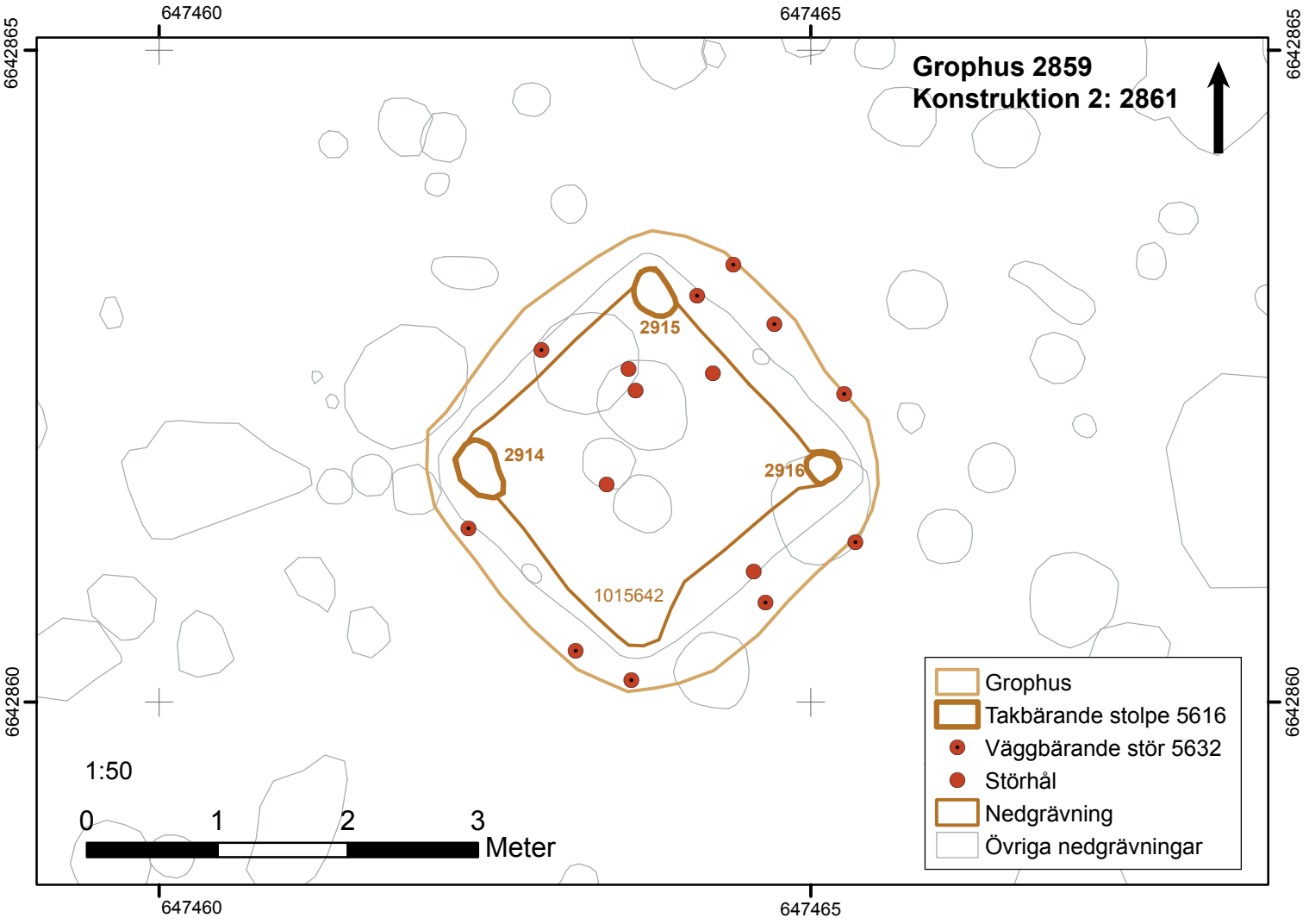
De störar som påträffades längs nedgrävningens övre de har sannolikt hört till denna yngre konstruktion och tolkas som spår efter en *väggkonstruktion* (5632). Huruvida de ska tolkas som spår efter flätverksväggar eller stöd för enklare plankväggar kan inte avgöras. Avståndet mellan störarna varierar mellan 0,5 till 1,2 meter. Noteras bör att avsaknaden av flera störar i den nordvästra vägglinjen samt förekomst av pulpettak kan förklaras av att grophusets här har varit helt eller delvis öppet.

Fyra störhål har bildat en innervägg eller annan typ av inre konstruktion. Golvytan i det yngre grophuset har varit ytmässigt liten så att en inre rumsindelning förefaller osannolik, möjligen kan störarna representera någon typ av inredning. Denna tolkning är dock osäker och har inte registrerats som konstruktivt element i Intrasis.

TOLKNING – BRUKNING 2, 2941

Efter att man har grävt ur en kvadratisk yta i den inkalvade lera har en tunnare lerlager avsatts (347952). Detta har tolkats som golv i det yngre skedet.

Grophus 2859
Destruktion 1: 2862
647460
647465
6642865
6642860
1015650
1:50
0 1 2 3
Meter
Grophus
Raseringslager
Övriga nedgrävningar

Grophus 2859
Konstruktion 2: 2861
647460
647465
6642865
6642860
2915
2914
2916
1015642
1:50
0 1 2 3
Meter
Grophus
Takbärande stolpe 5616
Väggbärande stör 5632
Störhål
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar

TOLKNING – DESTRUKTION 2, 5650
Grophuset har fyllts igen i två omgångar. Över det yngre golvlagret har igenfyllnadslager 347952 deponerats. Detta låg inom större delen av nedgrävningen enligt sektionsritningen. Över detta lager har ytterligare ett lager förts på, lager 346748.

TOLKNING – DESTRUKTION 3, 5722
Innan grophusets nedgrävning är helt igenfylld har en härd anlagts och brukats i den centrala delen av nedgrävningen (2966). Slutligen har det översta igenfyllnadslagret förts på, lager 346747.

Det faktum att en härd har anlagts i nedgrävning talar för att igenfyllnaden har skett i flera steg. Liknande exempel att grophusens nedgrävningar har använts som plats för eldning efter att grophuset har gått ur bruk, finns från andra grophus inom undersökningsområdet.

RITUELLA HANDLINGAR
När grophuset fylls igen har delar av ett kranium från nötkreatur deponerats i lager 347592.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR
Nedgrävningen (320680) grävs.
Ett sadeltak vilande på två stolphål (2912, 2913) anläggs.
Grophuset brukas och ett golvlager (347953) bildas.
Gropens väggar rasar in (1015650).
Ny nedgrävning, mindre till ytan än den äldre grävs (1015642).
Tre stolphål (2914, 2915, 1916) anläggs i stolphusets västra, norra respektive östra hörn.
Elva störar utgör stommar i en plank/flätverksvägg (5632).
Grophuset brukas och ett nytt golvlager (347952) skapas.
Grophuset börjar fyllas igen (347592)
Grophuset fylls ytterligare igen (346748).
En härd anläggs och brukas (2966).
Grophuset fylls slutgiltigt igen (346747).

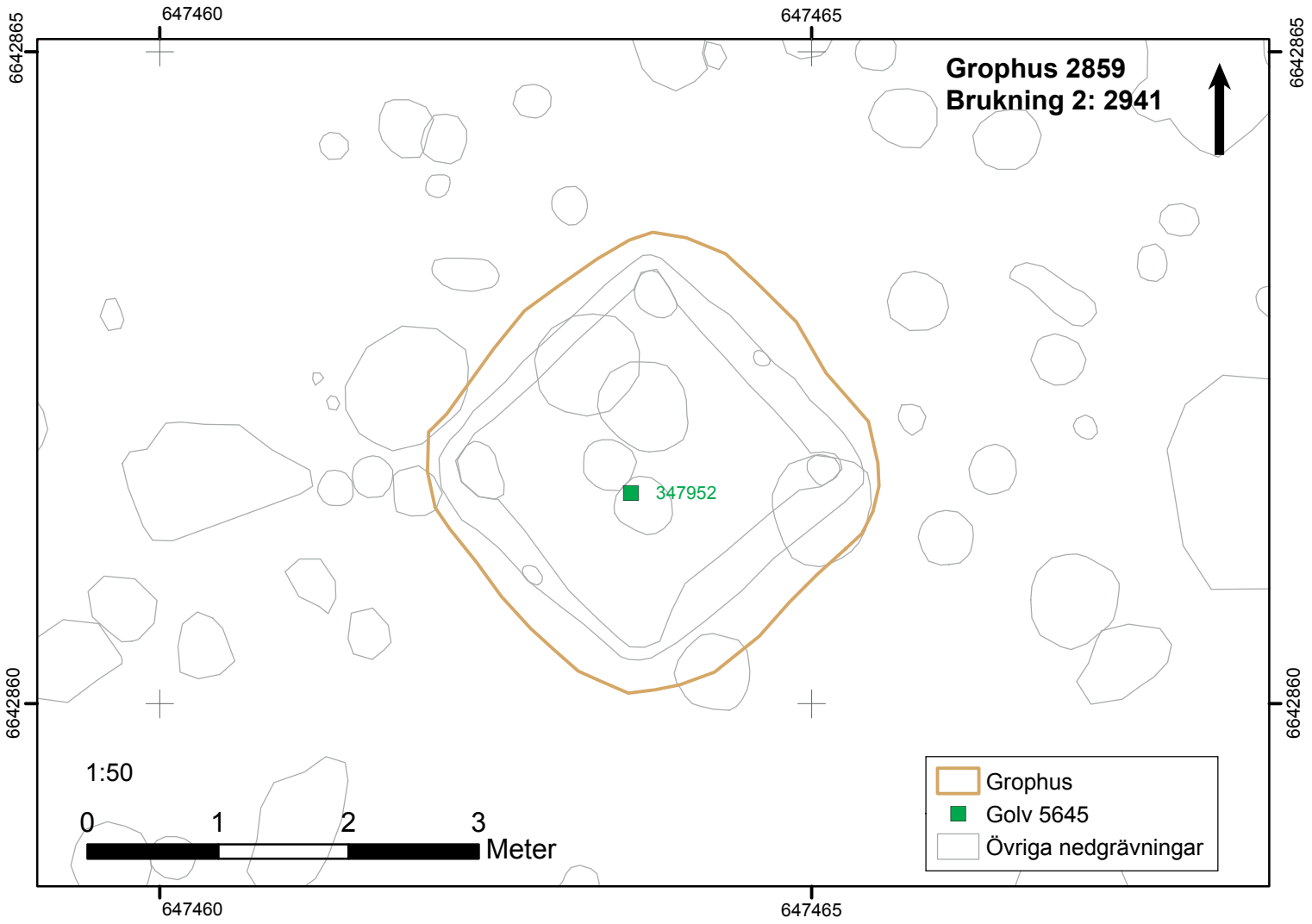
FYND: Från det äldsta golvlagret (347953) har fyndposter äldre svartgods registrerats (FV3536, FV3567, FV3625). Därtill påträffades djurben.
I det yngre golvlagret (347952) påträffades endast rödockra (FV2033), oklart om det är ett naturligt inslag i leran. I fyllningen (349433) till ett stolphål (2916) påträffades obestämbara brända ben.
I igenfyllnadslager (347592) fanns sex fyndposter äldre svartgods (FV3605, FV3606, FV3616, FV3626, FV3632, FV3638), en spik av järn (FV1914) samt djurben.
I igenfyllnadslager (346748) påträffades djurben. Däröver påträffades i det övre igenfyllnadslagret (346747) två fragment äldre svartgods (FV3595), en spik av järn (FV1956) samt även här djurben.
I härd 2966, fanns tre fyndposter äldre svartgods (FV3584, FV3576, FV3540).

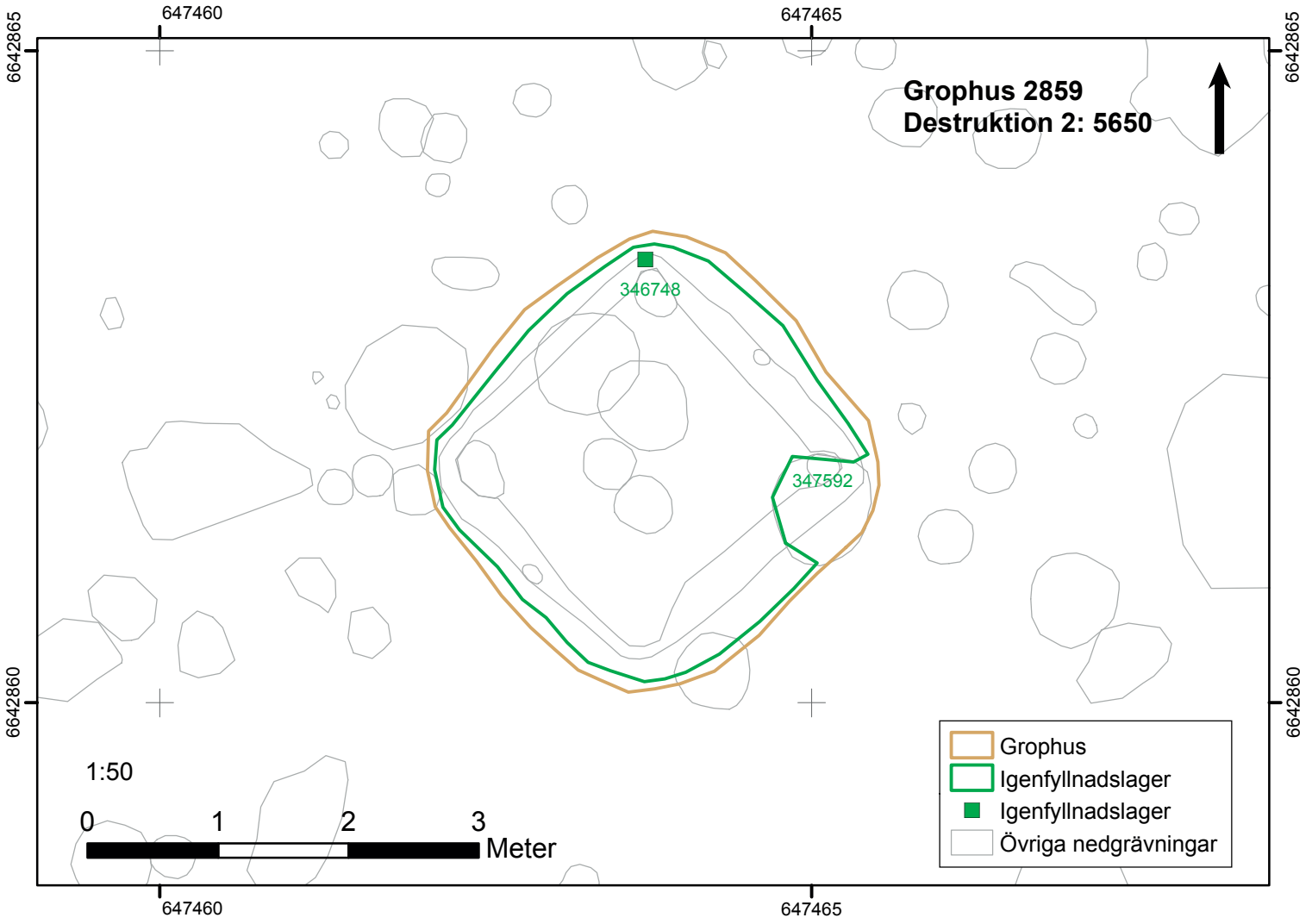
ANALYSER
^{14}C:

Lab-nr	^{14}C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Lager	Typ
Ua-53146	1314 ±27	660 AD-770 AD	650 AD-770 AD	FB6075	Obränt ben/Nöt	347953	Golvlager

Osteologi:

Ben från nötboskap är mest frekvent förekommande, men även andra husdjur förekommer. Nötboskapen kommer från en ko, en spädkalv och ett djur slaktat vid 2,5–4 års ålder vidare finns ben från ett ungt får/get (1–2 år), en äldre häst och en hönsfågel. Benmaterialet utgörs av avfall från slakt och måltider som tänder, kotor, rörben liksom tåben. Merparten av ben och tänder från nötkreatur som påträffades i igenfyllnadslager (SL347592) från grophusets andra brukningsfas utgörs av kraniefragment troligen från ett kranium med underkäke. Det är tveksamt ifall ett huvud från nötkreatur har legat och på golvet när det varit i bruk utan

Grophus 2859
Brukning 2: 2941
647460
647465
6642865
6642860
347952
1:50
0 1 2 3
Meter
Grophus
Golv 5645
Övriga nedgrävningar

Grophus 2859
Destruktion 2: 5650
647460
647465
6642865
6642860
346748
347592
1:50
0 1 2 3
Meter
Grophus
Igenfyllnadslager
Igenfyllnadslager
Övriga nedgrävningar

kanske snarast utgör det första som deponerats i grophuset i samband med att det övergavs. Liknande depositioner av kranier av nötkreatur förekommer i stolphål till hus och brunnar, vilka kan utgöra en rituell deposition i samband med övergivande av grophuset.

	Vikt (g)	nöt	svin	får	får/get	häst	höns
346747	1,5		1		1		
346748	204,2	3	1	1	1	2	
347524	12,0	1					
347592	400,0	17	8		6	2	
347953	98,3	3			1	1	1
totalt	716,0	24	10	1	9	5	1

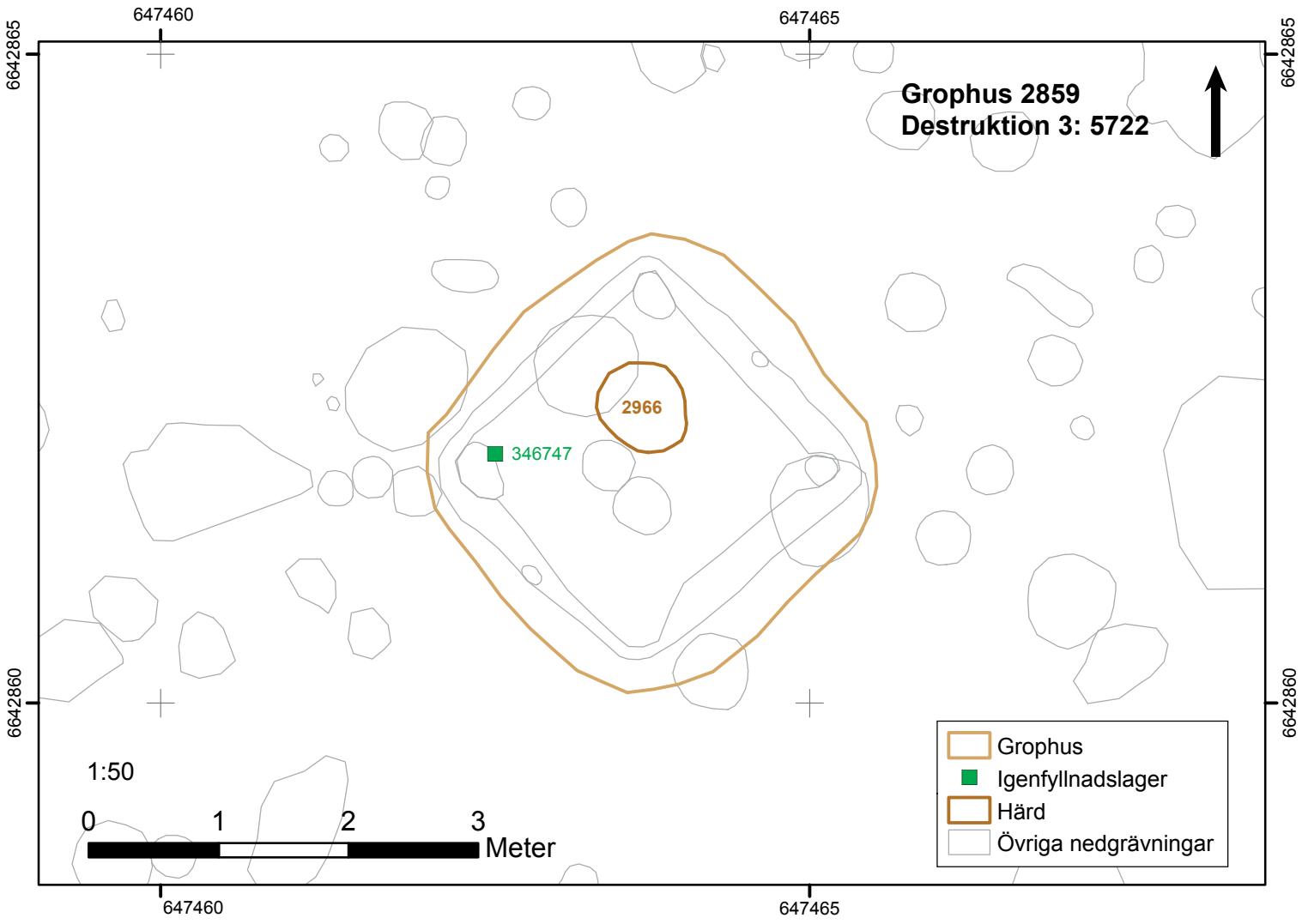
Vedart:

Makrofossil:

Lager	Prov id	Makroskopisk tolkning
347592	347930	bakgrundsbrus/matlagning
347952	347954	bakgrundsbrus/matlagning
347953	347955	bakgrundsbrus/matlagning

ANMÄRKNING

–

Grophus 2859 vid Storgården norra. Grophuset är daterat till yngre vendeltid. På fotot synes de två mindre stolphålen som hör till det äldre konstruktionsskedet. Foto från sydväst: Fredrik Gunnarsson, Upplandsmuseet.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Idnr	Typ	Handling	Kontextgrupp
2860	Kontextgrupp	Konstruktion 1	2859
2861	Kontextgrupp	Brukning 1	2859
2862	Kontextgrupp	Destruktion 1	2859
2897	Kontextgrupp	Konstruktion 2	2859
2912	Stolphål	Konstruktion 1	5617
2913	Stolphål	Konstruktion 1	5617
2914	Stolphål	Konstruktion 2	5616
2915	Stolphål	Konstruktion 2	5616
2916	Stolphål	Konstruktion 2	5616
2941	Kontextgrupp	Brukning 2	5645
2966	Kontextgrupp	Härd	5722
5616	Tak, yngsta	Konstruktion 2	2897
5617	Tak, äldsta	Konstruktion 1	2860
5632	Störar, vägg	Konstruktion 2	2897
5644	Golv, äldst	Brukning 1	2861
5645	Golv. yngst	Brukning 2	2941
5650	Kontextgrupp	Destruktion 2	2859
5722	Kontextgrupp	Destruktion 3	2859
320680	Nedgrävning	Konstruktion 1	2860
346747	Lager fyllning	Destruktion 3	5722
346748	Lager fyllning	Destruktion 2	5650
347376	Träkonstruktion	Vägg	5632
347386	Träkonstruktion	Vägg	5632
347387	Träkonstruktion	Vägg	5632
347388	Träkonstruktion	Vägg	5632
347389	Träkonstruktion	Vägg	5632
347390	Träkonstruktion	Vägg	5632
347391	Träkonstruktion	Vägg	5632
347392	Träkonstruktion	Vägg	5632
347393	Nedgrävning	Destruktion 2, härd	2966
347406	Träkonstruktion	Konstruktion 2	2897
347407	Träkonstruktion	Konstruktion 2	2897
347510	Lager fyllning	Härd	2966
347592	Lager fyllning	Lager	5650
347652	Träkonstruktion	Konstruktion 2	2897
347653	Träkonstruktion	Konstruktion 2	2897
347656	Träkonstruktion	Vägg	5632
347657	Träkonstruktion	Vägg	5632
347932	Nedgrävning		2914
347940	Lager fyllning		2914
347948	Lager fyllning		2914
347952	Lager fyllning	Brukning 2	5645
347953	Lager fyllning	Brukning 1	5644
348818	Nedgrävning		2915
348827	Lager fyllning	Lager fyllning	2915
349424	Nedgrävning		2916
349433	Lager fyllning	Lager fyllning	2916
349715	Nedgrävning		2913
349721	Lager fyllning	Lager fyllning	2913
350026	Nedgrävning		2912
350033	Lager fyllning	Lager fyllning	2912
1015642	Nedgrävning	Konstruktion 2	2897
1015650	Lager fyllning	Destruktion 1	2862

Grophus 2863

Maria Lingström

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Storgården
NIVÅ	27,04 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Nedgrävningen var till omfånget relativt intakt, däremot var fyllningarna skadade av yngre nedgrävningar. Dels av två rännor hörande till byggnad 1700–1900-tal dels av yngre stolphål till medeltida byggnad (1970). Troligen har den övre delen schaktats bort eftersom grophuset endast var 0,25 meter djupt.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Kvadratisk Längd: 3,50 meter Bredd: 2,60 meter Djup: 0,25 meter Yta: 7,09 m^2

FUNKTION

Golvlagrets innehåll är relativt anonymt och innehåller endast ett fåtal djurben. Utmärkande för lagret är dock fyndet av två pärlor, kam och keramik. Med tanke på närvaron av en härd har funktionen bedömts vara **kokhus/bostad**.

DATERING

Dateringsspann: 850–950 e.Kr.

Konstruktion: -

Brukning: gula glaspärlor

Destruktion: rysk-baltisk keramik 800–900-tal, kamskena (FU F4)

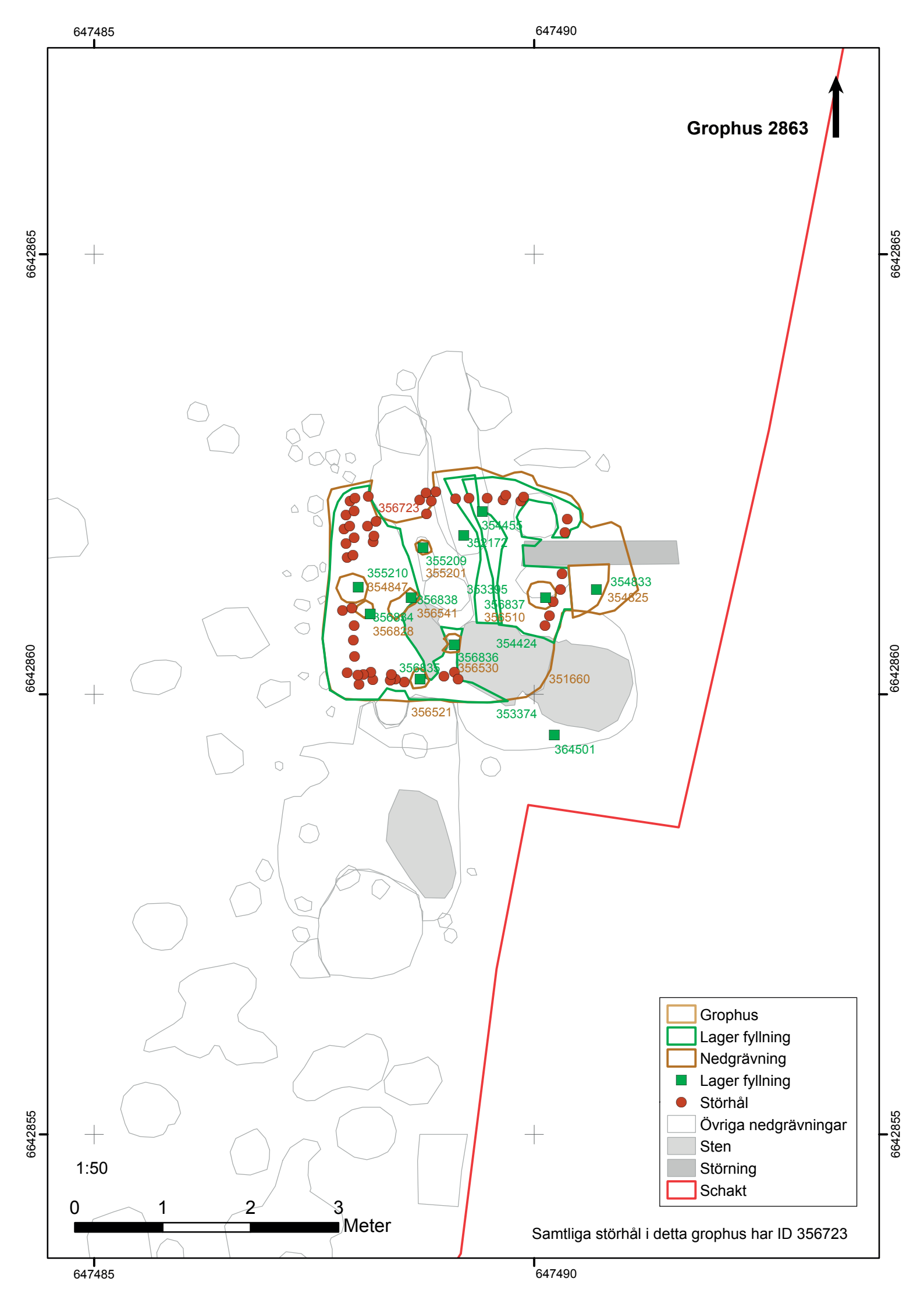
Sammantagen datering: Grophuset dateras utifrån fynd av en kamskena (F4, FU) av typen A2 som förekommer under 800-talet en bit in i 900-tal (Beronius Jörpeland m.fl. 2011:76). Två skärvor rysk-baltisk keramik från fyllnadslagren tidfäster dessa till samma tidsperiod, det vill säga 800–900-tal. I och med att tyngdpunkten för keramiken ligger i 900-tal i Birka, har här antagits att igenfyllningen inte bör ha skett under 800-talets första hälft utan snarare under 800-talets slut eller 900-talets första hälft. Grophuset skär grophus 2871, och är därmed yngre än detta. Grophuset är beläget under ett stolphus (1970) daterat till senmedeltid. Inga äldre lager överlagrade grophuset, endast moderna fyllnadsmassor. Något överlagrande lager nära tid fanns därmed inte bevarad på platsen. Däremot var en härd (4309) nedgrävd i det översta fyllnadslagret. Härden saknar kontexttillhörighet och datering.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Anläggningen undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Fynd samlades in för hand. I golvlagren samlades fynden in för hand och genom vattensållning (2 mm). Undersökningen gjordes med skärslev.

REDOVISNING AV STRATIGRAFISKA OBJEKT

Grophuset påträffades vid den arkeologiska förundersökningen år 2011 (Beronius Jörpeland m.fl. 2011:77). Det låg under moderna fyllnadsmassor som var upp till en meter tjocka som förts på vid

647485
647490
6642865
6642860
6642855
Grophus 2863
356723
354455
352172
355209
355201
355210
354847
356838
356541
356510
353395
354833
354825
354424
356836
356530
356835
351660
356521
353374
364501
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter
Samtliga störhål i detta grophus har ID 356723

anläggandet av en lekplats. Vid FU undersöktes en grävenhet i öst-västlig riktning (FU: G5000256). Grävenheten var ca 1,7×0,25 meter stor. Vid den arkeologiska undersökningen framträdde grophuset som en rektangulär/kvadratisk mörkfärgning med en uppstickande större sten i sydöstra hörnet. I närområdet till grophuset fanns ett stort antal stolphål och större nedgrävningar som grophuset hade skurit. Bland annat ytterligare ett grophus strax utanför det sydvästra hörnet (2871) och en rundad mörkfärgning i sydöstra hörnet (2892). Den senare visade sig vara en 1,5–2 meter stor grop, grävd ned till en större markfast sten (T1002554), som också delvis låg innanför grophusets begränsning.

Grophusets fyllning överlagrades av en härd som var grävd ned i ytan på lagret (4309). Härden saknar relation till övergripande objekt.

Nedgrävning: Grophusets var i plan kvadratisk, med rundade hörn och en utstickande del (härd) i öster. Nedgrävningen (351660) hade lutande sidor och plan botten.

Fyllningar och lager: På nedgrävningen botten fanns ett heterogent 0,06–0,12 meter tjockt, flammigt grågult siltlager med sparsamma inslag av träkol samt närvaro av ben (354455). Lagret tolkades som golvlager.

Ett igenfyllnadslager (354424), som bestod av ett 0,05–0,12 m tjockt mörkgråbrunt siltlager med inslag av träkol och ben hade förts på i den nordöstra delen av grophuset direkt över golvlagret. Över detta, i västra delen, fanns ytterligare ett igenfyllnadslager (353395). Det bestod av ett 0,06–0,09 m tjockt flammigt rödbrungult siltlager med inslag av träkol och ben. Lagret var troligen detsamma som 353374, ett 0,01–0,04 m tjockt flammigt rödbrungrått siltlager med inslag av träkol, bränd lera och ben. Dessa lager låg på ömse sidor om en yngre nedgrävd ränna som delade fyllningarna i grophusets norra halva i två delar.

Över 353374 och 353395 låg det översta igenfyllnadslagret (352172). Inte heller detta var särskilt mäktigt, det bestod av ett 0,04–0,08 m tjockt mörkt gråbrunt siltlager med inslag av träkol, bränd lera, småsten och ben.

Konstruktiva element: Mitt på den östra respektive västra väggen fanns två stolphål (2923 och 2924). Båda var 0,25 – 0,33 meter i diameter och djupet var 0,34 respektive 0,20 meter. Väggarna var lutande och bottenformen oregelbunden. Båda stolphålen var fyllda med mörkgrå silt med sparsamma inslag av träkol.

Längs grophusets nedgrävningskanter fanns tätt ställda störhål i enkla men också dubbla rader i främst västra och södra väggen. Störarna var belägna ca 0,3 meter innanför nedgrävningskanten. Strukturen var i stort sett linjär med störrader längs med samtliga vägglinjer. Dock saknades störar i den yta där grävenheten från förundersökningen var grävd, liksom på den stora markfasta stenen i sydost. Sammanlagt dokumenterades 52 störhål som var 0,06 meter i diameter och ca 0,1 meter djupa. Störraderna låg något indragna, mellan 0,15–0,30 meter, från nedgrävningskanten.

I de sydvästra delarna av grophuset fanns fyra stolphål (2925, 2926, 2927, 2928), som var placerade runt en av de två markfasta stenarna, (T1003361). Dessa stolphål var ca 0,20 meter stora, en av dem utgjordes av en långsmal nedgrävning men med samma bredd som övriga. De var alla 0,1 meter djupa. Och syntes först när golvlagret hade tagits bort och var grävda ned i den orörda marken. Fyllningarna bestod av grå/mörkgrå silt med inslag av träkol. Ytterligare något längre norrut fanns ytterligare ett stolphål med samma diameter, djup och fyllning som de övriga; 0,20 m i diameter och var 0,12 m djupt (2893). Stolphålet var beläget i en kort ränna (354836) som här har tolkats som botten av en av de två yngre rännorna som skurit grophuset (352139), och således inte hör till grophuset. Stolphålen var samlade i den sydvästra delen av grophuset och kan eventuellt ha utgjort någon form av inre konstruktion. Eventuellt kan den markfasta men förhållandevis låga uppstickande stenen ha ingått i denna.

Övriga ingående element: En härdrest (5653) låg mitt på den östra väggen, utanför nedgrävnings-kanten. Härdresten var bevarad till hälften, ca 0,60×0,50 meter stor och 0,04–0,10 m djup. Härdfyllningen (354833), bestod av flammig brunröd-svart silt med rikliga inslag av träkol, sparsamt med sot samt närvaro av bränd lera. Den undersöktes uppskattningsvis till drygt 50 %.

Den större markfasta stenen i sydöstra hörnet (T1002554) var ca 2 meter lång och relativt kantig. Uppenbarligen har denna sten inte uppfattats som någon olägenhet vid grophusets användning.

TOLKNING – KONSTRUKTION, 2864

Grophusets bevarade konstruktionselement utgörs av *nedgrävningen*. De två likstora stolphålen mitt på östra och västra vägglinjen har tolkats som *takbärande* stolpar till ett sadeltak (5618). Detta tak har troligen vilat på markytan utanför nedgrävningen. Den samtida markytan var troligen bort-schaktad vid arbeten för de byggnader som låg här på 1700–1800-talen. Längs hela nedgrävningen har ett stort antal störhål bevarats. Dessa har sannolikt utgjort *vägg* (5633), förmodligen en flät-verksvägg. Det stora antalet störhål samt förhållandet att det ibland är dubbla rader kan förklaras med reparationer har utförts på delar av väggen. Det finns dock frågetecken kring hur denna flät-verksvägg har fungerat i relation till den härd som låg utanför nedgrävningens kant men som har tolkats ingå i grophuset. Se vidare nedan.

En *ingång* kan eventuellt ha funnits i sydöst, denna är dock högst osäker och har inte registrerats i Intrasis. Den markfasta större sten som fanns här var inte plan i överytan. Vid stenen finns ett brott i störraderna. Sannolikt beroende på att de inte har gått att slå ned i marken, alternativt att det här funnits en öppning. En inre konstruktion med oklar funktion har också funnits i grophuset (stolphål 2925, 2926, 2927, 2928, 2893).

En *härdrest* (5653) fanns i den utskjutande delen i öster. Den har förts till grophuset trots att den är belägen utanför nedgrävningskanten. Den ligger dock centralt placerad på den östra väggen. Den förefaller vara anlagd något senare när grophuset redan har varit i bruk ett tag. Under härden fanns delar av ett infiltrationslager/golvlagret. Härden var belägen relativt nära en av de takbärande stolparna vilket kan tolkas som att de inte är samtida. Eventuellt har härden inte haft någon avgörande betydelse för aktiviteterna i grophuset utan mer använts sporadiskt eller som värmekälla. Det är svårt att tänka sig att härden har brukats i ett grophus utan bevarade takbärande element. Det är däremot tydligt att störväggen avskärmar härden från grophusets inre delar. Detta innebär att störväggen i öster inte kan vara samtida med brukningen av härden. Det öppnar för möjligheten att flätverksväggen inte är samtida runt hela nedgrävningen. De dubbla raderna finns främst i södra och västra vägglinjerna. Inte i den östra. Ett alternativ är också att hela flätverkskonstruktionen är uppförd efter det att grophuset har slutat brukas som grophus och gropen istället har fungerat som kätte för smådjur, avträde eller annat.

TOLKNING – BRUKNING, 2865

Lagret i botten på nedgrävningen har tolkats som *golvlager* (5646). Lagret fyllde ut hela nedgrävningen inklusive den utskjutande delen under härdresten i öster. Detta har tolkats som att golvet är ett tramplager som bildats vid användning och uppförande av grophuset, något som också stöds av det faktum att lagret var som tjockast i den centrala delen av grophuset. Lagret var också grågul flammigt och bär spår av infiltration från den rena orörda sanden under lagret. Ytan under golvet var hårt packad.

TOLKNING – DESTRUKTION, 2866

Grophuset har fyllts igen med tre lager. Det igenfyllnadslager som förts på golvlagret var mäktigast men ändå endast upp till 0,15 meter tjockt. Det överlagrades i sin tur av två tunna lager varav det översta endast var mellan 0,05–0,08 meter tjockt. Detta lager, liksom nedgrävningen har troligen förstörts i de övre delarna under modern tid. I och med att grophusets övre delar därmed var förstörda och att både rännor men också en yngre härd har skadat de övre igenfyllnadslagren är det svårt att uttala sig om hur destruktionen gått till. Det förefaller dock vara en ganska momentan igenfyllnad. Inget tyder på att grophuset har stått öppet någon längre tid.

RITUELLA HANDLINGAR

Inga spår efter rituella handlingar påträffades.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

1. Nedgrävningen (351660)) grävs.
2. Grophusets sadeltak (5618) och flätverksvägg (5633) byggs. En inre konstruktion (2925, 2926, 2927, 2928, 2893), möjligen ett bord/bänk, byggs över två markfasta block.
3. Grophuset brukas och ett golvlager bildas (5646).
4. En tid in i grophusets brukningstid anläggs en härd (354825) i dess utvidgade nordöstra hörn.
5. Grophuset överges och dess nordöstra del fylls igen (354424).
6. Man fortsätter att fylla igen grophuset (353395, 353374).
7. Grophuset fylls slutgiltigt igen (352172).

FYND I golvlagret (354455) påträffades en halv gul glaspärla (F2031) och en halv glasflusspärla (F2634), två små, gröna emaljfragment (F2662), en spik av järn (F2428) och en bit bränd lera (F2775), samt djurben. I igenfyllnadslagret 353395 påträffades obestämbara brända ben av däggdjur. I igenfyllnadslagret 353374 låg keramik, äldre svartgods (F3604). I igenfyllnadslagret 354424 och i lager 352172 fanns två hästbroddar (F2415, F2426) och tre fyndposter med keramik i form av äldre svartgods (F3546, F3547, F3579, F3608, F3573, F3569), varav de två första s.k. rysk-baltisk typ. Sammanlagt påträffades 9 skärvor keramik i grophusets lager. Därtill anträffades en kedjelänk (F2026) och ett obestämbart föremål av järn (F2443).
I fyllningen (356837) till en av de takbärande stolparna (356510), påträffades ytterligare ett fragment av en gul glaspärla (F2636).

Fyndnummer	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
2415	Brodd	Transport och samfärdsel	352172
2426	Brodd	Transport och samfärdsel	352172
2772	Bränd lera	Obestämt	354424
2775	Bränd lera	Obestämt	354455
2662	Föremål	Obestämt	354455
2026	Kedjelänk	Dräkt, smycken och personlig utrustning	354424
2443	Klump	Obestämt	352172
3546	Kärl	Keramik Bäck	352172
3547	Kärl	Keramik Bäck	352172
3573	Kärl	Keramik Bäck	354424
3579	Kärl	Keramik Bäck	352172
3608	Kärl	Keramik Bäck	352172
3669	Kärl	Keramik Bäck	354424
2031	Pärla	Dräkt, smycken och personlig utrustning	354455
2634	Pärla	Dräkt, smycken och personlig utrustning	354455
2636	Pärla	Dräkt, smycken och personlig utrustning	356837
2219	Slagg	Slagg GAL	354424
2428	Spik	Byggnadsdetaljer och monument	354455

ANALYSER

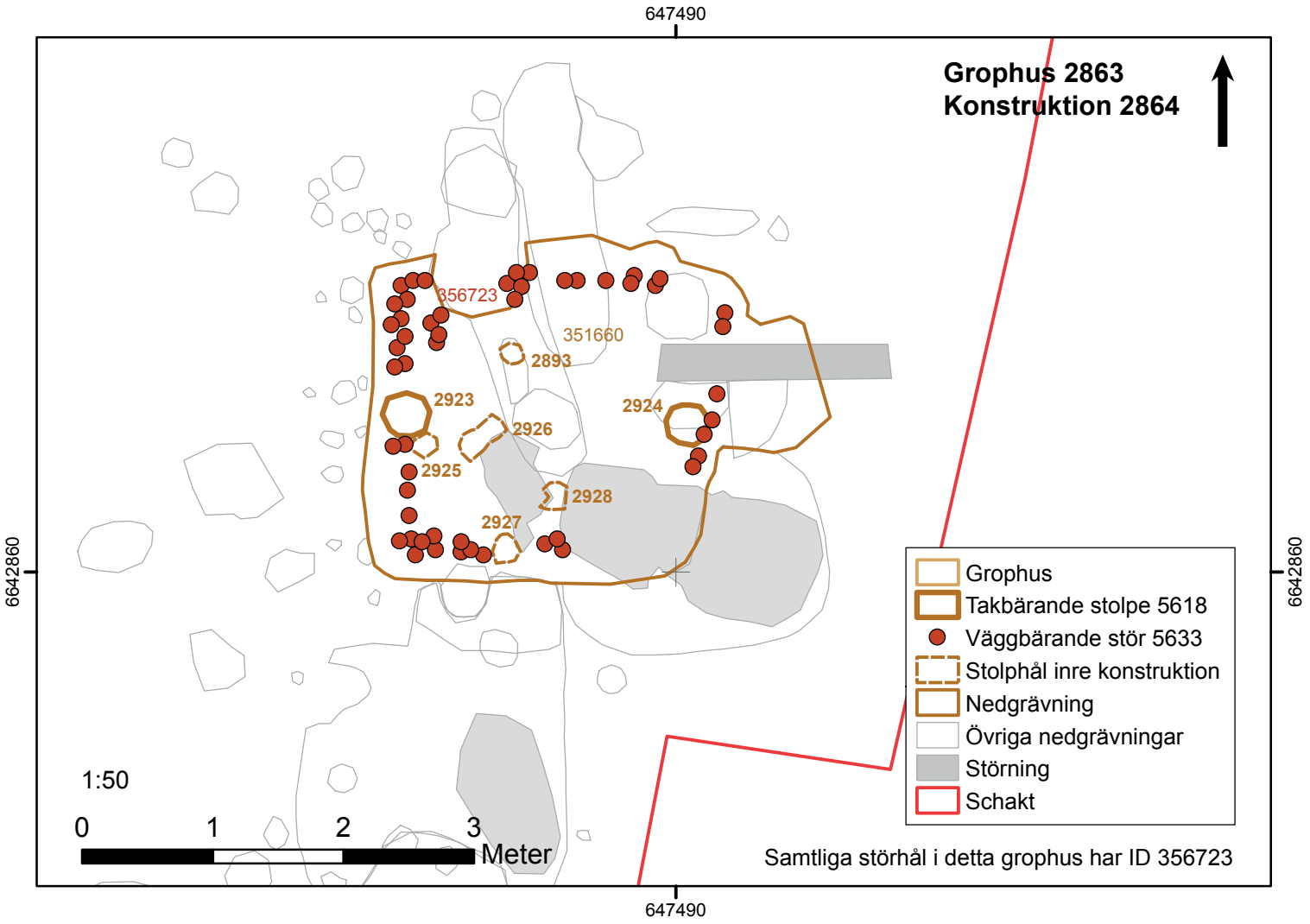
^{14}C: -

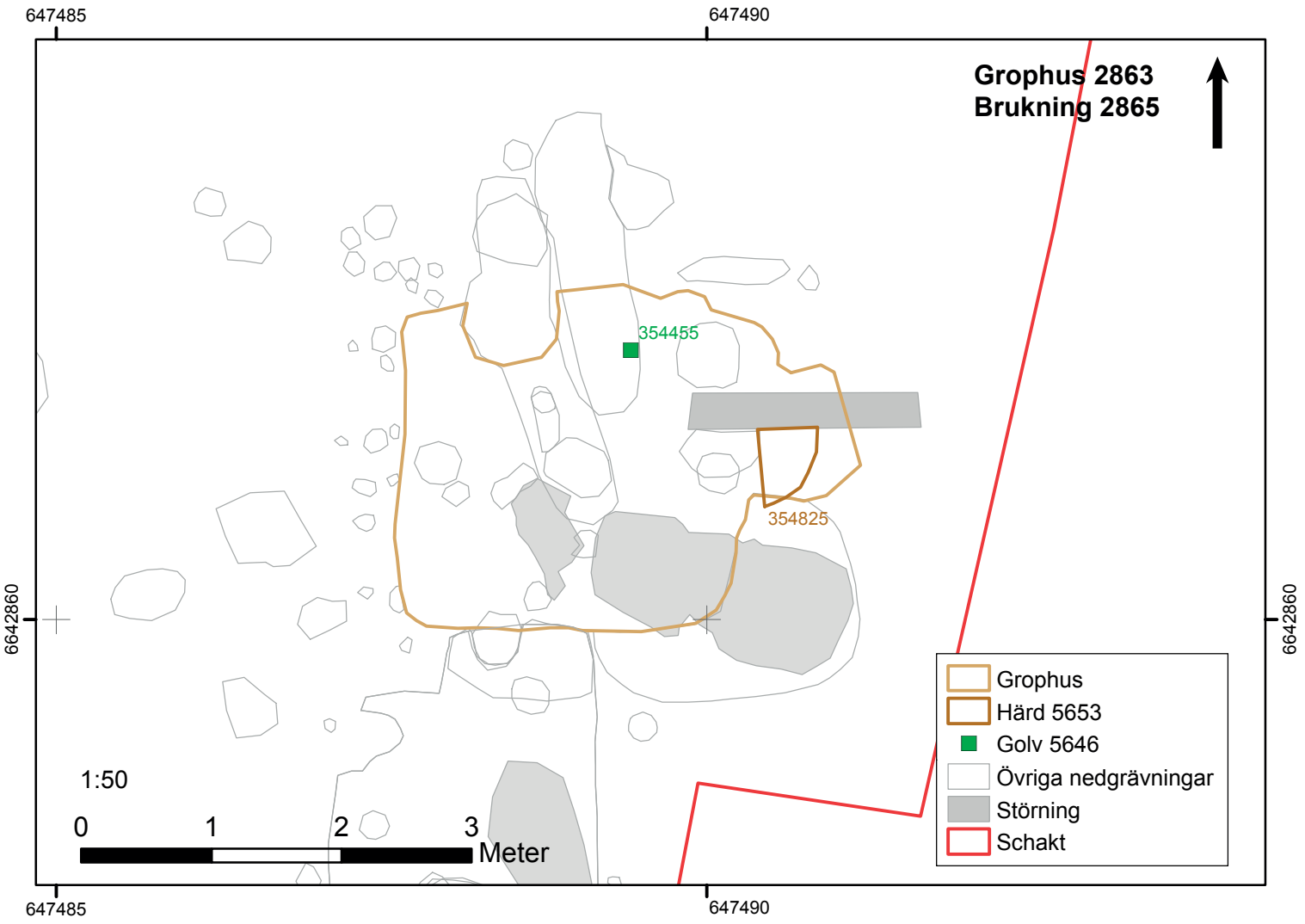
Osteologi:

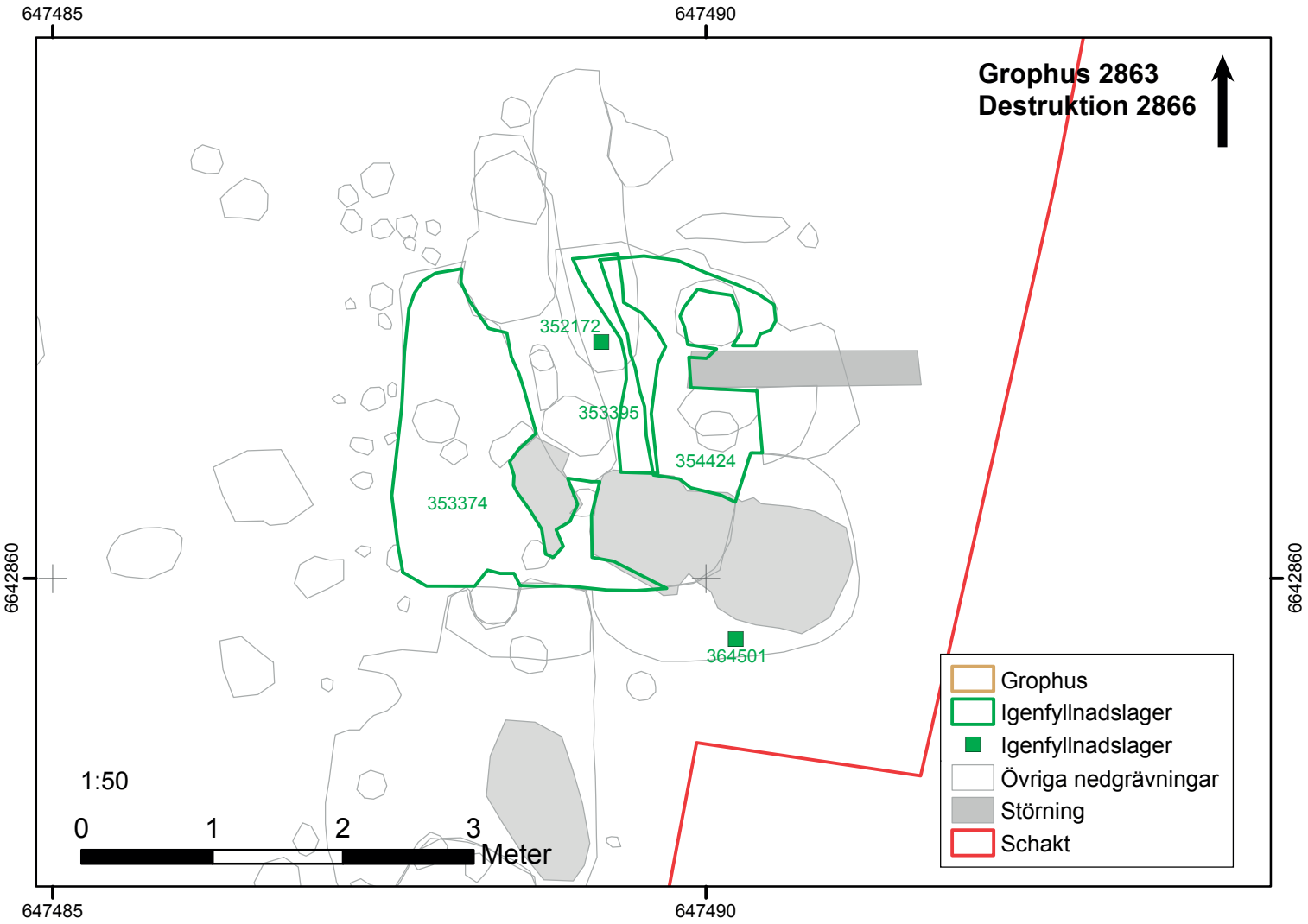
Fåtal ben i form av tand och underkäksfragment av får eller get i fyllnadslager från destruktion av grophuset.

	Vikt (g)	får/get
353395	0,2	
354424	12,1	1
354455	2,3	1
totalt	14,6	2

Vedart: Ingen analys utförd.

647490
Grophus 2863
Konstruktion 2864
356723
351660
2893
2923
2926
2924
2925
2928
2927
6642860
Grophus
Takbärande stolpe 5618
Väggbärande stör 5633
Stolphål inre konstruktion
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
Störning
Schakt
1:50
0 1 2 3
Meter
Samtliga störhål i detta grophus har ID 356723
647490

647485
647490
Grophus 2863
Brukning 2865
354455
354825
6642860
Grophus
Härd 5653
Golv 5646
Övriga nedgrävningar
Störning
Schakt
1:50
0 1 2 3
Meter
647485
647490

Makrofossil:

Lager	Prov id	Makroskopisk tolkningskommentar
354455	354834	bakgrundsbrus/matlagning, Möjlig inblandning av recent material
354424	354458	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
	354435	Möjlig inblandning av recent material

ANMÄRKNING
Grophuset överlagrar grophus 2871. Grophusets ingång tolkades i fält som ett litet grophus, som överlagrats av grophus 2863. Denna tolkning avskrevs i analysskedet.
I närområdet finns det ytterligare ett grophus med ett stort markfast block inne i nedgrävningen (2871).

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
2864	Kontextgrupp	Konstruktion	
2865	Kontextgrupp	Brukning	
2866	Kontextgrupp	Destruktion	
2893	Stolphål	Konstruktion	2864
2923	Stolphål	Konstruktion	2864
2924	Stolphål	Konstruktion	2864
2925	Stolphål	Konstruktion	2864
2926	Stolphål	Konstruktion	2864
2927	Stolphål	Konstruktion	2864
2928	Stolphål	Konstruktion	2864
5618	Tak	Konstruktion	2864
5633	Vägg	Konstruktion	2864
5646	Golv	Brukning	2865
5653	Härd	Konstruktion	2864
351660	Nedgrävning	Konstruktion	2864
352172	Lager fyllning	Destruktion	2866
353395	Lager fyllning	Destruktion	2866
354424	Lager fyllning	Destruktion	2866
354455	Lager fyllning	Brukning	5646
354825	Nedgrävning	Konstruktion	5653
354833	Lager fyllning	Konstruktion	5653
354847	Nedgrävning	Konstruktion	2923
355201	Nedgrävning	Konstruktion	2893
355209	Lager fyllning	Konstruktion	2893
355210	Lager fyllning	Konstruktion	2923
356510	Nedgrävning	Konstruktion	2924
356521	Nedgrävning	Konstruktion	2927
356530	Nedgrävning	Konstruktion	2928
356541	Nedgrävning	Konstruktion	2926
356723	Störhål	Konstruktion	5633
356828	Nedgrävning	Konstruktion	2925
356834	Lager fyllning	Konstruktion	2925
356835	Lager fyllning	Konstruktion	2927
356836	Lager fyllning	Konstruktion	2928
356837	Lager fyllning	Konstruktion	2924
356838	Lager fyllning	Destruktion	2926
364501	Lager fyllning	Destruktion	2866

Grophus 2867

Maria Lingström

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Storgården
NIVÅ	26,80 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Sydvästra delen skuret av källare med datering till historisk tid, i nordöst skuret av ett yngre stolphål 2598 till hus 2042. Cirka en fjärdedel av grophuset var i öster beläget utanför schaktet.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Kvadratisk
	Längd: 2,35 meter
	Bredd: 2,00 meter (urspr. 2,40 m^2?)
	Djup: 0,50 meter
	Yta: Uppskattningsvis 5,64 m^2 (3,56 m^2 undersökt)

FUNKTION

Fyndmaterialet i golvlagret; pärla, bryne och blosshållare antyder att grophuset har varit en vistelseplats, eventuellt bostad/verkstad. Avsaknad av härd och keramik indikerar en annan funktion matberedning. Gnagmärken på flera av djurbenen från golvlagret ger en vink om vistelse av hund i grophuset. Grophuset tolkas som **kokhus/bostad**

DATERING

Dateringsspann: 850–950 e. Kr.

Konstruktion: -.

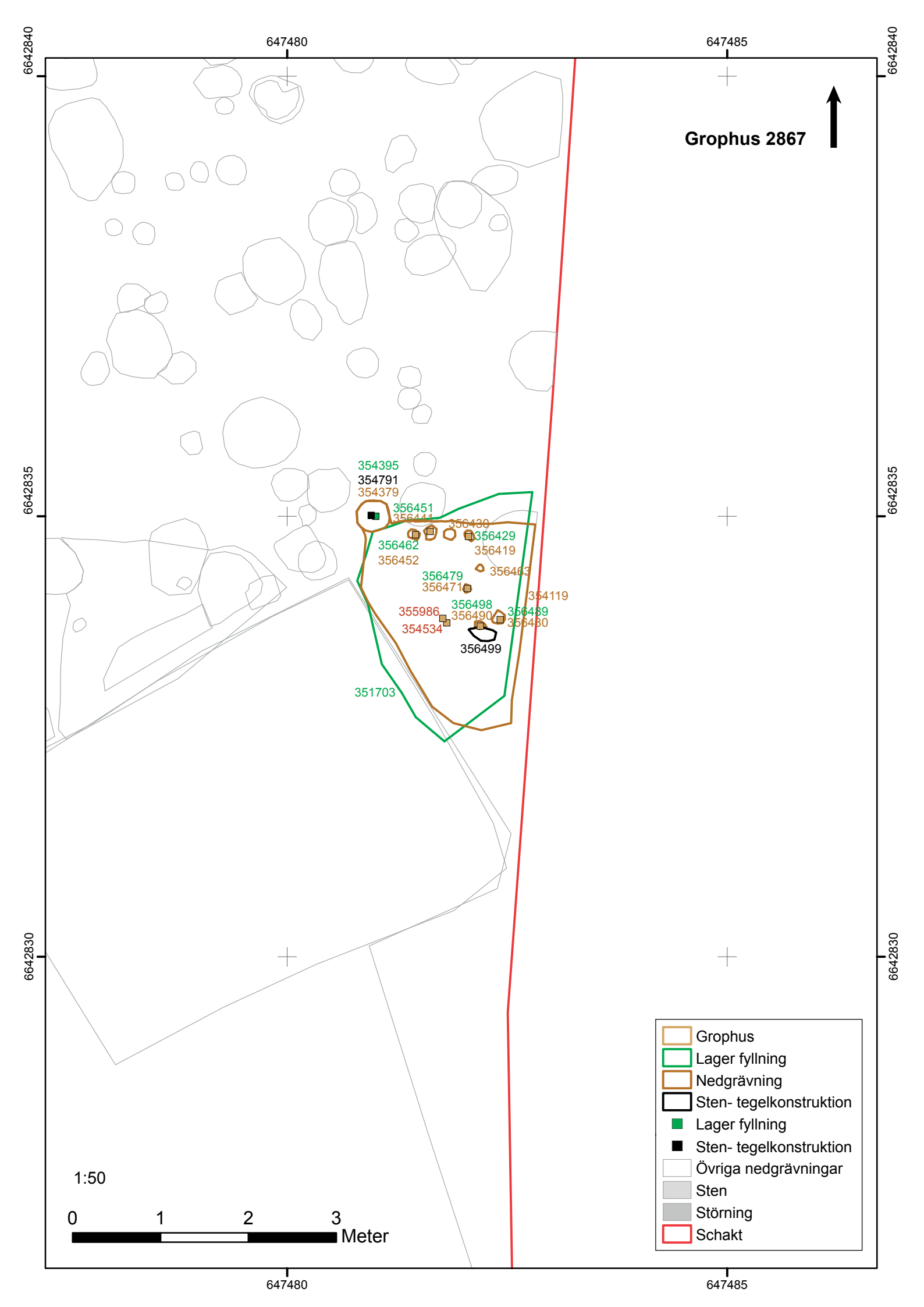
Brukning: Vikingatid (karneolpärla i undre golvlagret).

Destruktion: 840–900 (likarmat spänne i övre igenfyllnadslagret).

Sammantagen datering: Grophuset dateras utifrån stratigrafiska relationer till 800-tal. Det är beläget under hus (2247) som dateras till 900-tal. Grophuset har samma orientering, samma uppbyggnad och ligger på ett avstånd av endast en meter till grophus 1037 som också är daterat till perioden 800-tal. Relationen i tid mellan de båda grophusen är inte entydig. Grophus 1037 saknar i stort sett daterande fynd och dateras utifrån stratigrafiska relationer. Grophus 2867 innehåller både en karneolpärla och ett likarmat spänne daterat till 800-talets andra hälft. Det innebär att detta grophus sannolikt skall har varit i bruk och fyllts igen under 800-talets andra hälft eventuellt början av 900-talet. Det är dock möjligt att båda grophusen har varit i bruk samtidigt.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Anläggningen undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Fynd samlades in för hand. Undersökningen gjordes med skärslev.

647480
647485
6642840
6642835
6642830
Grophus 2867
354395
354791
354379
356451
356441
356430
356429
356462
356419
356452
356463
356479
356471
354119
356498
355986
356490
356489
356480
354534
356499
351703
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Sten- tegelkonstruktion
Lager fyllning
Sten- tegelkonstruktion
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

REDOVISNING AV STRATIGRAFISKA OBJEKT

Grophuset påträffades vid baningen av östra delen av undersökningsområdet vid Storgården. Nedgrävningen framträdde som en regelbunden mörkfärgning dock skadad i sydväst av en källare med datering till historisk tid. Dess östra nedgrävningskant var belägen utanför undersöknings-området. Tre av grophusets fyra hörn var således inte tillgängliga vid undersökningen.

Nedgrävning: Grophusets ursprungliga form var troligen kvadratisk. Grophusets nedgrävning (354119) var 2,35×2,0 meter (N-S) och 0,50 meter djupt. Det hade lutande sidor och oregelbunden bottenform.

Fyllningar och lager: På botten av nedgrävningen låg ett 0,05–0,15 meter tjockt mörkgrått lager silt med inslag av träkol, småsten, skärvsten och ben. Det var tydligt avgränsat, träkolet fragmenterat och horisontellt liggande fynd. Lagret tolkades som golvlager. Över detta fanns en fyllning, 354534, som bestod av en 0,10–0,20 meter tjock mörk gråbrun lerig silt med ljusare lerfläckar och inslag av träkol, småsten och skärvsten. Fyllningen hade något mer lerinslag än den övre fyllningen. Fyllningen utgjorde inte ett typiskt golvlager. I denna fyllning framträdde också de mindre stolphål som var nedgrävda i sterilen.

Den översta fyllningen, 351703, bestod av en mörkt brungrå silt med inslag av träkol, småsten, skärvsten och ben. Denna fyllning var inte möjlig att skilja från fyllningen i stolphål 2598, (fyllning 356644). Det var först mot botten av grophuset som stolphålet blev tydligt. Stolphålet hör till en medeltida byggnad (2042), och var grävt genom grophuset efter att detta fyllts igen.

Konstruktiva element: Med utdragen placering i grophusets nordvästra hörn fanns ett stenskott stolphål, 354379, som tolkades ha innehållit en takbärande stolpe (5620). Det mätte 0,40 m i diameter och var 0,32 m djupt. Dess fyllning, 354395, var densamma som i grophuset: mörkgrå silt med inslag av träkol, skärvsten och ben. Stolpen har sedan i samband med grophusets destruktion ryckts, vilket orsakat en delvis inrasad stenskoning. Stenskoningen, 354791, bestod av 0,10–0,20 m stora kilformade naturstenar. Konstruktionen mätte 0,35 meter i diameter och var 0,30 meter hög.

Innanför grophusets norra nedgrävningskant fanns fyra mindre stolphål, tätt ställda (5713, 5714, 5715 och 5716) Även inne i grophuset fanns fyra mindre stolphål (5717, 5718, 5719 och 5720). Dessa senare hade ingen tydlig struktur dem emellan, men har ändå förts till grophusets konstruktion. Samtliga stolphål innehöll mörkgrå sandig silt och var 0,10–0,13 m stora och 0,10 m djupa. De hade lutande sidor och spetsig eller rund bottenform. I anslutning till 5720 fanns den uppstickande toppen av en markfast sten, 356499.

TOLKNING – KONSTRUKTION 2868

Grophusets konstruktion är svårtolkad i och med att endast det nordvästra hörnet och den centrala delen undersöktes. Nedgrävningen var dock tydlig och förhållandevis djup. Det större stolphålet utanför nordvästra hörnet har tolkats som, men inte registrerats som *takbärande* trots att det ligger utanför nedgrävningen (5619). Det är möjligt att stolphål funnits i alla fyra hörn och att taket vilat på hörnstolpar.
De fyra stolphål som legat på rad tätt ställda, har tolkats som spår efter en *väggkonstruktion* (5619). Väggen kan ha bestått av stående störar eller kluvor, något som dock inte kunde iakttas under undersökningens gång. Det är möjligt att stolphålen innehållet störar som i så fall kan ha ingått i en flätverkskonstruktion. I grophusets inre del fanns lämningar efter fyra mindre stolpar, vars funktion var oklar, möjligen har de ingått i en inre konstruktion.

TOLKNING – BRUKNING 1, 2869

Det understa lagret på botten av nedgrävningen (355986) har tolkats som ett golvlager. Det är ställvis tjockt men förefaller ha bildats genom aktiviteterna i grophuset.
I fält tolkades närvaron av träkol som att grophuset ursprungligen haft en härd eller en ugn i sin östra del, detta är dock mindre troligt då den ej undersökta delen inte omfattar en särskilt bred yta.

TOLKNING – BRUKNING 2, 5648

Ett lager var påfört i grophusets nedgrävning vars överyta möjligen kan ha brukats som golv. Lagret saknade dock fynd eller djurben och innehöll ljusare lerfläckar vilket antyder att ren lera har ingått i deponeringen. Om lagret har brukats som en yngre golvyta har avståndet till taket blivit ca 0,2 meter lägre vilket kan ha medfört en olägenhet. Lagret kan således vara en första igenfyllning efter destruktionen.

TOLKNING – DESTRUKTION, 2870

Det översta lagret i grophuset har tolkats som en igenfyllning. Gnagmärken från rovdjur som hund, men även gnagare, som mus eller sork, visar att benen har legat blottade på marken eller i grophuset innan de har täckts över. Fyndet av det likarmade spännet i igenfyllnadslagret antyder att destruktionen av grophuset har tidsmässigt skett i anslutning till att brukningen upphör.

RITUELLA HANDLINGAR

Två rituella deponeringar har iakttagits. Det likaramade spännet (F1902) påträffades i toppen av det översta igenfyllningslagret vid avbaningen. Det har tolkats som en rituell stängning av grophuset. I fyllningen till det förmodade takbärandet stolpen 5620, (lager 354395), påträffades ett komplett skulderblad till en häst (F354586). Det tolkades i fält som att benet hade deponerats i samband med uppförande av stolpen. Denna tolkas därför som en rituell deponering i samband med att grophuset byggs.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

1. Nedgrävningen (354119) grävs.
2. Ett stolphål (354379) anläggs i nordvästra hörnet av grophuset. I samband med resandet av stolpen görs en rituell deponering av ett hästben.
3. Åtta mindre stolphål grävs, varav fyra för väggkonstruktion och fyra för en inre konstruktion.
4. Grophuset brukas och ett golvlager (355986, golv 5647) bildas.
5. Grophuset fortsätter att brukas men ett nytt lager förs på som eventuellt brukas som golv (354534, golv 5648).
6. Grophusets konstruktion destrueras genom att stolpen i stolphål 5620 rycks upp. Stenskoningen (354791) raseras delvis.
7. Grophuset fylls igen (351703). I samband med stängningen av grophuset görs en rituell deponering av ett likarmat spänne (F1902).

FYND

I det undre golvlagret, 355986, påträffades en halv, sekundärbränd karneolpärla (F2632) med datering till vikingatid, en blosshållare av järn (F2338), ett skifferbryne (F2703), två möjliga spikar (F2360, F2365) samt ben.

I det övre igenfyllnadslagret 351703, påträffades ett likarmat spänne (F1902), av typ P58, med datering till 840–900-tal, en krok av järn (F1979), ett beslag av järn (F2020), en hästskosöm (F1985), ett skifferbryne (F2711) samt ben.

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
2703	Bryne	Hantverk och produktion	355986
2711	Bryne	Hantverk och produktion	351703
2784	Bränd lera	Obestämt	355986
2020	Föremål	Obestämt	351703
1985	Hästskosöm	Transport och samfärdsel	351703
1979	Krok	Obestämt	351703
1902	Likarmat spänne	Dräkt, smycken och personlig utrustning	351703
2360	Mejsel	Hantverk och produktion	355986
2338	Platta	Obestämt	355986
2632	Pärla	Dräkt, smycken och personlig utrustning	355986
2365	Spik	Byggnadsdetaljer och monument	355986

ANALYSER

^{14}C:

Osteologi:

Enligt typiskt mönster för grophusen är alla de vanliga husdjuren representerade. Ett helt mellanfotsben från minst en äldre häst, utgör slaktavfall annars uppstyckade matrester från huvud och extremiteter. En underkäke kommer från en kulting på 9-12 månaders, som slaktats under vintern (förutsatt djuret fötts under våren). I fyllningen (354395) till ett stolphål påträffades ett komplett skulderblad av häst, som kan tolkas som en rituell deposition. Köttrika kroppsdelar som skulderblad av häst från järnålder är vanligen uppstyckade i mindre bitar och fyllningen till stolphål från stolphus 893 finns en liknande deposition tolkad som husoffer. Gnag från rovdjur som hund, men även gnagare, som mus eller sork, visar att benen har legat blottade på marken eller i grophuset innan de har täckts över. Gnagmärke på flera ben från golvlagret (355986) tyder på hund kan ha vistats i grophuset och kanske har benen från får/get och häst varit matrester efter hund snarare människor.

	Vikt (g)	nöt	svin	får/get	häst
351703	219	5	1	2	
354395	268,7				2
355986	393,5			1	3
totalt	881,2	5	1	3	5

Vedart: -

Makrofossil:

Lager	Prov id	Makroskopisk tolkningskommentar
355986	355988	bakgrundsbrus/kålgårdsmiljö?

ANMÄRKNING

Rituell deponering av hästben samt likarmat spänne.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
2868	Kontextgrupp	Konstruktion	2867
2869	Kontextgrupp	Brukning 1	2867
2870	Kontextgrupp	Destruktion	2867
2896	Kontextgrupp	Brukning 2	2867
5619	Vägg	Konstruktion	2868
5620	Stolphål	Konstruktion	2868
5647	Golv	Kontextgrupp	2867
5648	Golv, yngsta	Kontextgrupp	2896
5713	Stolphål	Kontextgrupp	5619
5714	Stolphål	Kontextgrupp	5619
5715	Stolphål	Kontextgrupp	5619
5716	Stolphål	Kontextgrupp	5619
5718	Stolphål	Kontextgrupp	2868
351703	Lager fyllning		2870
354119	Nedgrävning		2868
354379	Nedgrävning		5620
354395	Lager fyllning		5620
354534	Lager fyllning		5648
354791	Sten- tegelkonstruktion		5620
355986	Lager fyllning		5647
356419	Nedgrävning		5716
356429	Lager fyllning		5716
356430	Störhål		5715
356440	Lager fyllning		2870
356441	Stolphål		5714
356451	Lager fyllning		5714
356452	Nedgrävning		5713
356462	Lager fyllning		2870
356470	Lager fyllning		2870
356471	Störhål		5718
356479	Lager fyllning		5718
356499	Sten i grophus DY12N	Sten- tegelkonstruktion	2868

Grophus 2871

Lena Beronius Jörpeland

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Storgården
NIVÅ	27,05 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Skuret av ett yngre grophus (2863) samt två stolphål (2139 och 4375)
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Kvadratisk
	Längd: 2,50 meter
	Bredd: 2,00 meter
	Djup: 0,15 meter
	Yta: 3,71 m^2

FUNKTION

Kokhus/bostad

DATERING

Dateringsspann: 750–850 e. Kr.

Konstruktion: -

Brukning: 660AD-870AD (Ua-52444)

Destruktion: -

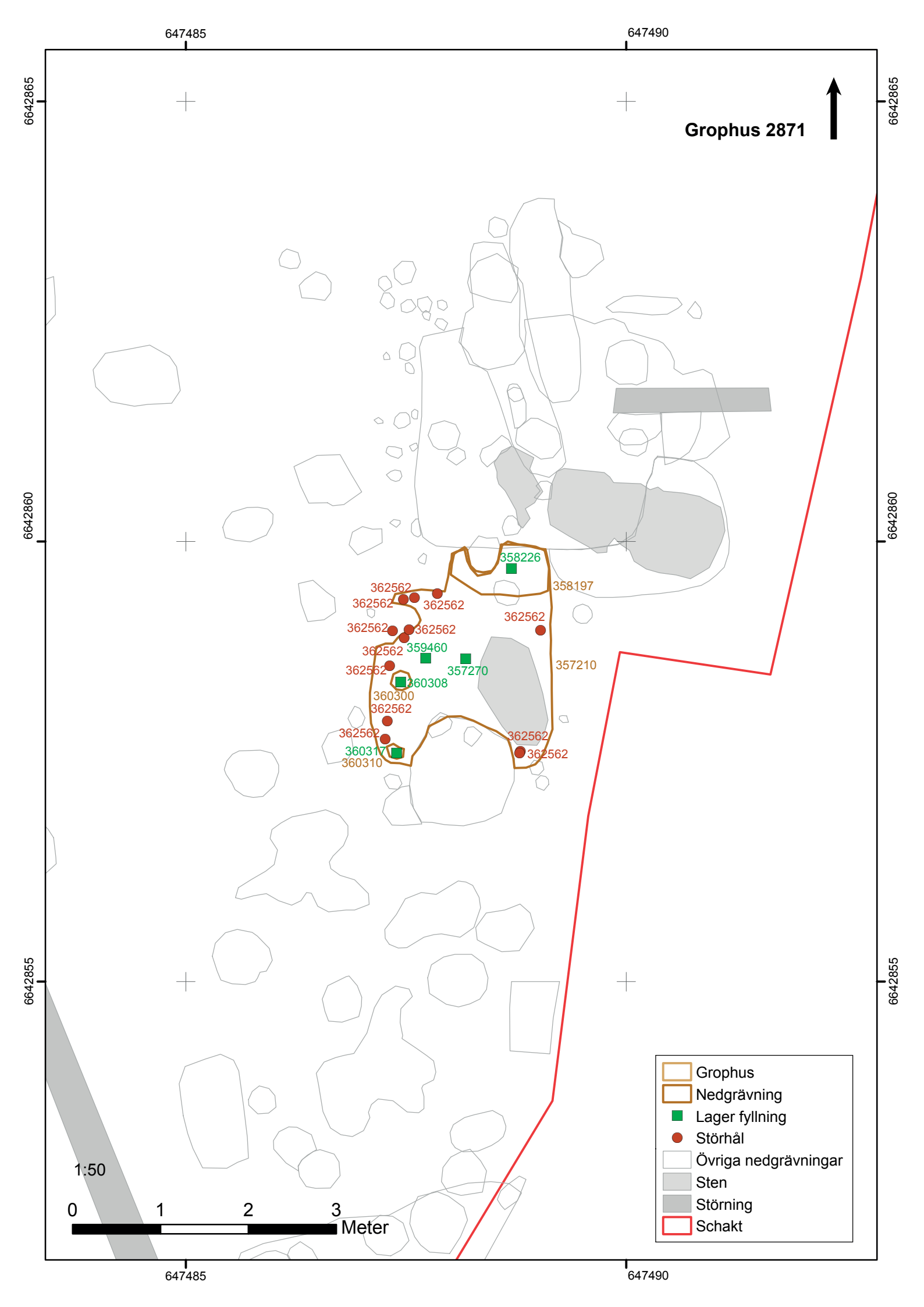
Sammantagen datering: Grophuset dateras utifrån sin stratigrafiska relation till det överlagrande grophuset 2863 som fysiskt skär grophus 2871. Det överlagrande grophuset har en datering till perioden 850–950. Grophus 2871 har en 14C-datering från golvlagret (359460) till perioden 660–879 AD två sigman (Ua-52444). Dateringen med ett sigma blir något äldre: perioden 685–775 AD. Kalibreringskurvan gör en knix runt år 775 AD vilket skapat 1 sigmagränsen. Egenåldern på furan gör att det inte är så troligt att de första 50 åren av det kalibrerade intervallet gäller. Dateringsspannet har därför placerats i den yngre hundraårsperioden: 750–850 e. Kr.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Anläggningen undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Fynd samlades in för hand. Undersökningen gjordes med skärslev.

REDOVISNING AV STRATIGRAFISKA OBJEKT

Grophuset framträdde som en rektangulär mörkfärgning med oregelbundna kanter i norr och väster. Det var i norr skuret av ett grophus (2863), i söder av en större sentida nedgrävning (2772). Ett yngre stolphål saknar övergripande kontexttillhörighet (4375) var nedgrävt i norra delen. Ett stolphål (2139) hörande till ett stolphus (1970) var nedgrävt genom den norra kanten. En större markfast sten fanns i östra delen.

647485
647490
6642865
6642860
6642855
Grophus 2871
358226
358197
362562
362562
362562
362562
362562
362562
362562
362562
359460
357270
357210
360308
360300
362562
362562
362562
362562
360317
360310
Grophus
Nedgrävning
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

Grophuset var relativt grunt. Den västra kanten var orgelbunden och ser i plan ut som att den är skadad av yngre nedgrävningar. Några sådana är dock inte dokumenterade. Även den utstickande härden har ett ovanligt läge, utstickande utanför det nordöstra hörnet av grophuset. Det vill säga inte mitt på långsidan eller gaveln.

Nedgrävning: Nedgrävningen (357210), var kvadratisk, med rundade hörn och en utstickande del (härd) i norr. Sidorna var konkava och botten plan.

Fyllningar och lager: I botten på nedgrävningen låg ett 0,04–0,08 m tjockt mörkgrått lerigt siltlager (359460). Lagret hade inslag av träkol, bränd lera och ben och tolkades som golvlager då det var förhållandevis hårt trampat. Intill härden i den norra delen framkom en större mängd fröer/korn, som dock var obrända och därmed eventuellt recenta.

Endast ett fyllnadslager fanns ovanpå golvlagret (357270). Det bestod av ett 0,02–0,09 m tjockt grått siltlager med inslag av träkol och bränd lera.

Konstruktiva element: Ett stort antal stolphål vara belägna runt nedgrävningen. Dessa tolkades i fält höra till grophuset men har i analysskedet bedömts ha en alltför osäker koppling till grophuset.
Två något större stolphål fanns innanför nedgrävningskanten och låg parallellt med denna i västra delen (5623 och 5624). De var ca 0,2 meter i diameter och ca 0,15 meter djupa med lutande sidor och plana eller spetsiga bottnar. Fyllningen bestod av grå eller mörkgrå silt med inslag av träkol
Tolv störhål dokumenterades inom nedgrävningen (362562). Huvuddelen av dessa låg i den västra delen av grophuset. Ett störhål fanns i öster och två i sydöst. Störhålen mätte 0,05 meter i diameter samt var 0,05–0,10 meter djupa. De hade vertikala sidor och plan botten.

Övriga objekt: I den norra delen av grophuset fanns en utstickande härd (5712), som troligen haft en rundad form. Nedgrävningen var 1,13 m × 0,41–0,60 meter och 0,01–0,08 meter djup (358197). Den hade lutande sidor och rund botten och innehöll en flammig gulbrungrå och svart siltfyllning (358226), med rikliga inslag av träkol, sparsamt med sot samt närvaro av bränd lera, småsten, skörbränd sten och ben. Härden var skuren av grophus 2863, samt stolphål 2139 och 4375. Uppskattningsvis 75 % av den var bevarad vid undersökningen.

TOLKNING – KONSTRUKTION, 2872
Nedgrävningen var relativt grund, särskilt i den västra delen. Det är möjligt att den inte var bevarad här vilket skulle kunna förklara den oregelbundna nordvästra hörnet.

Två stolpar har tolkats som ingående i konstruktionen (5623 och 5624). Huruvida dessa har varit *takbärande* eller ej, har inte kunnat avgöras. Övriga delar av en takbärande konstruktion saknas. Påträffade störhål har tolkats som *flätverksväggar (*5634*),* särskilt i norra och sydvästra delen. Ett antal störhål förefaller dock inte ligga i vägglinjen utan kan ha haft andra funktioner, alternativt höra till yngre skeden efter att grophuset gått ur bruk. Den östra väggen saknar helt störhål vilket kan antyda att en ingång funnits vid den markfasta stenen.

Den härd som låg i norra kanten utanför nedgrävningen har tolkats tillhöra grophuset. Den påminde konstruktionsmässigt om den utstickande härden i grophus 2863. Läget är dock märkligt, den ligger inte mitt på vare sig gaveln eller långväggen som övriga utstickande härdar. Någon tydlig stratigrafisk relation mellan härden och grophuset kunde inte iakttas i fält. Lagerbilden talar för att de är samtida.

TOLKNING – BRUKNING, 2873
I botten på nedgrävningen låg ett lager förhållandevis hårt trampat med inslag av träkol, bränd lera och ben och tolkades som golvlager. Det påträffade fynd- och djurbensmaterialet samt härdens närvaro som tecken på att grophusets funktion varit kokhus.

TOLKNING – DESTRUKTION, 2874

Endast ett igenfyllnadslager fanns i nedgrävningen. Lagret var förhållandevis tunt. Nedgrävningens ringa djup och därmed relativt tunna lager talar för att den övre delen var bortschaktad, sannolikt i modern tid. När det gäller destruktionsprocessen förefaller fynd av gäddben på golvytan att dessa har fått ligga orörda från smådjur, vilket tyder på att dessa ben kan ha täckts över relativt omgående.

RITUELLA HANDLINGAR

Inga spår efter rituella handlingar påträffades.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

1. Nedgrävningen (357210) grävs.
2. Stolphål (5623 OCH 5624) anläggs i grophuset för att bära upp ett tak (av okänd typ). Tolv störhål anläggs (362562) för att huvudsakligen bära upp en flätverksvägg (5634).
3. Grophuset brukas. En härd (358197) anläggs och ett golvlager (359460, 5649) bildas.
4. Grophuset omedelbart fylls igen (357270, 2874).

FYND

Golvlagret 359460, innehöll ett fåtal föremål inom kategorin *Hantverk och produktion*.
En synål av ben (F2658), ett skifferbryne (F2702), och ett infodringsfragment (F7195) samt djurben.

I igenfyllnadslagret 357270 påträffades keramik i form av äldre svartgods (F3586), lerklining (F2771), ett obestämt järnbeslag (F2427) samt djurben. I två anläggningar påträffades djurben; fyllningen till härden (5712) samt den takbärande stolpen (5623).

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
2427	Beslag	Obestämt	357270
2702	Bryne	Hantverk och produktion	359460
7195	Infodring	Teknisk keramik	359460
3586	Kärl	Keramik Bäck	357270
2771	Lerklining	Byggnadsdetaljer och monument	357270
2658	Synål	Hantverk och produktion	359460

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	14C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
Ua-52444	1265 ±31	685 AD-775 AD	660 AD-870 AD	362520	Träkol/Tall	359460	Golvlager

Osteologi:

Ett fåtal ben. Bortsett från de obligatoriska benen från nötkreatur, får/get och svin samt flera ben från gädda. Gäddbenen utgörs av kotor och fenstrålar påträffade *in situ* anatomiskt från en gäddrygg i golvlagret (SL 359460). Att dessa ben legat orörda av djur som hundar tyder på att dessa ben har täckts över relativt omgående.

	Vikt (g)	nöt	svin	får/get	gädda
357270	25,5		2	1	
358226	1,1				
359460	46,5	1	1	1	18
360308	0,5				
totalt	73,6	1	3	2	18

Vedart:

Prov nr	Material	Art	Kommentar	Strat objekt id	Strat objekt typ
362521	Träkol	Ek		359460	Lager fyllning
362521	Träkol	Tall	Vald för datering	359460	Lager fyllning

Makrofossil:

Lager	Prov id	Makroskopisk tolkningskommentar
359460	362520	metallhantverk?
359460	362521	Möjlig inblandning av recent material
357270	362522	bakgrundsbrus/matlagning/metallhantverk? Möjlig inblandning av recent material

ANMÄRKNING

I närområdet finns det ytterligare ett grophus med stora markfasta block inne i nedgrävningen (2863), liksom i grophus 2935 med ett större markfast block i hörnet. Att man byggt grophuset runt stenblocket verkar vara en medveten handling.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

IntrasisId	Typ	Handling	Kontextgrupp
2872	Kontextgrupp	Konstruktion	
2873	Kontextgrupp	Brukning	
2874	Kontextgrupp	Destruktion	
5623	Stolphål	Kontextgrupp	2872
5624	Stolphål	Kontextgrupp	2872
5634	Vägg	Kontextgrupp	2872
5649	Golv	Kontextgrupp	2873
357210	Nedgrävning	Konstruktion	2872
357270	Lager fyllning		2874
359460	Lager fyllning	Brukning	5649
360300	Nedgrävning	Konstruktion	5623
360308	Lager fyllning	Destruktion	5623
360310	Nedgrävning	Konstruktion	5624
360317	Lager fyllning	Destruktion	5624
362562	Störhål	Konstruktion	5634

Grophus 2935

Maria Lingström

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Storgården
NIVÅ	25,90 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Nedre delen av nedgrävningen bevarad. Övre delen skadad av medeltida odlingsyta (2676).
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulär
	Längd: 3,60 meter
	Bredd: 2,95 meter
	Djup: 0,20 meter
	Yta: 9,60 m^2

FUNKTION

Grophuset innehöll förhållandevis få fynd och inte några konstruktiva element som kan ge ledtråd till dess funktion. Ett par fyndposter smidesslagg och ett bryne samt en pilspets i fyllningen kan inte direkt användas som funktionsbestämmande, därmed är funktionen **obestämd**.

DATERING

Dateringsspann: 800–900 e. Kr.

Konstruktion: -

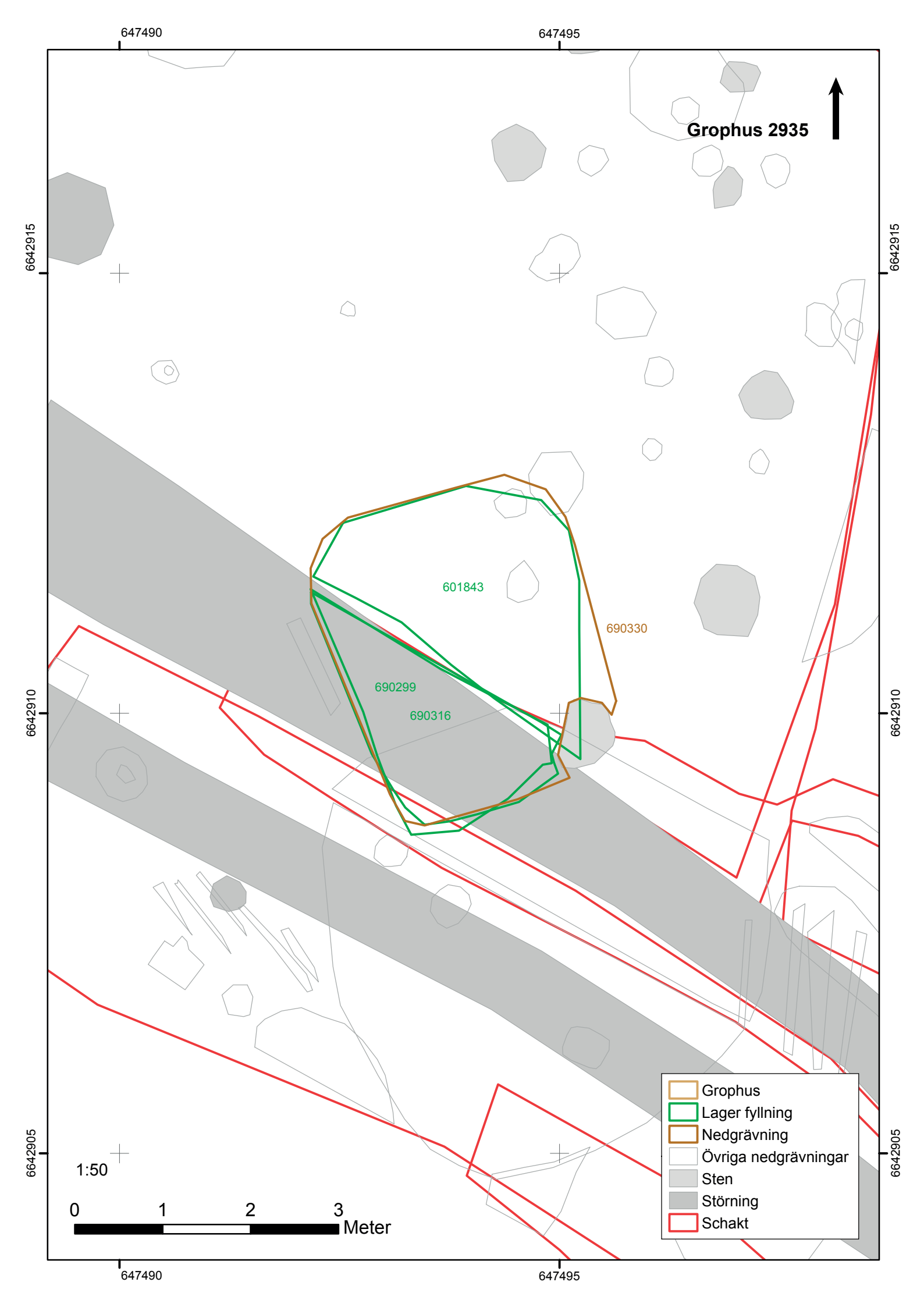
Brukning: -

Destruktion: pilspets av typ Wegraeus D2, vikingatid

Sammantagen datering: Grophuset har daterats med två ^{14}C-prov. Från golvlagret finns en förkolnad bit bark som har daterats till perioden 80–250 AD (Ua-53048, 2 sigma). Från fyllnadslagret finns ytterligare en datering till perioden 1020–1170 AD (2 sigma), av ett obränt djurben (Ua-51796). Barken bör vara sekundärt deponerad då det inte är rimligt att grophuset har varit i bruk så tidigt, främst på grund av fyndbilden i övrigt samt förekommande obrända djurben. Dateringen till tidig medeltid på obränt ben från fyllningen tolkas också som en sekundär deposition. Troligen avspeglas överlagrande aktiviteter i det relativt grunda grophuset. De stratigrafiska relationerna talar för en viss samstämmighet i tid med grophus 2675, daterat till perioden 900-tal. Dock överlagrar detta grophus 2935, som därmed inte kan ha varit i bruk under 1000–1100-tal. En vikingatida pilspets (FC1370) påträffades i fyllningen som troligen daterar igenfyllnaden till perioden 800–900-tal. Dateringsspannet har därför förlagts till perioden före 900-talet, det vill säga perioden innan grophus 2675 är i bruk. Det är dock möjligt att båda grophusen har varit i bruk under 900-talet, men avlöst varandra.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med foto från marken. Anläggningen undersöktes kontextuellt. Fynd samlades in för hand och genom metalldetektering. Undersökningen gjordes med skärslev, hacka och skyffel.

647490
647495
Grophus 2935
6642915
6642910
6642905
601843
690330
690299
690316
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

BESKRIVNING

Grophuset undersöktes vid två tillfällen under år 2013 och år 2014 på grund av att det låg under ett kabelstråk med kablar i bruk. Jfr grophus 2675. Den norra halvan av grophuset uppfattades år 2013 som delar av lager, och inte som en del av en nedgrävning på grund av det ringa djupet, men också för att det delvis överlagrades i söder av grophus 2675.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning var kvadratisk med rundade hörn (690330). Den hade lutande sidor och oregelbunden botten. I sydöstra hörnet fanns ett 0,6 x 0,8 meter storstenblock (690054).

Fyllningar och lager: På nedgrävningen botten låg ett lager (690316), som bestod av 0,02–0,05 m tjock ljus gråbrun lerig sand med inslag av träkol och småsten. Lagret var en tramphorisont och relativt innehållslöst. I norra delen av grophuset erhöll detta lager vid 2013 års undersökning ett separat id nr: 601843. Lagret bestod av en 0,01–0,05 m tjock ljus sandig lerfyllning med inslag av träkol. Lagret var vid undersökningstillfället mycket hårt p.g.a. torka.

Den översta fyllningen i grophuset hade endast iakttagits vid undersökningen av den södra halvan, här fanns ett lager (690299), som bestod av en 0,02–0,10 meter tjock mörk svartbrun silt/lerfyllning med inslag av träkol, småsten och ben.

Konstruktiva element: Inga spår efter stör- eller stolphål eller andra element fanns i grophuset.

TOLKNING – KONSTRUKTION, 2936

Nedgrävningen var regelbunden till formen och inneslöt ett stenblock i sydöstra hörnet. Det fanns inga spår efter tak- eller väggkonstruktioner.

TOLKNING – BRUKNING, 2937

Det lager som påträffades på nedgrävningens botten har tolkats som ett trampat golvlager, det var förhållandevis tunt och innehållslöst förutom inslag av träkol.

TOLKNING – DESTRUKTION, 5652

Grophuset innehöll förutom golvlager också ett igenfyllnadslager som dock endast är dokumenterat i den södra halvan. Lagret är förhållandevis tunt och varierade i tjocklek. Grophuset är relativt grunt, och det faktum att det överlagrades av ytterligare ett grophus talar för att den övre delen av grophus 2935 inte är bevarad. Troligen har det förstörts vid anläggande av grophus 2675 men också av de medeltida odlingsaktiviteterna, 2676.

RITUELLA HANDLINGAR

Grophuset igenfyllnadslager innehöll en rituell deponering av ett hästkranium.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

1. Nedgrävningen (690330) grävs.
2. Grophuset brukas och ett golvlager (690316) bildas.
3. Grophuset fylls igen (690299) och ett hästkranium (FE690294) deponeras.

FYND

I golvlagret (601843), påträffades ett skifferbryne (FC814), en spik (FC59), eventuell slagg (FC60), samt djurben. Igenfyllnadslagret (690299) innehöll en pilspets av järn (FC1370). Pilspetsen är av typ Waegreus D2, med kvadratiskt tvärsnitt som förekommer under vikingatid. I lagret fanns också smidesslagg (FC1402) samt djurben.

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	^{14}C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
Ua-51796	932 ±27	1030 AD-1160 AD	1020 AD-1170 AD	FC1419	Obränt ben/ Däggdjur	690299	Fyllnadslager
Ua-53048	1839 ±28	130 AD-215 AD	80 AD-250 AD	690343	Förkolnad bark/Oidentifierat	690316	Golvlager

Osteologi:

Främst ben från nötkreatur, men enstaka ben från får, häst och gås. Ben från olika kroppsregioner som huvud, bål, övre och nedre extremitet.

	Vikt (g)	nöt	får	häst	gås
601843	307,9	9	1	2	
690299	20,2			1	1
totalt	522,1	9	1	3	1

Vedart:

Provnr	Material	Art	Kommentar	Strat obj id	Strat obj typ
690343	Förkolnad	Bark		690316	Lager fyllning

Makrofossil:

690299	Lager fyllning	690314	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
690316	Lager fyllning	690343	metallhantverk?

ANMÄRKNING

Grophuset överlagras i södra kanten av grophus 2675.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

IntrasisId	Typ	Handling	Kontextgrupp
2936	Kontextgrupp	Konstruktion	
2937	Kontextgrupp	Brukning	
5651	Golv	Brukning	2937
5652	Kontextgrupp	Destruktion	
601843	Lager fyllning	Konstruktion	5651
690299	Lager fyllning	Destruktion	5652
690316	Lager fyllning	Konstruktion	5651
690330	Nedgrävning	Konstruktion	2936

Grophus 4039

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,5 m ö h
UNDERLAG	Sand/sandig silt
BEVARINGSGRAD	Nedgrävningens djup var sannolikt starkt reducerad av äldre och moderna tiders markanvändning i form av åkerbruk och en handelsträdgård. I modern tid har ytan schaktats av i samband med anläggandet av en parkering. Under förhistorisk tid har grophuset skadats av nedgrävningar för ett stolphål (229467) i det västra hörnet samt nedgrävningen för ett annat grophus (223400, 4040) i söder.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Oregelbundet (skadat, sannolikt ursprungligen rektangulärt) Längd: 2,30 meter Bredd: 2,00 meter Djup: 0,36 meter Area: 2,61 m^2 (bedömning av ursprunglig storlek cirka 4,6 m^2.)

FUNKTION

Obestämd funktion. Grophuset saknade helt spår av brukning och inre konstruktioner. Dess användning kan därför inte bedömas.

DATERING

Dateringsspann: 800 - 1050 e.Kr.

Konstruktion: –

Brukning: –

Destruktion: –

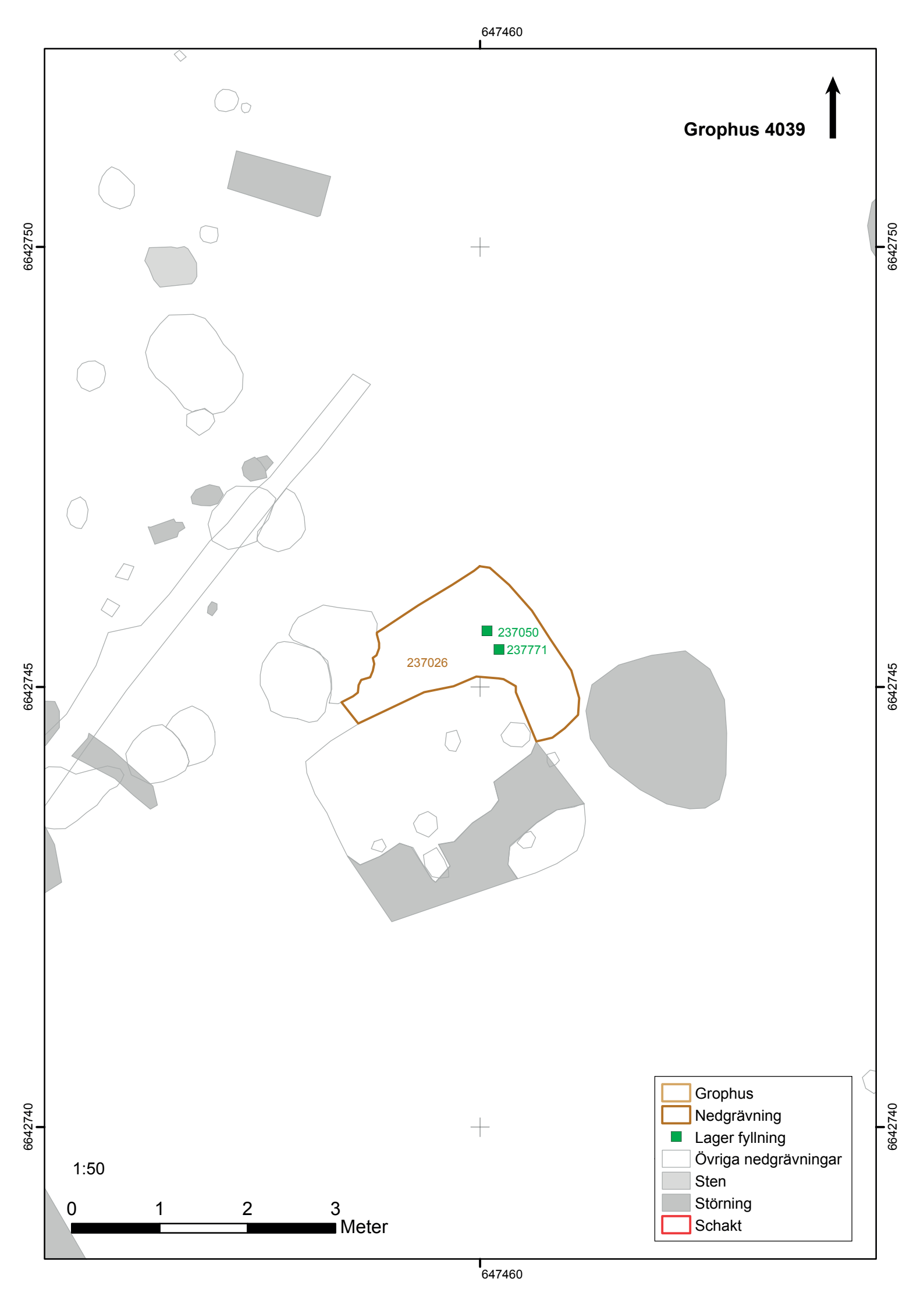
Sammantagen datering: Det finns inga fynd som daterar grophuset och det har heller inte funnits förutsättningar för ^{14}C-analys. Grophuset överlagras av ett annat grophus, 4040, och är därmed yngre än detta. Det tangerar stolphuset 5008 och kan därför inte heller ha varit samtida med detta. Stolphuset har daterats till 680-780 e.Kr. och grophuset 4040 har genom fynd i destruktionslager i form av äldre svartgods kunnat knytas till någon del av perioden 700–1200 e.Kr. Detta visar att de båda grophusen tillkommit senare än stolphuset. En samlad bedömning av de båda grophusen och övriga lämningar samt fyndmaterial i området indikerar att de båda grophusen konstruerats, brukats och destruerats någon gång under vikingatid. I och med att de båda grophusen ligger på nästan exakt samma plats tolkas detta som att det ena fått ersätta det andra, sannolikt utan något uppehåll i tid.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. En profil gemensam med det överlagrande grophuset 4040 upprättades. Den västra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den östra halvan kontextuellt. Fynd insamlades för hand och med metalldetektor. Undersökningen gjordes med skärslev.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

647460
6642750
6642745
6642740
Grophus 4039
237050
237771
237026
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Nedgrävning
Lager fyllning
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

Nedgrävning: På grund av den dåliga bevarandegraden var förutsättningarna för att bedöma grophusets form begränsade. I plan bör det ha varit rektangulärt och omkring 4,6 m^2 stort. Nedgrävningssidan (237026) har varit lutande. I bottnen har det eventuellt funnits ett lägre parti.

Fyllningar och lager: Överst i grophuset fanns en återfyllnad (237050) av brun sandig silt med inslag av kol samt fynd av två obrända djurben (FV7435, FV7436). Fyllningen var upp till 0,34 meter djup och skars i söder av nedgrävningen till ett annat grophus (4040). I en svag försänkning i nedgrävningen låg en tunn fyllning (237771) av brun sandig silt med inslag av aska, kol och småsten samt fynd av två obrända djurben (FV7123, FV7124).

Övriga objekt: –

TOLKNING: Nedgrävningen (237026) till grophuset bör ursprungligen ha varit rektangulär. Det finns inga lämningar som kan tolkas som spår av vägg-, tak- eller annan konstruktion. Den undre fyllningen (237771) skulle möjligen kunna ha en koppling till verksamhet i huset, t.ex. som rest av ett golvlager. Innehållet, med sitt inslag av aska, kol och djurben, vittnar endast om en allmän boplatspåverkan.

RITUELLA HANDLINGAR

Det framkom inga spår av rituella handlingar i grophuset.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (4043)

1. Grophusets nedgrävning (237026) grävs.

Destruktion (4044)

2. Grophuset tas ur bruk varvid det återfylls (237050, 237771).

FYND

Inga fynd påträffades i grophuset.

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi:

I det undre fyllnadslagret (237771) påträffades en bröstkota av häst samt större delen av en underkäke från en sugga slaktad vid 1,5-2 års ålder. Från det övre lagret (237050) kommer en kindtand från nötkreatur (samt ett ben från däggdjur).

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	häst
237050	28,8	1		
237771	118,7		1	1
totalt	***147,5***	***1***	***1***	***1***

Vedart: –

Makrofossil:

PM	Strat obj	Makroskopisk tolkningskommentar
237772	237771	Möjlig inblandning av recent material

ANMÄRKNING

Grophuset överlagras av grophuset 4040.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
4043	Kontextgrupp	Konstruktion	4039
4044	Kontextgrupp	Destruktion	4039
237026	Nedgrävning	Konstruktion	4043
237050	Lager fyllning	Destruktion	4044
237771	Lager fyllning	Destruktion	4044

Grophus 4040

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,5 m ö h
UNDERLAG	Sand/sandig silt
BEVARINGSGRAD	Nedgrävningens djup var sannolikt starkt reducerad av äldre och moderna tiders markanvändning i form av åkerbruk samt en handelsträdgård. Ytan har också schaktats av i samband med anläggandet av en parkering. Sannolikt är det i samband med detta som stora delar av den södra halvan helt försvunnit (1007892) och endast en mindre del av nedgrävning och fyllning fanns kvar i sydöst.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Oregelbundet (ursprungligen sannolikt närmast kvadratiskt) Längd: 2,50 meter Bredd: 2,40 meter (skadat) Djup: 0,12 - 0,18 meter Area: 3,60 + 0,44 m^2 (skadat, beräknad ursprunglig area cirka 5,7 m^2.)

FUNKTION

Obestämd funktion. Det går inte att urskilja några tolkningsbara konstruktioner i grophuset. Det har inte gått att helt utesluta att det understa lagret utgör en rest av ett golvlager även om det är mindre troligt. Innehållet i detta - kol, bränd lera, obrända djurben och keramik - visar på en koppling till mathantering men materialet kan lika gärna härröra från kulturpåverkad jord från omgivningen. De dåliga bevaringsförhållandena och osäkerheten i tolkningen gör därför tolkningar som t ex kokhus eller visthus blir mycket osäkra.

DATERING

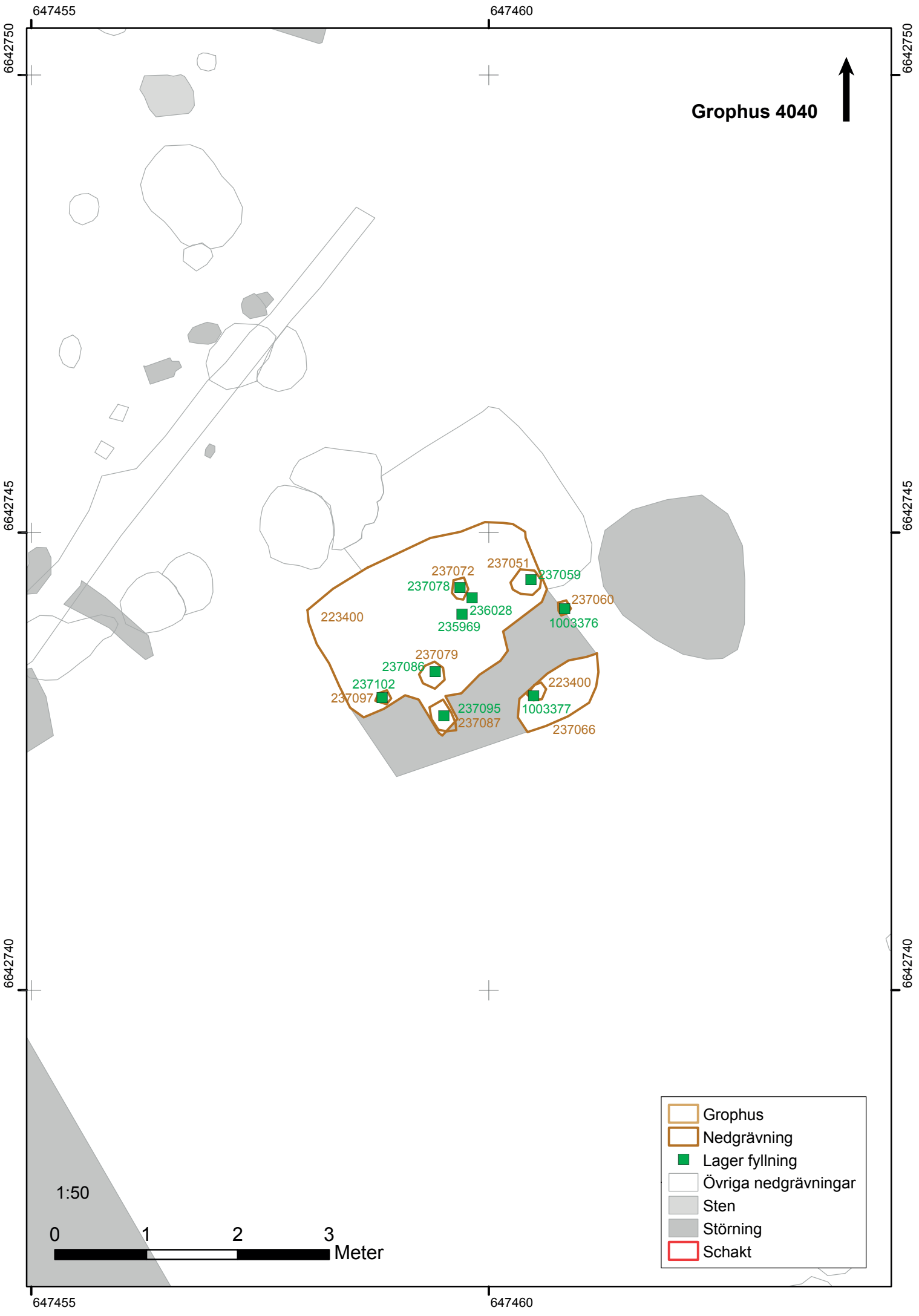
Dateringsspann: 800 - 1050 e.Kr.

Konstruktion: –

Brukning: –

Destruktion: Fynd av äldre svartgods, FV4046 i det övre destruktionslagret (235969) och FV4064 i det undre destruktionslagret (236028) ger en datering till 700-1200 e.Kr.

Sammantagen datering: Förekomsten av äldre svartgods i destruktionskontexterna visar att grophuset har en datering till någon del av perioden 700-1200 e.Kr. Grophuset ligger stratigrafiskt under ett annat grophus, 4039, vilket dock inte i sig självt genererat någon datering. Grophuset 4039 tangerar stolphuset 5008 och även lämningarna av det aktuella grophuset var belägna mycket nära stolphuset. Det är mycket troligt att det ena grophuset varit en direkt ersättare för det andra. Stolphuset har daterats till 680-780 e.Kr. och de båda grophusen bör vara senare än detta. En samlad bedömning av förekomsten av äldre svartgods, övriga lämningar och fynd i området har lett till slutsatsen att såväl konstruktion, brukning som destruktion för de båda grophusen bör ha inträffat under vikingatid.

647455
647460
6642750
6642745
6642740
Grophus 4040
237072
237051
237078
237059
237060
223400
236028
1003376
235969
237079
237086
237102
223400
237097
237095
1003377
237087
237066
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Nedgrävning
Lager fyllning
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. En profil gemensam med det överlappande grophuset 4039 upprättades. Den västra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den östra halvan kontextuellt. Fynd insamlades för hand. Undersökningen gjordes med skärslev.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Eftersom den bevarade nedgrävningen (223400) var så pass grund är bedömningen av dess form något osäker. Sidan tycks ha varit lutande och bottnen relativt plan men något sluttande mot norr. Den norra delen av nedgrävningen skar grophuset 4039. I plan förefaller grophuset ha varit närmast kvadratiskt med sidor i rät vinkel i förhållande till varandra.

Fyllningar och lager: Överst i grophuset fanns en tunn (0,06 meter) återfyllnad (235969) av hård brungrå siltig lera med inslag av kol, aska, sot, tegelkross småsten och skörbränd sten. Fynden utgjordes av obrända djurben samt äldre svartgods. Underst låg en tunn (0,08 meter) fyllning (236028) av mörkt grå-brun sandig silt med inslag av kol och bränd lera samt med fynd av obrända djurben och äldre svartgods.

Övriga objekt: I grophuset påträffades sju stolphål vilka var oregelbundet placerade (237051, 237060, 237066, 237072, 237079, 237087, 237097). De varierade något i form och storlek men var samtliga grunda och hade fyllningar från den ovanliggande fyllningen (236028).

TOLKNING

Grophuset har sannolikt varit kvadratiskt till formen. De dåliga bevaringsförhållandena gör att det varit svårt at tolka vägg- och takkonstruktion. Möjligen kan någon eller några av stolparna ha burit upp någon form av tak. Den undre fyllningen (236028) skulle möjligen kunna ha en koppling till verksamhet i huset såsom en rest av ett golvlager men detta är inte säkerställt. Inslaget av tegelkross i den övre fyllningen (235969) visade att denna blivit omrörd i samband med medeltida och/eller efterreformatoriska aktiviteter. Grophuset är en direkt efterföljare till det delvis underliggande grophuset 4039.

RITUELLA HANDLINGAR

Det fanns inga spår av rituella handlingar i grophuset.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (4041)

1. Grophusets nedgrävning (223400) grävs.
2. Stolpar anläggs i huset (237051, 237060, 237066, 237072, 237079, 237087, 237097).

Destruktion (4042)

3. Den undre fyllningen (236028) påförs sannolikt vid igenfyllningen. Den övre fyllningen (235969) påförs som återfyllnad. Grophuset tas ur bruk varvid stolparna dras upp och den undre fyllningen (236028) faller ned i hålen (237059, 237086, 237095, 237102, 1003376, 1003377).

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
4046	Kärl	Keramik Bäck	235969
4064	Kärl	Keramik Bäck	236028

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi:

I de båda fyllnadslagren fanns ett likartat benmaterial med ben från tamsvin, nötkreatur och får/get. I det undre lagret (236028) förekommer även ben från häst. Det rör sig om främst ben från huvudet, men även enstaka kotor, rörben från övre samt undre extremiteter fanns i båda lager. Mellanfotsben med spår av etsning av magsyror tyder på avföring av hund i det övre fyllnadslagret (235969).

Strat obj	Vikt (g)	gnag	nöt	svin	får	får/get	häst
235969	218,9	2	3	4		1	
236028	271,7	3	1	2	1	2	1
totalt	*490,6*	*5*	*4*	*6*	*1*	*3*	*1*

Vedart: –

Makrofossil: –

ANMÄRKNING

Överlagrar grophuset 4039.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
4041	Kontextgrupp	Konstruktion	4040
4042	Kontextgrupp	Destruktion	4040
223400	Nedgrävning	Konstruktion	4041
235969	Lager fyllning	Destruktion	4042
236028	Lager fyllning	Destruktion	4042
237051	Nedgrävning	Konstruktion	4041
237059	Lager fyllning	Destruktion	4042
237060	Nedgrävning	Konstruktion	4041
237066	Nedgrävning	Konstruktion	4041
237072	Nedgrävning	Konstruktion	4041
237078	Lager fyllning	Destruktion	4042
237079	Nedgrävning	Konstruktion	4041
237086	Lager fyllning	Destruktion	4042
237087	Nedgrävning	Konstruktion	4041
237095	Lager fyllning	Destruktion	4042
237097	Nedgrävning	Konstruktion	4041
237102	Lager fyllning	Destruktion	4042
1003376	Lager fyllning	Destruktion	4042
1003377	Lager fyllning	Destruktion	4042
1007892	Störning	Destruktion	4042

Grophus 4065

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,4 m ö h
UNDERLAG	Silt
BEVARINGSGRAD	Området där grophuset ligger är påverkat av åkerbruk under historisk tid samt den senare användningen som handelsträdgård. Ytan har legat under en parkering i anslutning till en infart till garage vilket gjort fyllningarna komprimerade och hårda. Endast en mindre del av grophuset är bevarat då det överlagras av ett yngre grophus (1365).
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Sannolikt rektangulärt Längd: 2,16 meter (skadat) Bredd: 1,80 meter (skadat) Djup: 0,35 meter. Area: Bedömt som knappt 4 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Ingen tolkning kan göras då varken spår av brukning eller tolkningsbara konstruktioner fanns bevarade.

DATERING

Dateringsspann: 900-1050 e.Kr.

Konstruktion: **–**

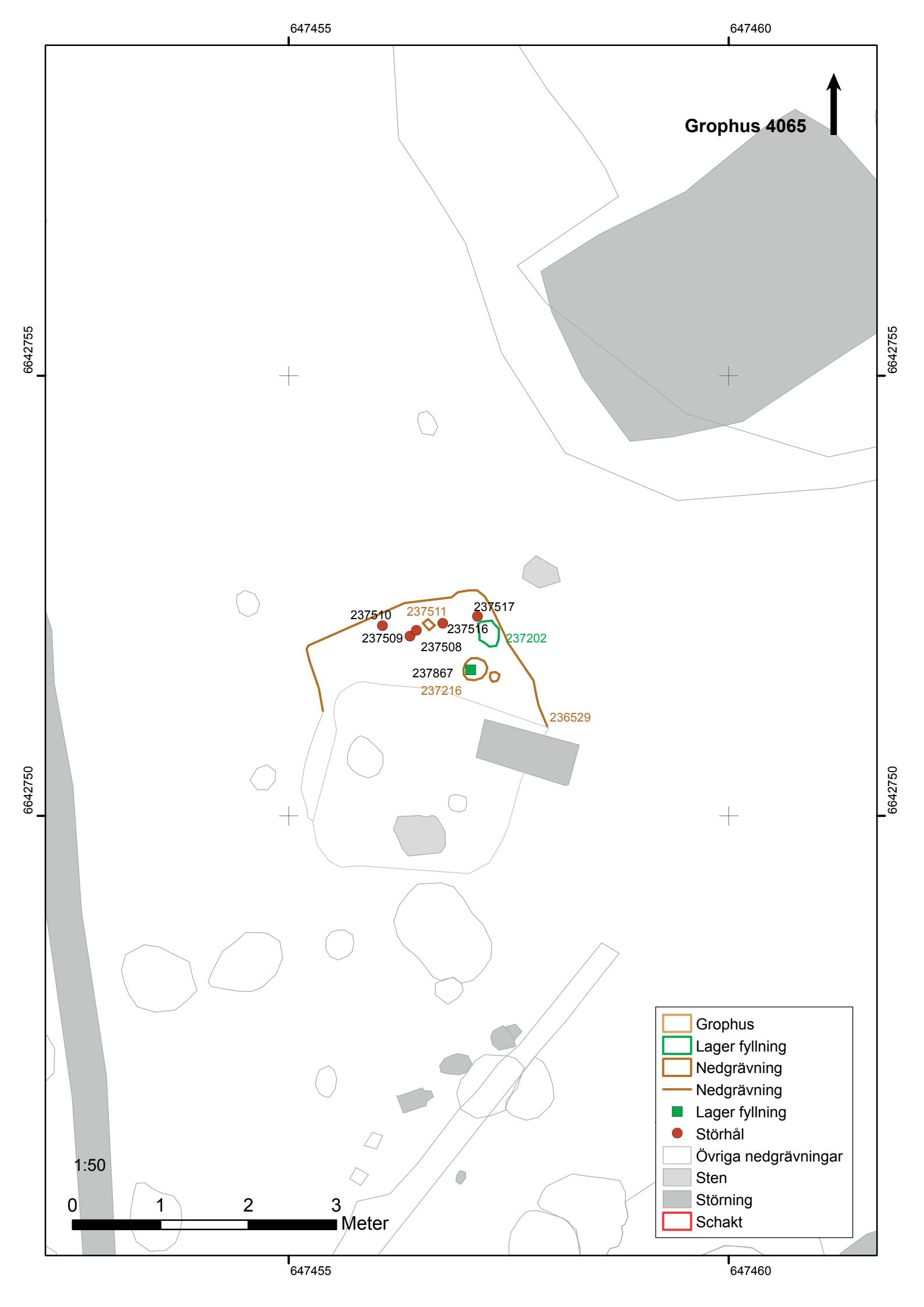
Brukning: **–**

Destruktion: Daterande fynd (gemensamma för grophusen 1365 och 4065) från det översta återfyllnadslagret (231023): äldre svartgods FV3976, FV4060 – 700–1200 e.Kr., rysk-baltisk keramik FV4219 – vendeltid-vikingatid, keramik menkendorf-typ, FV4221 – vikingatid, östersjökeramik FV8784 – 900–1200 e.Kr. Daterande fynd från ett erosionslager (233663): svartgods FV4049, FV6757 – 700–1200 e.Kr.

Sammantagen datering: Grophuset har föregåtts av ett annat på samma plats, 4066, vilket ej kan dateras. Det har en destruktionsfas som är gemensam med grophusen 1365 samt även 4066. Inget av de tre grophusen kan vara samtida med stolphuset 5008 på grund av det korta avståndet mellan dem. Fynden i de gemensamma destruktionsfyllningarna indikerar en datering till perioden 900–1050 e.Kr. Precis som övriga grophus i den aktuella sekvensen bedöms detta ha funnits under sen vikingatid.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Grophuset undersöktes kontextuellt i samband med den nordvästra halvan av det överlagrande grophuset (1365) grävdes. En liten del av den nordöstra delen ingår i profildokumentation för överlagrande grophus (1365). Fynd insamlades för hand samt med metalldetektor och fyllningarna gicks till stora delar igenom på hackbord. Undersökningen gjordes med skärslev, hacka och spade.

647455
647460
6642755
6642750
Grophus 4065
237510
237511
237517
237509
237516
237202
237508
237867
237216
236529
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Nedgrävning
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophusets form i plan framträdde i ytan genom tre nedgrävningssidor (236529) medan den fjärde inte kunde urskiljas varken i ytan eller på lägre nivåer. De urskiljbara sidorna låg i vinkel mot varandra. I profil var nedgrävningens sidor vertikala och bottnen plan.

Fyllningar och lager: Inga fyllningar eller lager kan kopplas enbart till detta grophus. Flertalet av återfyllningarna (231613, 231973, 233663 samt eventuellt 231023 och 233662) i det överlagrande grophuset (1365) återfinns också i nedgrävningen för detta grophus och fyllningarna bildar en gemensam sekvens (se beskrivningen för grophuset 1365).

Övriga objekt: På nedgrävningens botten framkom fem störhål (237508–237510, 237516–237517). Två något större men grunda nedgrävningar har tolkats som stöttor (237511, 237518). Den ena (237511) var rektangulär eller rundad med plan botten (0,12×0,09 meter, 0,04 meter djup). Den andra (237518) rundad med rund botten (0,10×0,10 meter, 0,08 meter djup). Dessutom fanns i samma område en fläck av grå lera (237202) vilken var endast någon centimeter djup och oval i plan (0,30 x 0,25 meter). Intill denna fanns en nedgrävning med likartad fyllning (237216). Denna har dock tolkats som en stötta. Dess nedgrävning var oval med lutande sidor och plan botten (0,30×0,22 meter, 0,05 meter djup).

TOLKNING: Grophuset är ett av tre som anlagts på samma plats (1365, 4065, 4066). Det har sannolikt skurit det äldsta, 4066, även om detta inte kan beläggas på annat sätt än utifrån hur de bevarade nedgrävningarnas sidor relaterar till varandra. Det aktuella grophuset har fått en efterföljare i det sydligaste grophuset (1365) vilket varit något djupare. Det är inte belagt, men sannolikt, att grophuset blivit igenfyllt efter att det att det tagits ur bruk och det senare grophuset anlagts. Nedgrävningens form i plan tolkas utifrån de bevarade sidorna ha varit rektangulär då den nordvästra och den nordöstra tycks vara bevarade i sin helhet. Grophuset bör därför ha haft en yta om knappt 4 m^2. De objekt som påträffades på nedgrävningens botten, störar, stöttor och en lerfläck, kan bland annat på grund av att endast delar av huset är bevarat inte ges någon närmare tolkning vad gäller funktion. De kan ha ingått i vägg- och takkonstruktioner men också andra inre konstruktioner.

RITUELLA HANDLINGAR

Det fanns inga spår av rituella handlingar i grophuset.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (5072)

1. Nedgrävningen grävs (236529).
2. Störar, stöttor och lerfläck anläggs (237508–10, 237516–17, 237511, 237518, 237202, 237216).

FYND

Inga fynd som kan knytas grophuset påträffades.

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi: –

Vedart: –

Makrofossil: –

ANMÄRKNING

Se även grophuset 1365 för en beskrivning av fyllningar och jämför även med beskrivningen för grophuset 4066.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
5072	Kontextgrupp	Konstruktion	4065
236529	Nedgrävning	Konstruktion	5072
237202	Lager fyllning	Konstruktion	5072
237216	Nedgrävning	Konstruktion	5072
237508	Störhål	Konstruktion	5072
237509	Störhål	Konstruktion	5072
237510	Störhål	Konstruktion	5072
237511	Nedgrävning	Konstruktion	5072
237516	Störhål	Konstruktion	5072
237517	Störhål	Konstruktion	5072
237518	Nedgrävning	Konstruktion	5072
237867	Lager fyllning	Konstruktion	5072

Grophus 4066

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,4 m ö h
UNDERLAG	Silt
BEVARINGSGRAD	Området där grophuset ligger är påverkat av åkerbruk under historisk tid samt den senare användningen som handelsträdgård. Ytan har legat under en parkering, i anslutning till en infart till garage, vilket gjort fyllningarna komprimerade och hårda. Endast ett fragment av grophuset är bevarat då det överlagras av åtminstone två yngre grophus (1365, 4065).
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Sannolikt rektangulärt eller kvadratiskt Längd: 1,25 meter (skadat) Bredd: 0,20 meter (skadat) Djup: 0,10 meter (skadat) Area: Kan ej bedömas

FUNKTION

Obestämd funktion. Ingen tolkning kan göras då underlag helt saknas i form av spår av brukning och konstruktioner.

DATERING

Dateringsspann: 900 - 1050 e.Kr.

Konstruktion: **–**

Brukning: **–**

Destruktion: **–**

Sammantagen datering: Grophuset hade i princip helt förstörts av de båda följande grophusen, 4065 och 1365 och är det äldsta av dem. De tre grophusen har en gemensam destruktionsfas som genom fynd daterats till perioden 900–1050 e.Kr. (se beskrivning för 1365). Avståndet till stolphuset 5008 är så pass litet att grophusen och detta ej kan vara samtida.

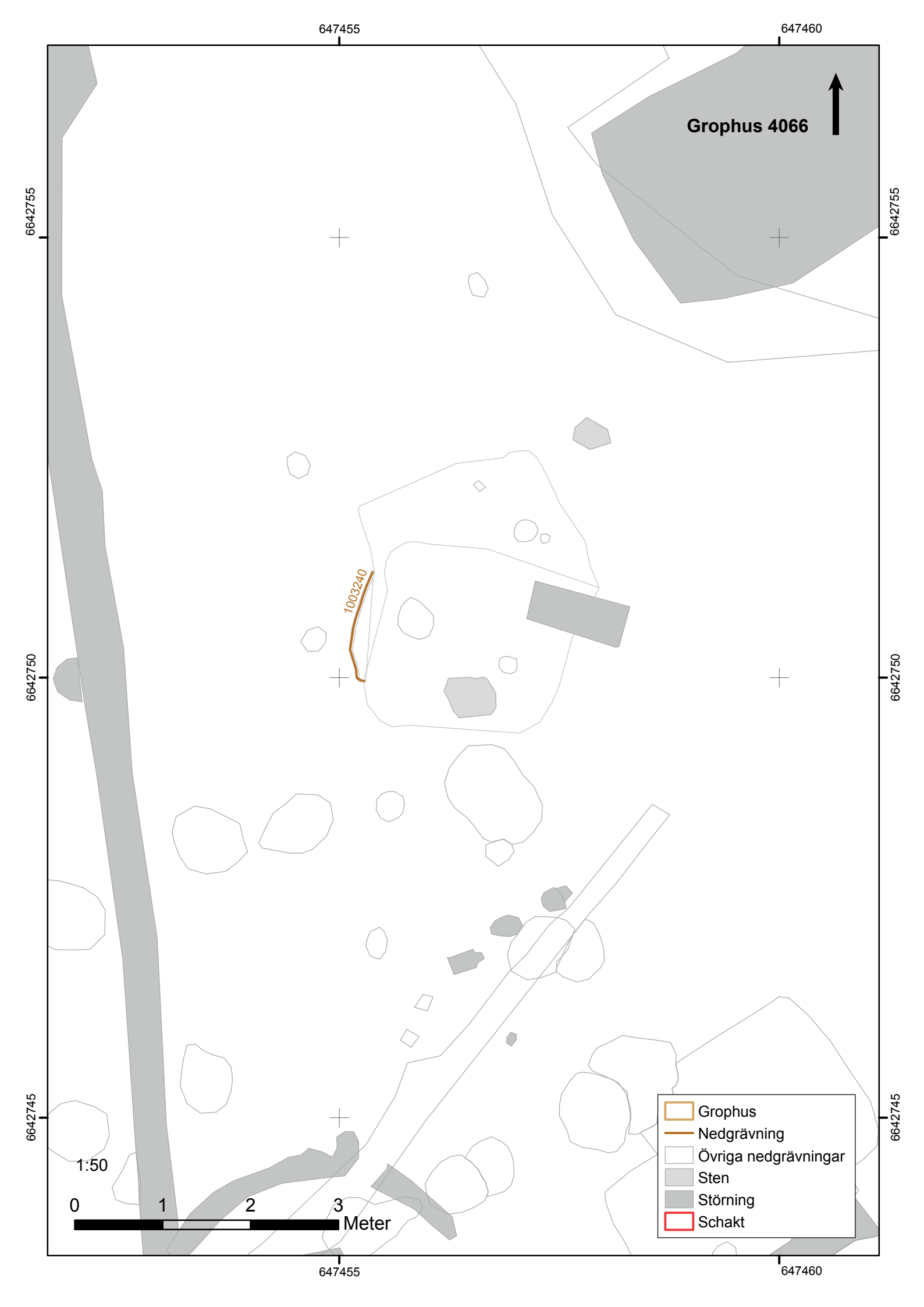
UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Grophuset undersöktes kontextuellt i samband med den nordvästra halvan av det överlagrande grophuset (1365) grävdes. Fynd insamlades för hand. Undersökningen gjordes med skärslev. Endast en del av en nedgrävning har kunnat knytas till kontexten.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning (1003240) kunde iakttas i markytan vid den västra kanten vid undersökningen av det överlagrande grophuset (1365). Det utgjordes av en liten bevarad rest av en

647455
647460
6642755
6642750
6642745
Grophus 4066
1003240
Grophus
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

nedgrävning vilken var 0,10 meter djup och stack ut upp till 0,20 meter från det överlagrande grophusets västra sida. Nedgrävningens sida var lutande och bottnen plan.

Fyllningar och lager: Inga fyllningar eller lager kan kopplas till grophuset. Det finns en gemensam sekvens av återfyllningar för de tre överlagrande grophusen (1365, 4065, 4066) (jfr beskrivning för grophuset 1365).

Övriga objekt: –

TOLKNING: Grophuset är det äldsta av tre som anlagts på samma plats. Det har följts av först det nordligaste i gruppen, 4065, vilket i sin tur ersatts av ytterligare ett grophus 1365. Samtliga eventuella fyllningar, lager och andra objekt som en gång kan ha funnits i grophuset har helt raderats ut av efterföljarna. Formen i plan har troligen varit rektangulär eller kvadratisk eftersom den del av grophuset som är bevarad tycks uppvisa två sidor som legat i vinkel i förhållande till varandra.

RITUELLA HANDLINGAR

Det fanns inga spår av rituella handlingar i grophuset.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (5073)

1. Nedgrävningen grävs (1003240).

FYND

Inga fynd som kan knytas till grophuset påträffades.

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi: –

Vedart: –

Makrofossil: –

ANMÄRKNING

Jämför beskrivningar för grophusen 1365 och 4065.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
5073	Kontextgrupp	Konstruktion	4066
1003240	Nedgrävning	Konstruktion	5073

Grophus 4067

Jonas Wikborg/Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,40 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Grophusets korsades av ett sentida kabelschakt (214833) som löpte i öst-västlig riktning. Nedgrävningens djup har reducerats i samband med användning av området för åkerbruk i äldre tid. Under sent 1800-tal och under 1900-talet har platsen legat på gränsen mellan den mark som hört till järnvägsstationen och en handelsträdgård. Sannolikt har även dessa verksamheter påverkat grophuset.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Oregelbunden (ursprungligen sannolikt rektangulär) Längd: 2,35 meter Bredd: 2,30 meter Djup: 0,18 meter Area: 4,42 m^2

FUNKTION

Kokhus/bostad. Aktivitetslagret vittnar om grophusets användning. Förekomsten av förhållandevis stora mängder välbevarad keramik samt ett likaledes välbevarat samt omfattande och varierat djurbensmaterial indikerar hantering av matvaror. Däremot fanns inget stort inslag av brända sädeskorn, vilket i och för sig inte är uppseendeväckande. Sannolikt har lagrets bildats under en mycket kort tid eller till och med vid ett tillfälle. Då så pass stora mängder avsatts i grophuset skulle det kunna röra sig om förvarings- eller beredningskärl som gått sönder men kanske också avfall från matberedning och/eller konsumtion. Förekomsten av en sländtrissa och en underkäke från en spädkalv har bedömts vara delar av en rituell handling (jämför nedan). Fynden av vävtyngdsfragment och två bitar smidesslagg, också i aktivitetslagret, antas i det första fallet representera aktiviteter eller avfall från omgivningen och i det andra fallet avfall från omgivningen. Möjligen utgör vävtyngdsfragmenten och sländtrissan även belägg för att man ägnat sig åt textilhantverk i grophuset. Konstruktionen ger inget bidrag till tolkningen av funktionen.

DATERING

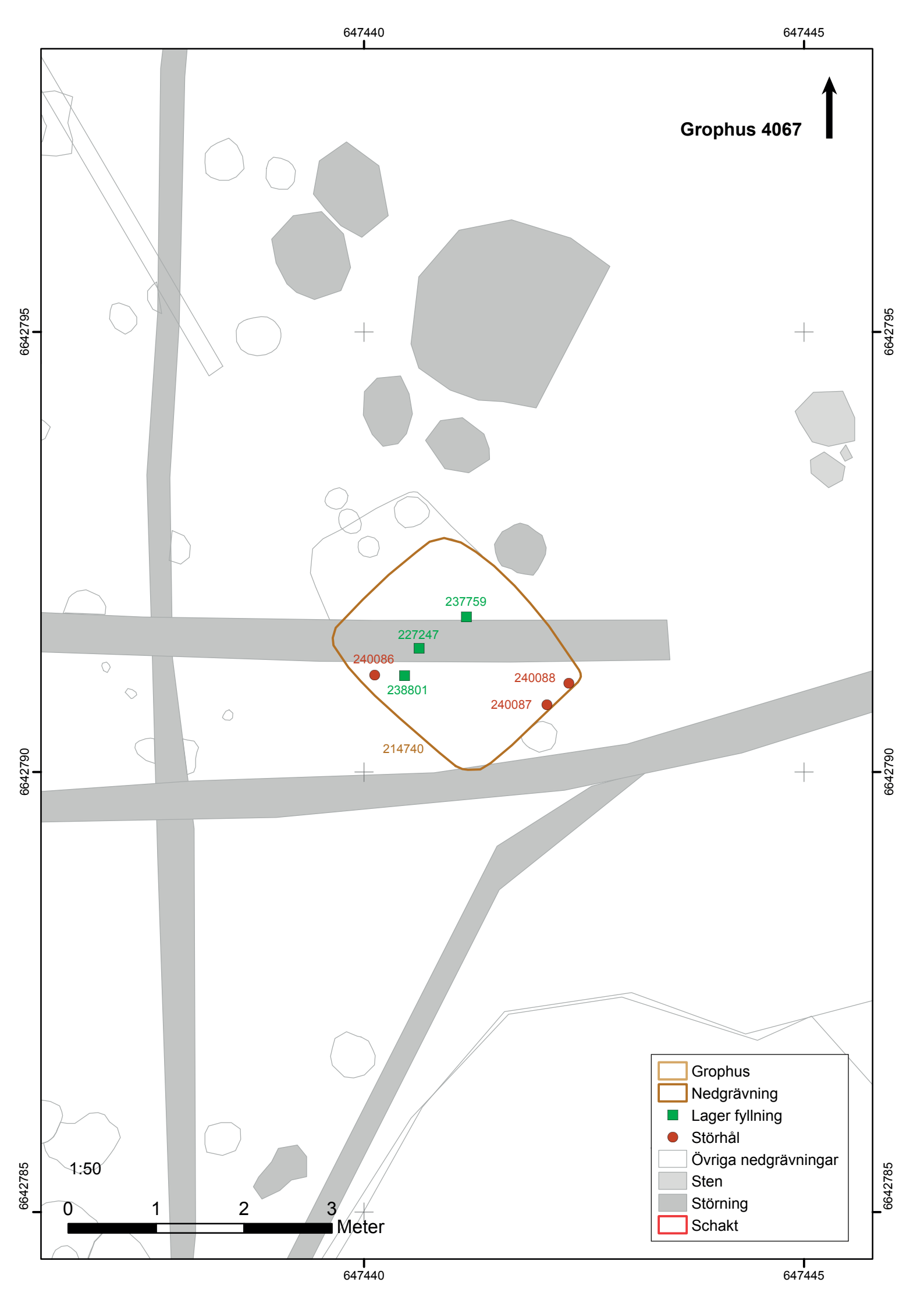
Dateringsspann: 1020– 1150 e.Kr.

Konstruktion: –

Brukning: 1020-1160 AD, ^{14}C-datering av bränt sädeskorn från golvlagret (227759) (Ua-31681). Daterande fynd: Äldre svartgods, 700-1200 e.Kr. FV2612, FV7239, FV7240, FV7240, FV7241, FV7242 (237759). Äldre svartgods av rysk-baltisk typ/influens, vikingatid, FV4181, FV7238 (237759)

Destruktion: –

Sammantagen datering: Efter en bedömning av kalibreringskurvan har intervallet för dateringen kunnat snävas in till 1020-1150 e.Kr. Förekomsten av keramik med dateringar till 700-1200 e.Kr. respektive vikingatid stödjer en sådan tidsfästning. Grophuset överlagrar ett annat, 4068, och är således yngre än detta. De båda grophusen bedöms ha sina konstruktions-, bruknings- och destruktionsskeden under vikingatidens slut – tidig medeltid.

647440
647445
6642795
6642790
6642785
Grophus 4067
237759
227247
240086
238801
240088
240087
214740
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Nedgrävning
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

UNDERSÖKNINGSMETOD

Grophuset upptäcktes vid avbaning av matjordslagret. Det rensades fram i plan och lodfotograferades. Vid framrensningen tolkades det som ett grophus. I samband med undersökningen kom det dock att tolkas som två olika grophus (4067 och 4068). Grophuset korsades av ett sentida kabelschakt (214833). Fyllningen i detta grävdes bort varvid en sektion kunde upprättas över den södra profilväggen genom grophuset. Nedgrävningens fyllningar grävdes därefter kontextuellt med skärslev och cirka 100 liter jord från det golvlagret vattensållades med 2 mm:s maskstorlek. Sektionen ritades.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning (214740) var rektangulär med rundade hörn och plan botten. Den var orienterad i nordväst-sydöst. Nedgrävningen har skurit igenom den södra delen av ett äldre grophus (4068) på platsen. Bottennivån på detta föreföll ha varit densamma som i det här aktuella grophuset.

Fyllningar och lager: Två separata fyllningar, vilka sträckte sig över hela nedgrävningen, kunde urskiljas. Överst fanns en återfyllnad (238801) som var cirka 0,06 meter djup och bestod av gråbrun, grusig silt. Den innehöll en del obrända djurben. Under låg ett aktivitetslager (237759) vilket var cirka 0,12 meter djupt. Det bestod av något mörkare gråbrun silt. I lagret fanns rikligt med djurben från häst, svin, nöt och får, men också andra mer sällan förekommande arter som tamhöns och gås. Även förhållandevis stora mängder av fiskben, främst av strömming men även av gädda, abborre, lake och karpfisk framkom. Bland benen fanns en hel underkäke av en spädkalv (FV7101). Fynden i övrigt utgjordes av en sländtrissa av sten (FV3102), smidesslagg, fragment av vävtyngd samt sju poster med äldre svartgods varav tre var av rysk-baltisk typ och en var ett fragment av en oljelampa (FV7242). Grophuset korsades av en ledningsnedgrävning (227547). I denna påträffades två poster med äldre svartgods, varav en av rysk-baltisk typ, vilka bör härröra från grophuset. Keramiken utgjordes av förhållandevis stora bitar, i några fall flera från samma kärl, vilka påträffades i horisontellt läge.

Övriga objekt: Under golvlagret kunde tre störhål urskiljas (240086, 240087, 240088). Två var belägna mot kanten i sydöst och en mot kanten i sydväst.

TOLKNING: Den undre fyllningen tolkas som ett *aktivitetslager* (237759) vilket bildats i samband med användning av grophuset. Om det skulle ha rört sig om ett golvlager borde det ha funnits tecken på det i form av infiltration vid övergången mot underlaget som utgjordes av sand vilket lätt rörs om vid trampning. Detta innebär att underlaget måste ha varit täckt av t.e.x en matta eller plankor vilka ej bevarats. Det är troligt att aktivitetslagret avsatts vid mer eller mindre ett tillfälle just före det att grophuset fyllts igen, något som indikeras av de små men välbevarade benen av bl a fisk samt även de stora keramikbitarna från större delar av flera kärl. Det skulle t.ex. kunna röra sig om mat som förvarats i kärl vilka gått sönder på platsen men också avfall från beredning och/eller konsumtion av mat.

Störhålen utmed nedgrävningskanten har troligen ingått i en *väggkonstruktion* (5833) men exakt vilken typ är oklart. Om det rört sig om en flätverksvägg tycks denna då i huvudsak inte ha varit förankrad i marken. Det fanns inga spår av någon takkonstruktion. Detta kan sannolikt förklaras med att en sådan vilat på den ej bevarade markytan. Någon plats för en ingång kan inte urskiljas. I samband med destruktionen tycks grophuset ha fyllts igen (238801) med kulturpåverkat material vilket sannolikt har tagits från markytan i den närmaste omgivningen.

RITUELLA HANDLINGAR

Ytligt i den västra delen av aktivitetslagret framkom en hel underkäke av spädkalv (FV7101) samt en sländtrissa (FV3102), vilka uppfattats som medvetet deponerade. Detta har förmodligen skett i samband med övergivandet och igenfyllningen av grophuset som en del av en rituell handling.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (5829)

1. En nedgrävning görs för grophuset (214740).
2. En vägg, eventuellt av flätverk (5833) konstrueras av nedbankade störar (240086, 240087, 240088) utmed nedgrävningskanterna.

Brukning (5830)

3. Ett aktivitetslager (237759) bildas, sannolikt under en mycket kort tid eller vid ett tillfälle, precis före det att grophuset fylls igen.

Destruktion (5831)

4. Deponering av djurkäke (FV7101) samt sländtrissa (FV3102) inför återfyllning av gropen.
5. Återfyllning av gropen (238801).

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
2545	Slagg	Slagg GAL	237759
2612	Kärl	Keramik Bäck	237759
3102	Sländtrissa	Hantverk och produktion	237759
3325	Slagg	Slagg GAL	237759
4025	Kärl	Keramik Bäck	227247
4181	Kärl	Keramik Bäck	237759
4204	Kärl	Keramik Bäck	227247
7200	Vävtyngd	Hantverk och produktion	237759
7238	Kärl	Keramik Bäck	237759
7239	Kärl	Keramik Bäck	237759
7240	Kärl	Keramik Bäck	237759
7241	Kärl	Keramik Bäck	237759
7242	Kärl	Keramik Bäck	237759
7244	Slagg	Slagg GAL	237759

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	^{14}C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
Ua-31681	942 ±30	1030 AD-1160 AD	1020 AD-1160 AD	238585	Bränt sädeskorn/Korn	237759	Golvlager

Osteologi:

I fyllnadslagret (238801) hittades främst matrester i form av revben, skulderblad, överarmsben och lårben av tamsvin och får. Även från aktivitetslagret (237759) kommer en stor del av benen från köttrika delar som bålen och övre extremitet. Utöver ben från de vanliga husdjuren, så finns det ben från fjäderfä, som tamhöns och gås, liksom en för grophusen i Gamla Uppsala ovanligt stor mängd fiskben. Det rör sig om främst ben från strömming, men även flera olika typer av fiskar som gädda, abborre, lake och karpfisk. Liksom i grophus 1378 påträffades en hel underkäke från en spädkalv (FV7101) i aktivitetslagret, som kan tolkas som en rituell

deposition. Gnag förekommer på ben från både aktivitets- och fyllnadslagret. Aktivitetslagret (237759) skiljer ut sig från övriga grophus genom det relativt omfattande benmaterialet och speciellt en större mängd fiskben. Då fiskben och ben från spädkalvar är sköra och lätt trampas sönder så kan det antas att dessa inte har legat en längre tid i lagret. Det kan antas att benen i stort representerar matavfall från en relativt kort period innan grophuset övergavs eller kanske i samband med att det rivs. Då lake med fördel fiskas under vintern tillsammans med ben från spädkalv, spädgris och ett nästan fullgånget svinfoster, vilka oftast föds på våren kan tyda på att grophuset övergavs under tidig vår.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	får	får/get	häst	gnag-are	tam-höns	höns-fågel	gås	karp-fisk	lake	gädda	abborre	ström-ming
237759	676,1	4	8	1	2	6	1	1	1	2	2	1	4	1	36
238801	55,7		4	2	2										
totalt	***731,8***	***4***	***12***	***3***	***4***	***6***	***1***	***1***	***1***	***2***	***2***	***1***	***4***	***1***	***36***

Vedart: –

Makrofossil:

PM	Strat obj	Makroskopisk tolkningskommentar
238584	237759	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
238585	237759	Bakgrundsbrus/matlagning
238586	237759	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet

ANMÄRKNING

Grophuset skär ett annat (4068).

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
5829	Kontextgrupp	Konstruktion	4067
5830	Kontextgrupp	Brukning	4067
5831	Kontextgrupp	Destruktion	4067
5833	Vägg	Konstruktion	4067
214740	Nedgrävning	Konstruktion	5829
227247	Lager fyllning	Destruktion	5831
237759	Lager fyllning	Brukning	5830
238801	Lager fyllning	Destruktion	5831
240086	Störhål	Konstruktion	5829, 5833
240087	Störhål	Konstruktion	5829, 5833
240088	Störhål	Konstruktion	5829, 5833

Grophus 4068

Jonas Wikborg/Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,40 m ö h
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Grophusets södra del var helt försvunnen på grund av att ett senare grophus (4067) anlagts där. Ett stolphål (238869) vid den nordvästra kanten skar eventuellt grophuset. Nedgrävningens djup hade reducerats i samband med användning av området för åkerbruk i äldre tid. Under sent 1800-tal och under 1900-talet har platsen legat på gränsen mellan den mark som hört till järnvägsstationen och en handelsträdgård. Sannolikt har även dessa verksamheter påverkat grophuset.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt Längd: 1,70 meter (skadat) Bredd: 0,90 meter (skadat) Djup: 0,18 meter Area: 1,19 m^2 (skadat, bör ha varit minst 3,3 m^2).

FUNKTION

Obestämd funktion. Det finns inget bevarat brukningslager i grophuset vilket kan berätta om dess användning. Inte heller konstruktionen ger några indikationer om funktion.

DATERING

Dateringsspann: 1020–150 e.Kr.

Konstruktion: –

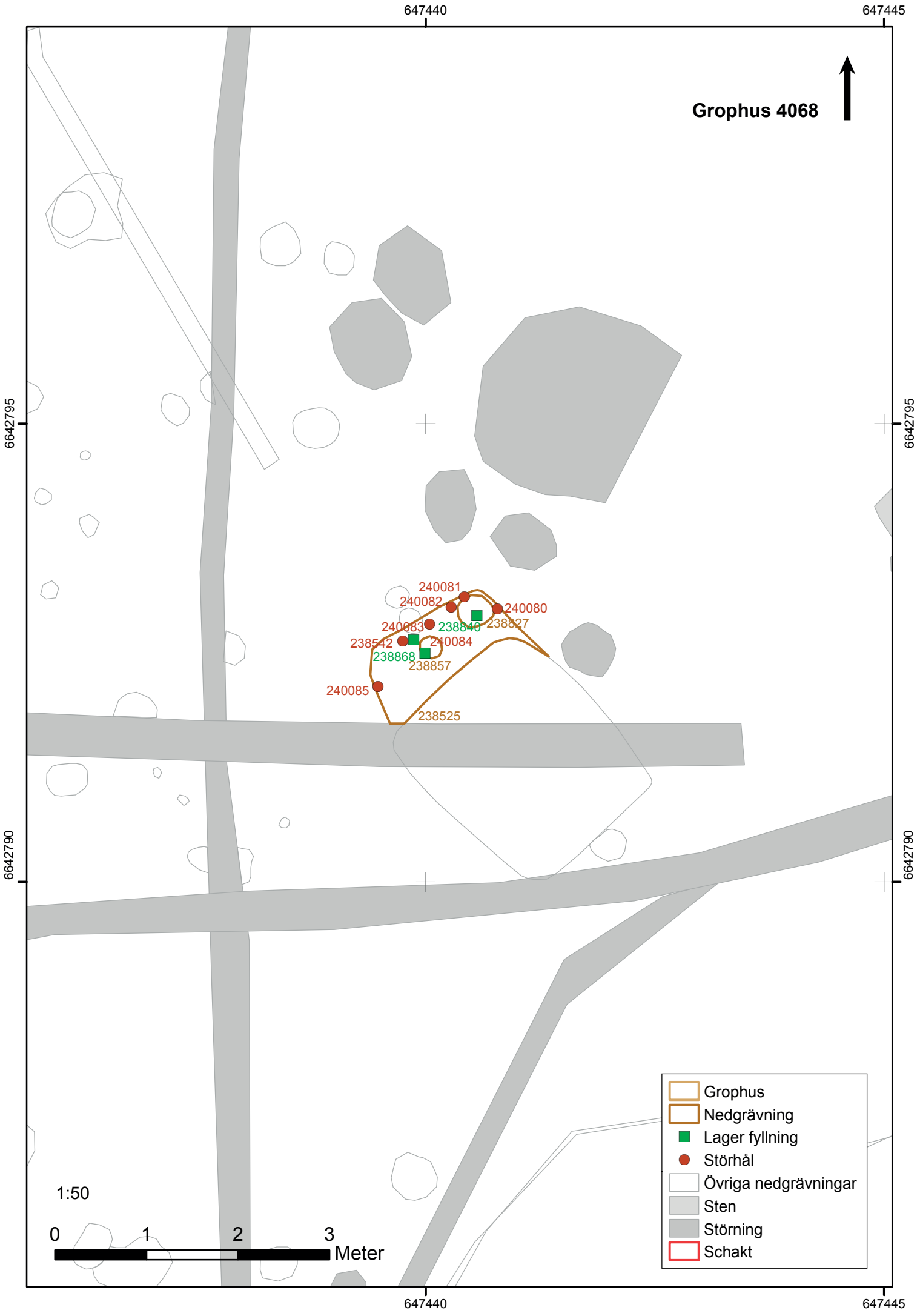
Brukning: –

Destruktion: Daterande fynd: Äldre svartgods, 700-1200 e.Kr., FV4035 i fyllningen till en stötta (238840).

Sammantagen datering: Grophuset överlagras av ett annat, 4067, och är således äldre än detta. Det faktum att de båda grophusen ligger på samma plats visar att det ena sannolikt fått ersätta det andra relativt direkt. I grophuset påträffades keramik med datering till 700-1200 e.Kr. Detta är samstämmigt med dateringen för det överlagrande grophuset. De båda grophusen har bedömts ha sina konstruktions-, bruknings- och destruktionsskeden under vikingatidens slut – tidig medeltid.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Grophuset upptäcktes vid avbaning av matjordslagret. Det rensades fram i plan och lodfotograferades. Vid framrensningen tolkades det som ett enda grophus. I samband med undersökningen kom det dock att tolkas som två olika grophus (4067, 4068) vilka var mycket svåra att åtskilja då fyllningen i detta grophus endast var något ljusare än den andra. Nedgrävningens

647440
647445
6642795
6642790
Grophus 4068
240081
240082
240080
240083
238840
238827
238542
240084
238868
238857
240085
238525
Grophus
Nedgrävning
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

fyllningar undersöktes kontextuellt med skärslev. Cirka 100 liter jord från golvlagret (237759) vattensållades med 2 mm:s maskstorlek. Metalldetektering utfördes också.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning (214740) var skadad och sannolikt har mer än hälften försvunnit i samband med att det överlagrande grophuset (4067) byggts. De båda grophusens bottnar låg på samma nivå. Grophuset hade tre raka sidor, rundade hörn samt en plan botten. Ursprungligen har formen sannolikt varit rektangulär och grophuset har haft samma orientering som det överliggande.

Fyllningar och lager: I grophuset fanns en återfyllnad (238542). Den utgjordes av ljust gråbrun silt och i den påträffades et par obrända djurben samt ett bearbetat mellanfotsben av nöt (FV9554).

Övriga objekt: Under återfyllnaden framträdde ett par stöttor samt sex störhål. I det norra hörnet fanns en kraftigare stötta (278827) (0,37×0,34 meter, 0,16 meter djup). Den hade en fyllning (238840) av gråbrun silt i vilken det påträffades en bit äldre svartgods (FV4035). Ytterligare en stötta (238857) (0,24×0,24 meter, 0,14 meter djup) fanns något åt söder. Dess fyllning (238868) var av samma karaktär. Sex störhål var belägna på något ojämna avstånd längs med nedgrävningens sidor (240080–240085). I nordväst fanns ett stolphål (238869) (0,30×0,25 meter, 0,24 meter djupt) vars stratigrafiska relation till grophuset aldrig säkert kunde fastställas då fyllningarna inte gick att särskilja. Det är dock sannolikt sekundärt i förhållande till grophuset.

TOLKNING: Det fanns inget golvlager i grophuset. Eftersom underlaget utgörs av sand borde dock trampning sannolikt ha kunnat urskiljas i underlaget. Det är därför troligt att detta varit täckt när grophuset var i bruk. Det finns inte tillräckligt underlag för att kunna göra någon tolkning av husets takkonstruktion. De båda eller någon av stöttorna skulle kunna ha ingått i en sådan men det är oklart vilken typ det skulle kunna vara. Taket kan ju också mycket väl ha varit av en typ som vilat mot marken. Störarna mot väggen har sannolikt burit upp en flätverksvägg (5837). Det går inte att bedöma huruvida denna kan ha varit lerklinad. I samband med att grophuset övergavs torde de båda stöttorna ha tagits bort eftersom fyllningarna i nedgrävningarna utgjordes av samma material som återfyllnaden. Denna utgörs av lätt kulturpåverkad jord vilken sannolikt tagits från den närmaste omgivningen och skottats ned i den tomma gropen.

RITUELLA HANDLINGAR

Det fanns inga spår av rituella handlingar i grophuset.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (5834)

1. En grop grävs för grophuset (238525).
2. En flätverksvägg (5837) konstrueras av nedbankade störar (240080–240085).

Destruktion (5836)

3. Stöttorna tas bort och grophuset återfylls och samma material hamnar även i nedgrävningarna för stöttorna (238542, 238840, 238868).

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
4035	Kärl	Keramik Bäck	238840
9554	Förarbete	Hantverk och produktion	238542

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi:

Det enda identifierade benet från fyllningen utgörs av ett fragment av mellanhandsben från ett fullvuxet nötkreatur.

Strat obj	Vikt (g)	Nöt
238542	46,0	1

Vedart: –

Makrofossil:

PM	Strat obj	Makroskopisk tolkningskommentar
238796	238542	Bakgrundsbrus/matlagning

ANMÄRKNING

Överlagras av grophuset 4067.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
5834	Kontextgrupp	Konstruktion	4068
5836	Kontextgrupp	Destruktion	4068
5837	Vägg	Konstruktion	4068
238525	Nedgrävning	Konstruktion	5834
238542	Lager fyllning	Destruktion	5836
238827	Nedgrävning	Konstruktion	5834
238840	Lager fyllning	Destruktion	5836
238857	Nedgrävning	Konstruktion	5834
238868	Lager fyllning	Destruktion	5836
240080	Störhål	Konstruktion	5834, 5837
240081	Störhål	Konstruktion	5834, 5837
240082	Störhål	Konstruktion	5834, 5837
240083	Störhål	Konstruktion	5834, 5837
240084	Störhål	Konstruktion	5834, 5837
240085	Störhål	Konstruktion	5834, 5837

Grophus 4069

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,2 m ö.h.
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Djupet för grophusets nedgrävning hade reducerats av äldre tiders åkerbruk samt användning av ytan som tomtmark. Den norra kanten skars av ett kabelschakt (218833) och grophusets fyllning var här helt försvunnen. I söder korsades grophuset av en el-ledning (214813) men denna låg ytligt.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt Längd: 2,30 meter Bredd: 2,00 meter Djup: 0,15 meter Area: 4,40 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Det finns i det närmaste inga indikationer på hur grophusets använts då bruknings-spår helt saknas. Inte heller visar några konstruktioner på hur det nyttjats.

DATERING

Dateringsspann: 800 - 1050 e.Kr.

Konstruktion: –

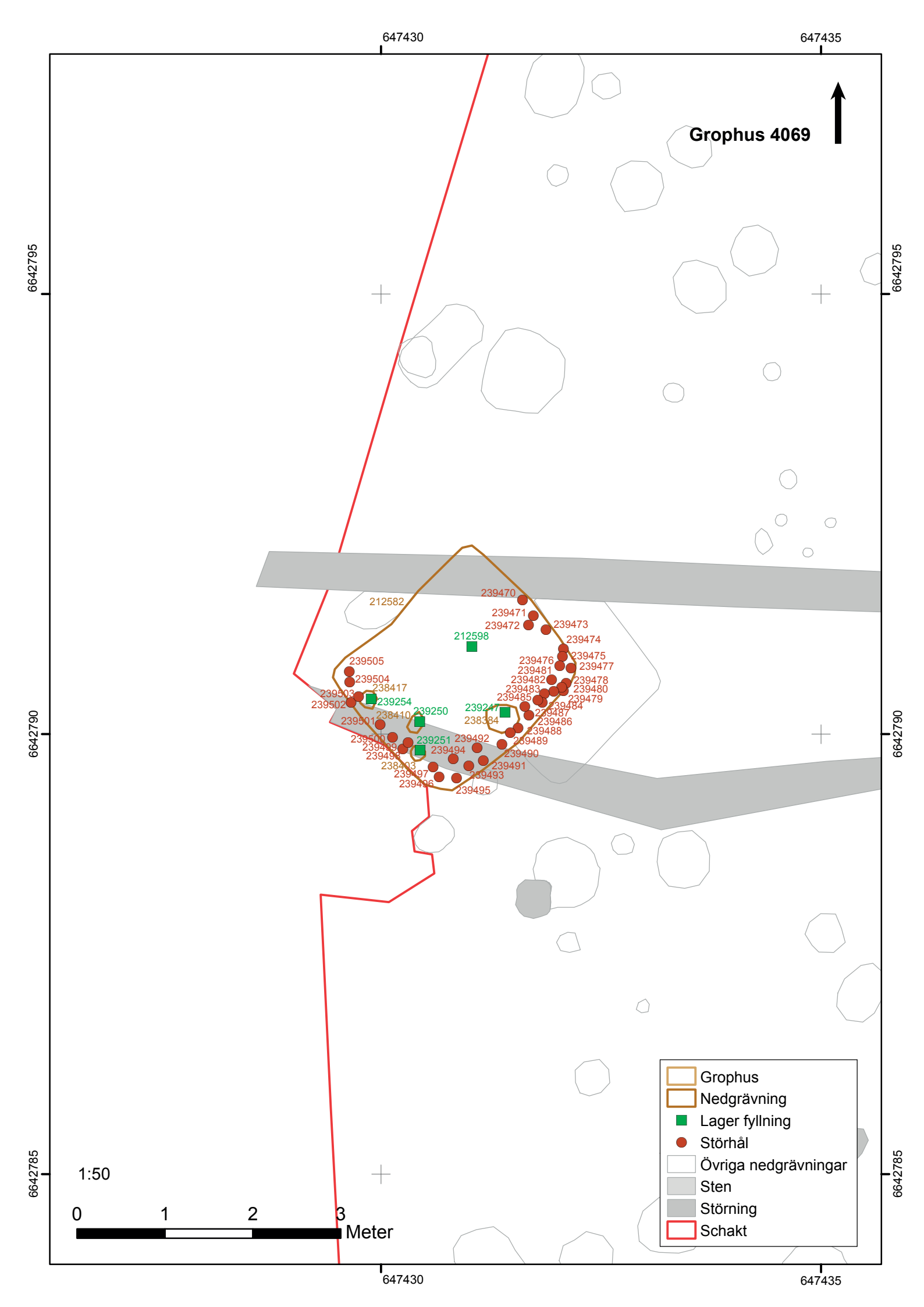
Brukning: –

Destruktion: Daterande fynd (212598): äldre svartgods, FV4251 – 700–1200 e.Kr. samt möjlig del av amulettring FV3354 – vendeltid–vikingatid.

Sammantagen datering: Förutsättningar för ^{14}C-analys har saknats och de daterande fynden är få. Förekomsten av äldre svartgods samt den eventuella amulettringen indikerar vendel- och/eller vikinga-tid men båda fyndkategorierna har på boplatsen i första hand kunnat knytas till vikingatida kontexter. Grophuset överlagrar ett annat, 4070, och det är därmed yngre än detta. Grophuset 4070 har dock inte bidragit med något dateringsunderlag. De båda grophusen kan, utifrån fyndförekomst i 4069 och date-ringar av andra objekt och fynd i området, bedömas ha en trolig datering till vikingatid.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den nordöstra halvan undersöktes först och i samband med detta kunde det slås fast att det rörde sig om två grophus, detta samt 4070. Undersökningen gjordes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Fynd insamlades för hand, vid vattensållning och från hackbord samt med metalldetektor. Undersökningen gjordes med skärslev samt till en mindre del med fyllhammare.

647430
647435
6642795
6642790
6642785
Grophus 4069
212582
239470
239471
239472
239473
212598
239474
239475
239476
239477
239481
239482
239478
239483
239480
239485
239479
239484
239247
239487
238384
239486
239488
239489
239492
239251
239494
239490
239491
239493
239495
239496
239497
238403
239498
239499
239500
239501
238410
239250
239254
239502
239503
238417
239504
239505
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Nedgrävning
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Nedgrävningens (212582) sidor var inte bevarade. Bottnen var plan men en aning ojämn. Grophuset skar nedgrävningen för grophuset 4070 (238173) och var något djupare än detta.

Fyllningar och lager: Ett återfyllnadslager fanns i grophuset (212598). Den utgjordes av gråbrun silt och i anslutning till grophusets sydvästra och sydöstra sida fanns koncentrationer av kol i denna. Fynden utgjordes av obrända djurben, en bit äldre svartgods och en del av en möjlig amulettring. Fyllningen gick inte att skilja från den som fanns i det underliggande grophuset (238296).

Övriga objekt: Under återfyllnadslagret framkom flera nedgrävningar och störhål. Längs med grophusets kanter i sydväst, sydöst och delvis i nordöst fanns hål efter tätt placerade störar (239470-239505). Ställvis rörde det sig om dubbla rader, i synnerhet längs med den sydöstra sidan. Merparten av störhålen var 0,06-0,07 meter i diameter och 0,10–0,14 meter djupa. I sydöst fanns ett något större stolphål (238384) (0,37×0,30 meter, 0,22 meter djupt). Detta skar två störhål. I sydväst fanns tre stöttor varav två var snarlika. Två av dessa var belägna mot grophussidan, bland störhålen (238417) (0,18×0,18, 0,12 meter djupt), (238403) (0,17×0,16, 0,14 meter djupt). Något längre in i grophuset fanns en oval stötta (238410) (0,24×0,18, 0,06 meter djupt). De tre stöttorna hade samtliga fyllningar som var snarlika återfyllnaden men de var något mer leriga.

TOLKNING: Den fyllning som fanns i grophuset tolkas som en *återfyllnad* (212598). Den går inte att skilja från den som fanns i grophuset 4070 och bör utgöras av material från en kulturpåverkad markhorisont i närområdet. Det är oklart varför de kolkoncentrationer som påträffades vid de sydvästra och sydöstra sidorna fanns just där. Möjligen kan väggen delvis ha stått kvar efter återfyllnad och då brunnit. Det finns inget bevarat *golvlager*. Underlaget utgörs dock av sand vilket borde ha burit spår av att ha varit omrört om det trampats. Den troligaste förklaringen är att golvet varit täckt av t.ex. en matta, ett skinn eller möjligen plankor. *Väggen* (4079) bör ha utgjorts av flätverk som varit förankrat i underlaget med störar. Det kan ha varit lerklinat även om inga indikationer på detta framkom. Kanske har väggen delvis blivit reparerad eller förstärkt varvid störhålsraden blivit dubblerad. De två stolparna mot den sydvästra väggen (238417, 238403) bedöms i första hand ha ingått i en stege vid en ingång men andra funktioner kan inte uteslutas. Det finns inga tydliga spår av en *takkonstruktion* men de redan nämnda men även övriga stolpar kan t.ex. ha burit upp ett lättare tak som också kunnat vila på väggen.

RITUELLA HANDLINGAR

Det finns en viss osäkerhet huruvida det är en del av en amulettring (FV3354) som påträffades i återfyllnaden. Därför görs inte tolkningen att den utgör spår av en rituell handling.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion

1. Nedgrävningen för grophuset grävs (212582).
2. Störar (239470–239505) sätts ned längs med sidorna och en vägg (4079) flätverk byggs.
3. En eller flera stolpar sätts upp (233884, 238417, 238403, 238410).

Destruktion

4. Samtliga stolpar tas bort och grophuset återfylls (212598). Nedgrävningarna utfylls möjligen med material från återfyllnaden (239247, 239250, 239251, 239254).

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
3354	Amulettring	Religion och kult	212598
4251	Kärl	Keramik Bäck	212598

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi:

I fyllningen till det större stolphålet (239247) påträffades halskota från svin. Ben från nötkreatur, svin, får/get och häst förekommer i fyllnadslagret av grophuset. Den jämna anatomiska fördelningen tyder liksom artfördelningen på att det rör sig om ordinärt avfall från en boplats. Svinbenen kommer från minst en spädgris och ett ungdjur slaktad mellan 1–2 år ålder.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	får/get	häst
212598	339,6	9	6	1	1
239247	2,3		1		
totalt	***341,9***	***9***	***7***	***1***	***1***

Vedart: –

Makrofossil:

PM	Strat obj	Makroskopisk tolkningskommentar
237932	*212598*	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
238126	*212598*	Bakgrundsbrus/matlagning
238129	*212598*	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet
239248	*239247*	Bakgrundsbrus/matlagning

ANMÄRKNING

Grophuset överlagrade grophuset 4070.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
4077	Grophus_Konstruktion	Konstruktion	4069
4078	Grophus_Destruktion	Destruktion	4069
4079	Vägg	Konstruktion	4069
212582	Nedgrävning	Konstruktion	4077
212598	Lager fyllning	Destruktion	4078
238384	Nedgrävning	Konstruktion	4077
238403	Nedgrävning	Konstruktion	4077
238410	Nedgrävning	Konstruktion	4077
238417	Nedgrävning	Konstruktion	4077
239247	Lager fyllning	Destruktion	4078
239250	Lager fyllning	Destruktion	4078
239251	Lager fyllning	Destruktion	4078
239254	Lager fyllning	Destruktion	4078
239470–239505	Störhål	Konstruktion	4079, 4077

Grophus 4070

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,2 m ö.h.
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Djupet för grophusets nedgrävning hade reducerats av äldre tiders åkerbruk samt användning av ytan som tomtmark. Den norra kanten skars av ett kabelschakt (218833) och grophusets fyllning var här helt försvunnen. I söder korsades grophuset av en elledning (214813) men denna låg ytligt. Dessutom överlagrades det av grophuset 4069 vilket också grävts ned igenom grophusets botten.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Oregelbunden, ursprungligen sannolikt rektangulärt Längd: 1,78 meter Bredd: 1,70 meter Djup: 0,10 meter Area: 1,78 m^2, ursprunglig area kan ej bedömas

FUNKTION

Obestämd funktion. Det finns inga indikationer på hur grophusets använts då brukningsspår och konstruktioner som visar på hur det nyttjats helt saknas.

DATERING

Dateringsspann: 800 - 1050 e.Kr.

Konstruktion: –

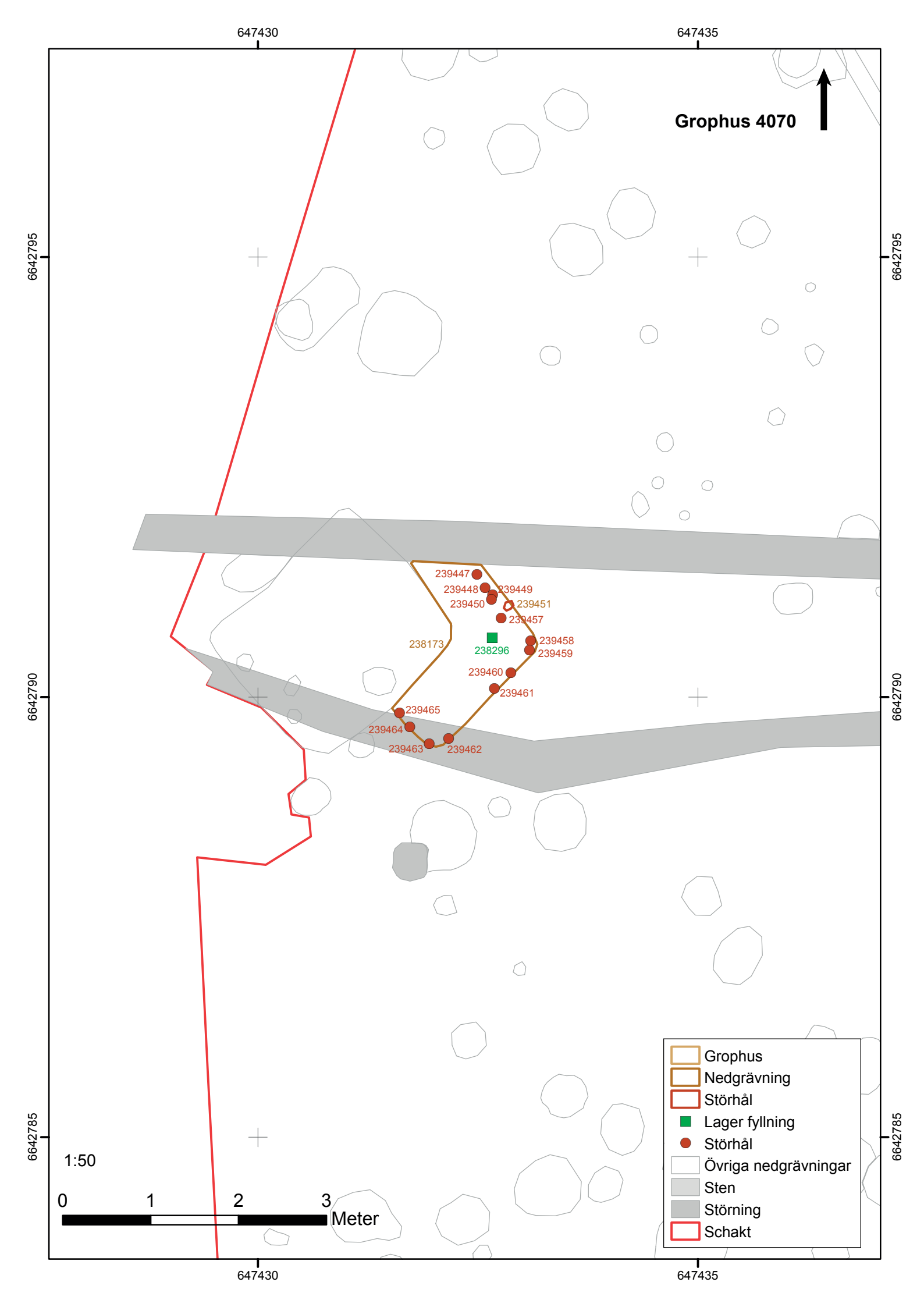
Brukning: –

Destruktion: –

Sammantagen datering: Någon egentlig datering av grophuset har inte kunnat fås då daterande fynd saknades och det fanns heller inte förutsättningar för att göra någon ^{14}C-datering. Grophuset låg under ett annat grophus, 4069, och är således yngre än detta. 4069 hade inte heller några särskilt goda förutsättningar för datering. De båda grophusen kan, utifrån fyndförekomst i 4069 och dateringar av andra objekt och fynd i området, bedömas ha en trolig datering till vikingatid.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den nordöstra halvan undersöktes tillsammans med motsvarande del av det överlagrande grophuset 4069. Undersökningen gjordes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Fynd insamlades för hand samt med metalldetektor. Undersökningen gjordes med skärslev.

647430
647435
6642795
6642790
6642785
Grophus 4070
239447
239448
239449
239450
239451
239457
238173
238296
239458
239459
239460
239461
239465
239464
239463
239462
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Nedgrävning
Störhål
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Nedgrävningens (238173) sidor var inte bevarade. Bottnen var plan men något ojämn. Grophuset skars av nedgrävningen för grophuset 4069 (222582) och var något grundare än detta. I plan var grophuset ej helt bevarat men sannolikt har det ursprungligen varit rektangulärt till formen.

Fyllningar och lager: Ett återfyllnadslager fanns i grophuset (238296). Den utgjordes av gråbrun silt med ett litet inslag av kol samt ett enstaka fragment av obränt ben. Fyllningen gick inte att skilja från den som fanns i det överliggande grophuset (238296).

Övriga objekt: Under återfyllnadslagret påträffades längs med grophusets sidor en rad med störhål (239447–239465). Merparten var omkring 0,06 meter i diameter och de var 0,10 meter eller något djupare.

TOLKNING

Den fyllning som fanns i grophuset (238296) bedöms vara en *återfyllnad* av kulturpåverkad jord som troligen tagits från grophusets närområde. Störhålen hör sannolikt till en *flätverksvägg* (5065). Det saknas indikationer på att väggen varit lerklinad men detta går trots det inte att utesluta helt. Störarna stod förhållandevis glest och var närmast som ställda i par längs med sidan. Vid husets sydöstra sida fanns ett något större avbrott i raden (0,77 meter) vilket skulle kunna ha varit platsen för en ingång. Det fanns inga spår av någon *takkonstruktion*. Inte heller fanns något bevarat *golvlager* eller spår av trampning. Detta beror troligen på att underlaget varit täckt av t ex en matta eller plankor.

RITUELLA HANDLINGAR

Inga rituella handlingar har kunnat spåras.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (5063)

1. Nedgrävningen för grophuset grävs (238173).
2. Störar sätts ned utmed med sidorna och en vägg av flätverk byggs (5065, 239447–239465).

Destruktion (5064)

3. Gropen fyllls igen (238296) och vid denna tidpunkt är störarna borttagna varvid även de får samma fyllning.

FYND

Inga fynd påträffades.

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi:

Endast ett litet oidentifierbart benfragment från makroprov.

Start obj	Vikt (g)
238296	0,1

Vedart: –

Makrofossil:

PM	Strat obj	Makroskopisk tolkningskommentar
238296	237766	Bakgrundsbrus/matlagning

ANMÄRKNING

Grophuset överlagrades av grophuset 4069.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
5063	Kontextgrupp	Konstruktion	4070
5064	Kontextgrupp	Destruktion	4070
5065	Vägg	Konstruktion	4070
238173	Nedgrävning	Konstruktion	5063
238296	Lager fyllning	Destruktion	5064
239447	Störhål	Konstruktion	5063, 5065
239448	Störhål	Konstruktion	5063, 5065
239449	Störhål	Konstruktion	5063, 5065
239450	Störhål	Konstruktion	5063, 5065
239451	Störhål	Konstruktion	5063, 5065
239457	Störhål	Konstruktion	5063, 5065
239458	Störhål	Konstruktion	5063, 5065
239459	Störhål	Konstruktion	5063, 5065
239460	Störhål	Konstruktion	5063, 5065
239461	Störhål	Konstruktion	5063, 5065
239462	Störhål	Konstruktion	5063, 5065
239463	Störhål	Konstruktion	5063, 5065
239464	Störhål	Konstruktion	5063, 5065
239465	Störhål	Konstruktion	5063, 5065

Grophus 4071

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	25,0 m ö.h.
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Grophuset är skadat genom att området under historisk tid använts för åkerbruk samt den markanvändning som funnits i anslutning till området för den tidigare järnvägsstationen. Lämningen genomskars av en VA-ledning och ytterligare en VA-ledning hade skadat den sydvästra kanten. Eftersom det befintliga djupet för grophuset endast var 0,20 meter har sannolikt dess nedgrävning reducerats en hel del genom åren.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt Längd: 2,30 meter Bredd: 1,80 meter Djup: 0,20 meter Area: 2,55 m^2, bedömd ursprunglig cirka 4,25 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Den sannolika härd som fanns i grophusets sydvästra hörn tycks ha varit liten. Den kan ha använts för mindre insatser inom någon typ av hantverk, matlagning eller för uppvärmning. I övrigt saknas säkra brukningsspår och inte heller ger de störar eller den grop som fanns i grophuset någon indikation på vilken användningen varit. Flera alternativ för funktion är tänkbara såsom t.ex. matlagning, förvaring, boende och vissa hantverk.

DATERING

Dateringsspann: 900 - 1000 e.Kr.

Konstruktion: **–**

Brukning: Daterande fynd från golvlagret (235931): FV6741, rysk-baltisk keramik –vikingatid.

Destruktion: Daterande fynd, från golvlagret (235931) nedlagt vid destruktionen: FV2061, 2 kammar (typ B2) - 900-tal.

Sammantagen datering: Grophuset var det yngsta i en sekvens av tre, 4071, 4072, 4073. Det närmast föregående, 4072, har liksom detta, kunnat dateras med hjälp av kammar som lagts ned i grophusen i samband med destruktionen. I 4073 påträffades ett kamfragment i destruktionen. Grophusen har därmed samband utifrån sin placering och förekomsten av kammar. Kammen i detta grophus härrör från perioden 900–1000 e.Kr. vilket bedöms motsvara byggnadens datering. Detta styrks av förekomsten av vikingatida keramik. Grophusets konstruktion, brukning och destruktion ligger inom dateringsspannet.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den södra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den norra halvan kontextuellt. Eftersom grophuset genomskars av ett VA-schakt utfördes även

647430
647435
6642780
6642775
6642770
Grophus 4071
237383
237382
237381
237380
237379
237378
237377
237376
237375
237374
236622
237385
237384
237386
236603
237394
210750
235931
236588
235997
236003
237387
237393
237392
237391
237390
237389
237388
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt
1:50
0
1
2
3
Meter

dokumentation av de profiler som framkom när detta tömts. Fynd insamlades till ungefär hälften för hand respektive i vattensåll (maskstorlek 2 mm) samt även med metalldetektor. Undersökningen gjordes med skärslev. Bedömningen av de olika fyllningarna och hur dessa hängde samman försvårades av att VA-ledningen skar rakt igenom grophuset.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning hade vertikala sidor och plan botten (210750). Det var rektangulärt i plan och sidorna har legat rät vinkel i förhållande till varandra.

Fyllningar och lager: Det fanns två större fyllningar i nedgrävningen vilka låg varvade med varandra och några andra mindre lager och fyllningar. (Den största fyllningen förekom på två nivåer och dess undre del skullemöjligen kunna ha bildats som ett golvlager.) Den utgjordes av mörkgrå lucker sandig och något lerig silt med inslag av kol, småsten och brända och obrända djurben (235931). Fynd gjordes av ett bryne (FV3347), en bit äldre svartgods med baltisk influens (FV6741) samt två kammar (FV2061) i ben/horn vilken påträffades i horisontellt läge nära bottnen i grophusets östra del. Lagret fanns såväl mot nedgrävningens botten som i ytan. Den andra större fyllningen bestod av ljust gråbrun något siltig sand vilken hade ett mindre inslag av kol (236622). Fyllningen förekom även på några ställen inblandad som tunna strimmor i den största fyllningen. I sydväst fanns, inbäddad mellan de två just nämnda fyllningarna, inom en mindre yta ett decimeterdjupt skikt av mörkgrå sandig och siltig lera (235997). Fyllningen hade inslag av kol och ett obränt djurben framkom. Delvis under denna fyllning låg ett mindre område med ett tunt skikt (0,03 meter) av mörkgrå lerig silt med sandinslag samt rikligt med kolbitar (0,02–0,05 meter stora) och sparsamt med sot (236003). Skiktet låg på nedgrävningens botten i grophusets sydvästra hörn och har tolkats som rester efter en mindre härd. På nedgrävningens botten i det nordvästra hörnet låg ett mindre tunt skikt (0,02 meter) av grå sandig silt med inslag av kol (236603).

Övriga objekt: Vid grophusets sydvästra sida framkom en grop (236588). Den hade en oregelbunden form i plan (0,70×0,33 meter, 0,10 meter djup) och hade samma fyllning som ovanliggande del av grophuset (235931). Gropens stratigrafiska relation till det delvis överlagrande kollagret/härden är dock inte kunnat klarläggas helt. Det fanns 21 störhål i grophuset. Merparten av dessa låg i rad längs med nedgrävningens kanter (237374–237983, 237385–237392) medan tre fanns något längre in på golvytan i den västra delen (237384, 237993, 237394).

TOLKNING: Det är tydligt att grophuset haft en *vägg* (5107), sannolikt av flätverk, som varit uppbyggd på de störar som stått längs med sidorna. Det fanns inga spår av att väggen varit lerklinad men detta dock inte uteslutas. Det saknas enstaka störhål i raden och i väster har sannolikt den VA-ledning som fanns där skadat grophuset. Det fanns inga lämningar av en *takkonstruktion* men en sådan kan ha vilat på väggens ovandel eller den omgivande markytan. Det föreligger vissa tveksamheter kring den stora fyllningen (235931). Den kan inte sin helhet ha utgjort ett *golvlager* eftersom fyllningen förekommer på flera ställen, även i ytan av grophuset. Det förekom såväl ben- som arkeobotantisk material i fyllningen vilket antyder matlagning och/eller konsumtion. Det är dock oklart om detta kan knytas till grophuset. Det kan lika gärna röra sig om kulturpåverkade igenfyllnadsmassor. Det är dock inte att utesluta att fyllningens understa skikt bildats som golvlager. I sydväst fanns en grop (236588) vilken bör ha tillkommit under grophusets användningstid. Det är dock oklart vad den kan ha använts till. Kollagret i grophusets sydvästra hörn, har antagligen avsatts på plats och utgör sannolikt resterna av en mindre härd (5116). Troligen härrör de olika fyllningarna i grophuset från en *igenfyllningsfas* vilken kan ha varit utdragen och skett successivt. Fyllningarna har varierande grad av kulturpåverkan och visar delvis tecken på att gropen kan ha stått öppen och material från sidorna eroderat ner i den. Exempel på detta är de strimmor av den ena fyllningen (236622) som låg inblandad i den andra stora fyllningen och den tunna mörkgrå fyllningen (235997). Eftersom återfyllnaderna är kulturpåverkade bör de härröra från boplatsytan och det sandiga inslaget indikerar att de troligen kommer från grophusets närområde där underlaget är just sandigt.

RITUELLA HANDLINGAR

Fyndet av två kammar (FV2061) i horisontellt läge visar på en stängningsritual och kan vilken bör ha utförts i samband med en slutlig igenfyllning av gropen.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (5105)

1. Nedgrävningen grävs (210750).
2. En vägg anläggs (5107).
3. En grop grävs i den västra delen av grophuset (236588) och några störar sätts upp på golvytan (237384, 237993, 237394).

Brukning (5115)

4. Grophuset används varvid en fyllning som delvis utgör kan utgöra golvlager (235931) bildas, en härd (236003) och även en grop (236588) anläggs.

Destruktion (5106)

5. Två kammar läggs ned i horisontellt läge på vad som eventuellt utgjort ett golvlager. En delvis successiv återfyllning (235931, 236622, 235997) av gropen sker. I samband med detta hamnar också återfyllnadsmaterial i de tidigare tömda störhålen och gropen (236588).

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
2061	Kam*	Dräkt och personlig utrustning	235931
3347	Bryne	Hantverk och produktion	235931
6741	Kärl	Keramik Bäck	235931

* 2 olika kammar av samma typ (B2).

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi:

I ett fyllnadslager (235997) hittades ett revben från nötkreatur, som har en fraktur efter ett trauma emot bringan, men som har läkt väl. De flesta benen från det understa fyllnadslagret (235931) utgörs matrester i form av revben, kotor och ben från övre extremitet från nötkreatur, tamsvin och får/get.

Strat obj	Vikt (g)	gnag	nöt	svin	får/get
235931	95,3	5	3	3	3
235997	25,1		1		
totalt	***120,4***	***5***	***4***	***3***	***3***

Vedart: –

Makrofossil:

PM	Strat obj	Makroskopisk tolkningskommentar
236565	235931	Matlagningsrester. Möjlig inblandning av recent material
236567	235931	Bakgrundsbrus/matlagning.

ANMÄRKNING

Överlagrar grophus 4072.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
5105	Kontextgrupp	Konstruktion	4071
5106	Kontextgrupp	Destruktion	4071
5107	Vägg	Konstruktion	4071
5115	Kontextgrupp	Brukning	4071
5116	Härd	Brukning	4071
210750	Nedgrävning	Konstruktion	5105
235931	Lager fyllning	Destruktion	5106
235997	Lager fyllning	Destruktion	5106
236003	Lager fyllning	Brukning	5115, 5116
236588	Nedgrävning	Konstruktion	5105
236603	Lager fyllning	Destruktion	5106
236622	Lager fyllning	Destruktion	5106
237374	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237375	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237376	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237377	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237378	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237379	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237380	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237381	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237382	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237383	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237384	Störhål	Konstruktion	5105
237385	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237386	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237387	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237388	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237389	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237390	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237391	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237392	Störhål	Konstruktion	5105, 5107
237393	Störhål	Konstruktion	5105
237394	Störhål	Konstruktion	5105

Grophus 4071 vid Veterinärvillan norra efter undersökning, samt ovanför detta de ännu ej grävda grophus 4072 och 4073. Grophusen överlappade varandra vilket var typiskt för området. De avspeglar en sekvens av byggnader som ersatt varandra på samma plats under perioden 850–1000 e.Kr. Samtliga var genomskurna av en ledningsgrävning. Lodfoto: Jonas Wikborg, SAU.

Grophus 4072

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	24,8 m ö.h.
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Grophuset var skadat av att området under historisk tid använts för åkerbruk samt den markanvändning som förekommit i anslutning den tidigare järnvägsstationen. Det sydvästra hörnet saknades eftersom det genomskars av en VA-ledning. I söder hade ett hörn till det senare anlagda grophuset 4071 gjort en mindre åverkan på främst fyllningen. Det östra hörnet skars av nedgrävningen för ett stolphål (211142).
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt Längd: 2,30 meter Bredd: 2,30 meter Djup: 0,25 meter Area: 4,32 m^2, bedömd ursprungligen cirka 5 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Golvlagret utgör lämningar av brukning. Förekomsten av djurben i det har utifrån sammansättning och kvalitet i första hand bedömts som deponerat avfall samt sannolikt även lämningar av en rituell handling. Det enda analyserade makroprovet visade på bakgrundsbrus eller möjligen matlagning men det måste bedömas som ett svårtolkat resultat. Det övriga innehållet i golvlagret ger inga entydiga indikationer om brukningen och kan även det delvis vara sekundärt avfall. Det fanns inte heller några konstruktioner som visade på grophusets användning.

DATERING

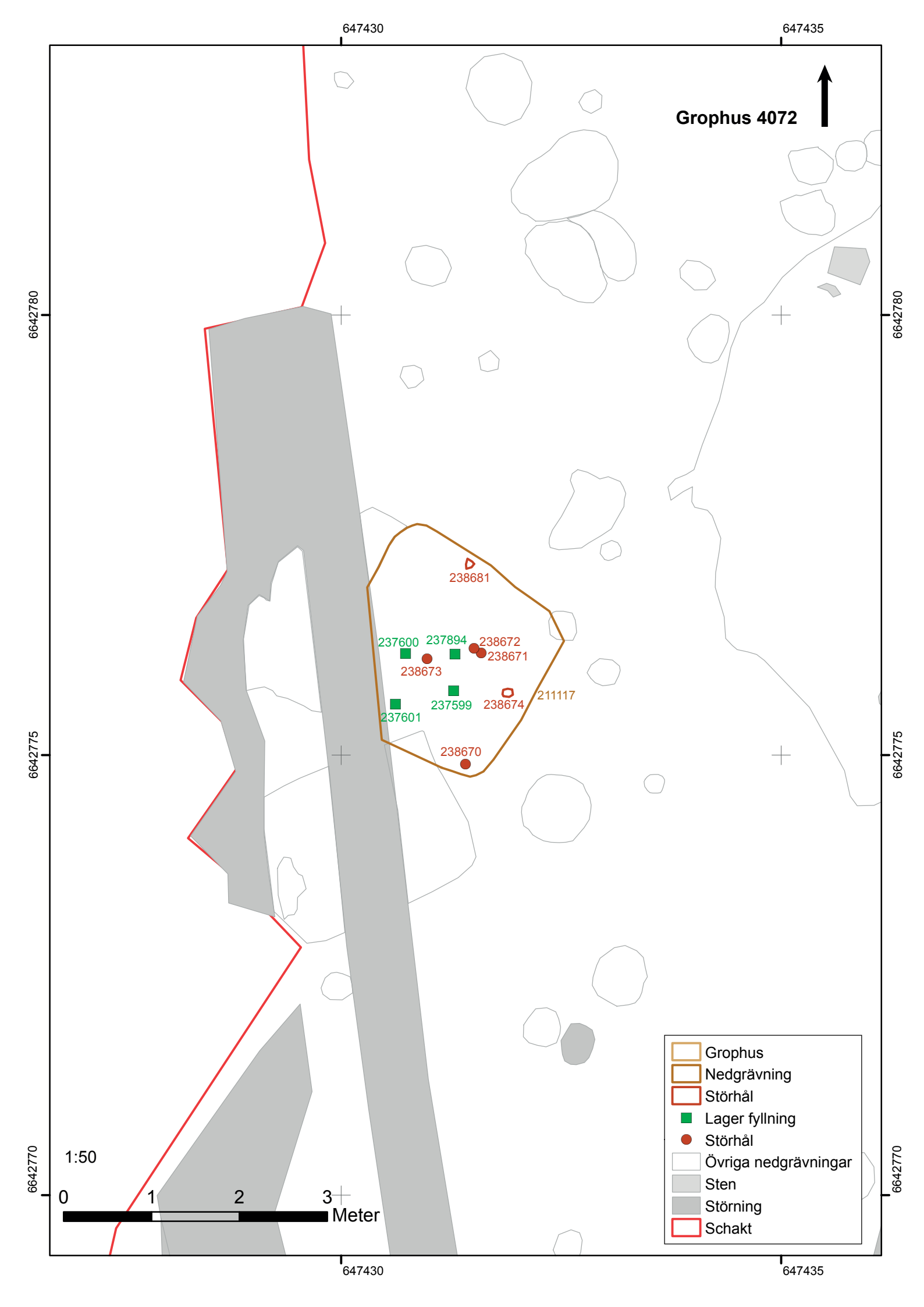
Dateringsspann: 850–950 e.Kr.

Konstruktion: –

Brukning: Daterande fynd: äldre svartgods, FV4036 - 700–1200 e.Kr. (237600).

Destruktion: Daterande fynd: kam, FV2060 (typ A3) - 850–950 e.Kr., äldre svartgods, FV3957, 700–1200 e.Kr. (237599).

Sammantagen datering: Grophuset är det mellersta en sekvens av tre grophus (4071, 4072, 4073). Sambandet mellan de tre visas inte bara av lokaliseringen till samma plats utan även av att samtliga hade kammar/kamfragment i destruktionen. Detta grophus kan föras till perioden 850–950 e.Kr. genom dateringen av en kam som lagts ned när grophuset fyllts igen. Fynd av äldre svartgods, även i en brukningskontext, stöder denna datering. Grophuset har konstruerats, brukats och destruerats någon gång under tiden 850–950 e.Kr.

647430
647435
Grophus 4072
6642780
6642775
6642770
238681
237600
237894
238672
238671
238673
237599
238674
211117
237601
238670
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Nedgrävning
Störhål
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den södra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier tillsammans med grophuset 4073. Därefter grävdes även den norra halvan kontextuellt. Även profilen från det tömda VA-schaktet dokumenterades. Fynd insamlades för hand samt med metalldetektor.
Undersökningen gjordes med skärslev.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning (211117) hade vertikala sidor och plan botten. I plan var det i det närmaste kvadratiskt men de norra respektive södra sidorna divergerade något.

Fyllningar och lager: Överst fanns en upp till 0,15 meter djup återfyllnad (237894). Den täckte större delen av ytan men sträckte sig inte ut mot kanterna och var som djupast i mitten. Fyllningen utgjordes av mörkt gråbrun sandig silt med inslag av kol och småsten. I fyllningen framkom en platta av järn (FV3050) samt obrända djurben. Under påträffades ytterligare en återfyllnad vilken täckte hela ytan (237599). Dess djup varierade mellan 0,05 och 0,25 meter. Fyllningen bestod av mörkbrun, siltig sand med förekomst av kol, småsten och eldpåverkad sten. I den södra delen av grophuset gjordes fynd av en relativt välbevarad kam i horn (FV2060) i horisontellt läge. Övriga fynd utgjordes av en sisare? (FV3037), en synål i ben (FV3090), ett järnbeslag, en syl? (FV3077), en bit svartgods (FV3958) samt obrända djurben. Underst i nedgrävningen låg ett golvlager av mörkgrå något lerig sandig silt med inslag av sot, kol, bränd lera, småsten och eldpåverkad sten (237600). I denna påträffades ett bryne (FV3359), en järnten (FV3058), äldre svartgods (FV4036), smidesslagg och obrända djurben. Bland de sistnämnda fanns tre underkäkar av får/get av vilka en var intakt (FV7100). Även denna fyllning fanns över hela ytan och den var 0,10–0,12 meter djup. Delvis i och mellan de två sistnämnda fyllningarna fanns en mindre, tunn, fyllning av ljusbrun sand (237601).

Övriga objekt: Några störhål påträffades på nedgrävningens botten. Ett fanns mot kanten i sydöst och tre i grophusets centrum (238670–238673). Dessutom låg ett stör- eller stolphål nära sidan i sydöst och ett annat nära sidan i nordöst (238674, 238681) (dokumentationen för dessa är ej fullständig). Norr om grop-huset, utanför nedgrävningen, låg ett flertal störhål vilka inte har kopplats till grophuset men där det eventuellt kan finnas ett samband (238725, 238666, 238667, 238668, 238669, 211178, 211179).

TOLKNING: De två översta fyllningarna i grophuset (237894, 237599) tolkas som *återfyllnader* vilka bestod av kulturpåverkat material från grophusets närområde. Den översta fyllningen har en form som antyder att den kan ha tillförts eller hamnat i grophuset efter det volymen för den omedelbart underliggande fyllningen minskat i samband med att denna satt sig och/eller material förmultnat. Det understa lagret (237600) har bedömts som ett *golvlage*r. Det finns inga spår av någon väggkonstruktion. Något eller några av de två, tre störhålen nära sidorna kan möjligen ha burit ett tak. Men det är dock oklart hur grophuset varit konstruerat. Det bör röra sig om en vägg och tak som ej varit förankrade i marken utan istället vilat på omgivande markyta. De störhål som låg norr om nedgrävningen kan möjligen tänkas ha samband med någon typ av vägg eller ett vindskydd.

RITUELLA HANDLINGAR

Den kam (FV2060) som framkom i den näst översta fyllningen (237599) är ett så pass exklusivt och avvikande föremål att det bör röra sig om en rituell deponering i samband med att grophuset tagits ur bruk och fyllts igen. Ett motsvarande fynd utgör en eller möjligen till och med samtliga av de tre käkarna av får/get (FV7100, FV7103, FV7472) vilka påträffades i golvlagret (237600).

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (5103)

1. Nedgrävningen grävs (211117).
2. Störar anläggs (238670–74, 238681).

Brukning (5823)

3. Grophuset brukas varvid ett golvlager bildas (5814/237600)

Destruktion (5104)

4. Grophuset tas ur bruk varvid det fylls igen i olika omgångar (237894, 237599, 237601). Rituell deponering görs.

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
2060	Kam	Dräkt och personlig utrustning	237894
3037	Sisare	Hantverk och produktion	237599
3050	Platta	Obestämt	237894
3058	Ten	Obestämt	237600
3077	Syl	Hantverk och produktion	237599
3090	Synål	Hantverk och produktion	237599
3359	Bryne	Hantverk och produktion	237600
3383	Slagg	Slagg GAL	237600
3958	Kärl	Keramik Bäck	237599
4036	Kärl	Keramik Bäck	237600

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi:

I fyllnadslagren från grophuset kommer alla ben, utöver ett ben från en groda, från boskap och hästar. Det rör sig om ben från huvudet, men även en relativt stor andel ben från bål och övre extremitet i de olika lagren. I golvlagret (237600) påträffades underkäkar från tre får eller getter av vilka två slaktats vid 6–10 månaders ålder och en vid 2–3 års ålder (FV7100, FV7103, FV7472). En av underkäkarna (FV7100) var intakt och inte sönderstyckad och underkäkarna kan utgöra ett av flertalet andra möjliga rituella depositioner av underkäkar från grophusen. Utöver underkäkarna så påträffades ben från främst köttrika delar som bål och övre extremitet, som kan beskrivas som matrester. Flera ben uppvisade gnagmärke och visar att hund rotat runt bland benen i golvlagret. Spår av etsning av magsyra på ett ben indikerar extrementer, sannolikt av hund. Troligen representerar benen från golvlagret snarast depositioner och avfall som slängts i grophuset efter det övergivits. Fyndet av grodben kan även tyda på det periodvis kan ha stått vatten i grophuset innan det började fyllas igen.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	får	får/get	häst	groda
237599	225,2	4					
237600	473,2	6	5	1	10	3	2
237894	51,9	1	2		3		
totalt	***750,3***	***11***	***7***	***1***	***13***	***3***	***2***

Vedart: –

Makrofossil:

PM	Strat obj	Makroskopisk tolkningskommentar
238227	237600	Bakgrundsbrus/matlagning

ANMÄRKNING

Överlagras av grophuset 4071 och överlagrar i sin tur grophuset 4073.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
5103	Kontextgrupp	Konstruktion	4072
5104	Kontextgrupp	Destruktion	4072
5814	Golv	Brukning	4072
5823	Kontextgrupp	Brukning	4072
211117	Nedgrävning	Konstruktion	5103
237599	Lager fyllning	Destruktion	5104
237600	Lager fyllning	Brukning	5823, 5814
237601	Lager fyllning	Destruktion	5104
237894	Lager fyllning	Destruktion	5104
238670	Störhål	Konstruktion	5103
238671	Störhål	Konstruktion	5103
238672	Störhål	Konstruktion	5103
238673	Störhål	Konstruktion	5103
238674	Störhål	Konstruktion	5103
238681	Störhål	Konstruktion	5103

Se foto under Grophus 4071.

Grophus 4073

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	Veterinärvillan
NIVÅ	24,7 m ö,h.
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Grophuset var skadat av att området under historisk tid använts för åkerbruk samt den markanvändning som förekommit i anslutning till området för den tidigare järnvägsstationen. Genom detta har djupet sannolikt reducerats avsevärt. Grophuset har till stora delar försvunnit eftersom det låg där nedgrävningarna för två VA-ledningar löpte samman. I öster har det senare anlagda grophuset 4072 också gjort att en del av grophuset, dock svårt att avgöra hur stor, tagits bort. Varken storlek eller form kan rekonstrueras. Spår av brukning saknas och lämningarna av konstruktionen är mycket få.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Oregelbunden, ursprunglig form kan ej bedömas Längd/bredd: 1,9× 0,8 + 0,9×0,35 meter, ursprunglig längd/bredd minst 2,35 meter Djup: 0,15 meter Area: 1,05 + 0,21 m^2, ursprunglig area kan ej bedömas

FUNKTION

Obestämd funktion. Tolkningsbara konstruktioner och spår av brukning saknas, kanske delvis på grund av att grophuset var så pass fragmentariskt bevarat.

DATERING

Dateringsspann: 800 - 900 e.Kr.

Konstruktion: **–**

Brukning: **–**

Destruktion: **–**

Sammantagen datering: Grophuset var det yngsta av tre på samma plats, 4071, 4072, 4073, vilka bedöms utgöra en kronologiskt relativt väl sammanhållen sekvens. De övriga två hade daterande fynd i form av närmast hela kammar deponerade vid destruktionen samt även äldre svartgods. Detta har gjort att de kunnat dateras enligt följande: 4071 – 900–1000 e.Kr., 4072–850-950 e.Kr. I det här aktuella grophuset fanns inga daterande fynd. Däremot framkom ett kamfragment (FV3303) i destruktionen, något som stöder antagandet om det nära sambandet mellan grophusen. Utifrån dateringen av de båda andra grophusen bedöms grophusets konstruktion, brukning och destruktion falla inom perioden 800–900 e.Kr.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Det undersöktes tillsammans med det överlagrande grophuset 4072. Den södra halvan av den södra delen undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även

resterande del av den södra delen samt den norra delen på samma sätt. Den norra respektive den södra delen dokumenterades också genom den profil som uppstod då VA-nedgrävningen tömts. Fynd insamlades för hand men en mindre del vattensållades (maskstorlek: 2 mm) och dessutom gjordes avsökning med metalldetektor. Undersökningen gjordes med skärslev.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av matjorden.

Nedgrävning: Det bevarade djupet för nedgrävningen (237872) var mycket litet varför någon säker bedömning av sidornas form inte kan göras. Det tycks dock som att den kan ha varit vertikal. Botten har varit plan. På grund av de dåliga bevaringsförhållandena kan inte nedgrävningens storlek eller form i plan bedömas.

Fyllningar och lager: Det fanns en återfyllning i nedgrävningen (237893). Den bestod av lucker mörkt gråbrun lerig silt med inslag av kol. Fynden utgjordes av ett fragment av en benkam (FV3303) samt brända och obrända djurben, bl.a. ett hornkvicke (FV7130).

Övriga objekt: Det påträffades fem störhål på grophusets botten. Ett låg vid kanten i nordöst i den norra delen (238725) och ett annat i kanten i söder i den södra delen (238690). De övriga var belägna längre in på ytan i den södra delen (238688, 238689, 238691).

TOLKNING: Den fyllning (237893) som fanns i grophuset var sannolikt en *återfyllnad* av material från omgivningen då den var relativt tjock och lucker i sin konsistens. Det går dock inte att helt utesluta att det rört sig om ett golvlager då grophuset var så pass fragmentariskt bevarat. Det är därför mest troligt att underlaget i grophuset varit täckt av t.ex. trä, skinn eller dylikt när det var i bruk. Två av störarna återfanns vid nedgrävningens kanter och de skulle eventuellt kunna utgöra resterna av en flätverksvägg men detta går dock inte att fastställa med säkerhet. I övrigt kan inga slutsatser om husets konstruktion eller brukning dras.

RITUELLA HANDLINGAR

Ett hornkvick (FV7130) påträffades i fyllningen. Det är ett förhållandevis ovanligt fynd och skulle möjligen kunna tolkas som spåren av en rituell handling. Eftersom grophuset är så pass dåligt bevarat bedöms dock en sådan tolkning som mycket osäker och fyndet tolkas därför ej som rituellt.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (5101)

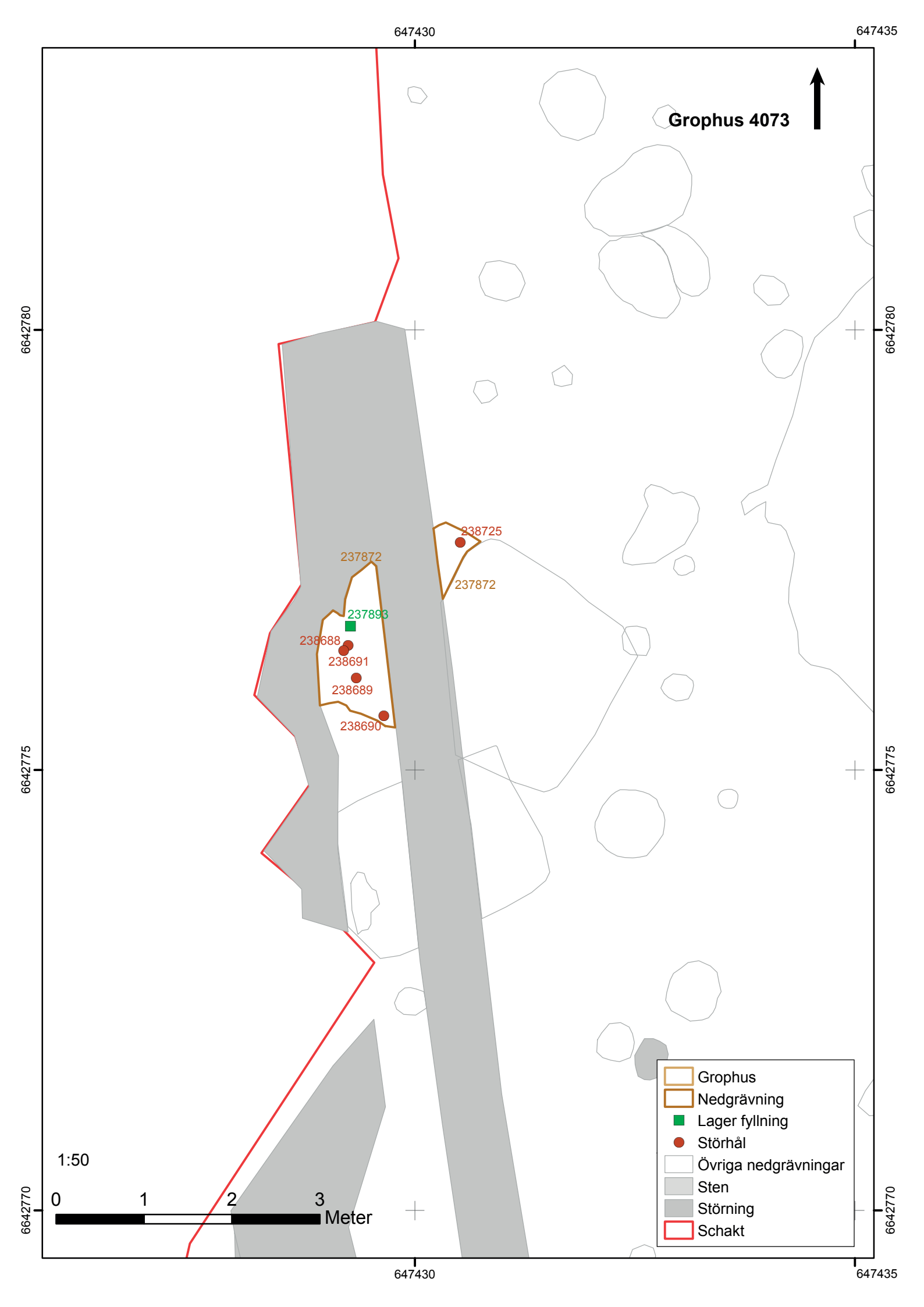
1. Nedgrävningen grävs (237872).
2. Störar anläggs (238688, 238689, 238690, 238691, 238725).

Destruktion (5102)

3. Grophuset tas ur bruk och återfylls (237893).

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
3303	Kam	Dräkt och personlig utrustning	237893

647430
647435
Grophus 4073
6642780
6642775
6642770
238725
237872
237872
237893
238688
238691
238689
238690
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Nedgrävning
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi:

I återfyllnadslagret påträffades ett hornkvick av nötkreatur samt delar av underkäke, mellanhandsben och tåben från en galt slaktad vid 2-4 års ålder. Fyndet av hornkvick (FV7130) kan tyda på hornhantverk anslutningen till grophuset, men det kan inte uteslutas att det rör sig om en deposition i samband med grophuset byggs eller övergavs.

Strat obj	Vikt (g)	gnag	nöt	svin
237893	277,8	2	1	3

Vedart: –

Makrofossil:

PM	Strat obj	Makroskopisk tolkningskommentar
238732	237893	Bakgrundsbrus/matlagning. Möjlig inblandning av recent material

ANMÄRKNING

Grophuset skars av grophuset 4072.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
5101	Kontextgrupp	Konstruktion	4073
5102	Kontextgrupp	Destruktion	4073
237872	Nedgrävning	Konstruktion	5101
237893	Lager fyllning	Destruktion	5102
238688	Störhål	Konstruktion	5101
238689	Störhål	Konstruktion	5101
238690	Störhål	Konstruktion	5101
238691	Störhål	Konstruktion	5101
238725	Störhål	Konstruktion	5101

Se foto under Grophus 4071.

Grophus 4074

Jonas Wikborg/Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	GUSK
NIVÅ	23,70 m ö.h.
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Grophuset var något stört i den västra kanten av rötterna till ett större träd. I övrigt var grophuset helt opåverkat av förhistoriska eller senare aktiviteter. Sannolikt var, med tanke på det stora bevarade djupet, grophusets nedgrävning helt intakt.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rektangulärt
	Längd: 3,10 meter
	Bredd: 2,80 meter
	Djup: 0,90 meter
	Area: 7,26 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Grophusets konstruktion indikerar ingen särskild användning. Golvlagret vittnar om brukning men det var inte särskilt tydligt påverkat av organiskt avfallsmaterial och innehöll inte heller särskilt många fynd. Förekomsten av keramik ger en möjlig indikation om mathantering men då benmaterialet endast utgjordes av två tänder av svin stärks inte denna hypotes. Analysen av makrofossil har inte kunnat bidra med något ytterligare tolkningsunderlag. Det är möjligt att grophuset kan ha haft flera olika, ej särskilt förorenande användningsområden som t,ex. förvaring, bostad, visst hantverk.

DATERING

Dateringsspann: 900 - 1020 e.Kr.

Konstruktion: **–**

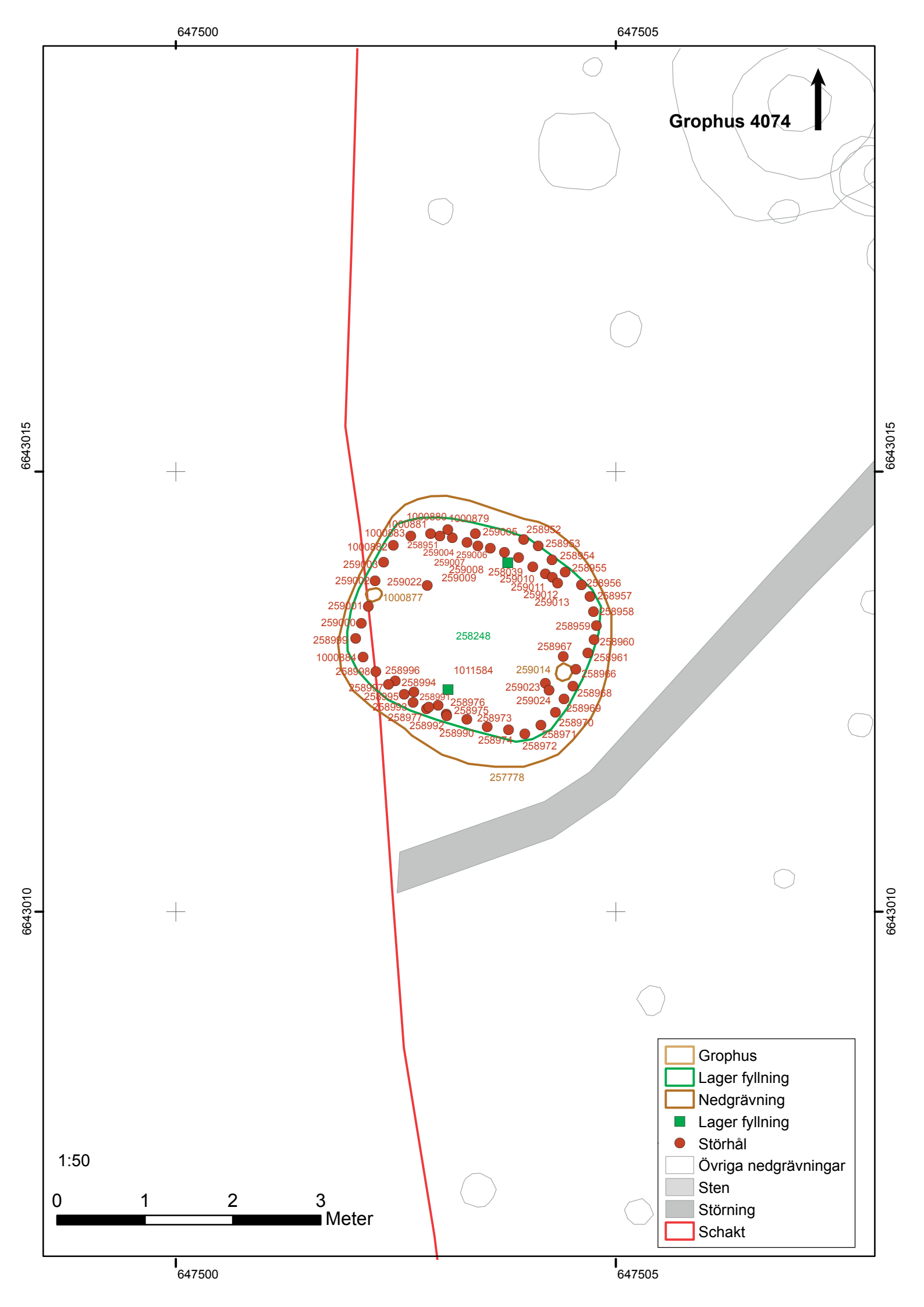
Brukning: 890-1030 AD, ^{14}C-analys av bränt sädeskorn från golvlagret (258248) (Ua-50707). Daterande fynd: äldre svartgods, 700-1200 e.Kr. FV2084, FV2085, FV2086 (258248).

Destruktion: Daterande fynd: Glaspärla, blå, facetterad, 700-tal?, FV821. Äldre svartgods, 700-1200 e.Kr. FV2099, FV2100, FV2101, FV2102, FV2103, FV2104, FV2105, FV2106, FV2107, FV3370 (258039).

Sammantagen datering: ^{14}C-dateringen kommer från grophusets brukning och har efter bedömning av kalibreringskurvan kunnat snävas in till 900–1020 e.Kr. Fynd av äldre svartgods i samma lager stryker denna datering. Även i destruktionen förekom äldre svartgods men här påträffades också en glaspärla som eventuellt kan vara från 700-talet. Den, liksom övriga fynd och fyllningen, härrör dock sannolikt från tidigare ackumulerade lager från boplatsen som förts ned i grophuset sekundärt.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter avbaning rensades grophuset fram i plan och lodfotograferades samt mättes in. Grophuset undersöktes kontextuellt. Först grävdes dess östra del. Efter att tvärsektionen hade dokumenterats undersöktes den återstående halvan. Inledningsvis handgrävdes fyllningens övre del, men då djupet snart visade sig vara anseenligt och återfyllningen föreföll vara relativt homogen, skottades resterande del av den upp på hackbord där den genomsöktes efter fynd. I botten fanns ett tunt lager vilket handgrävdes. Dessutom vattensållades fyra 10-litershinkar av det undre lagret. Grophuset avsöktes också med metalldetektor.

647500
647505
6643015
6643010
Grophus 4074
1000880
1000879
1000881
1000883
1000882
258951
259004
259006
259007
259003
259008
259009
259002
259022
1000877
259001
259000
258999
1000884
258998
258996
258994
258997
258995
258991
258993
258976
258975
258977
258973
258992
258990
258974
258971
258972
257778
259005
258952
258953
258954
258955
258956
258957
258958
258959
258960
258961
258966
258968
258969
258970
259024
259023
259014
258967
258039
259010
259011
259012
259013
258248
1011584
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av ovan liggande odlingslager (203302).

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning (214740) var i ytan rundad men i botten rektangulär med rundade hörn, vertikala till svagt lutande eller konkava sidor och en plan botten. Den var orienterad i NV–SÖ. Gropen hade grävts genom ett cirka 0,20 meter djupt grågulbrunt naturligt lerlager och därunder brungul sand. Grophuset täcktes av ett cirka 0,60 meter djupt matjordslager.

Fyllningar och lager: Tre separata lager kunde urskiljas i nedgrävningen (258039, 258248, 1011584). Överst fanns ett återfyllnadslager (258039) vilket var cirka 0,85 m djupt och bestod av gråbrun, silt och innehöll relativt stora mängder obrända djurben. I fyllningen hittades också en blå glaspärla (FV821), ett vävtyngdsfragment, två brynen, ett kisthandtag (FV1727), några keramikskärvor, samt bränd lera, bitar av ugnsinfodring och smidesslagg. Underst fanns ett golvlager som var cirka 0,06 meter djupt och bestod av brun silt (258248). Det var något sandigare än det ovanliggande lagret. I golvlagret påträffades två kindtänder av svin, tre keramikskärvor varav två från samma kärl samt ett fragment av ett ämnesjärn. I den södra delen följde golvlagret ett stycke upp utmed nedgrävningskanten. Där låg ett tunnare och mindre grågulbrunt lager av sandig lera (1011584), såväl över som under det mot nedgrävningssidan uppdragna golvlagret. Efter att den nedersta fyllningen avlägsnats framträdde en jämn och slät botten i den underliggande gula sanden.

Övriga objekt: Under golvlagret framträdde två motställda stöttor, en i öst (100877) och ett i väst (259014). Utmed nedgrävningskanterna i nedgrävningens botten fanns 54 störhål (vägg - 814). Pinn- och stolphålen i botten var mycket grunda – endast några centimeter och fyllda med samma sandiga bruna fyllning som i golvlagret.

TOLKNING

De båda stolparna antas ha burit upp en *takkonstruktion* (5857) i form av ett sadeltak. Runt hela nedgrävningskanten fanns, i gropens botten, störhål vilka tolkas som spår efter en *flätverksvägg* (814). Det fanns inga spår av lerklumpar eller på annat sätt indikationer på att väggen skall ha varit lerklinad men detta går inte att utesluta. Störhålsraden är delvis dubblerad i norr samt på enstaka ställen även i övrigt. Detta utgör indikationer på reparationer. Väggen har sannolikt bidragit till att sand från nedgrävningens omgivning inte rasat in i grophuset och flätverket bör, för att förhindra att sand kom in i huset även ha funnits där ingången varit. Denna kan möjligen ha varit belägen i söder, där golvlagret var uppdraget mot sidan och där det fanns gulbrun lera med sand mot kanten. *Golvlagret* (5847) har uppstått genom brukning men innehöll få fynd. Det överlagrade och överlagrades i söder av ett mindre lager (1011584) vilket sannolikt bildats genom att material från kanten rasat in i grophuset vid brukning. Möjligen utgör detta en indikation på att en ingång, eventuellt kompletterad med en stege, funnits där. Efter att grophuset tagits ur bruk tycks det ha rivits och återfyllts omedelbart. Golvlagret har i samband med detta hamnat i de grunda nedgrävningarna för takstolpar och väggstörar. Återfyllnadsmaterialet utgjordes av kulturpåverkad jord vilken sannolikt har tagits från omgivningen.

RITUELLA HANDLINGAR

Det fanns inga spår av rituella handlingar i grophuset.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (5844)

1. En grop grävs för grophuset (257778).
2. Två stolpar placeras i östra, respektive västra delen av nedgrävningen för att bära upp en takkonstruktion (5857).
3. En rad med störar placeras utmed nedgrävningskanterna. Mellan dessa har vidjor flätats för att bilda en vägg (814).

Brukning (5845)

4. Ett golvlager avsätts vid brukning (258248). Parallellt med detta rasar sandig lera i två olika omgångar in i grophuset i söder (1011584).

Destruktion (5846)

5. Grophuset tas ur bruk och gropen återfylls (258039).

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
671	Smält bergart	Hantverk och produktion	258039
672	Infodring	Teknisk keramik	258039
673	Slagg	Slagg GAL	258039
821	Pärla	Dräkt och personlig utrustning	258039
1727	Handtag	Husgeråd och livsmedel	258039
2084	Kärl	Keramik Bäck	258248
2085	Kärl	Keramik Bäck	258248
2086	Kärl	Keramik Bäck	258248
2098	Kärl	Keramik Bäck	258039
2099	Kärl	Keramik Bäck	258039
2100	Kärl	Keramik Bäck	258039
2101	Kärl	Keramik Bäck	258039
2102	Kärl	Keramik Bäck	258039
2103	Kärl	Keramik Bäck	258039
2104	Kärl	Keramik Bäck	258039
2105	Kärl	Keramik Bäck	258039
2107	Kärl	Keramik Bäck	258039
2816	Infodring	Teknisk keramik	258039
2846	Ämnesjärn	Hantverk och produktion	258248
3021	Bryne	Hantverk och produktion	258039
3023	Bryne	Hantverk och produktion	258039
3194	Vävtyngd	Hantverk och produktion	258039
3195	Bränd lera	Obestämt	258039
3370	Kärl	Keramik Bäck	258039
11645	Redskap	Hantverk och produktion	258039
11646	Ten	Obestämt	258039

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	^{14}C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
Ua-50707	1059±33	900 AD-1020 AD	890 AD-1030 AD	258687	Bränt sädeskorn/ Obestämt Korn	258248	Golvlager

Osteologi:

I golvlagret (258248) påträffades endast två kindtänder från svin medan fyllnadslagret (258039) innehöll en relativt stor mängd djurben. Den stora andelen får/get beror på ett stort antal emaljfragment och medför att dessa blir överrepresenterade i artfördelningen. Nötboskap är annars den vanligast förekommande arten följt av häst och sedan tamsvin. Benen kommer från minst sex olika djur; två underkäkar från får/get på 1,5–2,5 år respektive 3–4 år, häst från minst ett vuxet djur på 5-10 år, nötkreatur från ett ungdjur på 3-4 år och ett äldre djur på 7–11 år samt ett svin på 1–2 år. Den anatomiska fördelningen utgörs till stor del av osteologiskt material från huvudet, men utgörs främst av lösa tänder och återspeglar nog snarare fragmenteringsgrad och bevaring än avfallshantering. Ett revben från nötkreatur är enda benet från bålen, annars är fördelningen jämn mellan benen från nedre och övre extremitet. Gnagmärken förekommer på ben från fyllnadslagret. Benmaterialet kan snarast beskrivas som allmänt avfall från såväl slakt som matrester.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	får	får/get	häst
258039	882,7	22	10	1	32	14
258248	4,0		2			
totalt	***886,7***	***22***	***12***	***1***	***32***	***14***

Vedart: –

Makrofossil:

Provnr (PM)	**Strat obj**	**Makroskopisk tolkningskommentar**
258687	258248	Bakgrundsbrus/matlagning
258687	258248	Inget makroskopiskt material som kan bidra till tolkningen påträffades i det enskilda provet

ANMÄRKNING

–

Grophus 4074 vid GUSK norra. Grophuset härrör från vikingatidens andra hälft. Dess nedgrävning var hela 0,9 meter djup. Foto från sydost: Jonas Wikborg, SAU.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	**Typ**	**Handling**	**Kontextgrupp**
814	Vägg	Konstruktion	4074
5844	Kontextgrupp	Konstruktion	4074
5845	Kontextgrupp	Brukning	4074
5846	Kontextgrupp	Destruktion	4074
5847	Golv	Brukning	4074
5857	Tak	Konstruktion	4074
257778	Nedgrävning	Konstruktion	5844
258039	Lager fyllning	Destruktion	5846
258248	Lager fyllning	Brukning	5845, 5847
258951–258961	Störhål	Konstruktion	814, 5844
258966–258977	Störhål	Konstruktion	814, 5844
258990–259013	Störhål	Konstruktion	814, 5844
259014	Nedgrävning	Konstruktion	5844, 5857
259022	Störhål	Konstruktion	5844
259023	Störhål	Konstruktion	814, 5844
259024	Störhål	Konstruktion	814, 5844
1000877	Nedgrävning	Konstruktion	5844, 5857
1000879–1000884	Störhål	Konstruktion	814, 5844
1011584	Lager fyllning	Destruktion	5846, 5845

Grophus 4075

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	GUSK-ladan
NIVÅ	24,2 m ö.h.
UNDERLAG	Sand
BEVARINGSGRAD	Platsen för grophuset var endast mycket ringa påverkat av äldre tiders åkerbruk. En elkabel hade korsat grophusets östra del men inte skadat det. Inte heller kunde någon påverkan från ett dumperspår från undersökningsperioden, i samma del av grophuset, urskiljas. Ett senare stolphål skar nedgrävningen i det sydöstra hörnet (272226).
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Rundat
	Längd: 3,94 meter
	Bredd: 3,40 meter
	Djup: 0,77 meter
	Area: 11,16 m^2

FUNKTION

Kokhus/bostad. Det fanns inte några tydliga avtryck av brukning i golvlagret. Det innehöll i det närmaste inte några fynd och var mycket tunt. Inte heller fanns där någon urskiljbar påverkan av organiskt avfall. Förutom bänken saknades inre konstruktioner. Aktiviteterna i grophuset har med andra ord inte varit så särskilt förorenande. Det är svårt att se hur det skulle kunna finnas en koppling mellan resultatet av elementanalyserna och lämningarna i grophuset då det inte finns några som helst antydan om att man ägnat sig åt smide där. Däremot har det, efter att grophuset tagits ur bruk och fyllts igen, legat en smedja på platsen. Möjligen är denna orsak till resultatet av elementanalysen. Grophuset skulle kunna ha använts som t.ex. textilverkstad eller förråd. Med tanke på bänkarna, som i storlek var lagom för en liggande människa, förefaller en huvudsaklig användning av grophuset som bostad mest trolig.

DATERING

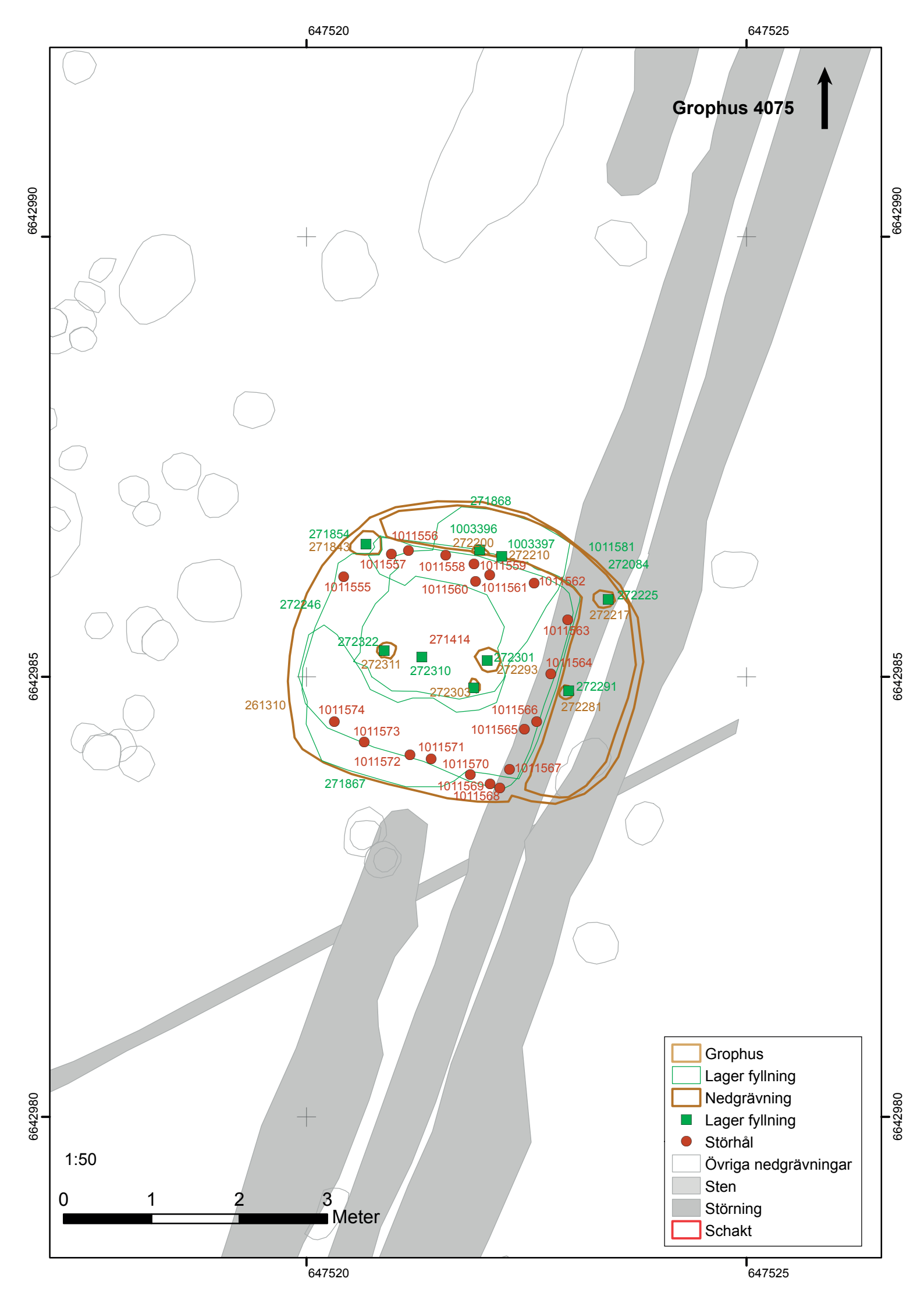
Dateringsspann: 870–975 e.Kr.

Konstruktion: –

Brukning: –

Destruktion: Daterande fynd: Amulettring, vendeltid-vikingatid. FV3011, FV2967. Äldre svartgods, 700-1200 e.Kr. FV2137, FV2166, FV2170–2173 (271414). Äldre svartgods, 700-1200 e.Kr. FV2138 (271867). Äldre svartgods, 700-1200 e.Kr. FV2179 (271868). Äldre svartgods, 700-1200 e.Kr. FV2151, FV2162 (272084).

Sammantagen datering: Grophuset har daterats med hjälp av fynd och relationer till andra byggnader. Det ligger på samma plats som stolphuset 3962 vilket daterats till 975-1050 e.Kr. Det finns ingen direkt stratigrafisk relation mellan de båda husen men grophuset har tolkats som det tidigaste av dessa två. Något som styrker detta är att grophusets övre delar var välbevarade och föreföll ostörda av senare aktiviteter. Just väster om grophuset fanns lämningarna av en smedja, hus 3974, vilken daterats till 870–975 e.Kr. Inte heller här fanns någon stratigrafisk relation men i grophusets destruktionslager påträffades fynd av bland annat slagg och smält lera vilka tolkats som avfall från smedjan som hamnat i grophuset sekundärt. Grophuset och smedjan har placerats i samma dateringsintervall men smedjan har, utifrån

647520
647525
6642990
6642985
6642980
Grophus 4075
271868
271854
271843
1011556
1003396
272200
1003397
272210
1011581
272084
1011557
1011558
1011559
1011555
1011560
1011561
1011562
272225
272246
272217
1011563
272322
271414
272311
272310
272301
272293
1011564
272291
272303
261310
1011574
1011566
272281
1011565
1011573
1011571
1011572
1011570
1011567
271867
1011569
1011568
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Lager fyllning
Störhål
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

destruktionslagrens innehåll, bedömts vara det tidigare av de två. I grophusets destruktionsfyllningar finns daterande fynd av en amulettring samt äldre svartgods vilka är samstämmiga med den datering som relationerna till övriga byggnader givit. Grophusets konstruktion och brukning bedöms ligga inom det angivna dateringsspannet och det samma antas gälla för de båda destruktionsskedena vilka inte kan ligga särskilt långt från varandra i tid.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den västra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den östra halvan kontextuellt. Fynd insamlades för hand men även metalldetektering utfördes. Undersökningen gjordes med skärslev.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av ovanliggande odlingslager (203302).

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning hade vertikala sidor och plan botten (261310). Formen på nedgrävningens kant och sida indikerade att den var i det närmast intakt. En jordbänk fanns utsparad i underlaget längs med den norra och den östra sidan (5089). I plan hade själva nedgrävningen en närmast rundad form men golvytan var snarast kvadratisk.

Fyllningar och lager: Överst fanns ett återfyllnadslager av mörkbrun lerig silt med inslag av sot, kol och småsten (271414). I detta fanns rikligt med fynd, bland annat olika järnföremål, ett skifferbryne, smidesslagg, smält lera, en del äldre svartgods samt stora mängder obrända djurben. Dessutom framkom en amulettring (FV2967). Under återfyllnaden fanns i norr ett område med ett raseringslager (271868). Det bestod av ljusbrun sandig silt och innehöll fynd av smält lera, äldre svartgods och obrända djurben. Nedanför bänken och längs med störhålsraden låg ett raseringslager av ljust gråbrun sandig silt med fläckar av ljus lera samt inslag av sot och kol (271867). I den södra delen var lagret djupare och låg i flera tunna, lutande, skikt. Äldre svartgods och obrända ben framkom i fyllningen. Ovanpå bänken påträffades ett skikt av gråbrun silt med inslag av kol (272084). Även här framkom keramik och djurben. Underst fanns ett, 0,05–0,08 meter tjockt, golvlager av grå sandig och lerig silt med sot och kol samt en liten bit obränt djurben (272246).

Övriga objekt: Längs med grophusets norra och östra sida fanns en bänk som sparats ut ur underlaget (1011581). Denna var upp till 0,40 meter bred och 0,30 meter hög. Längs dess sida in mot grophuset samt mot grophusets södra sida löpte en rad med störhål (272210, 1011555–1011574). I samma rad finns även ett stolphål (272200). På bänken, under raseringslagret, framkom två mindre stolphål (272217, 272281). Centralt under golvlagret påträffades tre stolphål (261310, 272303, 272311) och i det norra hörnet ytterligare ett (271843).

TOLKNING: Grophuset har haft ett *tak* som vilat på de stolphål som fanns i centrum och eventuellt har också stolphålen på bänken ingått i konstruktionen (5090). Det tycks röra sig om någon typ av sadeltak vilket eventuellt kan ha varit högre i norr där det funnits ytterligare stolpar. Det är oklart vad för slags *vägg* grophuset har haft. Den rad med störar som löpt längs med bänken samt den södra sidan har burit upp ett flätverk som kan ha varit lerklinat. Något som också den raseringsfyllning som hade inslag av lera, vilken låg nedanför bänken vittnar om (271867). Flätverket tycks dock i första hand ha funnits som stöd för bänken vilken utgjordes av sand (5089). Därmed bör flätverket inte ha varit högre än bänken, i alla fall inte på de sidor som vette mot bänken. Några tydliga indikationer på hur väggen kan ha varit gjord saknas därmed. En ingång kan eventuellt ha funnits i väster där bänk saknas. Underst i grophuset har ett golvlager bildats vid brukning och trampning (5088). Grophuset har återfyllts i ett sammanhang (271414). Materialet har sannolikt tagits från omgivningen och bestod av ackumulerade lager. Sannolikt har grophuset dock fått stå och ruttna ner och varit en ruin en tid före igenfyllningen eftersom raseringslagret med inslag av lera från lerkliningen (271867) hunnit bildats och raseringen på bänken (272084) har lagt sig över de stolphål som fanns där. Ytterligare en rasering har också skett före återfyllnaden, då från kanten i norr (271868).

RITUELLA HANDLINGAR

I samband med att grophuset fyllts igen (271414) har en amulettring (FV2967) deponerats som del i en rituell handling.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (5854)

1. Nedgrävningen grävs (261310).
2. Nedgrävning för bänken sparas ut och längs med denna anläggs ett lerklinat flätverk (5089).
3. Stolphål för tak anläggs (5090).

Brukning (5855)

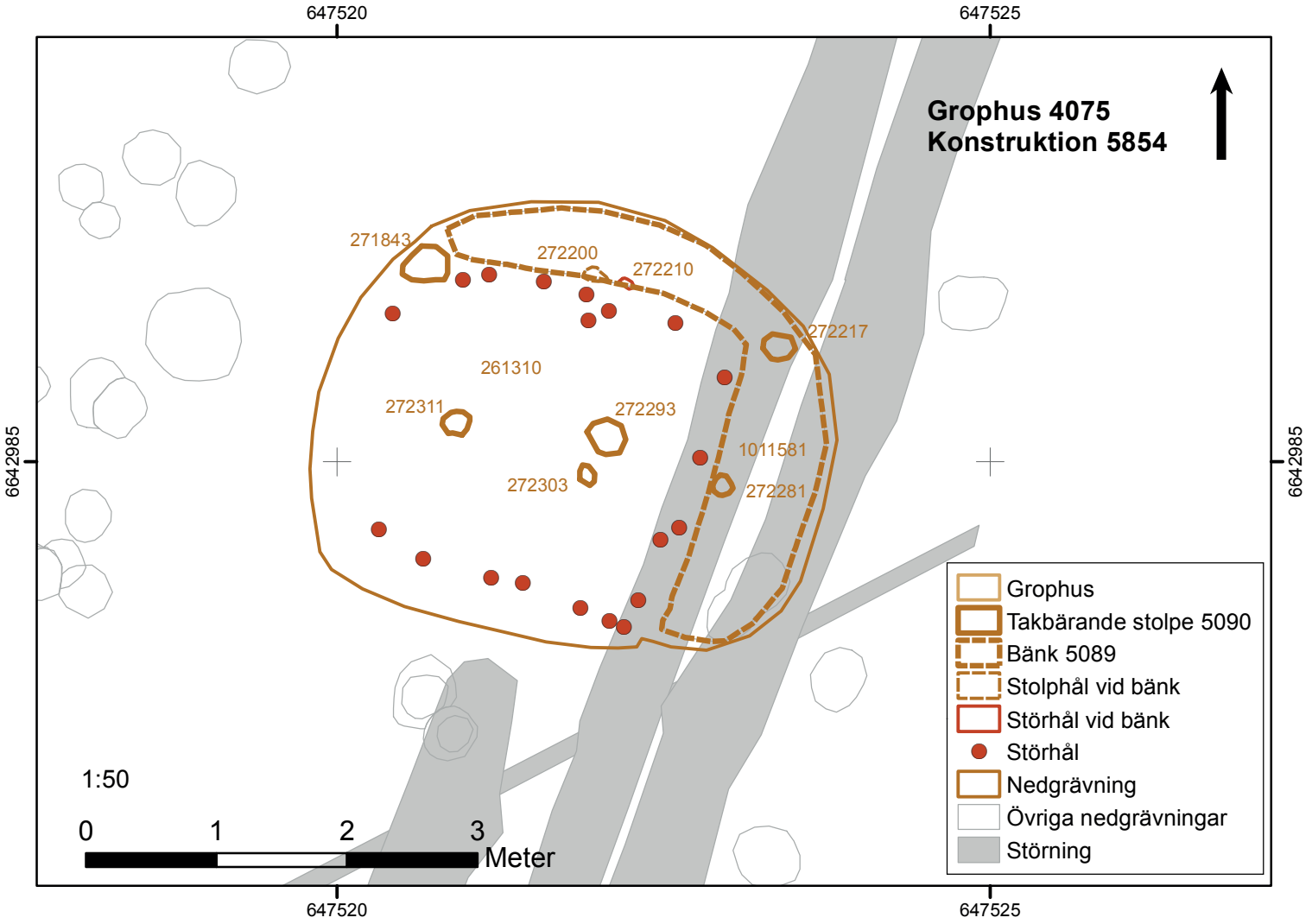
4. Grophuset används varvid golvlagret bildas (5088).

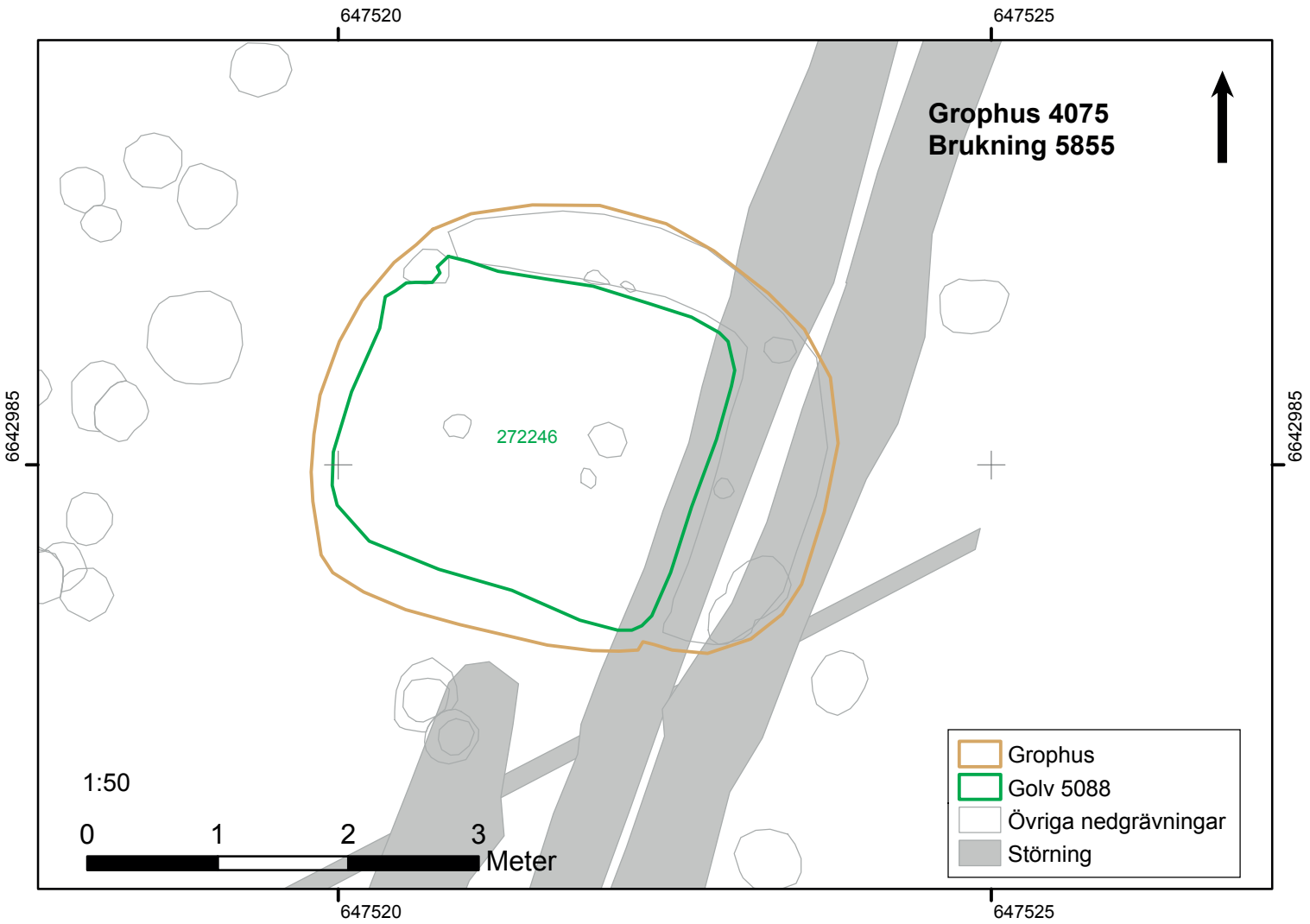
Destruktion 1 (5856)

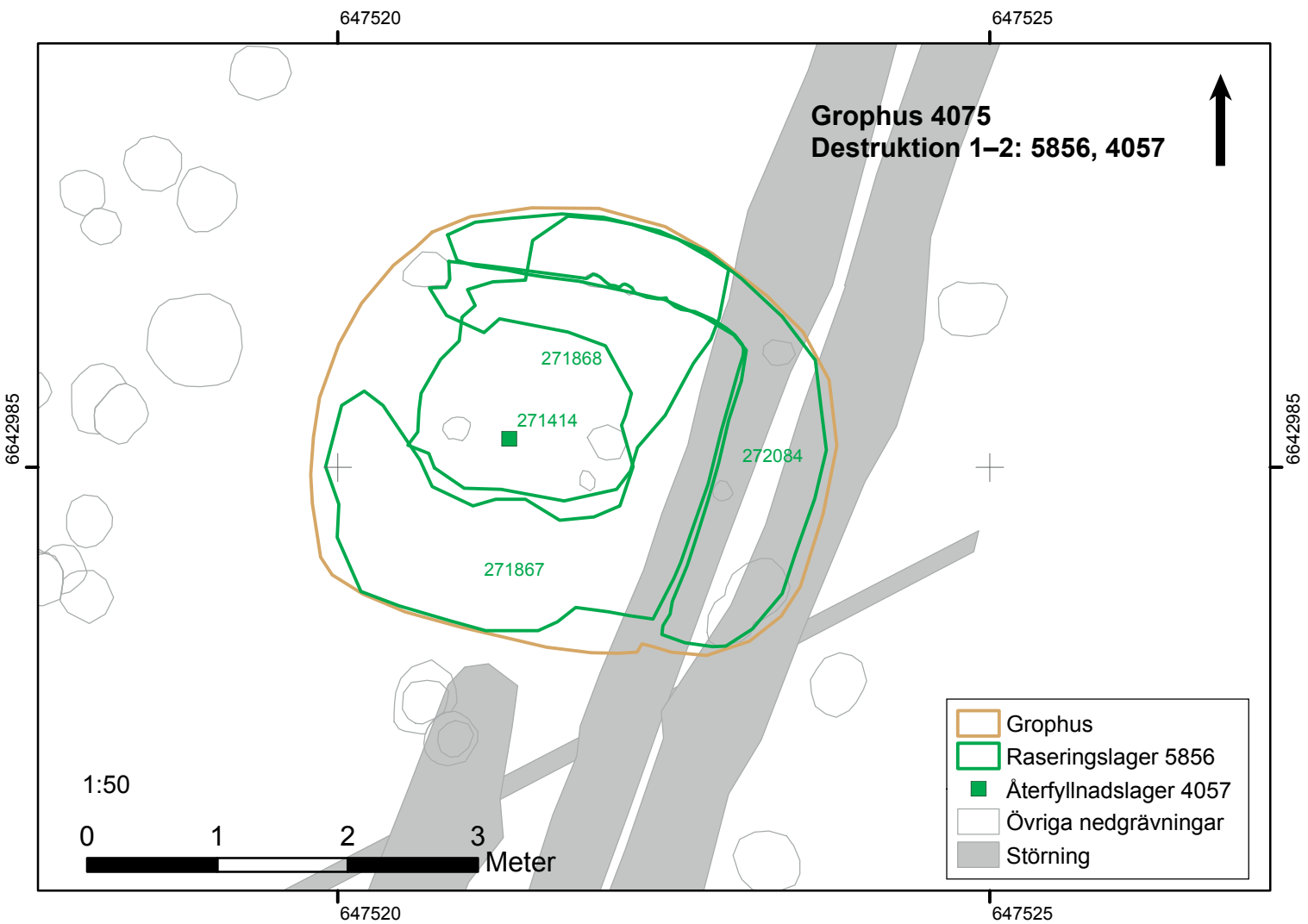
5. Taket tas bort eller rasar möjligen.
6. Ett ras från kanten ned på bänken sker (222084).
7. Flätverksväggen raseras (271867).
8. Ett ras sker från kanten sker (271868).

Destruktion 2 (4057)

9. Återfyllnad av grophuset inklusive deponering av amulettring (271414)

647520
647525
6642985
Grophus 4075
Brukning 5855
272246
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Golv 5088
Övriga nedgrävningar
Störning

647520
647525
6642985
Grophus 4075
Destruktion 1–2: 5856, 4057
271868
271414
272084
271867
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Raseringslager 5856
Återfyllnadslager 4057
Övriga nedgrävningar
Störning

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
2137	Kärl	Keramik Bäck	271414
2138	Kärl	Keramik Bäck	271867
2151	Kärl	Keramik Bäck	272084
2162	Kärl	Keramik Bäck	272084
2166	Kärl	Keramik Bäck	271414
2170	Kärl	Keramik Bäck	271414
2171	Kärl	Keramik Bäck	271414
2172	Kärl	Keramik Bäck	271414
2173	Kärl	Keramik Bäck	271414
2179	Kärl	Keramik Bäck	271868
2880	Smält lera	Hantverk och produktion	271414
2885	Slagg	Slagg GAL	271414
2958	Kniv	Hantverk och produktion	271414
2959	Ten	Obestämt	271414
2961	Kniv	Hantverk och produktion	271414
2962	Brodd	Transport och samfärdsel	271414
2963	Hästskosöm	Transport och samfärdsel	271414
2967	Amulettring	Religion och kult	271414
2968	Beslag	Obestämt	271414
2992	Ten	Obestämt	271414
2997	Brodd	Transport och samfärdsel	271414
2998	Mejsel	Hantverk och produktion	271414
3011	Beslag	Dräkt och personlig utrustning	271414
3014	Platta	Obestämt	271414
3018	Föremål	Obestämt	271414
3234	Smält lera	Obestämt	271868
3260	Bryne	Hantverk och produktion	271414

ANALYSER

^{14}C: –

Osteologi:

Merparten av benmaterialet kommer från fyllningslagret (271414). Från golvlagret (272246) har inga ben identifierats, men från raseringslagren (271867, 271868, 272084) finns lårben och strålben av nötkreatur och bäcken från tamsvin med gnagmärken. Fyllnadslagret innehåller främst tänder och ben från nötkreatur och en ovanligt stor andel av häst. Utöver den i grophusen vanliga förekomsten av tamsvin och får/get finns även ben och tänder från hund och ett skulderblad av tamhöns. Benen representerar utöver hunden och tamhönan minst nio djur; ett ungdjur av får/get, en underkäke från unghäst på 1-2 år samt en fullvuxen häst, från nötkreatur ben från minst en spädkalv, två ungdjur på 12-18 månader och ett djur äldre än 3 år, två svin varav ett på 1,5–2,5 år och ett äldre än 3 år. Benmaterialet i fyllningen utgörs till stor del av huvuddelar (56 %), visserligen till stor del tänder, men även en stor andel metapodier och tåben från nedre extremiteter (29 %), vilket kan tolkas som en större del av avfallet utgörs av slaktavfall. Även köttrika delar som skulderblad och bäcken förekommer och då från främst häst och nötkreatur. Ett mindre antal ben uppvisar gnagmärken.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	får/get	häst	hund	tamhöns
271414	1744,2	52	11	5	20	2	1
271867	14,8	1					
271868	55,0	1	1				
272084	2,9						
272246	2,4						
totalt	***1819,3***	***54***	***12***	***5***	***20***	***2***	***1***

Vedart: –

Makrofossil:

Provnr (PM)	Strat obj	Makroskopisk tolkningskommentar
272009	271868	Bakgrundsbrus/matlagning
272337	272246	Möjlig inblandning av recent material

Elementprover: ”Proverna ur 4075 har något förhöjt Mg och Fe, den har låg halt extraherbart organiskt material som domineras av dehydroabietinsyra (rök, sot), och där är mycket lite spår av växtmaterial. Jorden i dessa prover var betydligt mer sandig än de övriga. Ett möjligt förslag på aktivitet skulle kanske kunna vara smide, men det är kanske lite osäkert.” *Ur Isaksson 2017: Analys av organiska lämningar och metallelement i jordprover från OKB-projektet, Gamla Uppsala.*

ANMÄRKNING

–

Grophus 4075 vid GUSK norra. Byggnaden är daterad till vikingatidens mitt och hade två bänkar som var utsparade i underlaget. Lodfoto: Jonas Wikborg, SAU.

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
4057	Kontextgrupp	Destruktion	4075
5088	Golv	Brukning	4075
5089	Bänk	Konstruktion	4075
5090	Tak	Konstruktion	4075
5854	Kontextgrupp	Konstruktion	4075
5855	Kontextgrupp	Brukning	4075
5856	Kontextgrupp	Destruktion	4075
261310	Nedgrävning	Konstruktion	5854
271414	Lager fyllning	Destruktion	4057
271843	Nedgrävning	Konstruktion	5854, 5090
271854	Lager fyllning	Destruktion	5856
271867	Lager fyllning	Konstruktion	5854, 5856
271868	Lager fyllning	Konstruktion	5854, 5856
272084	Lager fyllning	Destruktion	5856
272200	Nedgrävning	Konstruktion	5854, 5089
272210	Nedgrävning	Konstruktion	5854, 5089
272217	Nedgrävning	Konstruktion	5854, 5090
272225	Lager fyllning	Destruktion	5856
272246	Lager fyllning	Brukning	5855, 5088
272281	Nedgrävning	Konstruktion	5854, 5090
272291	Lager fyllning	Destruktion	5856
272293	Nedgrävning	Konstruktion	5854, 5090
272301	Lager fyllning	Destruktion	5856
272303	Nedgrävning	Konstruktion	5854, 5090
272310	Lager fyllning	Destruktion	5856
272311	Nedgrävning	Konstruktion	5854, 5090
272322	Lager fyllning	Destruktion	5856
1003396	Lager fyllning	Destruktion	5856
1003397	Lager fyllning	Destruktion	5856
1011555–1011574	Störhål	Konstruktion	5854, 5089
1011581	Nedgrävning	Konstruktion	5854, 5089

Grophus 4076

Ann Lindkvist

KONSTRUKTIONSTYP	Grophus
BELÄGENHET	GUSK-ladan
NIVÅ	24,8 m ö.h.
UNDERLAG	Silt och sand
BEVARINGSGRAD	Området har i äldre tid använts för åkerbruk och en liten del av översta delen av grophuset har i samband med detta försvunnit.
YTTRE FORM OCH MÅTTUPPGIFTER	Kvadratiskt
	Längd: 2,49 meter
	Bredd: 2,37 meter
	Djup: 0,70 meter
	Area: 5,55 m^2

FUNKTION

Obestämd funktion. Det finns inga indikationer på vilken funktion grophuset kan ha haft i form av konstruktioner. Golvlagret innehöll avfall från djurben, framförallt från olika fiskar, vilka eftersom de inte trampats sönder, kan antas representera resterna av en måltid just före det att grophuset tagits ur bruk. Analysen av makrofossil ger någon slags indikation om hantering av säd men då eldstad saknas går det inte att se någon koppling mellan grophuset och de brända sädeskornen. I övrigt fanns i golvlagret kol och sot men avsaknaden av härd gör kopplingen till verksamhet i grophuset oklar. Underlaget för tolkning är vagt och olika funktioner som t.ex. textilverkstad, förråd eller möjligen boende är tänkbara men kan ej beläggas.

DATERING

Dateringsspann: 680–800 e.Kr.

Konstruktion: **–**

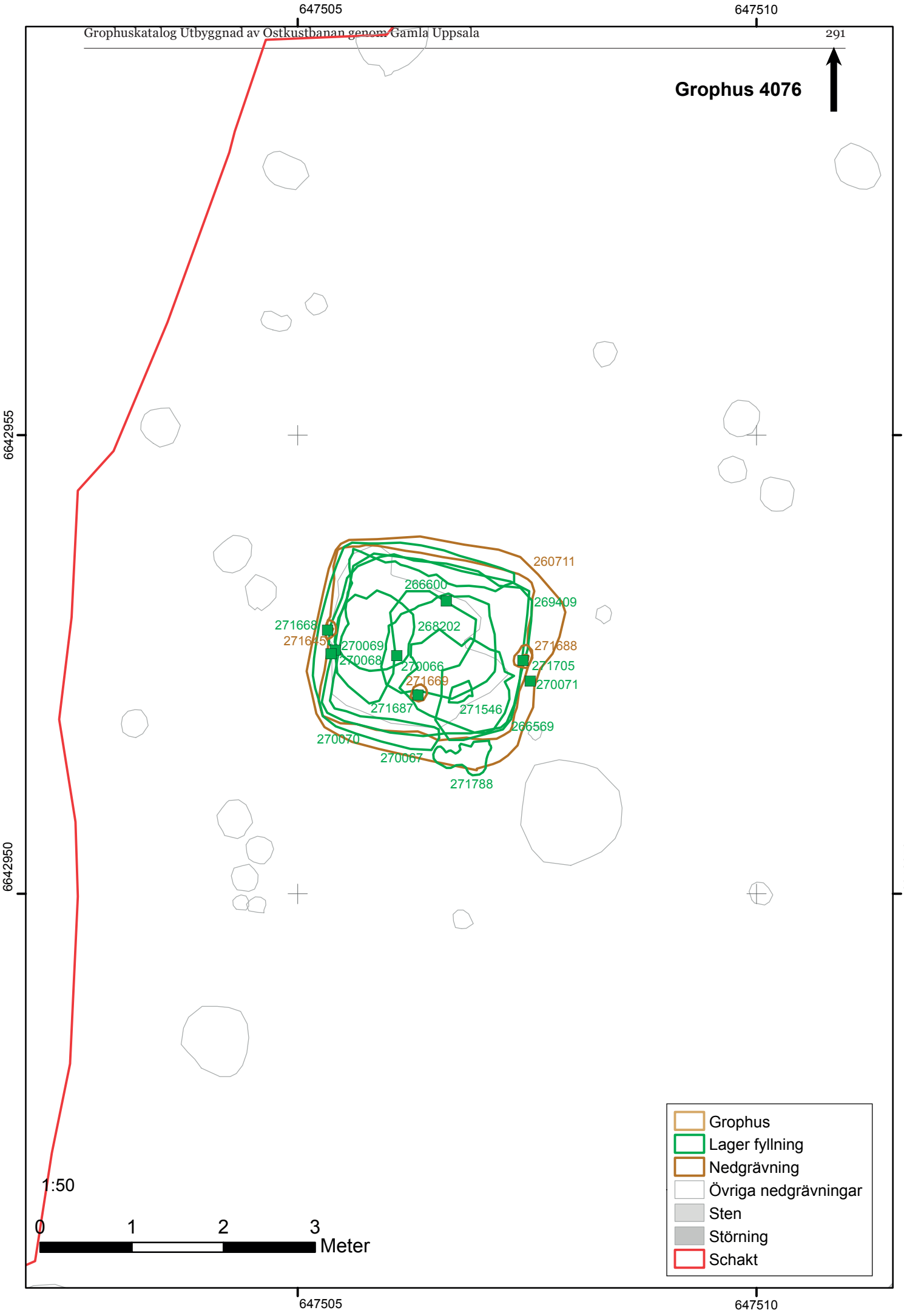
Brukning: 660-810 AD, ^{14}C-analys av bränt sädeskorn från golvlagret (270070) (Ua-31683).

Destruktion: Daterande fynd: Äldre svartgods, 700-1200 e.Kr. FV2147, FV2167, FV2174, FV2175, FV2176 (266600). Glaspärla, röd, vendeltid?, FV2955, äldre svartgods, 700–1200 e.Kr. FV2142, FV2143 (268202). Äldre svartgods, 700–1200 e.Kr. FV2169 (269409).

Sammantagen datering: Efter en bearbetning av kalibreringskurvan för ^{14}C-dateringen har intervallet kunnat snävas in till 680–800 e.Kr. Fynden bekräftar rimligheten i denna datering. Eftersom så pass mycket var bevarat av det ruinerade grophuset har bedömningen gjorts att destruktionsförloppet inte kan ha varit särskilt utdraget. Huvuddelen av destruktionskontexterna bör ha tillkommit inom något år efter det att taket försvunnit. Grophusets konstruktion, brukning och destruktion har med allra största sannolikhet skett inom dateringsspannet men det är dock mer troligt att det ska föras till den senare delen av denna period.

UNDERSÖKNINGSMETOD

Efter framrensning fotograferades grophuset med lodfoto och foto från marken. Den södra halvan undersöktes kontextuellt och sektionen dokumenterades med profilritning och fotografier. Därefter grävdes även den norra halvan kontextuellt. Fynd insamlades för hand, med metalldetektor samt till några

647505
647510
6642955
6642950
Grophus 4076
260711
266600
269409
271668
268202
271645
270069
271688
270068
270066
271705
271669
270071
271687
271546
266569
270070
270067
271788
1:50
0 1 2 3
Meter
Grophus
Lager fyllning
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
Sten
Störning
Schakt

mindre delar med sållning (maskstorlek: 2 mm). Undersökningen gjordes med skärslev samt till en mindre del med hacka och spade.

BESKRIVNING

Grophuset framkom vid avbaning av ett ovanliggande odlingslager (260622).

Nedgrävning: Grophusets nedgrävning hade vertikala sidor och en plan botten (261711). Formen i plan var kvadratisk.

Fyllningar och lager: Ett flertal lager återfanns i nedgrävningen varav flertalet var återfyllnader och raseringar. De centralt belägna lagren och fyllningarna hade en skålad form med lägsta punkt mitt i grophuset. Överst fanns ett återfyllnadslager av begränsad storlek vilket utgjordes av ljusbrun sandig silt (266269). Detta har sannolikt tillkommit efter den egentliga återfyllnaden av grophuset. Samma sak gällde för den ljust brungrå sandiga silt som fanns under (270066). Ett tunnare lager med brandavfall bestående av rödbrun-brun-svart sandig silt med inslag av aska, småsten, eldpåverkad sten och sparsamt med sot, kol och bränd lera låg under (268202). I detta fanns ett flertal fynd påträffades: en skära av järn, en synål av järn, en järnplåt/beslag samt vidare en glaspärla (FV2955), smält lera, lerklining och skärvor av äldre svartgods. Några brända och obrända djurben ingick också i materialet. Under detta låg den huvudsakliga återfyllnaden. Den bestod av grå sandig silt med inslag av sot, kol, bränd lera, småsten, eldpåverkad sten (266600). I fyllningen fanns stora mängder obrända djurben samt mindre mängder brända, ett flertal poster keramik, en glaspärla, en järnsölja, ett kamfragment, ett bryne och fyra järnföremål av något olika typ. Under en härd (se nedan under övriga objekt) låg grå sandig och lerig silt med inslag av sot, kol etc (270068). Detta underlagrades av ett mycket tunt skikt med brandrester (270069) vilket följdes av en ytterligare en fyllning av grå sandig och lerig silt (269409). I fyllningen fanns keramik, ett järnbleck samt brända och obrända djurben. Fyllningen innehöll även små lerklumpar, framförallt i öster och i väster ett tunnare skikt av ljus sand. Mot den östra sidan och delvis buktande in i den stora återfyllnaden (266600), låg en fyllning av ljust brungul sand (270071). Mot de södra, västra och norra sidorna fanns ljust brungrå lerig och sandig silt med klumpar och skikt av ljusgrå lera (270067). Den västra sidan var närmast klädd med lerig silt och fyllningen var där upp emot 0,50 meter djup. I norr och söder var fyllningen något utrasad och täckte där delvis golvlagret. Mot nedgrävningens botten låg ett 0,06 meter djupt golvlager av mörkgrå sandig och lerig silt med inslag av sot och kol (270070). I lagret påträffades ett ben från svin samt vad som tolkats som måltidsrester i form av ben från flera olika fiskarter.

Övriga objekt: Under golvlagret framkom en kolfläck som även hade ett visst inslag av aska (271546, 0,31×0,19 meter, 0,02 meter djup). Även tre stolphål syntes under golvlagret. Vid den västra sidan fanns ett stolphål vilket närmast hade formen av en kluva (271645). Vid den motsatta sidan låg ett rundat stolphål (271688). Mitt i den södra halvdelen påträffades ytterligare ett rundat stolphål (271669). En större härd var belägen i sekvensen av olika destruktionsfyllningar i grophuset (1011618 – ej relaterad till grophuset). Den var oregelbunden i formen och fyllningen utgjordes av ett tunt skikt av svart-rödbrun silt med sparsam förekomst av aska, sot, kol och bränd lera etc (1011617). I härdfyllningen fanns några bitar lerklining samt brända och obrända djurben (288,2 gram). Utanför grophusets södra sida, i den orörda marken, men i samma nivå som golvet, framkom en fyllning vilken innehöll obrända ben från tre olika gnagare varav två kunde bestämmas till åkersork respektive skogsmus och det visade sig att gnagarskelettet var helt (FV9560, FV6561, FV9562, 271788).

TOLKNING: Den skålade form som flertalet av skikten i återfyllnaden hade har sannolikt uppkommit genom att de undre lagren, i samband med att organiskt material brutits ned och jorden har satt sig, blev mer kompakta och hela lagersekvensen har då säckat ihop i grophusets centrala delar. De två översta fyllningarna (266569, 270066) kan eventuellt vara sekundära i förhållande till de egentliga återfyllnaderna. Sannolikt har grophuset fyllts igen successivt och ett par fyllningar utgör raseringslager (269409, 270071). Den stora härd som fanns mellan återfyllnadslagren visar att grophuset stått öppet och vid tiden för det aktuella lagrets tillkomst använts som *eldningsgrop* (1011618). I den understa åter-

fyllnaden (269409) ingår även lerklumpar som härrör från samma lerklinade *vägg* (5841) som återfanns i det som tolkas som en delvis närmast intakt, delvis raserad väggfyllning (260067). Ytterligare en fyllning, mot sidan i öster, kan knytas till en fas då väggen raserades (270071). Den lerklinade väggen har inte varit förankrad med störar i nedgrävningens botten. Grophuset har haft ett *sadeltak* (5843) vilket vilat på två stolpar vid den östra respektive den västra väggen. Ytterligare en stolpe som varit placerad centralt i den södra delen av grophuset kan eventuellt också ha hört till taket. Taktäckningen bör ha utgjorts av något relativt lätt material eftersom stolparna var så pass klena och stolphålen grunda. Grophuset hade ett tunt golvlager (5842) som bar spår av brukningen i form av kol, sot samt lite benavfall, bl.a. måltidsrester av fisk.

Sannolikt har grophuset övergivits och fått stå kvar som ruin någon kortare tid. Förutom det som redan nämnts finns ytterligare en indikation på detta, nämligen den fyllning som påträffades i golvnivå men utanför grophuset vilken innehöll obrända ben från minst fyra olika gnagare (FV9560, FV6561, FV9562, 271788). Troligen rör det sig om ett matförråd skapat av en iller eller en hermelin vilket bör ha tillkommit före det att grophuset fyllts igen. Detta utgör en möjlig indikation om att denna del av boplatsen vid tidpunkten var lämnad och övergiven. Detta förefaller dessutom rimligt med tanke på att grophuset, vid tiden, tycks ha legat relativt isolerat från andra boplatskonstruktioner.

RITUELLA HANDLINGAR

Inga spår av rituella handlingar påträffades i grophuset.

IDENTIFIERADE HANDLINGAR

Konstruktion (5838)

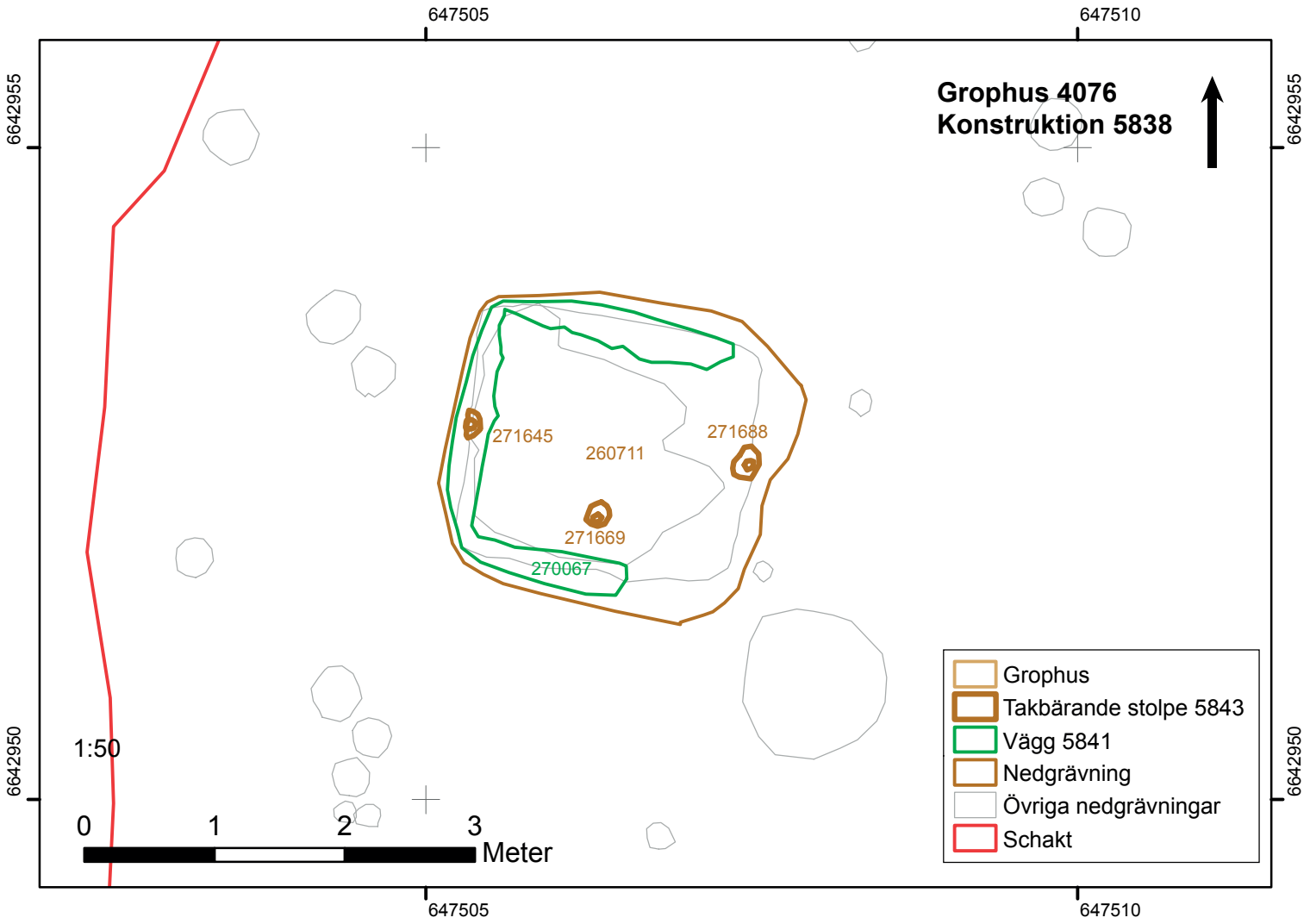
1. Nedgrävningen grävs (260711).
2. Tak vilande på stolpar byggs (5843). En lerklinad flätverksvägg utan förankring i marken sätts upp (5841).

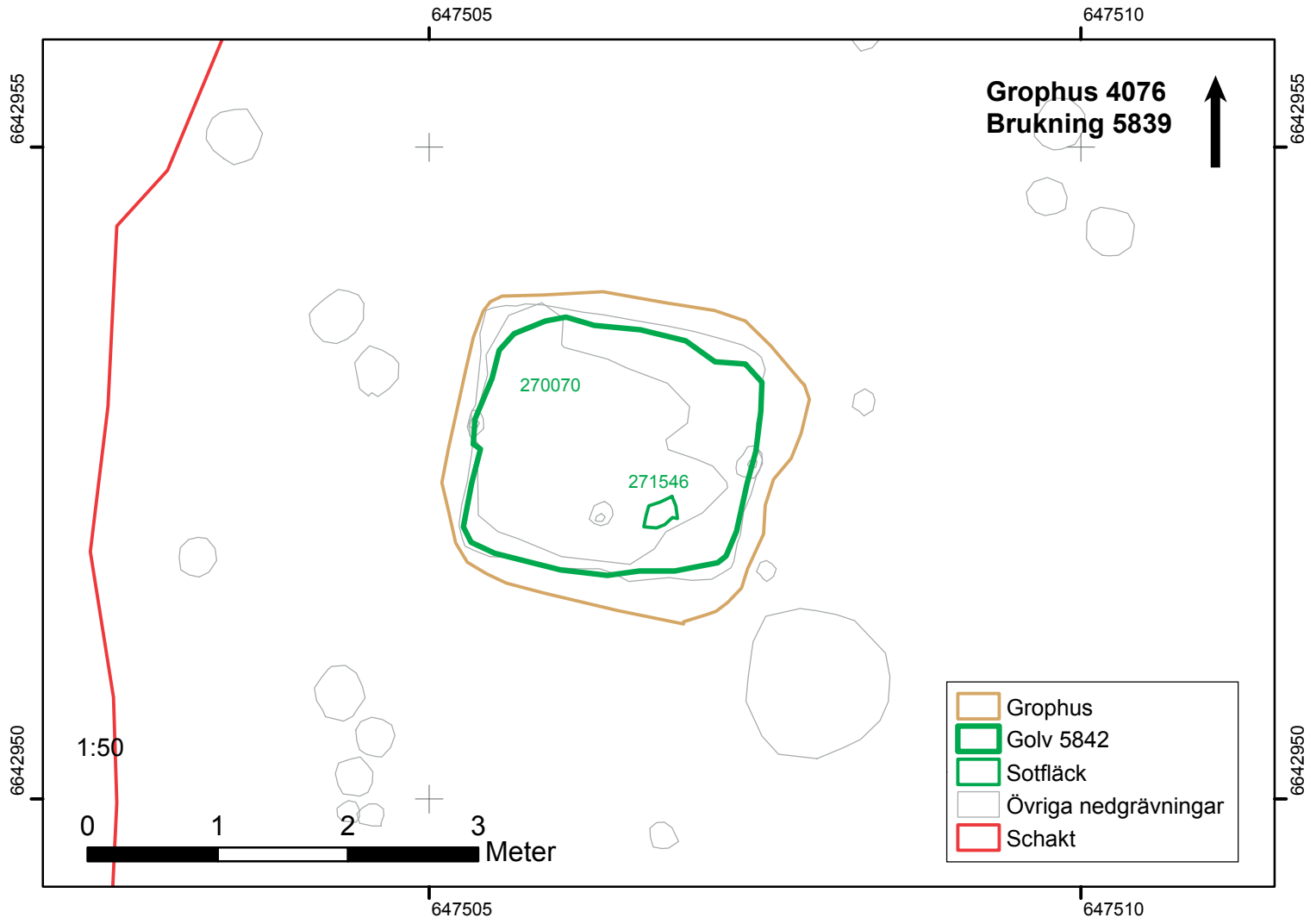
Brukning (5839)

3. Grophuset används varvid golvlagret bildas (5842).

Destruktion (5840)

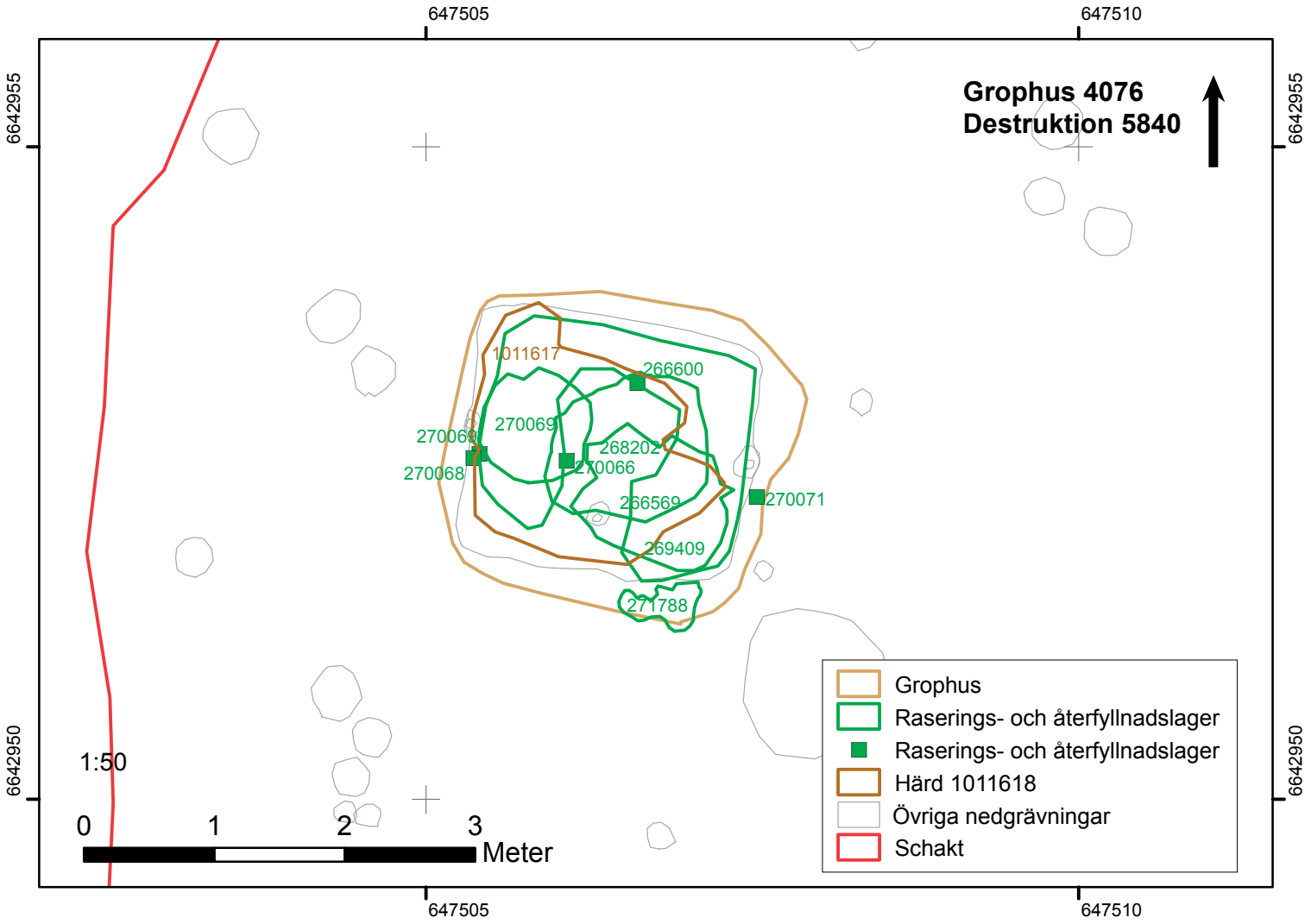
4. Grophuset överges och står som ruin varvid rasering påbörjas (270071, 260067).
5. Förmodligen placerar en iller eller en hermelin ett matförråd beläget i samma nivå som golvet (271788).
6. Ytterligare rasering och återfyllnad (269409, 270069, 270068).
7. Nedgrävningen används som eldningsgrop (1011618).
8. Återfyllning (266600, 268202).
9. Återfyllning eller naturlig nederodering i ett senare skede då lagersekvensen sjunkit ihop och en grop bildats i ytan (266569, 270066).

Grophus 4076
Konstruktion 5838
647505
647510
6642955
6642950
271645
260711
271688
271669
270067
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Takbärande stolpe 5843
Vägg 5841
Nedgrävning
Övriga nedgrävningar
Schakt

Grophus 4076
Brukning 5839
647505
647510
6642955
6642950
270070
271546
1:50
0
1
2
3
Meter
Grophus
Golv 5842
Sotfläck
Övriga nedgrävningar
Schakt

FYND

Fyndnr	Sakord	Fyndkategori	Stratigrafiskt objekt
1921	Sölja	Dräkt och personlig utrustning	266600
1923	Kam	Dräkt och personlig utrustning	266600
1924	Skära	Hantverk och produktion	268202
1925	Pärla	Dräkt och personlig utrustning	266600
2142	Kärl	Keramik Bäck	268202
2143	Kärl	Keramik Bäck	268202
2147	Kärl	Keramik Bäck	266600
2167	Kärl	Keramik Bäck	266600
2169	Kärl	Keramik Bäck	269409
2174	Kärl	Keramik Bäck	266600
2175	Kärl	Keramik Bäck	266600
2176	Kärl	Keramik Bäck	266600
2955	Pärla	Dräkt och personlig utrustning	268202
2969	Beslag	Obestämt	266600
2991	Platta	Obestämt	266600
3002	Beslag	Obestämt	268202
3003	Föremål	Obestämt	266600
3004	Beslag	Byggnadsdetaljer och monument	266600
3006	Synål	Hantverk och produktion	268202
3009	Bleck	Obestämt	269409
3236	Smält lera	Obestämt	268202
3249	Bryne	Hantverk och produktion	266600
3269	Lerklining	Byggnadsdetaljer och monument	268202

ANALYSER

^{14}C:

Lab-nr	^{14}C-ålder BP	Kal 1σ	Kal 2σ	Prov-/fyndnr	Material/Art	Kontext	Typ
Ua-31683	1272 ±30	685 AD-775 AD	660 AD-810 AD	271541	Bränt sädeskorn/Korn	270070	Golvlager

Vedart: –

Osteologi:

Benmaterialet från grophuset kommer från tio olika arter var av sju är husdjur, en fisk och två gnagare. Från golvlagret (270070) finns ett bäckenfragment av svin samt svalgben av braxen samt kotor och revben från karpfisk, sannolikt från braxen. Fiskbenen bör representera matrester efter en av de sista aktiviteterna i huset innan det revs. En parallell är grophus 2871, där delar av en gädda påträffades i golvlagret. I en fyllning (271788) till en djurgång påträffades en större mängd ben från gnagare, representerande minst fyra individer av både skogsmus och åkersork. Troligen rör det sig om ett skafferi för iller eller kanske snarare mindre mårddjur, som hermelin, vilka har för vana att hamstra bytesdjur. I raseringslager (269409, 270068) påträffades det förutom mellanhandsben av svin flera extremitetsben från får, som möjligen härrör från ett djur och är rester från en händelse. Fynd av ben från gnagare som skogsmus kan tyda på att mårddjuret även hållit till i raseringslagret. Som för flertalet grophus påträffades de flesta benen i fyllnadslagren (266600, 268202, 270066). Får och getter är den vanligast förekommande djurarten följt av nötkreatur och svin. Benen från får och get kommer från minst tre djur varav ett ungdjur yngre än två år, ett på 2–2,5 år och ett äldre 4-6 år. Vidare finns ben från en vuxen häst, ben från tre svin, nötkreatur från spädkalv och ungdjur 1,5–2,5 år. Överarmsben från hund samt lårben och vingben av tamhöns. Merparten av ben från boskap utgörs av delar från huvud (46 %) och nedre extremitetsben (35 %), vilket kan tolkas som avfall från primär slakt. Sammanlagt 23 benen från fyllnadslager och raseringslager har gnagmärken.

Strat obj	Vikt (g)	nöt	svin	får	get	får/get	häst	hund	tam-höns	braxen	karp fisk	gnagare	skogs-mus	åker-sork
266600	530,9	15	14	2	3	24	4	1	5					
268202	24,2	1				4								
269397	288,2		1	1			2							
269409	160,9		2	2		14	1					2	1	
270066	3,9					2								
270068	1,1													
270070	6,1		1							1	9			
271788	0,8											32	2	3
totalt	***1016,1***	***16***	***18***	***5***	***3***	***44***	***7***	***1***	***5***	***1***	***9***	***32***	***2***	***3***

Makrofossil:

Provnr (PM)	Strat obj	Makroskopisk tolkningskommentar
271541	*270070*	Bakgrundsbrus/matlagning
271582	270070	Bakgrundsbrus/matlagning

ANMÄRKNING

–

INGÅENDE STRATIGRAFISKA OBJEKT OCH KONTEXTGRUPPER

Intrasis Id	Typ	Handling	Kontextgrupp
5838	Kontextgrupp	Konstruktion	4076
5839	Kontextgrupp	Brukning	4076
5840	Kontextgrupp	Destruktion	4076
5841	Vägg	Konstruktion	4076
5842	Golv	Brukning	4076
5843	Tak	Konstruktion	4076
260711	Nedgrävning	Konstruktion	5838
266569	Lager fyllning	Destruktion	5840
266600	Lager fyllning	Destruktion	5840
268202	Lager fyllning	Destruktion	5840
269409	Lager fyllning	Destruktion	5840
270066	Lager fyllning	Destruktion	5840
270067	Lager fyllning	Konstruktion	5838, 5841
270068	Lager fyllning	Destruktion	5840
270069	Lager fyllning	Destruktion	5840
270070	Lager fyllning	Brukning	5839, 5842
270071	Lager fyllning	Destruktion	5840
271546	Lager fyllning	Brukning	5839
271645	Nedgrävning	Konstruktion	5838, 5843
271668	Lager fyllning	Destruktion	5840
271669	Nedgrävning	Konstruktion	5838, 5843
271687	Lager fyllning	Destruktion	5840
271688	Nedgrävning	Konstruktion	5838, 5843
271705	Lager fyllning	Destruktion	5840
271788	Lager fyllning	Destruktion	5840

OKB-projektets publikationer

RAPPORTNR	TITEL
2017:1_1	at Upsalum – människor och landskapande Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_2	Projektintroduktion – om det arkeologiska projektet Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_3	Huskatalog Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_4	Gravkatalog Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_5	Grophuskatalog Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_6	Brunnskatalog Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_7	Katalog över stolpfundament Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_8	Katalog över aktivitetsytor Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_9	Katalog över hägnader, stolpkonstruktioner och väglämningar Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_10	Föremålskatalog Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_11	Metallhantverket – arkeometallurgiska analyser Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_12	Gårdarnas djur – osteologisk analys Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_13	Brandgravar vid Storby backe – osteologisk analys Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_14	Växtfynd – makrofossil- och pollenanalys Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_15	Keramik bland levande och döda Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_16	Stenfynd och kvarnstensanalys Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_17	Arkeologisk prospektering – magnetometer och georadardata Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_18	Järnföremål – Rapporter från Acta KonserveringsCentrum AB Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_19	Föremål av kopparlegering, övrig metall utom järn – Rapporter från Acta KonserveringsCentrum AB Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_20	Ben- och hornföremål – Rapporter från Acta KonserveringsCentrum AB Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_21	Glasföremål och övriga material – Rapporter från Acta KonserveringsCentrum AB Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_22	Arkeologiska forskningslaboratoriets analyser Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
2017:1_23	Två runbleck – analyser från Riksantikvarieämbetet Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala

ÖVRIGA PUBLIKATIONER	TITEL
Riksantikvarieämbetet, UV Rapport 2013:78	Gamla Uppsala – årsredogörelse år 2012 Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
Statens historiska museer, Arkeologiska uppdragsverksamheten, rapport 2015:28	Gamla Uppsala – årsredogörelse år 2013 Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
Arkeologerna, Statens historiska museer, rapport 2018:24	Gamla Uppsala – årsredogörelse år 2014–2017 Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala
Arkeologerna, Statens historiska museer, 2016 Seminarierapport	Socioekonomisk mångfald. Ritualer och urbanitet. Rapport från projektseminarium för Ostkustbanan (OKB) genom Gamla Uppsala

Arkeologerna

UPPLANDSMUSEET

SOCIETAS ARCHAEOLOGICA UPSALIENSIS